

MIHAIL ȘOLOHOV

Traducere de:
CEZAR PETRESCU
și ANDREI IVANOVSKI

CARTEA A DOUA

Donul liniștit

**Editura
UNIVERS**
București ● 1986

ANUL O MIE NOUĂ SUTE ȘAISPREZECE. OCTOMBRIE. Noapte. Ploaie și vînt. Ținutul Polesiei. Nesfîrșite tranșee deasupra mlaștinii străjuite de anini. În față, rețele de sîrmă. În tranșee, noroi rece. Scutul umed de oțel al postului de observare lucește stins. În bordeie, ici, colo cîte o rară luminîță. Un ofițer scund și indesar zăbovi o clipă la intrarea unui bordei ofițeresc; alunecînd cu degetele ude pe copci, își descheie grăbit mantaua, scutură apa de pe guler, își șterse în pripă cizmele pe brațul de paie intrat adînc în nămol și abia după aceea împinse ușa și, aplecîndu-se, intră înăuntru.

Pala gălbuie de lumină revărsată din gazornîță luci uleios pe obrazul celui nou venit. Un ofițer cu vestonul descheiat se ridică de pe patul de scînduri, își trecu mina prin părul zbîrlit și pornit pe încărunțire, căscă.

— Plouă ?

— Plouă, răspunse musafirul, dezbrăcîndu-se și atîrîndu-și mantaua și șapca fleșcăită de apă într-un cui de lingă intrare. La voi e cald. Din cauza răsufllărilor.

— Mai adineauri am făcut foc. Prost e că mustește apa freatică. Ploaia, lua-o-ar dracii, are să ne scoată de aici... Hai ? Dumneata ce crezi, Bunciuk ?

Frecîndu-și miinile, Bunciuk se încovoie și se chinci lingă sobiță.

— Înjghebați și voi niște dușumele. În bordeiul nostru e o frumusețe : poți să umbli desculț. Dar unde-i Listnițki ?

— Doarme.

— De mult ?

— Cum s-a întors din controlul posturilor s-a și culcat.

— N-ar fi timpul să-l trezim ?

— Hai, fie ! Tragem o partidă de șah.

Bunciuk își scutură cu degetul arătător picurii ploii de pe sprincenele largi și stufoase, apoi rosti încetisor, fără să ridice capul :

- Evgheni Nikolaevici.
- Doarme, suspină ofițerul cărunt.
- Evgheni Nikolaevici.
- A ? Ce este ? se ridică Listnițki într-un cot.
- Nu facem o partidă de șah ?

Listnițki coborî picioarele de pe laviță, își frecă îndelung pieptul plin cu pernuța palmei, moale și trandafirie.

Către sfârșitul primei partide veniră și ofițerii de la sotnia a cincea — esaulul Kalmikov și sotnicul Ciubov.

— O noutate ! strigă Kalmikov încă din prag. După toate semnele, regimentul are să fie mutat.

— De unde ai mai scos-o și pe asta ? zimbi neîncrezător podesaulul cărunt Merkulov.

— Nu crezi, nea Petea ?

— Ca să spun drept, nu.

— Comandantul bateriei a transmis vestea prin telefon. De unde știe dînsul ? O fi știind-o, că abia ieri s-a întors de la statul-major al diviziei.

— O baie cu aburi nu ne-ar strica !

Ca un suris de desfătare, Ciubov făcu un gest ca și cum și-ar fi bătut șoldurile cu o măturică de baie. Merkulov rise.

— N-ai decît să așezi un cazan în bordeiul nostru — că apă avem din belșug. Și gata-i baia !

— E umed, umed al naibii, gazdelor ! mormăi Kalmikov, cercetînd cu privirea pereții de birne și stratul de pămînt hlisos.

— Balta-i alături.

— Mulțumiți celui de sus că stați lingă baltă, ca în sinul lui Avram, se amestecă în vorbă Bunciuk. Cei din cîmp liber înaintează, iar noi stricăm aici doar cîte un încărcător pe săptămînă.

— Mai bine să înaintezi, decît să putrezești de viu.

— Nea Petea, rostul cazacilor nu-i să fie nimiciți în atacuri. Nu pentru asta ne țin aici. Ca să crezi altfel, trebuie să fii ori naiv ori ipocrit.

— Dar după tine, pentru ce ne țin ?

— La aman, după vechea datină, stăpînirea va încerca să se proptească pe umărul cazacului.

— Vorbești aiurea ! dădu supărat din mină Kalmîkov.

— Cum așa, aiurea ?

— Uite așa !...

— Lasă, Kalmîkov ! Nu mai tăgădui adevărul.

— Ce mai adevăr !...

— Dar e treabă cunoscută și răscunoscută tuturor. De ce te mai prefaci ?

— Atențiune, domnilor ofițeri ! strigă Clubov și, cu o plecăciune teatrală, îl arată pe Bunciuk. Horunji Bunciuk va începe acum să prorocască după cartea de vise social-democrată.

— Faci pe măscăriciul ? zîmbi Bunciuk, înfruntînd cu ochii privirea lui Clubov. Ei bine, zi înainte. Fiecare cu vocația lui. Eu susțin că de la mijlocul anului trecut noi nu mai vedem războiul cel adevărat. De atunci de cînd a început războiul de poziție, regimentele căzăcești au fost băgate tot prin locuri ferite și sînt puse la păstrat pînă la vremea de trebuință.

— Și apoi ? întrebă Listnițki, strîngînd figurile de șah.

— Și-apoi, cînd pe front se vor isca tulburări — și acest lucru este inevitabil : războiul începe să-i scribească pe soldați, lucru dovedit prin sporirea numărului de dezertori — atunci, pe cazaci îi vor arunca să înăbușe răscoalele, să le reprime. Guvernul ține trupele căzăcești ca pe o piatră prinsă în vârful unui ciomag. La momentul oportun, va încerca să spargă cu acest bolovan craniul revoluției.

— Șubrede prepusuri, scumpule ! Deșarte închipuiri... Înainte de toate, nu se poate anticipa asupra mersului evenimentelor. De unde știi tu despre viitoarele tulburări și despre altele ? Dar dacă am admite altă ipoteză ? Aliații îi zdrobesc pe nemți, războiul se încheie printr-un sfîrșit strălucit ; atunci ce rol îi atribui tu căzăcimii ? obiectă Listnițki.

Bunciuk schiță un zîmbet.

— Nu prea seamănă a sfîrșit, și cu atît mai puțin a un sfîrșit strălucit !

— Campania se prelungește...

— Și se va prelungi încă mult și bine, făgădui Bunciuk.

— Tu când ai venit din concediu ? întrebă Kalmikov.

— Alaltăieri.

Rotunjindu-și buzele, Bunciuk scoase un rotocol de fum și aruncă jos mukul.

— Pe unde ai fost ?

— La Petrograd.

— Ei, cum e pe acolo ? Vuiește capitala de larmă ? Drace, cât n-aș da să petrec acolo măcar o săptămână !

— Puține lucruri îmbucurătoare, începu Bunciuk, cîntărindu-și cuvintele. Pîinea n-ajunge. În cartierele muncitorești, foamete, nemulțumire, proteste surde...

— Nu ieșim noi bine din acest război. Ce părere aveți, domnilor ?... rosti Merkulov, iscodindu-i întrebător cu privirea pe toți.

— Războiul ruso-japonez a dat naștere revoluției din nouă sute cincisprezece ; războiul acesta va fi încununat cu o nouă revoluție. Și nu numai cu revoluție, ci și cu un război civil.

Ascultîndu-l pe Bunciuk, Listnițki schiță un gest nelămurit, ca și cum ar fi încercat să-l întrerupă la jumătatea frazei, apoi se sculă și începu să măsoare cu pași mari bordeiul, încruntîndu-se. Cu minie reținută, glăsui :

— Mă miră faptul că în mijlocul ofițerimii noastre sînt astfel de tipi. Făcu un gest spre Bunciuk, care ședea încovoiat. Mă mir, fiindcă pînă acum nu-mi este limpede atitudinea sa față de patrie și de război. O dată, într-o convorbire, s-a exprimat foarte vag și totuși destul de clar pentru a da de înțeles că el este pentru înfrîngerea noastră în acest război. Te-am înțeles bine, Bunciuk ?

— Da, sînt pentru înfrîngere.

— Dar pentru ce ?... După mine, oricare ar fi convîngerile tale politice, să dorești înfrîngerea patriei tale este... o trădare națională. Este o dezonoare pentru orice om cumsecade.

— Vă amintiți că fracțiunea bolșevică din Dumă a făcut propagandă împotriva guvernului, contribuind prin aceasta la înfrîngere ? interveni Merkulov.

— Tu, Bunciuk, împărtășești punctul lor de vedere ? i se adresă Listnițki.

— Dacă mă pronunț pentru înfringere, înseamnă că-l împărtășesc, și ar fi ridicol dacă eu, membru al P.M.S.D.R., bolșevic, n-aș împărtăși punctul de vedere al fracțiunii mele de partid. Ceea ce mă miră mai mult este că tu, Evgheni Nikolaevici, intelectual, om cult, ești analfabet politicește...

— Sînt înainte de toate un soldat devotat suveranului. Sînt scîrbit și numai cînd îi văd pe „tovarășii socialiști“.

„Înainte de toate ești un nătărău ; iar apoi, un soldățoi încrezut“, gîndi Bunciuk, cu zîmbetul stîns pe buze.

— Nu-i alt dumnezeu afară de Alah !...

— În mediul ofițeresc, a fost dintotdeauna o situație excepțională, adăugă Merkulov, scuizîndu-se parcă. Noi stam oarecum la o parte de politică, nu ne păsa de nimic.

Esaulul Kalmîkov își mozolea mustățile pleoștite, sclîpînd sfredelitor cu ochii săi focoși de mongol. Ciubov stătea culcat pe pat și, trăgînd cu urechea la glasurile celor ce vorbeau, cerceta cu privirea desenul lui Merkulov bătut în perete, îngălbenit de fum de tutun : o femeie pe jumătate goală, cu chip de Marie Magdalenă, zîmbind languros și vițios, în vreme ce-și contemplă sinul gol. Cu două degete ale mîinii stîngi, ea își dezmiardă sfîrcul brun, degetul mic îl ține încovoiat la o parte ; sub pleoapele lăsate în jos — umbra și lumina caldă a pupilelor. Umărul ușor ridicat îi oprește cămașa care lunecă în jos ; în gropițele claviculelor — jocul mătășos al luminii. În atitudinea femeii era atîta eleganță și atîta firesc, nuanțele mate aveau un colorit atît de fermecător, încît Ciubov, zîmbind fără să vrea, admira desenul artistic, iar discuția, deși ajungea la auzul lui, nu-i mai pătrundea și în cuget.

— Ce frumos ! exclamă, luîndu-și ochii de la desen, și o nimeri destul de prost, căci tocmai în acea clipă Bunciuk își termină fraza :

— ...țarismul va fi nimicit, puteți fi siguri !

Răsucindu-și o țigară și zîbind caustic, Listnițki privea cînd la Bunciuk, cînd la Ciubov.

— Măi, Bunciuk ! strigă Kalmîkov. Stai puțin, Listnițki ! Auzi, Bunciuk ?... Bine, să admitem că războiul acesta se va transforma în război civil... Și apoi ce va

urma ? Bine, veți răsturna monarhia... Și, după dumneata, care trebuie să fie regimul ? Ce fel de putere ?...

— Puterea proletariatului.

— Parlament, vrei să spui ?

— Fleacuri !... zîmbi Bunciuk.

— Dar ce anume ?

— Trebuie să fie dictatura clasei muncitoare.

— Aha ! Așa, va să zică ? !... Și ce rol revine intelectualilor, țăranimii ?

— Țărănimea va merge după noi, o parte din intelectualii cu scaun la cap, la fel, iar pe ceilalți... Iată ce vom face cu ceilalți... Cu un gest repede, Bunciuk răsuci tare, într-un fel de coardă, o hirtie pe care o ținea în mîini, o flutură și strecură printre dinți : Iată ce vom face !

— Zburați cam sus !... zîmbi ironic Listnițki.

— Și ne vom așeza tot sus, sfîrși Bunciuk.

— Să vă așterneți din vreme ceva paie, ca să cădeți pe moale.

— Dar pentru ce dracu ai mai venit voluntar pe front și ai căpătat încă și gradul de ofițer ? Cum se împacă asta cu convingerile dumitale ? Ui-mi-tor ! Omul e împotriva războiului... ha-ha ! Împotriva nimicirii acestor... frați de-ai săi întru clasă... și, deodată, îl vezi horunji !

Kalmîkov se pocni cu palmele peste carimbii cizmelor și izbucni într-un rîs sincer.

— Cîți muncitori germani ai stîrpit cu secția dumitale de mitraliere ? întrebă Listnițki.

Bunciuk scoase din buzunarul de la piept al mantalei un sul mare de hîrtii, îl frunzări îndelung, stînd cu spațele la Listnițki ; apoi, apropiindu-se de masă, netezi cu mîna vînoasă o foaie de ziar, îngălbenită de vreme.

— Cîți muncitori germani am împușcat eu... rămîne încă de văzut. Și am plecat voluntar, fiindcă tot m-ar fi mobilizat. Cred că toate cunoștințele pe care le-am dobîndit aici, în tranșee, au să-mi fie de folos în viitor... Da, în viitor. Iată ce spune aici.. Și el citi cuvintele lui Lenin :

*„Să luăm armata modernă. Iată un bun model de organizare. Și această organizare este bună numai fiindcă este m l ă d i o a s ă, pentru că poate să imprime milioane-
lor de oameni o s i n g u r ă v o i n ț ă. Astăzi aceste milioane de oameni stau pe la casele lor, în diferite colțuri ale*

țării. Mîine vine ordinul de mobilizare, și ei se adună la punctele fixate. Astăzi ei stau în tranșee, adeseori chiar luni întregi. Mîine, într-o altă formație, pornesc la asalt. Astăzi fac minuni, ascunzîndu-se de gloanțe și șrapnele. Mîine fac minuni în luptă deschisă. Astăzi detașamentele lor de avangardă minează cîmpul ; mîine ei înșiși se deplasează la zeci de kilometri, după indicațiile din văzduh ale aviatorilor. Iată ce se numește organizare : milioane de oameni, însuflețiți de o singură voință, să-și schimbe în vederea unui anumit scop formele de acțiune, să-și schimbe locul și metodele de activitate, să-și schimbe uneltele și armele potrivit cu schimbarea condițiilor și cerințelor luptei.

Același lucru se poate spune despre lupta clasei muncitoare împotriva burgheziei. Astăzi nu există o situație revoluționară“...

— Dar ce este aia, „situație“ ?... Întrerupse Ciubov.

Bunciuk se mișcă asemenea unui om trezit brusc din somn și-și frecă fruntea boltită cu degetul mare, încercînd să priceapă întrebarea.

— Te întreb, ce înseamnă cuvîntul „situație“ ?

— De înțeles, îl înțeleg, dar n-am să-l pot explica așa cum trebuie.

Bunciuk zîmbi senin, simplu, ca un copil. Era straniu să vezi suris pe fața sa, lătăreață și ursuză, ca și cum un iepuraș cu blănița cenușie ar fi sărit, zvîrlind din lăbuțe, zbenguindu-se pe un cîmp de toamnă, posomorît în urma ploilor.

— „Situație“ înseamnă stare de lucruri, împrejurări, așa ceva, dacă vrei. Nu-i limpede ?

Listnițki dădu din cap în chip vag.

— Citește mai departe.

— „...Astăzi nu există o situație revoluționară, nu există condiții care să genereze frămîntări în sînul maselor pentru ridicarea combativității lor ; astăzi ți se dă în mînă buletinul de alegător — ia-l, învață să organizezi lucrurile în așa fel încît să lovești cu el în dușmanii tăi și nu să promovezi în parlament, la locșoare rentabile, oameni care de frica închisorii se agață de fotoliu. Mîine ți se va retrage

buletinul de alegător, și ți se dă în mână o pușcă și un mî-nunat tun cu repetiție, construit după ultimul cuvînt al tehnicii — pune mîna pe aceste instrumente ale morții și ale distrugerii, nu pleca urechea la lamentările sentimentale ale acelora care se tem de război; mai sînt pe lume încă multe lucruri care t r e b u i e nimicite prin foc și fier pentru a elibera clasa muncitoare, și dacă în rîndurile mase-
lor crește ura și deznădejdea, dacă există o situație revoluționară, pregătește-te să creezi organizații noi și să i n t r e b u i n ț e z i atît de folositoare instrumente ale morții și distrugerii împotriva propriului guvern și a propriei burghezii...

Bunciuk nu isprăvisese de citit, cînd vagmistrul sotniei a cincea bătu la ușă și intră în bordei.

— Blagorodnicia voastră! se adresează el către Kalmikov. A sosit un curier de la statul-major al regimentului.

Kalmikov și Ciubov se îmbrăcară și plecară. Merkulov se așeză să deseneze, fredonînd. Listnițki nu conținu a se plimba prin bordei, ciupindu-și mustăcioara și chibzuînd. Curînd plecă și Bunciuk, după ce își luă seara bună. Se strecură prin șanțul de comunicație strîmt, cîefăind în noroi, ținîndu-și gulerul cu mîna stîngă și încheindu-și cu cealaltă poalele mantalei. Vîntul bătea ca o săgeată prin canalul îngust al șanțului, se împiedica de ieșituri, șuiera și se rotea. Pășind în întuneric, Bunciuk suridea unui gînd ascuns. Din nou îmbibat de umezeala burniței și de mirosul frunzișului putred de anin, ajunsese în bordeiul său. Comandantul secției de mitraliere dormea. Pe fața sa smeadă, cu mustăți negre, se întrezăreau urme vinete de nesomn (trei nopți de-a rîndul jucase cărți). Bunciuk scotoci în sacul său de soldat rămas din alte timpuri, arse lîngă ușă o grămăjoară de hîrtii, viri în buzunarele nădragilor două cutii de conserve și cîțiva pumni de cartușe de revolver și ieși afară. Vîntul dădu năvală pe ușă rămasă o clipă deschisă, împrăstie cenușa sură a hîrtiilor arse lîngă prag și stinse lămpioara din care ieșea fum.

După plecarea lui Bunciuk, Listnițki mai umblă tăcut vreo cinci minute, apoi se apropie de masă. Merkulov, cu capul aplecat oblic, desena. Virful bine ascuțit al creionului

așternea umbre fumurii. Fața lui Bunciuk, brăzdată de zîmbetul său obișnuit, zgîrcit și parcă silit, privea de pe pătratul alb de hîrtie.

— Energică mutră !... zise Merkulov, ducînd într-o parte mîna cu desenul și ridicînd ochii la Listnițki.

— Ei, ce zici ?... întrebă acesta.

— Dracul să-l știe ! răspunse Merkulov, înțelegînd rostul întrebării. Părea un om ciudat. Acum și-a dat arama pe față și multe s-au limpezit. Dar înainte, nu știam de unde să-l iau. Cunoști, cred... Se bucură de o trecere nemaipomenită la cazaci, în special la mitraliori. N-ai observat-o ?

— Da ! răspunse oarecum nehotărît Listnițki.

— Mitraliorii sînt cu toți bolșevici. Bine a mai știut să-i monteze ! M-a uimit numai că adineauri și-a dat cărțile pe față. Pentru ce ? Ne-a vorbit parcă să ne facă în ciudă, zău ! Știe doar că nimeni dintre noi nu poate împărtăși asemenea concepții, și totuși le-a turnat toate pe șleau ! Poate pricepe cineva în ce scop ? Că doar nu-i din cei care se infierbintă. Periculos tip.

Cugetînd la ciudata comportare a lui Bunciuk, Merkulov puse desenul la o parte și începu să se dezbrace. Își atîrnă ciorapii uzi pe sobiță, întoarse ceasul și se culcă, după ce fumă o țigară. Adormi pe dată. Listnițki se așeză pe taburetul unde stătuse Merkulov cu un sfert de ceas înainte și scrisese lăbărțat pe spatele desenului, rupînd acul grafitului ascuțit :

„Excelență,

Bănuielile pe care vi le-am adus la cunoștință anterior s-au confirmat pe deplin astăzi. Horuși Bunciuk, în convorbirea avută cu ofițerii din regimentul nostru (au asistat, în afară de mine, esaulul Kalmikov și sotnicul Ciubov de la sotnia a 5-a și podesaulul Merkulov de la a 3-a), urmărind scopuri care, mărturisesc, nu-mi sînt cu totul limpezi, a explicat misiunile pe care le îndeplinește conform convingerilor sale politice și, probabil, din însărcinarea conducerii de partid. Avea la el hîrtii subversive. Astfel, de pildă, el a dat citire unor fragmente din organul său de partid

„Kommunist”¹, ce se tipărește la Geneva. Fără îndoială, horunji Bunciuk duce o activitate subversivă în regimentul nostru (există presupuneri că tocmai de aceea a intrat voluntar în regiment), mitraliorii au fost obiectul direct al propagandei sale. Ei sînt descompuși. Influența lui dăunătoare se resimte în starea morală a regimentului : au fost cazuri cînd oamenii au refuzat să îndeplinească misiuni de luptă, lucruri despre care am raportat la timp către S. Sp. a St. M. al D.² etc.

Zilele acestea, horunji Bunciuk s-a întors din concediu (a stat la Petrograd), aprovizionat din belșug cu literatură de subminare ; acum el va încerca să-și desfășoare activitatea cu mai multă intensitate.

Rezumînd toate cele expuse mai sus, ajung la următoarele concluzii : a) vinovăția lui Bunciuk este stabilită (domnii ofițeri care au asistat la conșorbirea cu el pot confirma sub prestare de jurămint cele relatate de mine) ; b) este necesar să fie arestat urgent, în scopul întreruperii activității sale revoluționare, și să fie tradus în fața Curții marțiale ; c) secția de mitraliere să fie supusă unei trieri urgente, cei mai periculoși urmînd a fi îndepărtați, iar ceilalți să fie trimiși în spatele frontului sau împrăștiați prin alte regimente.

Vă rog să nu-mi uitați rîvna sinceră de a servi în folosul patriei și al Monarhului. Înaintez o copie după această scrisoare la S. Sp. a C.A.

20 octombrie 1916

Sectorul nr. 7

Esaul

EVG. LISTNIŢKI”

Dimineața, Listnițki trimise raportul cu un curier la comandamentul diviziei. După ce-și luă dejunul, ieși din bordei.

¹ Revistă fondată de Lenin, editată la Geneva de către redacția ziarului „Soșial-demokrat” în anul 1915. În numărul 1/2 al revistei a apărut articolul „Falimentul Internaționalei a II-a” (semnat N. Lenin), din care sînt extrase citatele lui Bunciuk.

² Secția specială a statului-major al diviziei (n. ed. ruse).

În dosul coamei lunecoase a parapetului, deasupra mlaștinii, se legăna ceața ; scamele ei rămăneau parcă agățate în ghimpii rețelelor de sîrmă. Noroiul lichid se așternea de două degete pe fundul tranșeelor. Șuvițele lutoase de apă se strecurau din crenele. Cazacii, în mantale ude, innămoliti, fierbeau ceal în gamele pe scuturi de oțel și fumau, stînd pe vine, cu armele rezemate de taluz.

— De cite ori vi s-a spus să nu faceți foc pe scuturi ! Ce, nu înțelegeți, ticăloșilor ?... strigă minios Listnițki, cînd ajunsese la primul grup de cazaci așezați în jurul micului foc fumegînd.

Doi inși se ridicară în silă ; ceilalți stăteau mai departe chinciti, strîngînd poalele mantalelor și fumînd. Un cazac cu fața smeadă și bărbos, cu cercel de argint atîrnat de lobul zbîrcit al urechii, răspunse, vîrînd sub gamelă un mănunchi de vreascuri mărunte :

— Cu dragă inimă ne-am lipsi de scut, blagorodnicia voastră, da' cum altmînterea să faci foc ?... Uite ce apărate ! Poate-i de o palmă.

— Scoate imediat scutul !

— Va să zică noi să stăm flămînzi ? Așa-a... zise un cazac cu mutra lătăreață și ciupită de vărsat, încruntîndu-se și privind într-o parte.

— Mai îndrăznești să vorbești ? Scoate scutul ! ordonă Listnițki, zvîrlînd cu vîrfurile cizmei vreascurile care ardeau sub gamelă.

Cazacul bărbos, cu cercel, vărsă apa caldă din gamelă și șopti, zîmbînd încurcat și inciudat :

— Iacă, ne-am și băut ceîșorul, băieți !..

Cazacii urmăriră în tăcere pe esaulul care se îndepărta de-a lungul tranșeii. În privirea umedă a celui bărbos, tremurau scînteieri tăioase.

— Ne-a blefturnit de pomană, cîinele !

— E-e-eh ! oftă prelung altul, aruncînd cureaua armei pe umăr.

În sectorul plutonului patru, Merkulov îi ajunsese din urmă pe Listnițki. Venea gîfînd în haina nouă de piele, care scîrțîia. După ce-l chemă la o parte pe Listnițki, îi șopti grăbit, duhnînd înțepător a mahorcă :

— Ai auzit noutatea ? Cică Bunciuk a dezertat astănoapte !

— Bunciuk ? Cu-um ? Ce spui ?

— A dezertat... Pricepi ? Ignatici, comandantul secției de mitraliere — știi, stă în același bordei cu Bunciuk — Ignatici zice că dînsul nu s-a mai întors de la noi. Va să zică, după ce a ieșit de aici, a și spălat putina. Iată cum...

Listnițki își șterse îndelung ochelarii și își îngustă pleoapele.

— S-ar zice că ești emoționat ? îl privi iscoditor Merkulov.

— Eu ? Ce te-a apucat ? De ce să fiu emoționat ? M-ai uluit pur și simplu cu vestea ta.

2

A doua zi dimineata, vagmistrul intră codindu-se în bordeiul lui Listnițki și, după o pauză, raportă :

— Blagorodnicia voastră, azi-dimineață, cazacii au găsit în tranșee hîrtoagele astea... Cam urîtă treabă ! Așa că am venit să vă raportez. Să nu ne găsim beleaua cumva !

— Ce fel de hîrtoage ? întrebă Listnițki, ridicîndu-se de pe pat.

Vagmistrul îi înmînă cîteva petice de hîrtie, strînse în pumn. Cuvintele multiplicat la mașina de scris se înghețau pe sferturi de coală de hîrtie ieftină. Listnițki citi pe nerăsuflăte :

Proletari din toate țările, uniți-vă !

TOVARĂȘI SOLDAȚI !

De doi ani durează războiul blestemat. De doi ani vă chinuiți în tranșee, apărînd interese care vă sînt străine. De doi ani se varsă sîngele muncitorilor și al țăranilor tuturor națiunilor. Sute de mii de morți și de schilozi, sute de mii de orfani și văduve, iată rezultatele acestui măcel. Pentru ce luptați ? Ale cui interese apărați ? Guvernul țarist a virit în foc milioane de soldați pentru a acapara pămînturi noi și a asupri populația acestor pămînturi, așa cum asuprește Polonia subjugată și alte naționalități ! Industriașii din lumea întreagă nu pot împărți piețele în care ei și-ar

putea desface producția fabricilor și uzinelor ; nu-și pot împărți profiturile ; împărțirea se face prin forța armelor, și voi, oameni neștiutori, mergeți la moarte în lupta pentru interesele lor, omoriți trădători care sînt la fel cu voi.

Destulă vărsare de sînge frățesc ! Dezmeticiți-vă, oameni ai muncii ! Dușmanul vostru nu este soldatul austriac sau german, înșelat la fel ca voi, ci propriul vostru țar, propriul vostru industriaș și moșier. Înțoarceți armele împotriva lor ! Fraternizați cu soldații germani și austrieci ! Înțindeți-vă unii altora mîinile peste rețelele de sîrmă cu ajutorul cărora v-au despărțit ca pe niște fiare. Sînteți frați de muncă, urmele însingurate de bătăături crăpate de muncă n-au dispărut încă de pe mîinile voastre, n-aveți nimic de împărțit. Jos autocrația ! Jos războiul imperialist ! Trăiască unitatea de nezdruccinat a oamenilor muncii din lumea întreagă !

Listnițki citi ultimele rînduri, înăbușindu-se de emoție. „Iată ! Începe !“, gîndi el, cuprins de ură și apăsător de greutatea presimțirilor care-l năpădiseră. După ce sună de zor, căpătînd legătura telefonică cu comandantul regimentului, îi raportă cele întîmplate.

— Ce dispoziții ne dați, excelență ? întrebă în cele din urmă.

Cuvintele comandantului căzură apăsător în mijlocul bîzîntului ca de țîntar și în zbirnielile îndepărtate ale telefonului :

— Să faci imediat percheziție : dumneata, împreună cu vagmistrul și comandanții de plutoane. Peste tot, inclusiv la ofițeri. Voi întreba astăzi statul-major al diviziei cînd au de gînd să schimbe regimentul. O să-i grăbesc. Dacă veți descoperi ceva cu prilejul percheziției, raportați imediat...

— Cred că asta e isprava mitraliorilor.

— Da ? Voi ordona imediat lui Ignatiei să-și perchezizioneze cazacii. Toate cele bune !...

După ce adună în bordeiul său pe comandanții de plutoane, Listnițki le făcu cunoscut ordinul comandantului de regiment.

— Ce porcărie ! se indignă Merkulov. Cum ? Ne vom percheziona unii pe alții ?

— Pe dumneata cel dintii, Listnički ! strigă Razdorțev, un soțnic tânăr, fără mustăți.

— Să tragem la sorti !

— În ordine alfabetică...

— Domnilor, lăsați glumele ! intrerupse aspru Listnički. Bătrînul bineînțeles a cam sărit peste cal : ofițerii din regimentul nostru sînt ca soția lui Cezar¹ ! A fost un singur dușman — horunji Bunciuk — dar și acesta a dezertat. În schimb, cazacii trebuie cercetați. Chemați-l pe vagmistrul.

Veni vagmistrul, un cazac în vîrstă, decorat cu trei cruci „Sfîntul Gheorghe”. Tușind, îi cercetă cu privirea pe ofițeri.

— Cine dă de bănuît în soțnia ta ? îl întrebă Listnički. Cine crezi că ar fi putut răspîndi aceste manifeste ?

— N-avem dintr-ăștia, blagorodnicia voastră ! răspunse cu convingere vagmistrul.

— Totuși manifestul a fost găsit în sectorul soțniciei noastre. Ce străini au fost în tranșee ?...

— N-a fost nici un străin, din nici o altă soțnie.

— Hai să mergem, să-i luăm pe toți la rînd ! rosti Merkulov, făcînd un gest cu mina și îndreptîndu-se spre ieșire.

Percheziția începu. Pe fețele cazacilor străbăteau felurite simțămînte : unii se încruntau, nedumeriți ; alții se uitau speriați la ofițerii care cotrobăiau în puținele lor lucruri căzăcești ; ceilalți rideau pe ascuns. Un brav urîdnic, cercetaș, întrebă :

— Dar spuneți, ce căutați ? De s-a furat ceva poate că știe careva, poate să fi văzut pe undeva ?

Percheziția nu dădu nici un rezultat. La un singur cazac din plutonul întâi, se găsi în buzunarul mantalei un exemplar mototolit al manifestului.

— L-ai citit ? întrebă Merkulov, aruncînd jos, cu o groază comică, foaia boțită.

— L-am ridicat și eu de pe jos pentru răsucit țigări, zîmbi cazacul, fără să-și ridice ochii.

¹ Listnički face aluzie la falmoasele cuvînte rostite de Cezar atunci cînd și-a repudiat soția, de care se îndrăgostise un patrician : „Soția Cezarului trebuie să fie mai presus de orice bănuială !”

— De ce zîmbești ? strigă minios Listnițki, roșindu-se și apropiindu-se de cazac ; genele-i aurii și scurte tremurau nervos sub ochelari.

Chipul cazacului deveni deodată serios, zîmbetul se mistui ca măturat de vînt.

— Se poate, blagorodnicia voastră ! Păi, eu aproape nu știu carte. Cu mare greu deslușesc slovele. Ș-am ridicat foaia fiindcă nu-i hîrtie pentru fumat ; tutun e, dară foită nu-i. D-aia am cules hîrtia de pe jos...

Cazacul vorbea cu o voce așîtată, tare, în care răzbeau învăluiri de ciudă.

Listnițki se îndepărtă, scuipînd. Ofițerii îl urmară.

A doua zi, regimentul fu scos de pe poziție și retras la vreo zece verste în spatele frontului. Doi oameni de la sotnia de mitraliere fură arestați și înaintați Curții marțiale, o parte din cei rămași fură trimiși la regimente de rezervă, iar restul fură împrăștiați prin regimentele Diviziei 2 de cazaci. În cele cîteva zile de repaus, regimentul intra într-o oarecare ordine. Cazacii se spălară, curățiră hainele de jeg, se bărbieriră cu îngrijire, nu așa cum o făceau în tranșee, unde scăpau adeseori de părui crescut pe obraji folosind un procedeu simplu, însă dureros : aprindeau părul cu un chibrit, iar cînd focul, pîrjolind barba, se apropia de piele, își ștergeau obrazul cu un prosop ud, pregătît mai dinainte. Acest procedeu se numea „porcesc”.

— Cum să te bărbieresc, porcește sau altminterea ; își întreba mușterii bărbierul plutonului.

Regimentul se odihnea acum. Cazacii arătau mai ferchezuiți și mai voioși, dar Listnițki, ca și toți ofițerii, știa că această voie bună nu durează mai mult decît o zi frumoasă în noiembrie ; azi este, mîine nu-i. Era de ajuns ca cineva să scape o vorbă despre plecarea pe poziție, pentru ca expresia fețelor să se schimbe îndată, și nemulțumirea, dușmănia mohorîtă, se lătea sub pleoapele lăsate în jos. Se simțea o osteneală de moarte, o istovire, și tocmai această osteneală dădea naștere unei cumplite nestatornicii morale. Listnițki cunoștea prea bine cît de sălbatic devine omul atunci cînd, aflîndu-se în această stare, se năpustește către vreo țintă.

În 1915, văzuse o companie de soldați cum pornise de cinci ori la atac sub ochii săi, suferind pierderi nemaipomenite și supunându-se la repetatele ordine : „Se reia atacul !”, pînă cînd rămășițele companiei se ridicară cu de la sine vrere din sector și porniră spre spatele frontului. Listnițki și sotnia lui primi ordin să-i oprească și cînd, desfășurîndu-și sotnia în trăgători, încercase să le taie retragerea, ei începură să tragă asupra cazacilor. Din toată compania nu rămăseseră decît cei mult șaizeci de oameni, și Listnițki văzuse atunci cu cită vitejie disperată, nebunească acești oameni se apărau de cazaci, se prăbușeau sub loviturile de sabie, mureau și, totuși, se avîntau la moarte, la nimicire, o dată ce le era totuna de unde le venea moartea.

Întîmplarea aceasta îi stăruia în amintire ca un avertisment groaznic, și Listnițki se ulia iscoditor, cu tulburare și simțăminte necunoscute pînă atunci la chipurile cazacilor, în timp ce gîndea : „Oare și aceștia vor fugi la fel într-o bună zi ? Vor porni și nîmîc, în afară de moarte, nu va fi în stare să-i mai oprească ?” Întîlnind privirile lor înclaudate, ostentive, trăgea fără ocolișuri concluzia : „Da, așa vor proceda și aceștia !”

Cazacii se schimbaseră într-adevăr cu desăvîrșire, față de anii trecuți. Pînă și cîntecele lor erau altele, noi, născute din război și pătrunse de o mohorîtă tristețe. Seara, trecînd prin fața încăpătoarei magazii de fabrică în care fusese cantonată sotnia, Listnițki auzea cele mai adeseori unul și același cîntec, plin de dor, nespus de trist. Era totdeauna cîntat pe trei-patru voci ; tinerul conducător, de o puritate și de o putere rară, tremura, înălțîndu-se deasupra bașilor profunzi :

*O tu, iubit meleag, pămînt drag strămoșesc,
Nu te-oi vedea de-acum scaldat în zori,
Cînd prin grădini tăcut, tot ascultam vrăjit
Cum cîntă-n tril duios privighetori.
Iar tu iubită, scumpă mamă,
Nu te-adînci în jale-amară.
Că doară cei ce pleacă la războaie
Nu-s toți sortiți, ca-n foc să piară.*

Listnițki trăgea cu urechea, oprindu-se, și simțea că tristețea sinceră a cîntecului îi pătrundea și pe el. O strună

încordată se întindea parcă în inima ce-și grăbea bătaile ; timbrul catifelat al tenorului trăgea de această sîrună, o făcea să vibreze dureros. Listnițki rămînea pe undeva prin preajma magaziei, privea în ceața înserării de toamnă și simțea cum ochii i se scaldă în lacrimi, cum ceva îi înțepă pleoapele, dureros și dulce.

*Pe-ntinse cîmpii călăresc tot mereu.
O jale adîncă mă prinde deodată,
Și sufletu-n mine, vai, parcă presimte
Că nu m-oi întoarce acasă vreodată !*

Bașii încă nu isprăveau bine vorbele din urmă, că tenorul se și înălța deasupra lor, și sunetele, tremurînd asemenea aripilor unei dropii cu pieptul alb, grăbindu-se în zbor, chemau altele după ele, depănînd firul povestirii :

*Un glonț de plumb c-un șuierat prelung
Sălbatic, pieptul mi-a străpuns.
Căzui pe cal, iar sîngele șuvoi
În coama-i neagră s-a tot scurs...*

Cît stătură la odihnă, Listnițki auzi numai o dată, o singură dată, vorbele înălțătoare, înviorătoare ale unui străvechi cîntec căzăcesc. Făcîndu-și plimbarea obișnuită de seară, trecea pe lîngă magazie. Voci și risete de oameni, pe jumătate beți, îi ajunseră la ureche. Listnițki ghici că magazinierul, care fusese la tîrgul Nezviska după alimente, adusese de acolo și niște basamac să-i cinstească pe cazaici. Cazaicii se împrăștiaseră cu rachiul de seară și acum se cîndăneau pentru ceva, în hohote de rîs. Întorcîndu-se de la plimbare, Listnițki auzi încă de departe involburările puternice ale cîntecului, însoțit de fluierul sălbatic și ascuțit, dar îmbînîndu-se minunat cu versul :

*În război cîin' n-a luptat,
Frica nu l-a încercat.
Uzi la piele, noapte, zi,
Nu putem nici adormi.*

„Fi-uu-uu ! Fi-u-u-u ! Flu-u-u !”, curgea fluieratul într-un șuvoi lung, vibrant, se rotea în spirală, și cei puțin treizeci de glasuri tunau de îndată, acoperîndu-l :

*Pe cîmp — groază îi și jale
În orice zi și-n orice ceas.*

Un hoțoman din cei mai tineri, fără îndoială, zdupăia de foc pe scindurile podelei, fluierînd scurt de te năucea. Izbiturile de călcîie răsunaу icnît, acoperite de cîntec :

*Marea spumegă vuind,
Flăcări vasele cuprind,
Noi le stingem,
Turcii-nvingem,
Fiți slăviți, viteji cazaci !*

Listnițki păsea, zîmbînd fără să-și dea seama, străduindu-se să calce în ritmul vocilor. „Poate că în unitățile de infanterie acest dor de casă nu se resimte cu atîta putere“, gîndea el, dar judecata îi răspundea cu întîmpinări reci : „Adică ce, la infanterie sînt oare alți oameni ? Fără îndoială că ei, cazacii, reacționează mai dureros la asemenea silnică zacere în tranșee, fiindcă sînt obișnuiți cu veșnica mișcare, după felul slujbei lor. Căci, iată, vreme de doi ani sînt nevoiți să rămînă locului, sau abia să se urnească și să se întoarcă îndărăt, în infructuoase încercări de ofensivă. Armata este mai slabă ca niciodată. E necesară o mină forte, un succes mare, o ofensivă impetuoasă — toate acestea i-ar înviora. Dar istoria cunoaște destule cazuri cînd, în epoca unor războaie de lungă durată, cele mai inflexibile și disciplinate trupe se descompun sufletește. Pînă și Suvorov a făcut această experiență pe propria-i piele... Cazacii însă vor rezista. Chiar dacă va fi să părăsească frontul, vor fi cei din urmă. Orice s-ar spune, ei sînt o mică națiune, ocupînd o poziție aparte, războinică prin tradițiile ei, nu o adunătură de prin fabrici sau de mitocani de la țară.“

O voce dogită din magazie începu „Kalinuška“, parcă pentru a-l încredința că adevărul e dimpotrivă. Alte voci o susținură, și Listnițki, plecînd, fu urmărit de aceeași tristețe revărsată în cîntec :

*Ofițerul se roagă lui Dumnezeu.
Cazacul acasă se cere mereu :
— „Tinere-ofițer, mă lasă,
Că eu vreau să plec acasă,
Că eu vreau să plec acasă,
La ai mei, să plec acasă.*

*La tata, maica ce m-adastă
La tata, maica ce m-adastă
Și la tinăra-mi nevastă".*

•

Trei zile după fuga sa, Bunciuk intră pe înserate într-un târg așezat în zona din apropierea frontului. În case, luminile erau aprinse. Un pui de geruleț acoperise băltoacele cu o pojghită subțire de gheață, și pașii rarilor trecători se auzeau din depărtare. Bunciuk mergea trăgînd cu urechea, ocolind străzile luminate, strecurîndu-se prin ulicioare pustii. La intrarea în târg, fusese cît pe ce să dea peste o patrulă, și acum călca cu pași de lup, lipindu-se de garduri și fără a-și scoate mîna dreaptă din buzunarul mantalei lui, mînjită de murdărie : petrecuse toată ziua într-o șură, îngropat în pleavă.

În târg se afla baza unui corp de armată și staționau oarecare trupe. În orice clipă, îl amenința primejdia unei întîlniri cu vreo patrulă, și de aceea degetele lui păroase încălzeau mereu minerul crestat al revolverului din buzunarul mantalei.

Ajunș la marginea cealaltă a târgului, Bunciuk rătăci îndelung pe o ulicioară pustie, aruncînd priviri printre porți și cercetînd iscoditor fața fiecărei cocioabe. După vreo douăzeci de minute, se apropie de o căsuță sărăcăcioasă din colț, își aruncă ochii printr-o crăpătură de la obloane și, zîmbind, intră cu hotărîre pe porțiță. Bătu ; o femeie în vîrstă, îmbrăbodită cu un șal, îi deschise.

— Boris Ivanovici nu stă cumva la dumneata în gazdă ? întrebă Bunciuk.

— Da. Poftim de intră...

Bunciuk se strecură pieziș pe lîngă ea, ca să încapă pe ușa îngustă. Auzi zăngănitul rece al zăvorului în spațele său. Într-o cămăruță scundă, luminată de o lămpioară puțintică, un om în vîrstă, îmbrăcat militărește, ședea la o masă. Îngustîndu-și ochii, îl cercetă încordat, apoi se ridică și întinse amîndouă mîinile spre Bunciuk, cu o stăpînită bucurie.

— De unde ?

— De pe front.

— Și ?...

— Precum vezi ! zîmbi Bunciuk și, atingînd cu vîrful degetului centironul omului în uniformă, îl întrebă încețîșor : Ai vreo cameră ?

— Da, da. Hai, treci încoace...

Îi făcu loc lui Bunciuk într-o odăiță și mai mică ; fără să aprindă lumina, îl așeză pe un scaun, apoi, închizînd ușa camerei vecine, trase perdeaua de la fereastră și întrebă :

— Ai plecat cu totul ?

— Cu totul.

— Pe-acolo ce mai este ?

— Totu-i gata.

— Băieți de încredere ?

— O, da.

— Ar fi bine mai întîi să te dezbraci și apoi să stăm de vorbă. Dă-mi mantaua. Îți aduc îndată apa pentru spălat.

În vreme ce Bunciuk se spăla într-un lighean coclit, de aramă, omul în uniformă, mîngîindu-și părul tuns scurt, vorbea cu o voce obosită și înecată :

— Deocamdată, ei sînt încă incomparabil mai puternici decît noi. Datoria noastră este să creștem, să ne lărgim influența, să muncim fără odihnă la explicarea adevăratelor cauze ale războiului. Și creștem — poți fi sigur de aceasta ! Iar cei ce pleacă de la dinșii vin în chip inevitabil la noi. Un om adult este fără îndoială mai puternic decît un băiat ; dar cînd acest adult îmbătrînește și ajunge hodorog, același băiat va fi în stare să-l doboare. În cazul de față, vedem nu numai debilitatea senilă, ci și paralizia progresivă a întregului organism.

Bunciuk isprăvise cu spălatul și, frecîndu-și fața cu un ștergar aspru de pînză, rosti :

— Înainte de plecare, mi-am expus părerile în fața ofițerașilor ! Știi ce caraghioslic a ieșit ? Fără îndoială, în urma plecării mele, îi vor scutura de mitraliori ; poate, vreunul din flăcăi va merge și la judecată , dar ce vorbă poate fi dacă nu există dovezi ?... Sper că vor fi imprăștiati prin diferite unități — apă la moara noastră ! Ei au să facă pămîntul și mai roditor... Ah, ce mai băieți am lăsat acolo ! Oamenii de cremene !

— Am primit un bilețel de la Stepan. Roagă să i se trimită un flăcău priceput în ale milităriei. Ai să te duci la el, dar cum să facem cu actele? Vom izbuti oare?

— Ce-ar fi de lucrat la dînsul? întrebă Bunciuk și se ridică în vîrfurile picioarelor, atîrnînd ștergarul în cui.

— Instruirea băieților... Și tu, precum vîd, nu yrei deloc să mai crești? zîmbi gazda.

— La ce bun? glumi Bunciuk, schițînd un gest negativ cu mina. Mai ales în situația mea de acum. Trebuie să fiu cît mazărea în păstăie, ca să nu mă bage nimeni în seamă.

Stătură de vorbă pînă ce-au mijit zorile cenușii. Iar după o zi, Bunciuk, travestit și schimbat într-un chip de nerecunoscut, cu acte pe numele soldatului Nikolai Uhatov din Regimentul 441 Orșă, reformat definitiv în urma unei răni la piept, iese din tîrg, îndreptîndu-se spre gară.

3

În sectoarele Vladimir-Volinski și Kovel, unde acționa Armata specială (armata era a 13-a la număr, dar fusese denumită „specială” deoarece 13 este un număr nenorocos, iar de superstiții sufereau pînă și marii generali), în ultimele două zile ale lui septembrie începură pregătirile pentru ofensivă. Comandamentul alege o bază de plecare prielnică pentru desfășurarea ofensivei, în apropiere de satul Sviniuhi; se dezlănțuie pregătirea de artilerie.

Neobișnuit de mare era numărul gurilor de foc aduse la locul hotărît. Timp de nouă zile, sute de mii de proiectile de toate calibrele măcinară spațiul ocupat de cele două linii de tranșee germane. Chiar în prima zi, îndată după începerea năprasnicului foc de artilerie, nemții părăsiră prima linie, lăsînd doar observatori. Peste cîteva zile evacuară și linia a doua, mutîndu-se într-a treia.

În a zecea zi, unitățile de vînători ale Corpului de armată „Turkestan” porniră la ofensivă. Înaintau în valuri, după tactica franceză. Tranșeele rusești aruncară afară șaisprezece asemenea valuri. Legîndu-se, răcindu-se, spumegînd lîngă nodurile hidoase de sîrmă ghim-

pată mototolită, talazurile cenușii ale mării omenești năvăleau fără istov. Iar dinspre partea germană, de dincolo de buturugile de arini vineți și zguriți de foc, de peste crestele cocoșate de nisipuri, văpaia asurzitoare a loviturilor de tun bubuia, zguduia, zgâlțâia pământul și bîntuia într-un neînterupt muget.

Hu-u-u... Hu-u-u... Huc ! Hac ! Buuum-m !

Din cînd în cînd, salva unei baterii singuratice sfișia mai precis larma continuă, apoi tunetul neînterupt se rostogolea iarăși, înainta, cuprindea tot ținutul pe o distanță de multe verste în jur.

Huuuuu... Huuuuu... Huuuuu...

Trrrraaa-rrraaa-ta-ta-ta ! răpăiau bezmetic mitralierele germane.

Trombele negre ale exploziilor țîșneau vijelios din pământul nisipos, brăzdat în lung și în lat pe distanță de o verstă, și valurile atacatorilor se spărgeau, clocoțeau, se risipeau ca stropii în jurul pîlniilor de obuze și se tirau, se tirau mereu...

Răbufnirile negre ale exploziilor frămîntau țărîna din ce în ce mai des, țipătul piezis, sfișietor al șrapnelor îi răzbea tot mai stăruitor pe atacatori, focul mitralierelor alipit de pământ îi biciuia tot mai nemilos, îi sfîrteca fără să-l lase să ajungă la rețelele de sîrmă ghimpată. Și nu i-a lăsat. Din cele șaisprezece valuri, nu ajunseră decît cele trei din urmă, apoi se scurseră înapoi în șuvițe, în picături, parcă sparte de rețelele sfîrtecate, de unde se ridicau către cer parii arși și prinși de sîrma răsucită...

În ziua aceea, tranșeele rusești vărsară peste nouă mii de vieți omenești în pământul nisipos și trist din preajma satului Sviniuhi.

După două ceasuri, ofensiva fu reluată. Porniră trupele Diviziilor a 2-a și a 3-a, din Corpul de vînători „Turkestan”. În stînga lor, au fost aduse prin îngustele șanțuri de comunicație, unități din Divizia 53 de infanterie și Brigada 307 de vînători siberieni ; la flancul drept al Corpului „Turkestan”, înaintau batalioanele Diviziei a 3-a de grenadieri.

Comandantul Corpului 30 din Armata specială, generalul-locotenent Gavrilov, primise ordin de la statul-major al armatei să arunce două divizii în sectorul Svi-

niuhi. În cursul nopții, Regimentele 320 „Cernbar”, 319 „Bugulma” și 318 „Ciornii Iar” din Divizia 80 infanterie fură scoase de pe poziții și înlocuite cu pușcașii letoni și cu rezerviștii abia sosiți. Regimentele au pornit noaptea ; cu toate acestea, unul din ele fusese îndreptat în chip demonstrativ în direcția opusă și, abia după ce străbătu 12 verste de-a lungul frontului, primi ordin să se întoarcă. Regimentele mergeau în aceeași direcție, dar pe drumuri diferite. În stînga itinerarului Diviziei 80, mărșăluiau Regimentele 283 „Pavlograd” și 284 „Vengrov” din Divizia 71. Imediat în urma lor, venea Regimentul de cazaci de Ural și Regimentul 44 de cazaci pedestri.

Înainte de plecare, Regimentul 318 „Ciornii Iar” staționase pe malul râului Stohod, lângă tîrgul Sokal, nu departe de conacul Rudka-Merinskoe. Dimineața, chiar după prima etapă, regimentul fu orînduit în pădure, în bordele părăsite, și, timp de patru zile, învăță tactica ofensivă franceză ; în loc de batalioane în lanțuri de trăgători, mergeau pe jumătăți de companii ; grenadierii învățară cum să taie cu cea mai mare iuțeală rețelele de sîrmă ghimpată și făcură repetate exerciții de aruncare a grenadelor, după care regimentul porni din nou. Merseră timp de trei zile prin păduri, prin rariști, pe drumuri părăsite și brăzdate de urmele roților de tun. O ceață scîmoasă și rară plutea legănată de vînt, agățîndu-se în crestele de pini, se scurgea deasupra rariștilor și, asemenea unui erele care a pus ochii pe un hoit, se rotea între arini, deasupra lîntiței cenușii a smîrcurilor ce dospeau miasme. O piclă ploioasă pogora din cer. Oamenii mergeau uzi learcă, posomorîți. După trei zile, se opriră în apropiere de sectorul ofensivei, în satele Bolșoi-Porek și Malii-Porek. Stătură douăzeci și patru de ore în repaus, pregătindu-se pentru calea morții.

În vremea aceasta, alături de statul-major al Diviziei 80, mergea și o sotnie specială de cazaci în marș spre zona luptelor apropiate. În sotnie fuseseră vărsați cazaci din seria a treia de mobilizare, de loc din satul Tatarski. Plutonul doi era alcătuit în întregime din ei ; acolo se aflau cei doi frați ai ciungului Alexei Șamil — Martin și Prohor, fostul mecanic de la moara cu aburi a lui Mohov — Ivan Alexeevici, știrbul Afonka Ozerov, fostul ataman

al satului, Manișkov, șchiopul și moșatul vecin al lui Șamil — Evlanti Kalinin, lunganul Borșcirov, greoiul Zahar Koroliov, cu gîtu-i scurt de urs, veselul ghiduș al întregii sotnii, Gavriila Lihovidov, cazac cu o mutră neobișnuit de fioroasă, dar vestit prin faptul că îndura mereu și fără murmur bătaia din partea bătrînei lui mame, în vîrstă de 70 de ani, și a nevestei sale, muliere nu tocmai arătoasă, dar rea de muscă. Și mulți alții se mai aflau în plutonul doi și în celelalte plutoane ale sotniei. O parte din cazaci erau curieri la comandamentul diviziei; dar la 2 octombrie fură înlocuiți cu ulani, și sotnia, din ordinul comandantului diviziei, generalul Kitcenko, fu trimisă pe poziție.

La 3 octombrie, dis-de-dimineață, sotnia intră în satul Malii Porek, chiar în clipa cînd îl părăsea batalionul întii al Regimentului 318 „Ciornii Iar”. Soldații, ieșind în fugă din cocioabele pustii și pe jumătate surpate, se adunau în front pe ulița satului. În fața plutonului din capul coloanei, se foia un tînăr sublocotenent cu chipul smead. Desfăcea pachetul de ciocolată, scoțîndu-l din porthartă (buzele lui umede, de un roz-aprins, erau mînjite de ciocolată), umbla de-a lungul coloanei, iar mantaua-i lungă și ponosită, cu noroiul uscat la poale, i se clătina între picioare, ca o coadă de oaie. Cazacii mergeau pe partea stîngă a uliței. Intr-unul din rîndurile plutonului doi pășea mecanicul Ivan Alexeevici; era primul din flancul drept. Privea cu grijă numai unde călca, căutînd să sară peste gropile băltoacelor. Auzindu-se strigat pe nume din rîndurile infanteriștilor, întoarse capul, alunecîndu-și ochii peste șirurile lor.

— Ivan Alexeevici! Dragul meu prieten!

Rupîndu-se din pluton, un soldat mărunțel alergă spre el în trap de rață. Încerca din fugă să împingă arma la spate, dar cureaua aluneca și patul puștii ciocănea surd în gamelă.

— Nu mă recunoști? M-ai uitat?

Ivan Alexeevici cu greutate îl recunoscuse pe Valet în acest soldățel cu fața acoperită pînă la pomeți de fîninginea părului țepos.

— De unde-mi vii, leatule?

— Uite... Cu serviciul...

— Din ce regiment ești!

— Trei sute optsprezece, „Ciornii Iar“. Nu mă așteptam... nu m-aș fi așteptat să mă întâlnesc cu ai noștri, aici...

Fără să sloboadă din palma lui bătătorită mîna mică și murdară a lui Valet, Ivan Alexeevici zîmbea bucuros și mișcat. Valet, ținîndu-se grăbit după pașii mari ai celui-lalt, tropăia în fugă, uitîndu-se de jos în sus în ochii lui Ivan Alexeevici. Iar privirea ochilor săi mici și apropiați, o privire de obicei răutăcioasă, era acum nespus de blîndă și umedă.

— Precum vezi, mergem la ofensivă...

— Și noi, tot acolo.

— Și altminterea, cum o mai duci, Ivan Alexeevici ?

— Eh, ce să mai vorbim !

— Și eu, la fel ! Din nouă sute paispe încoace, nu mai ies din trașee. N-am avut nici casă, nici familie, și uite că pentru cineva tot a trebuit să plătim oalele... Iapa după ale ei, iar mînzul, din prostie...

— Ți-l amintești pe Stockman ? Bomboană de om, Osip Davidovici al nostru ! Dinsul ni le-ar lămuri pe toate. Ce om, ai ? Ce om era, ah !

— Da, el ne-ar lămuri toate ! strigă înșuflețit Valet, agitîndu-și pumnîșorul și strîmbîndu-și botîșorul de arici într-un zîmbet. Nu-i chip să-l uit. Îl prețuiesc înaintea tatii ! Cu tata n-am avut a face cine știe ce în viață. Nu prea îi datoresc multe... Și-acum, nu se aude nimic despre el ? Nu știi nimica ?

— Îi pe undeva, prin Siberia, oftă Ivan Alexeevici. Își face sorocul.

— Ce spui ? făcu Valet, mergînd cu pași mărunți, săltăreți, de pițigoi, alături de tovarășul înalt și ciulind scoica ascuțită a urechii.

— Stă la închisoare, dacă nu cumva îi și mort acum.

Valet mai merse un timp alături, tăcut, uitîndu-se cînd îndărăt, acolo unde se aduna compania, cînd la bărbia energică a lui Ivan Alexeevici, la gropița adîncă și rotundă care se săpa exact la mijloc, dedesubtul buzei de jos.

— Rămîi cu bine ! spuse el, eliberîndu-și mîna din degetele osoase și reci ale lui Ivan Alexeevici. Se prea poate să nu ne mai vedem...

32p.032

Ivan Alexeevici scoase șapca cu mina stângă și se aplecă, cuprinzînd umerii strîmți ai lui Valet. Șe sărutară zgomotos, despărțindu-se ca pentru totdeauna, iar Valet rămase în urmă. Deodată, își trase capul între umeri, încît numai scoicile brune-trandafirii și ascuțite ale urechilor mai ieșeau deasupra gulerului sur al mantalei de soldat ; astfel, gheboșîndu-se și poticnîndu-se, porni pe drumul bătătorit.

Ivan Alexeevici ieși din rînd și-l mai strigă, cu tremur în glas :

— Mă frățioare, dragă prietene. Îndirjit și colțos mai erai ! Îți amintești ? Tare erai, ca cremenea ! Hai ?

Valet își întoarse fața îmbătrînită de lacrimi, strigă și izbi de cîteva ori cu pumnul în pieptul său negricios, cu coastele care se vedeau prin mantaua deschisă și prin cămașa cu gulerul rupt.

— Fost-ai, lele... Eram tare, dară acum m-au strivit ! M-au dat gata !

Mai răcni ceva, sotnia coti pe o altă uliță, și Ivan Alexeevici îl pierdu din ochi.

— Asta-i Valet ? îl întrebă Prohor Șamil, care pășea în urma lui.

— E un om ! răspunse surd Ivan Alexeevici cu buzele tremurînd, mîngîindu-și nevestica — pușoa de pe umăr.

La ieșirea din sat, în calea sotniei începură să se ivească rîniții — mai întîi cîte unul, apoi în grupuri de cîteva, pe urmă din ce în ce mai numeroși. Cîteva căruțe, încărcate peste măsură cu soldați grav răniți, abia se tirau... Mîrtoagele din hamuri erau îngrozitor de jigărite. Spinările lor ascuțite și jupuite de piele, sub nenumăratele lovituri de bici, își arătau oasele trandafirii cu mici pete roșii și cu firisoare de păr prinse pe alocuri în cheaguri de sînge. Caii se opinteau sub poverile grele, sforăind și lenind într-atîta, încît boturile lor înspumate aproape că atingeau noroiul. Uneori o iapă se oprea, umflîndu-și răpusă coastele slabe, cu gratiile ciolanelor ieșite afară, clătîndu-și capul care, din pricina slăbiciunii, părea uriaș. O plesnitură de bici o zorea să se urnească din loc și, după ce se legăna în dreapta și în stînga, se smucea și o pornea înaintea. Agățîndu-se din toate laturile de draghinile căruțelor, rîniții se tirau cu pași impleticiți.

— Din ce unitate?... întrebă comandantul sotniei, alegînd un om ceva mai prietenos la chip.

— Corpul de armată Turkestan, Divizia a 3-a.

— Ai fost rănit chiar azi ?

Soldatul îi întoarse spatele fără să răspundă. Sotnia, abătîndu-se din șleau, mergea spre pădurea ce se zărea ca la o jumătate de verstă. În urmă, plescăiau în glod pașii greoi, de pedestrîme, ai companiilor din Regimentul 318 „Ciornii Iar“, care ieșiseră din sat. Departe, pe cerul mohorit și spălăcit de ploaie, atirna un balon captiv german, ca o neclintită pată galbenă-cenușie.

— Ia uitați-vă, măi cazaci ! Ce drăcovenie spînzură într-acolo ?

— Un cîrnățoi...

— Se zgîiește de sus, blestematul, să prindă cum se mișcă oștile.

— Da' ce, crezut-ai că de pomană s-a cocoțat el la o așa înălțime ?

— Phii, că sus mai e !

— Ba bine că nu... Nici cu obuzul nu-i chip să-l ajungi.

În pădure, compania întâi din Regimentul „Ciornii Iar“ îi ajunse pe cazaci din urmă. Pînă în seară au stat lipiți de pînii umezi ; apa le pătrundea pe după gulere, un tremur le scutura spinările ; n-aveau voie să facă foc, dar chiar să fi vrut, greu le-ar fi fost să-l aprindă sub ploaie ; numai o dată cu înnoptarea, au fost duși la adăpost. Șanțul nu era îndestul de adînc, abia să ascundă omul în picioare ; pe fund călcau într-un strat de apă gros de-o palmă. Vîntul aducea un iz de mîl, de cetină putredă și un miros dulceag de ploaie. Cazacii se chinaseră, strîngînd poalele mantalelor, fumînd și depănînd firul cenușiu și șubred al cîsluirilor. Plutonul doi, după ce-și împărțise rația de mahorcă primită înainte de a porni, se îmbulzea la o cotitură de șanț, în jurul urîdnicului. Acesta, așezat pe un sul de sîrmă uitat, istorisea fel de fel despre generalul Kopilovski, în a cărui brigadă își făcuse serviciul în timp de pace și care fusese omorît luna trecută. Nu-și isprăvi însă povestirea, căci comandantul de pluton strigă deodată : „La arme !“ și cazacii săriră în picioare, trăgînd cu lăcomie ultimele fumuri de țigară și arzîndu-și degetele. Sotnia ieși din adăposturi

și porni din nou prin pădurea întunecoasă de pini. Mergeau, făcându-și curaj cu glume. Cineva fluiera.

Pe o rariște mică, dădură peste un lung șir de cadavre. Zăceau unul lângă altul, umăr lângă umăr, în felurite atitudini, unele de-a dreptul necuviincioase și cu atât mai îngrozitoare. Pe lângă morți umbla un soldat cu arma și cu masca de gaze atârnată de centură. Pământul jilav de lângă cadavre era puternic frământat, se vedeau nenumărate urme de picioare, făgașuri adânci lăsate în iarbă de roțile unei căruțe. Sotnia trecu la cițiva pași prin față. Mirosul greu și dulceag de hoit se răspîndea, plutind în jur. Comandantul sotniei opri cazacii ; împreună cu comandantul de plutoane, se apropiară de soldat și prinseră a vorbi ceva cu dînsul. În acest răstimp, cazacii, stricînd rîndurile, se dădură mai aproape de cadavre, descoperindu-se și privind chipurile ucișilor, cu acel fior ascuns de groază și de curiozitate animalică, pe care orice om viu îl are în fața tainei celui mort. Toți morții erau ofițeri. Cazacii numărară patruzeci și șapte de trupuri. Cei mai mulți erau tineri după înfățișare, între 20 și 25 de ani, și numai întîiul din dreapta, cu epoleți de căpitan, părea om mai în vîrstă. Mustățile lui negre și dese atîrnau trist deasupra gurii larg deschise, tăinuînd răsunetele mute ale celui din urmă strigăt ; sprincenele late se încruntau într-o arcuire îndrăzneată, pe fața golită de singe. Unii dintre morți erau în scurte de piele mînjite de noroi, ceilalți în mantale. Doi sau trei nu aveau șepci. Îndelung rămaseră cazacii privind chipul unui locotenent, frumos și după moarte. Zăces pe spate, cu mina stîngă strîns lipită de piept, iar cea dreaptă, aruncată într-o parte, înghețase pentru veșnicie pe mînerul revolverului. Cineva încercase pesemne să i-l scoată din mînă ; pe palma lată și galbenă se zăreau zgîrieturi albe, dar se vede că se încleștase prea tare pe oțel, nemaîvoind să-l părăsească. Capul cu păr blond și creț, cu șapea dată la o parte, atîngea pămîntul cu un obraz, mîngîindu-l parcă, iar buzele portocalii — pornite spre albastreală — se strîmbau într-o dureroasă expresie de nedumerire. Vecinul din dreapta zăcea cu fața în jos ; mantaua cu gaica ruptă se cocoșa pe spatele lui, descoperind picioarele puternice, cu mușchii virtos încordați în pantalonii

kaki și în cizmele scurte de box, cu tocurile scilciate. N-avea șapcă, n-avea nici vârful capului, retezat de o schijă ; în cutia goală a craniului, înrămată în țurțurii umezi ai părului, se vedea apă trandafirie pe ploaie. Alături de el zăcea altul, vînjos și scund, fără față, cu o scurtă descheiată și cu cămașa ruptă ; pe pieptul său dezgolit spinzura pieziș falca de jos, ceva mai jos de păr îi rămăsese o fișie îngustă din frunte cu pielea arsă și răsucită în formă de suluri, iar între falcă și frunte erau numai oase sfărîmate, o pîtie de un roșu-închis. Mai încolo, o grămadă de membre strînse de o mînă grăbită, zdrențe de manta, un picior sfîșiat și strivit, în locul capului, iar ceva mai departe, încă un mort, un băiețandru cu buzele pline și cu chipul oval de adolescent ; o rafală de mitralieră îi ciuruisese pieptul, mantaua îi era găurită în patru locuri, cu zdrențele pîrlite, ieșite din găuri.

— Asta... asta pe cine o fi chemat în ceasul morții ? Pe maică-sa ? întrebă Ivan Alexeevici, bîlbîindu-se și clănțănind din dinți, apoi, întorcîndu-se brusc, se îndepărtă bîlbîind într-un mers de orb.

Cazacii plecară în grabă, făcîndu-și semnul crucii, fără să se mai uite îndărăt. Iar după aceea, păstrară tăcere îndelungă, strecurîndu-se pe poteci înguste de pădure, zorind să iasă din mrejele prăvești lăsate în urmă. Lîngă un șir lung de bordeie goale, părăsite, sotnia se opri. Ofițerii intrară împreună cu un curier sosit în galop de la statul-major al Regimentului „Ciornii Iar” și abia atunci știrbul Afonka Ozerov vorbi în șoaptă, apucînd mina lui Ivan Alexeevici :

— Flăcăiașul ăla... ăl de la margine... te pomenești că în viața lui n-a apucat să pupe o muiere... Și l-au măcelărit ! Cum vine asta ? Cum ?

— Dar unde i-a doborît atîția ? se amestecă în vorbă Zahar Koroliov.

— Au fost la atac. Așa spunea ostașul ăl de îi păzea pe morți, răspunse Borșciov, după o clipă de tăcere.

Cazacii stăteau în repaus. Întunericul se împinzea deasupra pădurii, dar vîntul mîna norii și, sfîșiindu-le perdeaus, dezgolea scînteierile viorii ale îndepărtatelor stele.

În bordeiul unde se adunaseră ofițerii sotniei, comandantul dădu drumul curierului, deschise plicul și,

după ce-i parcursese pe tăcute cuprinsul, la lumina unui muc de luminare, citi cu glas tare :

„În zorii zilei de 3 octombrie, germanii, întrebuițind gaze asfixiante, au intoxicat trei batalioane din Regimentul 256 și au ocupat prima linie de tranșee. Vă ordon să înaintați pînă la a doua linie de tranșee și, după ce veți face legătura cu batalionul 1 din Regimentul 318 «Ciornii Iar», să ocupați un sector în linia a doua, ca să-l aruncați pe inamic din prima linie, chiar în cursul acestei nopți. Veți avea la flancul drept două companii din batalionul 2 și un batalion din Regimentul «Fanagoraia», din Divizia 3 de grenadieri.“

După ce dezbătură situația și fuma ră cite o țigară, ofițerii ieșiră. Sotnia porni înainte.

Pe cînd cazacii se odihneau lîngă bordeie, batalionul 1 din Regimentul „Ciornii Iar“ le-o luă înainte și se apropie de podul de peste Stohod. Podul era păzit de un puternic pichet de mitraliere, trimis de unul din regimentele de grenadieri. Plutonierul-major de la pichet explică comandantului de batalion situația, și batalionul, trecînd podul, se despărți în două : două companii o luară spre dreapta, iar una, cea din urmă, coti spre stînga, rămînînd în rezervă, împreună cu comandantul batalionului. Companiile mergeau desfășurate în lanț de trăgători. Pădurea rară era plină de gropi. Soldații păseau, incercînd cu băgare de seamă pămîntul cu picioarele ; din cînd în cînd, unul cădea, injurînd de mamă cu voce scăzută. În compania de la extremitatea flancului drept, mergea Valet, al șaselea din margine. La comanda „pregătirea pentru atac !“, încărcă arma și păși întinzînd-o înainte, zgîriind tufișul și trunchiurile pinilor cu ascuțișul baionetei. Doi ofițeri trecură prin fața lui, de-a lungul lanțului de trăgători ; vorbeau cu jumătate de glas. Vocea de bariton, puternică și plină, a comandantului de companie se tînguia :

— Mi s-a redeschis rana cea veche... A dracului buturugă ! Înțelegi, Ivan Ivanovici, am nimerit în întuneric cu piciorul într-o buturugă și m-am lovit de cioată. Din

această pricină mi s-a deschis rana și nu mai pot merge. Va trebui să mă întorc...

Baritonul comandantului tăcu o clipă, apoi, îndepărându-se, se auzi și mai înăbușit :

— la comanda primelor două plutoane. Bogdanov va lua celelalte două, iar eu... zău, nu pot, pe cuvântul meu de onoare, nu pot ! Sint nevoit să mă întorc !

Vocea lătrătoare de tenor a sublocotenentului Belikov îi răspunse răgușit :

— Ciudat ! De câte ori mergem la luptă, vi se deschid rănille vechi !

— Domnule sublocotenent, te invit să taci ! ridică glasul comandantul.

— Nu face nimic, nu face nimic ! Puteți să vă întoarceți !

Trăgînd cu urechea la pașii lui și ai altora, Valet auzi un zgomot grăbit în spatele său ; înțelese că era comandantul care pleca îndărăt. Iar după o clipă, Belikov, trecînd cu majorul la flancul stîng al companiei, bombăni :

— Ce miros au, ticăloșii ! Ori de câte ori se prevede o luptă serioasă, se îmbolnăvesc din senin, sau li se deschid rănille vechi. Și tu, abia ieșit din școală, poftim, ia comanda a două plutoane... Nemernicii ! Ce i-aș mai... în fața soldaților...

Vocile amuțiră brusc, și Valet nu mai auzi decît plescăitul umed al pașilor săi și un țuit strident care-i stăruia în urechi.

— Mă, frăție !... șuieră în șoptă unul din stînga.

— Ei ?

— Mergi ?

— Me-merg ! răspunse Valet, căzînd și alunecînd pe șezut într-o pilnie de obuz umplută cu apă.

— Ce întuneric !... auzi glasul din stînga.

Merseră un minut, fără să se vadă unul pe celălalt și, pe neașteptate, aceeași voce sisîitoare rosti, chiar lingă urechea lui Valet :

— Hai să înaintăm cot la cot ! Are să ne fie mai puțin frică...

Tăcură din nou, tirîndu-și cizmele umflate prin hleiul umed. Luna știrbă, pătată, țîșni deodată din ceața norului,

se cufundă ca un pește, sclipind din solzii galbeni, strecurându-se timp de câteva clipe printre valurile unduioase, apoi, răzbind în cerul curat, își revărsă lumina palidă, făcând să scinteieze fosforescent cetinișul umed al pinilor, și s-ar fi putut spune că în razele lunii cetina începuse să miroasă mai tare și că pământul umed avea o răsufolare și mai rece. Valet se uită la vecinul său. Acesta se opri brusc, dădu din cap ca izbit în creștet și îngăimă, desceleştind buzele :

— Ia te uită !

La trei pași de dinșii, stătea sub un pin un om, cu picioarele larg desfăcute.

— Un o-o-om ! spuse Valet sau poate rosti cuvintele numai în gând.

— Cine-i ? strigă soldatul care mergea alături de Valet, ducînd repede arma la ochi. Cine-i ? Trag !

Omul de sub pin tăcea. Capul îi atârna într-o parte, ca un talger de floarea-soarelui.

— Doarme ! făcu Valet, înaintînd într-un tremur și făcîndu-și curaj cu un ris clătănîit.

Ajunseră în dreptul omului. Valet se holbă, întinzîndu-și gitul. Tovarășul său atinse cu patul armei trupul înțepenit în mantaua cenușie.

— Mă, leatule ! Ce, dormi ? Mă, frăție ! spuse el batjocoritor. Da' ciudat mai ești... De ce ?... Vocea i se curmă. Un mort ! strigă, dîndu-se îndărăt.

Clătănînd din dinți, Valet făcu o săritură înapoi, iar omul de sub pin se prăbuși, asemenea unui copac retezat, drept în locul unde stătuse Valet cu o clipă înainte. Îl întoarseră cu fața în sus și abia atunci își dădură seama că sub pinul acela își găsisse cel din urmă adăpost un om intoxicat cu gaze, care fugea de moarte purtînd-o în plămîinii săi — ostaș al uneia din cele trei batalioane ale regimentului 256 infanterie. Flăcăul, voinic și lat în spete, zăcea cu capul prăvălit într-o parte, cu fața mînjită în cădere de noroiul cleios, cu ochii mîncăți de gaze, transformați în ceva lichid ; limba umflată, cărnoasă, ieșea ca o piatră neagră și lucioasă printre dinții încleștați.

— Mergem ! Să mergem, pentru Dumnezeu ! Lasă-l să zacă aici, șoptea soldatul, smucîndu-l pe Valet de mînă.

Plecară și dădură îndată peste al doilea cadavru. Morții începură apoi să apară tot mai des. În unele locuri, cei gazați zăceau în clăi, alții înlemniră stînd pe vine, unii stăteau în patru labe, ca și cînd ar fi păscut iarbă ; iar unul se făcuse colac la gura șanțului de comunicație dinspre a doua linie de tranșee, vîrindu-și în gură mîna mușcată din pricina chinurilor.

Valet și soldatul ce i se alăturase ajunseră în fugă din urmă lanțul trăgătorilor care le-o luaseră înainte, iar după ce-i depășiră, porniră cot la cot, mai departe. Amindoi săriră în gura neagră a traseei ce șerpua în zigzag ; pe urmă se despărțiră.

— Să scotocim prin bordeie. Poate c-o fi rămas niscăi haleală pe-acolo... rosti tovarășul lui Valet, cu glas îndoielnic.

— Haidem.

— Tu, la dreapta ; eu la stînga. Pînă ce-or veni ai noștri, facem noi un pic de revizie.

Valet scăpără un chibrit, intră pe ușa căscată în cel dintîi bordei, dar sări la clipeală îndărăt ca zvîrlit dintr-un arc : zăceau acolo două cadavre rostogolite cruciș, unul peste celălalt. Mai cercetă alte trei bordeie, căutînd în bobote, cu o izbitoră de picior deschise ușa unui al patrulea și fu cît pe ce să se prăvălească jos, auzînd un glas străin, metalic :

— *Wer ist da ?*¹

Scuturat de fiori fierbinți, Valet sări îndărăt amuțit.

— *Das bist du, Otto ? Weshalb bist du so spät gekommen ?*² Întrebă neamțul, ivindu-se din bordei și îndreptîndu-și agale, cu o mișcare din umăr, mantaua pusă în spate.

— Mîinile ! Sus mîinile ! Predă-te ! strigă răgușit Valet, lăsîndu-se pe vine, ca la comanda „pentru luptă”.

Neamțul, mut de uluire, ridică încet mîinile și se întoarse pe jumătate, privind parcă într-o vrajă vîrfurile ascuțite și sclipitoare ale baionetei îndreptate asupra lui. Mantaua îi lunecă jos de pe umeri, uniformă verde-cenușie cu un singur rînd de nasturi i se încrețîi la subsuori formînd niște vălurele, palmele mari de muncitor tremu-

¹ Cine-i acolo ? (În l. germ.).

² Tu ești, Otto ? De ce vii așa de tîrziu ? (În l. germ.).

rau, iar degetele i se mișcau ca și cum ar fi atins niște clape invizibile. Valet stătea în aceeași poziție, cercetînd cu ochii trupul înalt și îndesat al soldatului neamț, nasturii de metal ai vestonului, cizmele scurte cu șireturi la carimbi, boneta puțin înclinată într-o parte. Pe urmă, își schimbă dintr-o dată înfățișarea, se clătină de parcă l-ar fi scuturat cineva de mantaua lui prost croită, scoase un sunet ciudat, gutural — s-ar fi zis un fel de tuse ori un sughiț de plîns — și făcu un pas spre neamț.

— Fugi ! rosti el cu glasul în tremur, fără expresie. Fugi, neamțule ! Nu-ți port ură. Și n-am să trag.

Își rezemă arma de taluzul tranșeei, se ridică în virful degetelor și, întinzîndu-se cu tot trupul, apucă mîna dreaptă a neamțului. Mișcările lui, pătrunse de siguranță de sine, îl cîștigau pe prizonier într-atîta, încît acesta cobori mîna în jos, ascultînd cu încordare ciudatele sunete ale graiului străin.

Fără să șovăiască, Valet îi întinse brusc mîna lui neagră, bătătorită de cei douăzeci de ani de trudă, strînse degetele reci, inerte ale neamțului și ridică palma : petale viorii căzură de pe secera lunii deasupra palmei înguste și galbene, învîrstată de nodurile ruginii ale vechilor bătăături.

— Sînt muncitor, urmă Valet, cu un fior, scuturat parcă de friguri. La ce bun să te ucid ? Fugi ! îl împinse ușor cu mîna dreaptă de umăr, arătînd spre desișul negru al pădurii. Fugi, prostule, că acuși vin ai noștri...

Neamțul se uita mereu la mîna lui Valet, zgîrcindu-și chinuitor trupul aplecat înainte și ghicînd ceva din înțelesul vorbelor de neînțeles pentru el. Stătu așa o clipă, două ; ochii săi se încrucișară cu ochii lui Valet ; apoi, deodată privirea îi tresăltă într-un zîmbet de bucurie. Neamțul făcu un pas îndărăt și, cu un gest larg, își întinse brusc brațele, strîngînd cu putere mîinile lui Valet, scuturîndu-le, cu un surîs radios și plin de emoție, aplecîndu-se și neslăbindu-l din ochi :

— *Du endlässt mich ?... O, jetzt hab ich verstanden ! Du bist ein russischer Arbeiter ? Sozial-Demokrat, wie ich ? So ? O ! O ! Das ist wie im Traum !... Mein Bruder,*

*wie kann ich vergessen ? Ich finde keine Worte. Nur, du bist ein wunderbarer wagender Junge... Ich...*¹

În acest torent de cuvinte rostite într-o limbă străină, Valet prinse unul singur pe-un ton de întrebare : „social-democrat ?”

— Ei da : sînt social-democrat... Da' fugi !... Cu bine, frăţioare... Ia dă-mi laba.

Cei doi, care se înţeleseseră numai instinctiv, se priveau drept în ochi — bavarezul înalt, spătos şi scundul soldat rus. Bavarezul şopti :

— *In den zukünftigen Klassenkämpfen, werden wir in denselben Schützengraben sein, nicht wahr, Genosse ?*¹ şi dintr-un salt fu pe parapet, ca o fiară mare, sură.

În pădure clefăiră paşii unui lanţ de trăgători. În faţă mergea o patrulă de cercetaşi cehi, cu ofiţerul lor. Erau cît pe ce să impuste pe soldatul care ieşea din bordei, unde cotrobăise după merindele de pripas.

— Stai ! Ce, nu vezi că nu-s duşman ?... Dumnezeuul şi paştele !... ţipă el speriat, zărind gura neagră a ţevii de armă îndreptată spre dînsul. Stai că nu-s duşman, repetă el, strîngînd la piept, ca pe un copil, un codru de pîine.

Recunoscîndu-l pe Valet, un subofiţer sări peste tranşee şi-l izbi în spate cu patul armei :

— Te stilcesc în bătaie ! Îţi dau borşul pe nas ! Unde mi-ai fost ?

Valet păşea moale, sleit de puteri ; nici chiar lovitura n-avu efectul aşteptat. Clătinîndu-se, îl uimi pe subofiţer cu răspunsul lui blajîn, neobişnuit la el :

— Mergeam şi eu înainte... Iar tu, nu te mai zburli la mine !...

— Şi tu să nu umbli de capul tău ! Ba rămii în urmă, ba te vîri înainte ! Nu-ţi cunoşti îndatoririle ? Ce, eşti boboc ?

Tăcu o vreme, apoi întrebă :

— Ai tutun ?

¹ Imi dai drumul ?... O, acum am priceput ! Eşti muncitor rus ? Social-democrat, ca mine ? Da ? O ! O ! E ceva ca în vis... Fratele meu, cum să uit aceasta ? Nu găsesc cuvinte. Dar eşti un fiicău bray, minunat... Eu... (În l. germ.).

² În viitoarele lupte de clasă, ne vom afla în aceleaşi tranşee. Nu-l aşa, tovarăşe ? (În l. germ.).

— Este, da' cam muced.

— Ia dă nițel !

Subofițerul aprinse o țigară și se îndepărtă spre coada plutonului.

Cu puțin înainte de zori, cercetașii cehi dădură peste un post de observare german. Nemții sfîșiară liniștea cu o salvă de arme, apoi traseră încă două salve la intervale egale. O rachetă roșie țîșni deasupra tranșeelor, răsunară voci ; scîntelle purpurii ale rachetei nu se stînseseră încă pe cer, cînd începu tirul artileriei, dezlănțuit de nemți.

— Buum ! Buum ! Și, ajungînd din urmă răsunetul primelor bubuături, încă două : bum ! bum !

Vij-vij-vij-vij-j-j-i-i ! şuierară obuzele cu o putere crescîndă, sfredelînd aerul ca niște burghiuri, zburdînd cu un scrișnet deasupra capetelor soldaților din primele două plutoane ; o clipă de liniște, și răbufniră ușurător, undeva departe, lîngă podul peste Stohod : bah ! bah !

Lanțul de trăgători, care mergea cam la vreo sută de pași în urma cercetașilor cehi, se culcă la pămînt chiar după prima salvă. O rachetă își revărsă lumina purpurie, îngăduindu-i lui Valet să vadă cum soldații se tirau, asemenea unor furnici, printre tufe și copaci, fără să mai disprețuiască pămîntul noroios, ci lipindu-se strîns de el, căutînd apărare. Oamenii mișunau lîngă fiecare adîncitură, se prelingeau în cea mai mică zbîrcitură a pămîntului, își virau capetele în orice gropiță. Și totuși, cînd focul pîrîitor de mitralieră stropi și răscolă pădurea, asemenea unei grîndine puternice de mai, oamenii nu mai rezistară ; se tirîră îndărăt, strîngîndu-și capul între umeri, lipindu-se de pămînt ca niște omizi, tirîndu-se asemenea unor șerpi, fără a-și îndoi brațele și picioarele, lăsînd în urma lor o dîră de noroi. Unii săreau în picioare și o rupeau la fugă. Gloanțele explozive zburau prin pădure, retezînd cetina, despîcînd pînii, intrînd în pămînt cu un sîșîit de viperă, săreau și explodau cu o pocnitură.

Cînd se întoarseră în a doua linie de tranșee, din primele două plutoane lipseau 17 oameni. Cazacii din sotnia specială se regrupau în apropiere. Merseseră ceva mai la dreapta de aceste două plutoane ; erau prudenți și

poate c-ar fi izbutit să-i surprindă pe nemți, omorându-le mai întâi santinelele, dar, după ce deschiseseră focul asupra cehilor, nemții se alarmaseră în tot sectorul. Trăgeau la nimerală. Cazacii se aleseră cu un rănit și cu doi morți. Îi aduseră cu ei și, în timp ce se încolonau, mai schimbau câte o vorbă :

— Trebuie să-i îngropăm pe-ai noștri.

— Au să-i îngroape și fără noi.

— Să ne gândim acum la ăi vii, că morților ce le mai trebuie ?

După o jumătate de ceas, veni un ordin de la statul-major al regimentului : „Ordon batalionului, împreună cu sotnia specială de cazaci, să atace inamicul după pregătirea de artilerie și să-l scoată din prima linie de tranșee”.

Pregătirea de artilerie, cam anemică, dură pînă la amiază. Cazacii și infanteriștii instalaseră observatori și se odihneau în bordeie. La amiază, porniră la atac. O canoadă tuna în stînga, în sectorul principal — ofensiva se dezlănțuise din nou și acolo.

La extremitatea flancului drept înaintau cazacii de dincolo de Baikal ; în stînga lor, Regimentul „Ciornii Iar”, împreună cu sotnia specială de cazaci ; apoi, Regimentul de grenadieri „Fanagoraia” ; urmau Regimentele „Cembar”, „Bugulma”, 208 și 211 de infanterie. Regimentele „Pavlograd” și „Vengrov” ; Divizia 53 ataca la centru, Divizia a 2-a de vînători din Turkestan — la flancul stîng. Artileria tuna în tot sectorul, rușii înaintau pretutindeni.

Sotnia mergea în lanț cu intervale măricele. Aripa ei stîngă era lipită de flancul drept al Regimentului „Ciornii Iar”. Îndată ce se ivi parapetul tranșeei, nemții deschiseră un foc nîmicitor. Sotnia înainta în salturi, fără urale ; cazacii se culcau la pămînt, goleau magazinele puștilor, alergau din nou. Se așternură definitiv la pămînt, cincizeci de pași în fața tranșeeilor. Trăgeau fără să mai ridice capul. Nemții aruncară în fața tranșeeilor, pe toată linia frontului, arici de sîrmă ghimpată și încîlcită. Lovindu-se de sîrmă, cele două grenade aruncate de Afonka Ozerov săriră în sus, explodînd. Cazacul se ridică într-un cot, pregătindu-se s-o arunce și pe a treia, dar un glonț îl

pătrunse mai jos de umărul stîng și îi ieși prin șezut. Ivan Alexeevici, care era lungit aproape de el, zări cum îi tremură scurt picioarele și îl văzu apoi rămînînd țeapăn. Mai căzu mort și Prohor Șamil, fratele lui Alișka Ciungul, pe urmă, fostul ataman Manîtkov, iar un glonț îl nimeri pe șchiopul, moțatul vecin de casă al lui Șamil — Evlanti Kalinin.

Într-o jumătate de ceas, plutonul doi pierdu astfel opt oameni. Esaulul, comandantul sotniei, și doi ofițeri comandanți de plutoane fură de asemenea uciși și sotnia se retrase tîrîș, fără ordin. Cînd se aflară în afara zonei focurilor, cazacii se adunară buluc; jumătate din oameni lipseau. Bătuseră în retragere și cei din regimentul „Ciornii Iar”. La batalionul întîi pierderile erau și mai mari, și mai însemnate, dar, cu toate acestea, un ordin sosi iarăși de la statul-major al regimentului: „Să se reia imediat atacul, să fie respins cu orice preț inamicul din prima linie de tranșee. De reușita atacului pentru restabilirea situației inițiale depinde succesul final al operației pe toată linia”.

Sotnia se desfășură într-un lanț subțirel. Porniră iarăși. Se culcară din nou sub focul nimicitor al nemților, la o sută de pași de tranșee. Unitățile începură din nou să se topească, și oamenii năuțiți intrau parcă în pămînt, zăceau fără să ridice capul, fără să se miște, incremeniți de groaza morții.

Spre seară, plutoanele trei și patru dintr-o companie a Regimentului „Ciornii Iar” se clătinară și o rupseră la fugă. Strigătul: „Ne-au încercuit!” ajunsese la urechile cazacilor. Se ridicară și ei, se rostogoliră îndărăt, strivind tufe, căzînd jos, pierzîndu-și armele. Ajungînd în goană într-un loc ferit, Ivan Alexeevici se prăbuși sub un pin frînt de un obuz, răsufă o clipă și-l zări pe Gavriila Lihovidov, care se apropia. Pășea cu picioarele împleticite, ca un om beat, cu ochii în pămînt, apucînd ceva invizibil în aer, iar cu cealaltă mînă mătura parcă de pe obraz o pinză nevăzută de păianjen. N-avea nici armă, nici sabie; părul blond-închis, ud de sudoare, îi atîrna drept deasupra ochilor. Ocoli poiana și se apropie de Ivan Alexeevici, unde se opri, înfigîndu-și în pămînt privirea rătăcită în gol și năucă. Genunchii îi jucau într-un tremur mărunt, se

îndoiau, iar lui Ivan Alexeevici i se părea că Lihovidov se apleacă pentru a-și lua vînt ca să se înalțe în zbor.

— Uite... ca să vezi cum... începu, încercînd să spună ceva, dar fața lui Lihovidov fu zgîlțită de un spasm.

— Stai ! strigă apoi Lihovidov și se lăsă pe vine, rășchirîndu-și degetele și privind speriat în jur. Ascultă acilea ! Am să-î trag acușa un cîntec. Vine în zbor o păsărică a domnului la bufniță și-î zice :

*Spune-mi, bufnița mea,
Spune-mi, Kupreianovna,
Cine-î mai tare,
Ca tine mai mare ?
Iată, vulturul îi țar,
Și eretele-î maior,
Iară uliul, esaulul ;
Porumbeii din pădure
Is cazacii din Ural.
Ai din gardă is hulubii,
Iară alții-s la oștire.
Gaurii-s calmucii,
Stîncuțele-șigăncuțele.
Boleroaica-î coșofană,
Rața sură îi pîfană,
Moldovence-s bibilici...*

— Stai ! pîi Ivan Alexeevici. Oprește, Lihovidov ! Da' ce-î cu tine ? N-ai fi cumva bolnav ? Hai, spune !

— Nu te amesteca ! răspunse celălalt, stocojiu la față, țuguindu-și buzele vinete într-un rînjat tîmp și continuîndu-și înflorătorul recitativ :

*Moldovence-s bibilici,
Dropiile-s prostănace,
Pescărușii-s bătăușii,
Ciorile-s tunarii,
Corbii is volohii,
Iar pescarii... pelicanii...*

Ivan Alexeevici sări în picioare :

— Hai să mergem, hai la ai noștri, că ne prind nemții ! Auzi ?

Smulgîndu-și mîna, grăbindu-se, lăsînd să-i cadă de pe buze balele calde, Lihovidov continuă să zbiere :

*Privighetoarea-i vioristă,
Rîdunica îi coristă,
Iar cocorul, burtă goală.
Perceptoru-i pițigoiul
Și străjeru-i vrăbioiul...*

Și, pe neașteptate, intrerupîndu-și rostirea, începu un cîntec tînguitor și răgușit. Nu era cîntec, ci un urlat de lup, întezîndu-se și revărsîndu-se mereu din gura larg căscată ; saliva sîdefie tremura, lucind pe dinții ascuțiți și lungi ca niște colți. Ivan Alexeevici se uită cu groază în ochii nebuni și pieziși ai tovarășului, cu puțin înainte om ca toți oamenii, privea la capul său cu părul lîns și la scoicile de ceară ale urechilor. Iar Lihovidov urla înainte, cuprins de o sinistră mînie :

*Goarna slavă ne-a vestit,
Pe creștini i-am slobozit,
Căci la Dunăre luptînd,
Pe sultan noi l-am înfrînt.
Peste deal, zburam nainte
Ca lăcustele în stol.
Au tot tras mereu din flînte
Toți cazacii de la Don,
Orătării cite-or fi,
Toate vi le vom tăia,
Iar pe neveste și copii
În robie i-om lua.*

— Martin ! Martin, fă-te-ncoa ! strigă Ivan Alexeevici, zăbindu-l pe Martin Șamil, care șchiopăta prin poiană. Celălalt veni mai aproape, sprijinîndu-se în armă.

— Ajută-mi să-l duc. Îl vezi ? arată Ivan Alexeevici cu ochii spre nebun. S-a sfîrșit cu el. I s-a suit sîngele la cap.

Cu o mîneacă ruptă de la cămașă, Șamil își pansă piciorul rănit, apoi, fără să se uite la Lihovidov, îl luă de un braț. Ivan Alexeevici îl apucă de celălalt. Porniră așa iustrei.

*Peste deal, zburam înainte
Ca lăcustele în stol...*

continuă să strige Lihovidov, cu voce mai potolită. Șamil, cu o strîmbătură dureroasă, îl rugă :

— Lasă, măi, nu mai țipa! Lasă, pentru Dumnezeu !
Acușica ți-ai isprăvit zborul. Ajunge !

*Orătării cîte-or fi,
Toate vi le vom tăia...*

Smîntitul se smucea din brațele cazacilor, fără să-și întrerupă cîntecul ; doar din cînd în cînd își strîngea tîmplele între palme, scrișnea din dinți și, cu falca atîrnată în tremur, își clătina capul în care clocotea năprasnicul pîrjol al nebuniei.

4

La vreo patruzeci de kilometri mai în jos, pe cursul rîului Stohod, se desfășurau luptele. De două săptămîni în șir stăruia mugetul fără preget al tunurilor. Noaptea, spațele razelor de reflector spintecau pînă departe cerul violet, străluceau asemenea unor fulgere multicolore și rapide, făcîndu-și parcă cu ochiul, umplînd de neînțeleasă tulburare pe acei care priveau de dincoace răbufnirile și vilvorile războiului.

Regimentul 12 de cazaci se aciuase într-un sector mlaștinos și sălbatic. Ziua trăgeau arare focuri asupra austriecilor, care se strecurau, alergînd prin șanțurile nu tocmai adînci ; noaptea, apărați de mlaștină, dormeau sau jucau cărți, fără grijă ; numai santinelele urmăreau înfricoșătoare răbufniri portocalii de lumină într-acolo unde se dădeau luptele, cam la vreo patruzeci de verste mai jos, pe valea Stohodului.

Într-o noapte geroasă, cînd vilvătăile îndepărtate brăzdau cerul mai virtos ca de obicei, Grigori Melehov ieși afară din bordei, se strecură prin șanțul de comunicație în pădurea care se ridica în dosul tranșeeilor, asemenea unui smoc de păr coliliu crescut pe țidva neagră a colnicului, și

47

se culcă pe pământul neted și înmiresmat. Aerul din bordeie, lăsat în urmă, duhnea, îmbăcsit de fum ; fumul des de tutun spînzura ca o față de masă cu ciucuri deasupra măsutei unde un grup de opt cazaci jucau cărți ; iar în pădurea de pe creștetul colnicului adia un vîntuleț ușor, ca stîrnit de aripile unei păsări nevăzute trecînd în zbor ; ierburile ucise de brumă răspindeau o nespus de tristă mi-reasmă. Întunericul se aduna mai negru deasupra pădurii sluțite, sfirtecătă de obuze ; cuibul de scînteii al pleiadelor se stîngea pe cer într-un abur ușor ; carul-mare zăcea răsturnat alături de calea-laptelui, cu oiștea frîntă pieziș, iar la miazănoapte steaua polară își pîlpiia lumina domol scilpitoare.

Grigori privea în sus, clipind din ochi, și lumina glacială a stelei, parcă înțepătoare, îi storcea lacrimi tot alăt de reci, printre gene.

Culcat acolo, pe colnic, își aminti deodată, fără să știe de ce, noaptea în care mersese din satul Nijne-Iablo-novski la Iagodnoe, la Axinia, și, cu o durere tăioasă, îi revăzu chipul. În amintire îi răsăriră, nedeslușite și împiclite de timp, trăsăturile feței ei, nespus de dragă și totodată străină. Cu inima zvîcnind pe neașteptate, încercă să plămuiască trăsăturile, așa cum le văzuse ultima dată, desfi-gurate de durere, cu brazdă roșie pe obraz, lăsată de bici, dar amintirea îi arăta cu înverșunare numai celălalt chip, puțin aplecat, cu un zîmbet triumfător. Iat-o cu capul întors, cu înfățișarea șăgalnică și dragăstoasă, fulgerîndu-l de jos cu privirea ochilor ei negri, de foc ; buzele-i roșii, pline de păcat, nesățioase, șoptesc ceva nespus de duios și cald ; își întoarce încet privirea, două smocuri mătăsoase și late de păr i se revarsă pe grumazul smead... Cît de mult îi plăcea pe vremuri să le sărute !...

Grigori tresare. I se pare o clipă că simte adierea lină și îmbătătoare a părului Axiniei ; încordîndu-și tot trupul, își umflă nările. Dar nu ; e numai izul tulburător de frunziș veșted. Chipul Axiniei, oval, pălește și se mistuie. Grigori închide ochii, își întinde palmele pe trupul scorțos al pămîntului, apoi privește fără să clipească din pleoape la steaua polară, care tremură dincolo de pinul frînt, la marginea cerului, asemenea unui fluture albastrui și scilpitor, în zbor pe loc.

Printuri răzlețe de alte amintiri îl năpădiră fără șir, întunecându-i chipul Axiniei. Își aduse aminte de săptămânile petrecute la Tatarski, printre ai săi, după ruptura cu Axinia ; noaptea, dezmierdăriile lacome, istovitoare, ale Nataliei, care stăruia parcă să-și răscumpere răceala ei feciorelnică de altădată ; ziua, purtarea grijulle, aproape lingușitoare a celor din familie, respectul cu care consătenii înțimpinau în el pe primul cavaler al crucii „Sfintului Gheorghe”. Grigori întâlnea pretutindeni, chiar la el acasă, aceleași priviri furișe, pline de minunare și respect ; îl cercetau ca și cum nu le-ar fi venit să creadă că era tot el, Grigori, flăcăul zurbagiu, voios și zănat, de altădată. Bătrînii stăteau la sfat cu dînsul pe medean, ca și cum ar fi fost deopotrivă cu ei, se descopereau cînd răspundeau la salutul lui, iar fetele și femeile se uitau cu vădită admirație la făptura lui voinică, puțin adusă de spate, la mantaua de care era prinsă la piept crucea cu panglică vărgată. Grigori vedea că Pantelei Prokofievici nu-și ascunde mîndria, pășind alături de el, în drum spre biserică sau spre medean. Și tot amestecul acesta fin și veninos de lingușire, de respect și de admirație ucidea treptat semințele celui adevăr pe care le semănase Garanja în cugetul său. La întoarcerea de pe front și la a doua plecare într-acolo, Grigori nu mai era același om. Acel ceva căzăcesc, supt o dată cu laptele mamei, îndrăgit de-a lungul vieții, ieșise învingător asupra marelui adevăr omenesc.

— Știam eu, Grișka ! îi spusese la despărțire Pantelei Prokofievici, cam băut, frămîntîndu-se și netezîndu-și părul argintiu înspicat cu fire negre. Știam eu de mult că ai să fii un cazac pe cinste. Cînd ai împlinit un an, te-am scos afară în ogradă, după vechea noastră datină căzăcească — îți aduci aminte, bătrîno ? — și te-am pus călare pe cal. Iară tu, hoțomanule, mi l-ai și apucat de coamă ! Chiar atuncea mi-am dat seama că trebuie să iasă ceva de soi din tine, și așa a și fost !...

Grigori plecă astfel pe front ca un vrednic cazac. Fără să se împace în suflet cu absurditatea războiului, păstra însă în mare cinste faima sa de cazac...

Anul o mie nouă sute cincisprezece, luna mai. Regimentul german 13 de Fier înaintează cu oamenii descălecați lîngă satul Olhovcik, străbătînd lăicerul izlazului, de un

verde-aprins. Mitralierele țărănești ca niște greieri. Mitraliera grea a unei companii rusești, culcată lângă pîrîu, le răspunde cu rafale greoaie. Regimentul 12 de cazaci se angajează în luptă. Grigori aleargă în lanțul de trăgători al cazacilor din sotnia sa și, privind îndărăt, vede discul topit al soarelui pe cerul de amiază și un altul, la fel, în apele liniștite ale pîrîului acoperite de mișșorii aurii ai sălciilor înflorite. Dincolo de pîrîu, după cîțiva plopî, se ascund oamenii lăsați la cai, iar drept în față se vede lanțul de trăgători germani, cu sclipirile galbene ale vulturilor de aramă de pe căști. Vîntul se joacă cu fumulețul peliniu al împușcăturilor.

Grigori trage fără grabă, ocheste cu băgare de seamă și, între două focuri, ciulind urechea la strigătul comandantului de pluton, care indică înălțătorul, mai are timp să dea jos încetîșor cu gîndăcel pestrîț care i se cățăraseră pe mineca bluzei. Urmează atacul... Grigori doboară un locotenent german, dintr-o lovitură, cu patul ferecat al armei, ia prizonieri trei soldați nemți și, slobozînd focuri pe deasupra capetelor, îi silește să alerge în trap către pîrîu.

La Rava-Ruskaia, în iulie 1915, împreună cu un pluton de cazaci, salvează o baterie căzăcească pe care puseseră mina austriecii. Tot acolo, în timpul luptei, pătrunde în spatele inamicului și deschide focul cu pușca-mitralieră, punînd pe fugă pe austriecii care porniseră la atac.

Depășînd Baianetul, capturează într-o încăierare un coșcogea ofițer austriac, îl aruncă de-a curmezișul șei ca pe un berbec și galopează, simțînd mereu în nări duhoarea de scîrnă omenească ce vine de la ofițer și tremurul trupului său gras, nădușit de groază.

Mai limpede încă își amînti Grigori, așa culcat pe neagra pleșuvie a colnicului, mai viu încă trăi ceasul care îl făcuse să dea ochi cu Stepan Astahov, dușmanul său de moarte. Lucrurile se petrecuseră atunci cînd Regimentul 12 fusese luat de pe front și trimis în Prusia Orientală. Caii căzăcești frămîntau cu copitele ogoarele nemțești bine îngrijite, cazacii dădeau foc locuințelor germane. Pe tot drumul străbătut de dînșii plutea fumul roșiatic și se mistuiau încet ruinele innegrite ale zidurilor și acoperișurile crăpate, de țiglă. Lîngă orașul Stallupönen regimentul trecu la atac, împreună cu Regimentul 27 de cazaci de la Don.

Grigori își văzuse în treacăt fratele slăbit, pe Stepan, cu fața proaspăt rasă, și pe alți cazaci și consăteni. Regimentele au suferit atunci o cruntă înfringere în luptă. Nemții îi încercuiseră și cind cele douăsprezece sotnii se repeziră la atac, una după alta, pentru a rupe cercul inamic, Grigori îl văzu pe Stepan sărind jos de pe calul său corbiu, ucis, și rotindu-se că o sfirlează. Străfulgerat de o hotărîre care îl îmbucură nespus, Grigori își struni cu greu calul, și atunci cind cea din urmă sotnie trecu în galop, mai-mai să-l strivească pe Stepan sub copitele cailor, Grigori se apropie în goană de el, strigîndu-i :

— Apucă-te de scară.

Stepan încheștă cureaua scării în pumn și goni, ca la o jumătate de verstă, alături de calul lui Grigori.

— Nu goni așa de iute ! Nu goni, pentru Dumnezeu ! îl ruga el, pierzîndu-și răsufierea.

Trecură astfel cu bine locul unde cercul fusese rupt. Mai aveau cel mult o sută de stînjiți pînă la pădurea în care descălecau sotniile salvate din încercuire, cind un glont îl lovi pe neașteptate pe Stepan în picior, și el se rostogoli la pămînt, scăpînd scara din mină. Vîntul îi smulse lui Grigori șapca, îi aruncă moțul de păr peste ochi. Grigori își dădu părul îndărăt și întoarse capul. Schiopătînd, Stepan alergă la o tufă, aruncă acolo șapca sa de cazac și se așeză jos, scoțîndu-și în grabă nădragii cu lampasuri roșii. Grupele de luptă ale lanțului de trăgători germani înaintau în salturi, de peste dîmb, și Grigori pricepu : Stepan ținea la viață, își lepăda nădragii de cazac, ca să fie luat drept infanterist, căci, pe vremea aceea, nemții nu lăsau în viață cazacii prizonieri... Ascultînd porunca inimii sale, Grigori întoarse calul și veni într-un zbor pînă la tufă, descălecînd din mers :

— Incalecă !

Nu, Grigori n-avea să uite niciodată căutătura fugară din ochii lui Stepan. Îl ajută să se urce în sa, alergă, ținîndu-se de scară, alături de calul learcă de sudoare.

Țiuuu... vibra în văzduh țiuitul fioros al gloanțelor și se rupea sfîșietor, dispărînd din auz : iuuuut !...

Deasupra capului lui Grigori, deasupra chipului ca de var al lui Stepan, alături, pretutîndeni, același șuierat ascuțit, sfredelitor : țiuuuuu-ut, țiuuu-ut, iar în urma lor,

alte răbufniri de impușcături, asemenea trosnetului unor păstăi uscate de salcîm : Pac-pac ! Pac-pac ! Ța-țac-ac-ac !

Cînd au ajuns în pădure, Stepan coborî din șa, cu obrazul schimonosît de durere, aruncă dîrlogii și se trase în lături, șchiopătînd. Singele i se prelingea pe carîmbul cizmei stingi și, la fiecare pas al piciorului rănit, un șuvoi subțire de un roșu-vîșiniu țîșnea printr-o crăpătură deasupra tălpii. Stepan se rezemă de trunchiul unui stejar umbros și îi făcu semn cu degetul lui Grigori. Acesta se apropie.

— Cizma ghiolcăie de sînge, rosti Stepan.

Grigori tăcu, privind într-o parte.

— Grișka... Cînd am pornit azi la atac... Auzi, Grigori ? Incepu Stepan, căutînd ochii celui alt, cu ochii săi adînciți în orbite. Cînd înaintam, am tras în tine din spate... de trei ori am tras... N-a vrut Dumnezeu să te omor...

Privirile lor se întîlniră. Căutătura sfredelitoare a lui Stepan scîlîcea cumplit din orbitele adîncite. Stepan vorbea, aproape fără să-și desfacă dinții încleștați.

— Tu m-ai scăpat de la moarte... Îți mulțumesc ! Dară pentru Axinia, nu pot să te iert... Nu mă rabdă inima. Nu-mi cere, Grigori !

— Nici nu-ți cer ! îi răspunse Grigori.

Se despărțiră astfel, tot neîmpăcați...

Alte amintiri... În luna mai, regimentul, împreună cu celelalte unități din armata generalului Brusilov, rupsese frontul lingă Luțk, cutreiera spatele liniilor inamice, izbind și primind lovituri. În apropiere de Lvov, Grigori duse din proprie inițiativă sotnia la atac, captură o baterie austriacă de obuziere, împreună cu servanții. Peste o lună trecu înot Bugul, ca să prindă o „limbă”. Doborî la pămînt o santinelă, și neamțul, zdravăn și dîrz, se zbătea nebunește, luptînd cu Grigori, pe jumătate gol, și, încleștat de el, încerca să răcească și nu voia să se lase legat nici în ruptul capului.

Ca un zimbet pe buze, Grigori își aminti întîmplarea.

Cîte și cîte asemenea peripecii nu-i adusese mina vremii, aruncîndu-le în calea sa, în decursul atîtor bătălii mai vechi sau mai noi ! Grigori își păzea cu strășnicie vrednicia de cazac, nu pierdea nici un prilej să-și arate vitejia, fără preget își puna în primejdie viața, se încumeta

la toate nebuniile, se strecura travestit în spatele austrie-cilor, le răpea santinelele fără vărsare de sînge : cazacul zburda slobod în el, și simțea că-i pierise pentru totdeauna mila aceea pentru om, care îl apăsa în cele dintii zile de război. Inima i se împietrise, se uscaseră ca un cîmp sărat, pe vreme de secetă, și nu se mai deschidea pentru milă, așa cum nici sărătura nu suge apa. Cu un dispreț rece, se juca cu viața sa, cu viețile altora, fapt pentru care căpătase faima de viteaz, patru cruci „Sfîntul Gheorghe” și patru medalii. În timpul rarelor parade, stătea alături de drape-lul regimentului sărutat de fumul bătăliilor din atîtea răz-boae ; știa însă că n-are să mai ridă ca altădată, știa că ochii i se adînciseră în orbite și umerii obrazilor i se ascu-țiseră : știa că, sărutînd un copil, îi vine greu să-l pri-vească deschis în ochii lui limpezi ; știa Grigori cu ce preț își plătise gradele și șiragul întreg de decorații...

Stătea acum culcat pe colnic, cu poala mantalei indoită sub coastă, rezemîndu-se în cotul brațului stîng. Aminti-rea îi învia numaidecît cele trăite în ultimii ani, și cîte o întîmpare din îndepărtata copilărie venea să se strecoare asemenea unui fir azuriu și subțire, printre răzlețele și fu-garele episoade ale războiului. O clipă, Grigori își oprea cu dragoste și tristețe gîndul asupra unora, apoi trecea la al-tele, mai proaspete. În tranșeele austriece, cineva cînta is-cusit la mandolină. Sunetele subțirele veneau în zbor din-tr-acolo, legănate de vînt, trecînd peste undele Stohodului, tremurau ușor deasupra pămîntului, de atîtea ori udat de sînge omenesc. Stelele se aprindeau mai puternic la zenit, întunericul se împinzea tot mai des și ceața, în miez de noapte, creștea ca o cocoasă deasupra mlaștinii. Grigori fumă două țigări, una după alta, mîngîie cu o aspră dez-mierdare cureaua armei, se ridică de pe pămîntul primi-tor, sprijinindu-se în degetele de la mîna stîngă, apoi păși alene spre tranșee.

În bordei, cazacii își continuau jocul de cărți. Grigori se prăbuși pe patul de scînduri, vru să mai rătăcească, în amintire, pe potecile umblate odinioară, năpădite de bu-ruiana vremii ce se așternuse peste ele, dar somnul veni să-l răpună. Ațipi de îndată, căzu grămadă, așa cum l-a apucat somnul, și văzu în vis stepa fără de sfîrșit, dogorită de suflul fierbinte al arșiței, desigurile roz-viorii de ple-

același drum cu mujicii, cum nu-i chip să aduni giștele și cu porcii într-o singură turmă... Mujicii vor să puie laba pe pământ, muncitorul vrea să capete o leafă mai bună... dară nouă ce-or să ne dea ? Pământ ? Avem berechet ! Și altceva, ce ne mai trebuie ? Vezi și tu că ăștia ne momesc cu traista goală ! Țarul nostru îi pirlit și bleg, ce să ne mai ascundem după deget. Tat-său era ceva mai tare, da' ăsta s-o pomeni cu o revoluție strașnică, așa cum a fost în nouă sute cinci, și totul s-o da de-a berbeleacul, mama mă-si !... Nu, asta nu ni-e la îndemână ! Dacă, doamne fereste, ăștia îl alungă pe țar, o să ne vină și nouă rindul să plătim... Unii și-or aminti dușmănia cea veche ; alții s-or apuca să împartă pământurile noastre la mujici. Nu, trebuie să fim cu ochii în patru.

— Totdeauna judeci strimb, se încruntă Grigori.

— Și tu vorbești aiurea ! Ești încă tinerel, necălărit. Mai stai oleacă, pînă ce-or să te strîngă mai tare în chingi, și-atunci ai să vezi de partea cui îi dreptatea...

De obicei, cu această încheiere dezbaterile lor luau sfîrșit ; Grigori tăcea, iar Moțatul căuta să aducă vorba la cu totul altceva.

Chiar în ziua aceea, Grigori fusese silit să ia parte la o întîmplare cu cîntec. Ca întotdeauna, la amiază sosi bucătăria de campanie, oprindu-se dincolo de colnic. Cazacii au dat zor, înghesuindu-se în șanțurile de comunicație. Mișka Koșevoi merse să ia mîncarea pentru plutonul trei. Aduse mai multe gamele, aburînd, înșirate pe un băț lung, și, de cum intră în bordei, strigă :

— Asta nu mai merge, fraților ! Păi ce, sîntem cîini ?

— Da' care-i baiul ? întrebă Moțatul.

— Ne hrănesc cu hoituri ! strigă indignat Koșevoi.

Își aruncă îndărăt moțul de păr auriu, semănînd cu un ciorchine îndesat de hamei sălbatic, puse gamelele pe pat și, uitîndu-se pieziș la Moțatul, îl pofti :

— Ia adulmecă și tu, să vezi a ce pute ciorba !

Aplecat deasupra gamelei sale, Moțatul își mișca nările, strîmbîndu-se, iar Koșevoi îl imita fără să vrea, cu nările largite, schimonosindu-și chipul pămîntiu.

— Carne imputită ! conchide Moțatul.

Cu un gest de scîrbă, împinse gamela și se uită la Grigori.

văiță, urmele copitelor de cal nepotcovite, printre tulpini de cimbriu moțat și liliachiu... Stepa era pustie, spăimos de tăcută. El, Grigori, pășea pe pământul cuprins de nisi-puri, dar nu-și simțea pașii și de aceea îl copleșea groaza... Trezindu-se și ridicându-și capul, cu obraji brăzdați de urmele întipărite în timpul somnului incomod, Grigori molfăi îndelung din buze, ca un cal care simte o clipă mireasma străină a unui fir de iarbă necunoscută. Se cufundă apoi într-un somn greu, fără vise.

A doua zi, se sculă cuprins de un dor tainic și stăruitor.

— Ce ești așa de acru? Te pomenești că ți-ai visat stanița, ai? îl întrebă Moțatul.

— Ai ghicit. Am visat stepa. Mi s-a tulburat sufletul. Ce m-aș mai duce acasă! Mi s-a urit în slujba țarului...

Moțatul ridea îngăduitor. Stătea tot timpul în același bordei cu Grigori, se purta față de el cu respectul pe care o sălbătăciune puternică îl are față de alta, tot atât de puternică; de la prima lor ceartă, în 1914, nu mai avuseseră nici o ciocnire, și înfrurirea Moțatului avea un efect vădit asupra firii și psihologiei lui Grigori. Războiul schimbase mult felul de a gândi al Moțatului. Luneca încet, dar neabătut spre negarea războiului, vorbea îndelung despre generali trădători și despre germanii cuibăriți în palatul țarului. Într-o zi, scăpase o vorbă: „Să nu te aștepti la nimica bun, de vreme ce însăși țarina îi de singe nemțesc. Cînd i-o abate, ne poate vinde pe nimica...”

O dată, Grigori îi înfățișase temeiul celor învățate de la Garanja, dar Moțatul nu le incuviințase.

— Cîntecul nu-i prost, dară vocea-i cam răgușită, rostise el cu un zîmbet ironic, pocnindu-se ușor peste chelia vineție. Mișka Koșevoi trimbîțează toate astea, de parcă ar fi un cocoș pe gard. Revoluțiile acestea n-au nici un rost, is numai zburdălnicie. Pricepe și tu o dată că nouă, caza-cilor, ne trebuie puterea noastră, și nu alta! Ne trebuie un țar puternic, cam la fel cu Mikolai Mikolaici¹; noi n-avem

¹ *Nikolai Nikolaevici* (1856—1929) — mare duce, comandantul suprem al armatei ruse la începutul războiului mondial. În timpul războiului civil, a fugit în strălănatate, unde, susținut de Vranghel și de cea mai mare parte a monarhiștilor, era unul din „preten-denții” la tronul Rusiei (n. ed. ruse).

Acesta se sculă brusc de pe pat, își aplecă nasul coroiat deasupra ciorbei, se dădu îndărăt și, cu o mișcare leneșă a piciorului, răsturnă gamela la pământ.

— De ce faci asta ? întrebă Moțatul, cu vocea îndoielnică.

— Da' tu nu vezi de ce ? Uită-te ! Sau ești chior ? Ce-i asta ? îi arată Grigori zeama tulbure care se lăța la picioarele lor.

— Văleu, viermi ! Mamă, mamă ! Și eu care nici nu-i văzusem. Bună mîncare ! Nu-i ciorbă, e supă de fidea. Cu viermi în loc de potroace...

Jos, lingă bucata de carne de un roșu-spălăcit, în cerculețe de grăsime, se aflau viermi albi, fierți, grași, întinși, fără viață.

— Unu, doi, trei, patru ! numără în șoaptă Koșevoi, fără să știe pentru ce.

Tăcură un minut. Grigori scuipa printre dinți. Koșevoi trase sabia și spuse :

— Să arestăm ciorba asta, și hai la comandantul sotniei.

— Asta-i ! Că bine zici ! întări Moțatul. Se grăbi să-și scoată baioneta, spunînd : Noi o să ducem ciorba, iară tu, Grișka, ești dator să mergi după noi ! Ai să raportezi comandantului.

Moțatul și Mișka Koșevoi mergeau cu săbiile scoase, ducînd o gamelă plină cu ciorbă, atîrnată de o baionetă. Grigori îi însoțea, mergînd în urma lor, iar după dinșii se mișca prin șanțuri, în zigzag, un val întreg cenușiu-verde de cazaci ieșiți în grabă din bordele.

— Ce-i, mă ?

— Alarmă ?

— Poate o fi ceva cu pacea ?

— Ha !... Pace îți trebuie ? Nu vrei un pesmete-n gură ?

— Au arestat o ciorbă cu viermi !

Lingă bordeiul ofițerilor, Moțatul și Koșevoi se opriră. Aplecîndu-se, Grigori se strecură în „vizuina de vulpe“, ținîndu-și șapca cu mîna stîngă.

— Nu te-nghesui ! își arată colții Moțatul, aruncînd o privire răutăcioasă unui cazac care-l împinsese ușor.

Comandantul sotniei ieși afară, încheindu-și mantaua și privind nedumerit și oarecum îngrijorat la Grigori, care pășea în urma lui.

— Ce s-a întâmplat, fraților ?

Ochii comandantului alunecară iscoditor peste capetele cazacilor.

Grigori se postă în fața lui și răspunse, în mijlocul celei mai depline și încordate tăceri :

— Am adus un arestat.

— Ce fel de arestat ?

— Iată-l... arată Grigori gamela cu ciorbă, așezată jos, la picioarele Moțatului. Iată-l, arestatul ! Ia uitați-vă cu ce sînt hrăniți cazacii dumneavoastră !

Sprînceana i se ridică într-un unghi frînt, tremură mărunt și se destinse. Comandantul sotniei urmări iscoditor expresia chipului lui Grigori, se încruntă, își mută privirile asupra gamelei.

— Au început să ne hrănească cu mortăciuni ! strigă arțăgos Mișka Koșevoi.

— Să se schimbe artelnicul !

— Scîrnăvia !

— S-a îngrășat, diavolul !

— Asta hălește numai ciorbă de rinichi de vacă !

— Și noi, cu viermi ! glăsuiră cei din rîndul întâi.

Comandantul sotniei așteptă pînă cînd larma de voci se potoli, apoi rosti cu asprime :

— Liniște ! Acum, tăcere !... S-a spus totul ! Pe artelnic îl schimb chiar astăzi. Voi numi o comisie pentru a-i cerceta activitatea. Dacă este vorba de carne alterată...

— La judecată cu el ! tunară voci din spate.

Glasul comandantului se înecă într-un nou torent de strigăte.

Schimbarea artelnicului se petrecu însă în timpul marșului, nu pe loc. Numai la cîteva ceasuri după ce cazacii minioși arestaseră ciorba și o duseseră la comandantul sotniei, Regimentul 12 primi ordin să părăsească poziția și să pornească în marș spre România, după un itinerar anexat la ordin. Noaptea, cazacii fură înlocuiți cu vînători siberieni. Regimentul își relua caii în tîrgul Rinvici și a doua zi dimineata porni în marș forțat spre România.

— Judecați-mă ! Împușcați-mă ! Omoriți-mă, da' orzul tot nu-l dau ! Ce, calul meu trebuie să crape de foame ? Ai ? Nu dau orzul ! Nu dau nici un bob !

Se apucă de cap, trase de coama calului, care mesteca cu lăcomie, înceștă mînerul săbiei.

Tăcut, ofițerul șovăi o clipă, privind la șoldurile cumplit de scofilcite ale calului, clătină din cap și rosti :

— De ce-i dai grăunțe cînd e înfierbîntat ?

Vocea lui era vădit stingherită.

— Nu, că a apucat să se răcorească ! răspunse Moțatul aproape în șoaptă, culegînd în palmă boabele căzute din sacul de ovăz și punîndu-le la loc.

În primele zile ale lui noiembrie, regimentul se afla gata instalat pe poziții. Vînturile bîntuiau deasupra Carpaților, ceața geroasă se infunda în defileuri, pădurile de pini miroseau pătrunzător, pâlite de întiiul ger, și ochii oame-nilor deslușeau din ce în ce mai adesea urme de fiare pe cea dintii zăpadă scîrțîitoare, potopită în munți : lupii, cerbii și căprioarele pribegeau înlăuntrul țării de spaima războiului, părăsindu-și ascunzișurile lor vechi și sălbatice.

În ziua de 7 noiembrie, Regimentul 12 asaltase cota „320”. În ajun, tranșeele erau încă ocupate de austrieci, dar, în ziua asaltului, aceștia fuseseră înlocuiți cu saxoni, proaspăt aduși de pe frontul francez. Cazacii mergeau pe jos, urcînd povîrnișurile pietroase, ușor presărate cu zăpadă. Grohotișul înghețat luneca, scrișnind sub tălpi, iar pulberea subțire de omăt se înălța ca un fum. Grigori, care pășea alături de Moțatul, îi destăinui, cu un zîmbet vinovat, neobișnuit de sfios pentru dînsul :

— Parcă mi-e frică... S-ar zice că pentru prima dată merg la atac.

— Ce tot spui ? se minună Moțatul.

Își purta arma plină de zgîrieturi, ținînd-o de curea, în timp ce-și sugea țurțurii de gheață de pe mustăți.

Cazacii înaintau la deal în lanțuri frînte, fără să tragă. Crestele tranșeelor inamice păstrau o tăcere amenințătoare. Dincolo de creastă, la nemți, un locotenent saxon, cu fața îmbujorată de vînt și cu nasul jupuit, dîndu-se înapoi cu tot trupul și zîmbînd, striga cu înfocare soldaților săi :

Mari unități erau trimise de sirg în ajutorul românilor, pe care-i copleșeau mereu înfringerile. Aceasta se vădea chiar din faptul că în prima zi de marș, oamenii cu cartiruirea, plecați în ajun în satul unde li se hotărîse cantonamentul de noapte, s-au întors fără nici o ispravă : satul era ticsit de infanterie și de artilerie care, tot așa, grăbeau spre frontiera României. Regimentul fu astfel silit să mai străbată opt verste, pentru a-și găsi locuri de mas noaptea.

Șaptesprezece zile nu mers într-asemenea chip. Caii erau sleiți din pricina lipsei de hrană. În zona din preajma frontului, pustii de război, furaje nu se mai găseau ; localcnicii, parte pribegiseră înlăuntrul Rusiei, parte se ascundeau prin păduri. Cocioabele fără acoperișuri se ridicau mohorîte, cu zidurile goale ; arareori cazacii dădeau peste vreun sâtean amărît și speriat, sirecurîndu-se prin ulița pustie, dar și acela se mistuia pe dată ce zărea oameni înarmați. Zdrobiți de atîta necurmată mărșăluire, chinuiți de frig și serîșnind pentru caznele lor, pentru cai, pentru toate cele îndurate, cazacii desfăceau acoperișurile de paie ale lăcașurilor din satele care scăpaseră de devastare, nu se mai sfiiau să prade bruma de furaje, și nici un fel de amenințări din partea comandanților nu-i mai puteau opri de la samavolnicie și jaf.

Chiar în apropiere de teritoriul românesc, ajuns într-un sătuleț ceva mai înstărit, Moțatul izbuti să fure dintr-un hambar ca la o baniță de orz. Stăpînul hambarului îl surprinse asupra faptului, dar Moțatul snopi în bătaie pe bătrînul și molaticul basarabean și duse tainul de orz calului. Comandantul plutonului îl găsi lingă conovă. Moțatul atîrnase traista de gîtul calului, umbra în jurul lui, mîngîindu-i cu mîinile tremurătoare coastele coșcove, și se uita în ochii lui, ca în ochii unui om.

— Uriupîn, pui de cățea ! Dă orzul înapoi ! Nu te gîndești, scîrnăvie, că au să te împuște pentru asta ?

Moțatul îl împunse pe ofițer cu o privire piezișă, tulbură și, trîntindu-și șapca de pămînt, izbucni într-un strigăt deznădăjduit, pentru intîia oară de cînd se afla în regiment :

— *Kameraden ! Wir haben die Blaumäntel oft genug gedroschen ! Da wollen wir's auch diesen einpfeffern, was es heisst mit uns'n Hühnchen zu rupfen ! Ausharren ! Schiesst noch nicht !*¹

Sotniile de cazaci porniră la asalt. Pietrele fărâmicioase curgeau la vale sub picioare. Așezându-și la loc capetele glugii lungi și îngălbenite, Grigori rânjea nervos. Obrajii lui scofilciți, sub miriștea neagră a bărbii, nerasă de mult, și nasul său coroiat aveau o nuanță albastră-gălbuie ; ochii sclipeau întunecat sub genele acoperite de brumă, ca două bucăți de antracit. Calmul său de totdeauna îl părăsise. Luptînd împotriva blestematei frici care-i năpădise sufletul, spuse Moțatului, îndreptîndu-și privirea neclintită spre creasta argintie a tranșeelor, estompată de ninsoare :

— Astia tac. Nu mișcă ! Ne lasă inadins să ne apropiem. Mi-i frică și nu mi-e rușine de asta. Ce-ar fi, dacă m-aș întoarce îndărăt ?

— Ce tot trîncânești azi ? întrebă, bombănind, Moțatul. Acilea, frate, îi ca la jocul de cărți : n-ai încredere în tine, te-ai ars ! Te-ai făcut turtă de ceară la față, Grișka. Fie că ești bolnav, fie că... o să te dea gata chiar astăzi. Uite ! Uite ! Văzut-ai ?

Un neamț cu manta scurtă și cu cască ascuțită la vîrf se ridică pentru o clipă deasupra tranșeelor și dispăru de îndată.

În stînga lui Grigori, mergea un cazac chipeș, blond, din stanița Elanskaia ; scotea mereu din mers mînușa din mîna dreaptă și mereu o pune la loc. Repeta neconținut aceeași mișcare, pășind grăbit, îndoind anevoie picioarele de la genunchi și tușind cu exagerare. „Parcă ar merge singur noaptea... tușește în silă, își face curaj“, gîndi Grigori. Mai încolo, zări obrazul pistruiat al uriadnicului Maksaev. Ceva mai departe păsea Emelian Groșev, ținînd hotărît arma, cu vîrfu baionetei inclinat puțin într-o parte. Grigori își aduse aminte că numai cu cîteva zile în urmă, Emelian furase în timpul marșului un sac cu porumb de la un român, spărgînd lacătul de la cămară chiar cu baioneta aceasta. Aproape cot la cot cu Maksaev,

¹ Camarazi ! Mantalele albastre au mîncat destulă bătaie de la ai noștri. Să le arătăm și ăstora acum ce înseamnă să te pui cu noi ! Așteptați ! Nu trageți încă ! (În l. germ.).

mergea Mișka Koșevoi. Fuma cu nesaț și își sufla nasul, ștergindu-și degetele de poala stingă a mantalei.

— Mi-e sete ! spuse Maksaev.

— Mă strâng cizmele, Emelian ! se plinse Mișka Koșevoi. Nu mai pot merge din pricina lor.

Groșev îl întrerupse minios :

— Ia mai las-o cu cizmele ! Ține-te bine, că acuși o să ne stropească neamțul cu mitraliera !

Chiar după prima salvă, Grigori oftă și căzu doborât de un glonț. Voia să-și panseze brațul rănit, duse mina la pansamentul din cartușieră, dar valul singelui cald care îi țîșnea cu tărie la cot, înăuntrul minecii, îl istovi cu desăvîrșire. Se prăvăli cu fața în jos și, ascunzîndu-și capul îngreunat după un bolovan, simțîndu-și gura uscată iască, linse pe nerăsuflete o grămăjoară pufoasă de zăpadă. Cu buzele tremurătoare, apuca cu nesaț pulberea subțire și albă ; cu o nemaipomenită frică și tulburare, trăgea cu urechea la tăcănitul sec și aspru al gloanțelor și la vuietul atoteuprinzător al focurilor. Ridicîndu-și capul, îi văzu pe cazacii din sotnie cum fugeau la vale, alunecînd, căzînd, trăgînd fără noimă îndărăt și în sus. O spaimă inexplicabilă și fără rost îl făcu să zvicnească în picioare și să alerge tot așa, în vale, spre marginea zimțată a pădurii de pin, de unde regimentul pornise atacul. Grigori îl ajunse din urmă pe Emelian Groșev, care tira după dînsul pe comandantul de pluton, rănit ; îl ducea în fugă la vale, coborînd cu el panta ; sotnicul se poticnea ca un om beat și, aplecîndu-se din cînd în cînd pe umărul lui Groșev, vărsa cocoloașe de sînge negru, închegat. Sotniile se rostogoleau ca un puhoi spre pădure. Grămăjoare sure de stirvuri rămăseseră pe povîrnișurile cenușii ; răniții, pe care tovarășii lor n-au izbutit să-i scoată din foc, se țirau singuri. Mitralierele îi improșcau din urmă cu gloanțe.

U-u-u-u-u, ta-ta-ta ! se spârgea în rafale torentul neîntrerupt al focurilor.

Sprijinindu-se de brațul lui Mișka Koșevoi, Grigori intră în pădure. Gloanțele ricoșau pe clinul poienii mici de lîngă pădure. La flancul drept al nemților, o mitralieră răpăia sacadat. S-ar fi spus că o mină puternică aruncase o piatră pe cea dintîi pojghiță subțire de gheață, făcînd-o să salte iute și zgomotos.

nunchi, privi isprăvile vîntului de pe arie și se întoarse în tindă.

Urmele celui de-al treilea an de război se vedeau în toată gospodăria satului. Curțile în care nu mai rămăsese răzaci în putere își căscau hambarele deschise, șoproanele învechite, cu urmele urite ale paraginii împrăștiate la fiecare pas. Nevasta lui Hristonea își vedea de gospodărie, împreună cu băiatul ei de nouă ani. Mulereea lui Anikușka însă nu mai făcea nici un fel de gospodărie, dar, ca nevastă de ostaș plecat la război, se îngrijea în schimb cu deosebire de chipul ei, se sulemena și se gătea, primind în lipsa cazacilor vîrtoși niște copilandri de paisprezece ani sau pe aproape, ceea ce se cunoștea cu prisosință după porțile de scînduri unse din belșug cu catran și mai păstrînd urme cafenii de osîndă obștească. Gospodăria lui Stepan Astahov rămăsese pustie ; înainte de plecare stăpînul bătuse ferestrele cu scînduri ; acoperișul era pe alocuri surpat, brusturii crescuseră deasupra, lacătul de la ușă se umpluse de rugină, iar vitele rătăcite se strecurau oricînd le venea poftă pe poarta căscată, în curtea năpădită de adevărate hățișuri de bălării și de lobodă, căutîndu-și adăpost pe vreme de zăpușeală sau pe vreme urită. Un zid de la casa lui Ivan Tomilin sta să se năruie drept în uliță, susținut de o proptea în chip de furcă, înfiptă în pămînt ; soarta se răzbuna pesemine pe bravul artilerist pentru uitarea căsuțe nemțești și rusești pe care le dărimase, ca ochitor la tunul său.

Aceeași privește ofereau toate ulițele și ulicioarele din Tatarski. Numai la capătul din vale, curtea lui Panteliei Prokofievici se făcea cu înfățișarea ei de gospodărie întreagă, fără surpări. Dar nici acolo nu mai era totul fără cusur. Cocoșii de tablă, de vechi ce erau, căzuseră de pe acoperișul hambarului, care se lăsase într-o rină, și orice ochi ager putea desprinde anume alte scăderi în ale gospodăriei. Brațele bătrînului nu mai pridideau la toate, semănăturile se imputinau, fără a mai pomeni de rest ; atîta doar că familia Melehovilor nu se imputina la număr. În locul celor doi frați, Petro și Grigori, care rătăceau pe fronturi, Natalia născuse doi gemeni în toamna anului din urmă. Izbutise să facă taman pe placul socrilor, aducînd pe lume un băleț și o fetiță. Sarcina o dusesse anevoie,

U-u-u-u-ta-ta-ta-ta !

— Ne-au tras-o cu vîrf și îndesat ! strigă Moțatul, ca și cînd s-ar fi bucurat.

Rezemat de trunchiul roșiatic al unui pin, trăgea alene asupra nemților, care răsăreau în salturi deasupra tranșelor.

— Pe proști trebuie să-i învețe cineva minte ! strigă Koșevoi, înăbușindu-se și smulgîndu-și mîna din mîna lui Grigori. Ticăloși sînt oamenii ! Merită s-o pățească mai rău ! Cînd are să curgă tot sîngele din ei, abia atunci au să-și dea seama pentru ce îi mină la măcel !

— Unde vrei s-aduci vorba ? îl privi Moțatul cu ochii micșorați.

— Un deștept pricepe și singur, iar un prost... ce să înțeleagă un prost ? N-ai să-l dumerești, nici dacă i-ai bate adevărul cu o țintă în cap !

— Ții minte că ai depus jurămintul ? Ai depus, au ba ? întrebă ațîțat Moțatul.

Fără să-i mai răspundă, Koșevoi căzu în genunchi : strîngea zăpada de jos cu mîinile tremurătoare și o înghițea cu lăcomie, cutremurîndu-se și tușind.

5

Dînd ocol satului Tatarski, soarele de toamnă plutea pe cerul încrețit de vălurelele norilor colilii. Sus, în tării, un vîntuleț ușurel împingea alene norii aceștia, mînîndu-i să se scurgă spre apus ; dar deasupra satului, deasupra văii Donului, de un verde-întunecat, coada vîntului izbea cu putere, aplecînd crestele de sălcii și de plopî, încrețea apa în undiri șerpuitoare și gonea pe ulițe cîrduri de frunze ruginii. O clăie cu paie de grîu, nevolnic clădită într-aiurea, se zbirlea pe aria lui Hristonea ; înfigîndu-se în ea, vîntul îi năpîrli vîrfurile, răsturnă prăfina de sprijin și, deodată, apucînd ca într-o furcă o grămadă de paie aurii, o duse deasupra ogrăzii, o învîrti pe sus și, presărînd cu dărnicie drumul pustiu, zvîrli căpița despletită pe acoperișul casei lui Stepan Astahov. Nevasta lui Hristonea, fără broboadă pe cap, sări afară în ogradă, stringîndu-și fusta între ge-

uneori abia mai putea umbla, chinată de durerile care o fulgerau în picioare ; mergea tirindu-și glezna, dar îndura suferința fără crîcnire, nelăsînd-o niciodată să-i schimonosească chipul smead, slăbit și ferice. În clipele cînd durerea îi depășea puterile de îndurare, tîmplele i se broboneau de sudoare, și numai după aceste semne îi era de ajuns Ilinișnei să-și dea seama de starea ei și s-o dojenească, dînd din cap :

— Culcă-te, afurisito ! Pentru ce te omori cu zile ?

Într-o zi senină din septembrie, simțînd că i se apropie ceasul, Natalia ieși în uliță.

— Unde te duci ?... o întrebă bătrîna.

— La imaș. Mă duc să văd ce fac vacile.

Ieși cu grabă din sat, privind de jur împrejur, gemînd și ținîndu-și baierile pîntecului cu palmele, se pîtulă într-un desîș de porumbări și se culcă acolo. Se înserase de-a binelea cînd s-a întors acasă, strecurîndu-se prin dosul zidurilor și aducînd doi gemeni într-un șorț de pînză.

— Drăguța ! Nenorocita de tine ! Ce-ai făcut ? Pe unde-ai umblat ? se boci Ilinișna.

— Am plecat de rușine... Nu voiam să-l supăr pe tata-socru. Sînt curată, mamă, și i-am spălat și pe dinșii... Luați-i ! se dezvinovăți, pălînd, Natalia.

Duniașka se repezi după moașă. Daria alerga prin odaie, așternînd ceva într-un ciur, iar Ilinișna striga întruna, rîzînd cu lacrimi în ochi :

— Dașka, dă-te încolo cu ciurul tău ! Ce, sînt pisici să-i bagi în ciur ? Doamne, sînt doi ! Isuse — și un băiețuș ! Nataliușka ! Dar faceți-i patul odată !...

Cînd Pantelei Prokofievici auzi în ogradă că noră-sa a adus pe lume doi gemeni, își desfăcu brațele, apoi, zbirîndu-și barba, plînse de bucurie și, în cele din urmă, se răsti fără pricină la moașa care venise într-un suflet.

— Nu cîrti, babo ! strigă el, purtîndu-și degetul cu gheara lungă sub nasul bătrînei. Cine-mi scornî și asta ? Cum vezi, nu se isprăvește cu neamul Melehovilor ! Uite, nora mi-a dăruit și un cazac, și o fată. Ce noră, ce mai noră ! Doamne dumnezeule, scumpa de ea, cu ce s-o răsplătesc eu pentru asta ? !

Anul fusese imbelșugat ; vaca fătase doi viței ; pînă de sfîntul Mihail, oile aduseseră cîte doi miei, caprele așijde-

rea. Minunându-se de această dărnicie a naturii, Pantelei Prokofievici își spunea în gând :

„Ce an norocos mai avem, și ce mai belșug ! Peste tot, numai gemeni... Acuși avem la prăsilă cu duiumul !”

Natalia alăptă pruncii vreme de un an ; îi înțărcase în septembrie, dar nu se putu întrema pînă în tirziu de toamnă. Pe chipul ei firav, dinții sclipeau lăptos de o lumină caldă și blîndă, și ochii, ce păreau nemăsurat de mari, îi străluceau în obrajii supti. Se dăruia toată copiilor și se arăta mai puțin grijulie cu sine ; răgazul de la treburile gospodărești îl cheltuia numai pentru dinșii ; spăla, împletea, cîrpea și adeseori — așezîndu-se pe marginea patului, cu un picior atîrnat — își scotea gemenii din leagăn și, eliberîndu-și sinii mari, plini de lapte, ca doi pepeni albi-gălbui, cu o mișcare a umărului îi făcea să sară afară din cămașa largă, și-i alăpta pe amîndoi deodată.

— Și așa te-au stors cu totul ! Prea des îi hrănești ! spunea Ilinișna, plesnindu-și nepoții peste piciorușele do-lofane.

— Lasă, hrănește-i ! Nu-ți păstra laptele, că n-ai să-l stringi pentru caimac ! se amesteca Pantelei Prokofievici, care-și veghea nepoții cu o gelozie grosolană.

În anii aceștia, viața scădea spre vad, ca apele umflate ale Donului în descreștere. Zilele se perindau plicticoase și, tirîndu-se una după alta, treceau nebăgate în seamă, în veșnică forfoteală, în trudă și nevoi, în puținele bucurii și în marile, neadormitele griji pentru cei plecați la război. De la Petro și de la Grigori veneau arare scrisori de pe front, în plicuri soioase și pătate de ștampile poștale. Cel din urmă răvaș al lui Grigori trecuse prin mîini necunoscute ; jumătate din cuprins fusese șters apăsător cu cerneală violetă, iar pe marginea foii de hîrtie, cenușie stătea un semn ciudat, făcut tot cu cerneală. Petro scria mai des decît Grigori și, în epistolele adresate Dariei, o amenința și o ruga să isprăvească cu prostiile — zvonuri despre viața prea slobodă a nevestei ajunseseră, pesemne, pînă la urechile lui. Grigori trimetea odată cu scrisorile și niscai bani — solda și prima pentru decorații — făgăduind să vină în concediu, dar de venit nu venea. Drumurile celor doi frați se despărteau ; războiul apăsă greu asupra lui Grigori, îi sugea sîngele din obraji, îl îngălbenea cu fiera

lui amară, așa că el nici nu știa cum îi va apuca sfârșitul ; în vreme ce Petro urca mereu, ușor și repede : căpătă în ajunul toamnei lui 1916 gradul de vagmistru, se-nvîrti de două cruci, lingușindu-se pe lângă comandantul sotniei, și începu să vorbească în scrisori despre strădaniile de a fi trimis la școala de ofițeri. Vara, trimise prin Anikușka, venit în concediu, o cască germană, o manta și fotografia. Fața lui îmbătrînită privea cu mulțumire de sine de pe pătrășelul de carton sur, mustața bălană era țeapăn răsucită, buzele tari se strîmbau sub nasul cîrn, în zîmbetul vechi și tuturor cunoscut. Însăși viața îi surîdea lui Petro, iar războiul îl bucura, fiindcă îi deschidea nădejdi nebănuite ; altminteri, cum ar fi putut oare el, cazac de rînd, deprins din copilărie să stea numai lângă boii lui, cum ar fi putut să viseze epoleții de ofițer împreună cu o dulce viață de huzur ? Dar iată că războiul izbucnise, și în văpaia lui i se întrezăreau limpede sortii unei vieți fericite pentru ziua de mîine... O singură latură din viața lui Petro era însă știrbită într-un chip hidos : zvonuri urite despre nevastă-sa făceau ocolul satului. Stepan Astahov venise toamna trecută în concediu, și, întors la regiment, se lăuda față de toată sotnia că o dusesse bine cu muierea lui Petro. Petro nu prea dădea crezare tovarășilor, la auzul feluritelor povești, deși se întuneca la față cînd spunea, zîmbind :

— Minte Stiopka ! Vrea să-mi facă singe rău din pricina lui Grișka...

Dar într-o zi, ieșind din bordei, Stepan scăpă jos — fie din nebăgare de seamă, fie dinadins — un ștergar brodat. Cum Petro venea în urma lui, ridică de jos ștergarul brodat cu măiestrie și recunoscu de îndată lucrul de mînă al nevestei sale. Ura dintre Petro și Stepan se strînse astfel din nou într-un nod calmuc. Petro aștepta numai un prilej potrivit. Moartea îl pîndea din acea zi pe Stepan, care s-ar fi putut să rămînă pe veci la malul Dvinei, cu țeasta găurită de un glonț al lui Petro. Se întîmplă ca Stepan să se ceară voluntar și să se ducă să nimicească un post german, de unde nu s-a mai întors. Cazacii care fuseseră cu dînsul povesteau că o santinelă germană i-ar fi auzit pe cazaci tăind sîrma ghimpată, a aruncat o grenadă, dar cazacii au izbutit totuși să răzbată pînă la om, și Stepan l-a doborât cu o lovitură de pumn ; cealaltă santinelă a

tras un foc și Stepan s-a prăbușit la pământ. Cazacii au înjunghiat cu baionetele pe soldatul care trăsesese, au tirat cu dinșii pe celălalt neamț, care zăcea amețit de izbitura pumnului de plumb al lui Stepan. L-au ridicat și pe Stepan, au vrut să-l ducă, dar era prea greu, așa că fură nevoiți să-l părăsească. Stepan, rănit, se ruga de ei : „Fraților ! Nu mă lăsați să pier ! Fraților ! De ce mă părăsiți ?” Dar o rafală de mitralieră improșcă rețeaua de sîrmă și cazacii se retraseră tîrîș. „Cazaci, fraților !”, țipa Stepan în urma lor, dar ce folos ! Fiecare ține mai mult la pielea lui... După ce Petro află de cele întimplate cu Stepan, inima i se ușură ca o rană zdrelită, unsă cu grăsimi de hîrciog. Totuși, în sinea lui hotărî : „Cînd m-oi duce în permisie, am s-o fac piftie pe Dașka ! Nu sînt Stepan, n-am s-o las eu să-și facă de cap.” Se gîndise chiar s-o ucidă, dar alungă repede asemenea gînduri : „Dacă omor vipera asta, să știi că s-a isprăvit cu viața. Am să putrezesc în pușcărie, am să-mi pierd tot ce-am agonisit, tot ce-am cîștigat”. Hotărî deci numai s-o bată măr, și încă așa de zdravăn, încît muierea să piardă pentru toată viața pofta de a mai călca strîmb. „Am să-i scot un ochi jivinei, și n-are s-o mai vrea nici dracul !” Așa hotărîse Petro, tot stînd în tranșee lîngă malul rîpos de lut al Dvinei de vest.

Toamna sugruma copacii și ierburile, brumele de dimineată sfarogeau frunzele, pămîntul respira tot mai răcoros, nopțile de toamnă erau tot mai întunecoase și mai lungi. Cazacii stăteau cu schimbul în posturi de tranșee, trăgeau asupra inamicului, se sfădeau cu vagmiștrii pentru echipament călduros, se hrăneau ca vai de ei, și nimănui nu-i ieșea din cuget amintirea pămîntului Donului, aflat atît de departe de neprimitoriile meleaguri poloneze.

În această toamnă, Daria Melehova își răzbună cu prisosință tot traiul ei descumpănit de femeie în putere, fără bărbat. De pocroave, Pantelei Prokofievici se sculă înaintea tuturor, ca totdeauna, ieși în ogradă și se apucă cu mîinile de cap : poarta scoasă din țîșini de niște mîini răufăcătoare se afla de-a curmezișul drumului, zvîrlită în mijlocul uliței. Era o mare rușine. Bătrînul așeză poarta la loc, iar după masă o chemă pe Daria în bucătăria de vară. Nu se știe ce au vorbit acolo, dar, după cîteva minute, Duniașka o văzu pe Daria țîșnind afară din bucătărie, cu

tulpanul căzut pe umeri, ciufulită și cu lacrimi în ochi. Trecînd prin fața Duniașkăi, strîngea din umeri, arcurile vîrtoase și negre ale sprîncenelor tremurau pe chipul ei plîns și minios.

— Stai, blestematule, c-ai să mă ții minte ! șuieră ea printre buzele umflate.

Bluza îi era ruptă la spată, o vînătaie proaspătă, roșie-albastră, se zărea pe trupu-i alb. Daria, cu poalele fustei fluturînd în vînt, urcă în fugă treptele cerdacului, se mistui în tindă, iar Pantelei Prokofievici ieși schiopătînd din bucătărie, furios nevoie mare. În mers, strîngea în patru hăturile cele noi de piele.

Duniașka auzi vocea răgușită a lui taică-său :

— Ți-ar trebui o păruială încă mai zdravănă, cățea ! Tîrfă !

Ordinea fu astfel restabilită. Timp de cîteva zile, Daria se arătă intruchiparea cumînțeniei și a buneii-cuviințe ; seara se ducea la culcare înaintea tuturor, răspundea la privirile pline de milă și înțelegere ale Nataliei cu zîmbete reci și cu mișcări disprețuitoare din umeri și din sprîncene, ca și cînd ar fi vrut să spună : „Nu-i nimic, vom vedea !” Iar în a patra zi se întimplă ceva despre care nu știau decît Daria și Pantelei Prokofievici. După care faptă, Daria avea surisuri triumfătoare, iar bătrînul umblă vreme de o săptămînă încurcat și pocăit, ca un motan care făcuse cine știe ce poznă. Nu-i povesti nimic bătrînei și tăinui întimplarea pînă și părintelui Visarion, la spovedanie, ascunzîndu-i de asemenea și gîndurile păcătoase ce-l năpădiseră cu acest prilej.

Iată cum s-au petrecut lucrurile. Îndată după pocroave, Pantelei Prokofievici, sigur de cumînțenia desăvîrșită a Dariei, îi spusese Ilinișnăi :

— N-o cruța pe Dașka. Zorește-o să robotească și mai greu. Dacă are de lucru, atunci nu-i rămîne timp să umble fără rost, ca o iapă în călduri. Că n-are în cap decît șezătoare și ulița.

Cu același gînd, o puse pe Daria să măture aria, să rînduiască în dosul casei o grămadă de lemne vechi, curățată împreună cu dînsa șura pentru pleavă. Chiar în fapt de seară, voi să mute vînturătoarea din magazie în șură și o chemă pe noră-sa :

— Daria !

— Ce-i, tătucă ? întrebă ea din şură.

— Fă-te-ncoa, să mutăm vînturătoarea.

Potrivindu-şi tulpanul şi scuturînd pleava care-i intrase după gulerul bluzei, Daria ieşi pe uşa şurii şi trecu pe porţiţa ariei spre magazie. Pantelei Prokofievici, îmbrăcat cu o scurtă vătuită de lucru şi cu nădragi cîrpiţi, şon-ticăia în faţa ei. Curtea era pustie. Duniaska şi bătrîna tor-ceau lînă proaspăt dărăcită. Natalia pregătea plămada pentru piine. Amurgul purpuriu se stingea dincolo de mar-ginea satului, dangătul de clopote vestea vecernia. Un nou-raş de culoarea zmeurei sta nemişcat pe cerul străveziu, deasupra capului ; dincolo de Don, ciorile se clătinau pe ramurile desfrunzite ale plopilor albicioşi, asemenea unor cirpe arse. În liniştea netulburată a înserării, fiecare sunet era curat, sigur şi impunător. Un miros de bălegar cald, şi de fin plutea în aer, dinspre ţarcul vitelor. Gîfîind în opinteli, Pantelei Prokofievici, împreună cu Daria, aduse în şură vînturătoarea de un roşu-spălăcit, o puse într-un colţ, împinse cu grebla pleava risipită în grămadă şi dădu să plece.

— Tătucă ! îl chemă Daria, cu voce înceată.

Bătrînul făcu un pas în dosul vînturătoarei, fără să bănuiască nimic, şi întrebă :

— Da' ce-i ?

Cu bluza deschisă şi cu faţa întoarsă spre el, Daria îşi punea în rînduială părul la ceafă. O rază sîngerie a apusului de soare, strecurată printr-o crăpătură din peretele şurii, tremura asupra ei.

— Acilea ! tătucă ! Uite ! Vino să vezi ! rosti ea, aple-cîndu-se într-o parte şi privindu-l hoţeşte peste umărul so-crului, la uşa larg căscată.

Bătrînul veni în dreptul său. Deodată Daria ridică bra-tele şi, cuprinzînd gitul socrului, împreunîndu-şi dege-tele, începu a se da îndărăt, trîgîndu-l după ea şi şoptînd :

— Iaca, acilea, tătucă ! Că-i moale...

— Da' ce-ţi veni ? o întrebă speriat Pantelei Proko-fievici.

Rotîndu-şi capul, încercă să scape din strînsoarea bra-țelor Dariei, dar ea îl trăgea capul spre dînsa cu o putere

crescîndă, suflîndu-i în barbă cu gura caldă, rîzînd și murmurînd ceva în șoaptă.

— Lasă-mă, putoare ! se smuci bătrînul și simți pîntecele tare al nurorii.

Stringîndu-se de dînsul, căzu pe spate și-l răsturnă peste ea.

— Satano, ai înnebunit ? Lasă-mă !

— Nu vrei ? întrebă Daria, gîfîind, și, desfăcîndu-și brațele, îl imbrînci în piept. Nu vrei ? Sau nu poți ? Atuncea să nu mă mai judeci... Așa !

Sărînd în picioare, își potrive grăbită fusta, își scu-tră pleava de pe sapte și-l strigă drept în față lui Pantelei Prokofievici, zăpăcit cu totul :

— Atuncea, pentru ce m-ai bătut deunăzi ? Ce, is o hoască ? Adică matale, cînd erai tînăr, parcă erai altfel ? N-am bărbat de un an ! Cu cine vrei să simt și eu că trăiesc ? Cu dulăul ? Sic, șontorogule ! Na, cotu !

Daria făcu un gest obscen și se îndreptă spre ușă, săl-tînd din sprîncene. Ajunsă în prag, se mai cercetă cu luare-aminte, scutură pleava de pe bluză și de pe tulpă și spuse fără să-l privească :

— Nu pot fără de asta... Am nevoie de bărbat, iar de nu-ți place, mi-oi găsi eu altul și n-ai decît să-ți ții gura !

Cu mers legănat, ajunse la poarta ariei și dispăru, fără să se uite îndărăt, iar Pantelei Prokofievici, rămas mai departe rezemat de peretele roșcat al vînturătorii, își mor-folea barba între dinți, cerceta șura și vîrfurile încălțărilor ponosite, cu o privire uluită și vinovată. „Te pomenesti că are dreptate ! Poate c-ar fi trebuit să primesc a intra în păcat cu dînsa ? !”, gîndi în acea clipă, buimac și nedumerit de cele întîmplate.

6

În noiembrie se lăsase un ger strașnic. Ninge de timpuriu. Donul îngheță la cotul din dreptul marginii de sus a satului Tatarski. Din cînd în cînd, oamenii treceau cu piciorul pe malul celălalt, călcînd pe gheața subredă, cenușie, iar mai la vale, numai laturile de lîngă mal ale

„FOAIE EXECUTORIE

Conform Ucazului *Majestății-Sale Imperiale* din 27 octombrie 1916, eu, judecătorul de pace al ocolului 7 din districtul Doneț, am judecat procesul civil după acțiunea intentată de tirgovețul Serghei Mohov uriadnicului Panteleimon Melehov, pentru suma de 100 ruble, după scrisoarea de garanție, și, în conformitate cu art. 81, 100, 129, 133 și 145 din Codul de procedură civilă, în lipsa părților,

am hotărît :

Pirîtul uriadnic Panteleimon Prokofievici Melehov este obligat să plătească în favoarea reclamantului tirgoveț Serghei Platonovici Mohov una sută de ruble conform scrisorii de garanție din 21 iunie 1915, precum și trei ruble cheltuieli de judecată și executare. Hotărîrea este definitivă și se va comunica părților lipsă.

Conform al. 3 din art. 156 al Codului de procedură civilă, această hotărîre urmează a fi executată imediat, fiind intrată în vigoare. Conform Ucazului *Majestății-Sale Imperiale*, judecătorul de pace al ocolului 7 din districtul Doneț a dispus : toate instituțiile și persoanele în drept urmează să aducă întocmai la îndeplinire prezenta hotărîre, iar autoritățile locale, polițienești și militare să-i acorde portărelului însărcinat cu executarea concursul cuvenit și neîntirziat."

După ce-l ascultă pe portărel, Pantelei Prokofievici ceru îngăduire să meargă acasă, făgăduindu-i să depună banii chiar în ziua aceea. Pornise de la cancelarie de-a dreptul la cuscru Korșunov, dar în piață se întâlnește cu ciungul Alioșka Șamil.

— Cum o duci Prokofievici ? îl salută Șamil.

— Așa și așa !

— Unde te duceai ?...

— La cuscru. Cu o trebușoară...

— Ehei, mare bucurie pe dinșii, frate ! N-ai auzit ? Feciorul lui Miron Grigorievici a venit de pe front. Cică s-a întors Mitka al lor, așa spune lumea.

— Nu zău ?...

fluviului se îmbrăcău cu gheață netedă, cu bășici de aer în lăcuș. Mijlocul apei se învolbură slobod, valurile verzui se contopeau și-si scuturau coama de spumă albicioasă. În dreptul Rîpii Negre, într-o groapă adîncă de unsprezece stîmjeni, somnii se lăsaseră de mult pentru iernat, iar crapii alunecoși veniră să se așeze la capetele lor ; numai albitura umbla prin Don, iar în vaduri se jucau ciortanii, gonind după plevușcă. Cega se culcă pe fundul pietros. Pescarii așteptau zilele cu gerul mai zdravăn ca să-și încerce norocul cu cîrligele la cea dintîi copcă în gheață, pentru a prinde ceva pește de soi.

În aceeași lună a lui noiembrie, Melehovii primiră o scrisoare de la Grigori. Scria din Găvănești, din România, vestind că fusese rănit chiar în cea dintîi luptă, că glonțul îi zdrobise antebrațul stîng și de aceea era trimis pentru vindecare în ținutul său, în stanița Kamenskaia. În urma răvașului, altă supărare se abătuse peste casa lui Melehov : cu vreun an și jumătate în urmă, nevoia de bani îl strîmătorase pe Pantelei Prokofievici, și împrumutase o sută de ruble de argint de la Serghei Platonovici Mohov, dîndu-i o scrisoare de garanție. În vară, bătrînul fusese chemat la prăvălie și Atepin Țața, cu nasul încălecat de ochelarii cu rama de aur, întrebă, privind pe deasupra sticlelor la barba lui Melehov.

— Ei, Pantelei Prokofievici, ai de gînd să plătești, sau nu ?

Pantelei Prokofievici ocoli cu privirea rafturile, din ce în ce mai goale, și teigheaua lustruită de trecerea anilor, apoi îngăimă cam fisticit :

— Mai păsuiește-mă, Emelian Konstantinici, c-am să fac rost și am să plătesc.

Cu aceasta discuția luase atunci sfîrșit. Bătrînul n-a avut însă cum să facă rost de bani : cu recolta n-a dovedit, iar din vitele de păscut n-avea ce să vîndă. Și iată că-i pică portărelul ca un bolovan în creștet, trimise după el și, scurt :

— Scoate și adă-ncoace o sută de carboave !

La cancelarie, în camera portărelului, o foaie lungă de hîrtie stă întinsă pe masă : citește și nu cîrți !

— Ce te uiți la mine, cuscre? întrebă Mitka cu voce răgușită de bas, zîmbind.

— Mă uit și mă minunez : cînd vă petreceam la oaste, pe tine, și pe Griška, erați niște copii, iară acum... Uite ce cazac ! Ai fi bun și pentru garda împărătească !

Privind cu ochii înlăcrimați la Mitka, Lukinișna turna votcă în păhărel, îngîndurată, fără să bage de seamă că băutura curge pe alături.

— Hei, rîia dracului ! se răsti Miron Grigorievici. Verși așa bunătate pe masă !

— Ei, noroc și bucurie !... Bine ai venit sănătos, Mitri Mironici !

Pantelei Prokofievici își roti albul albăstrui al ochilor, cu genele tremurînd și cu răsufierea oprită, și goli fără grabă păhărelul pîntecos. Ștergîndu-și încet cu dosul palmei buzele și mustața, săgetă cu privirea fundul păhărelului și, cu capul dat pe spate, scutură ultima picătură stingheră în gura larg căscată, cu dinții negri. Abia după aceea răsufală ușurat, ronțăind un castravete și strîngîndu-și îndelung pleoapele, fericit foarte. Cusera îl mai cinsti cu un păhărel ; bătrînul ameți pe dată și arată cumplit de caraghios. Mitka îl urmărea, zîmbind. Pupilele ochilor lui de pisică se strîngeau în crăpături înguste și verzi, apoi se lărgeau și deveneau întunecate. Anii îl schimbaseră, făcîndu-l de nerecunoscut. Acest cazac zdravăn, cu mustață neagră, nu mai avea aproape nimic comun cu subțirelul, cu zveltul Mitka, pe care îl petrecuseră la militarie cu trei ani în urmă. Crescuse mult, se făcuse mai lat în umeri, puțin adus de spate și mai gras — să fi cîntărit cel puțin optzeci de kilograme — fața și vocea îi erau mai aspre și în toate părea mai vîrstnic decît anii. Numai ochii îi rămăseseră aceiași — tulburi și neliniștiți — iar maică-sa își îneca privirile în ei, rînzînd și plîngînd, atingînd din cînd în cînd cu palma ei zbircită, ofilită, părul tuns scurt al feciorului și fruntea lui albă și îngustă.

— Ai venit decorat, ai ? întrebă Pantelei Prokofievici, cu un zîmbet de om beat.

— Da' care dintre cazaci n-are acum cruci peste cruci ? se încruntă Mitka. Uite, lui Kriucikov i-a dat trei, pentru că chiulește la comandament.

— Așa am auzit, spuse Șamil, cu un spasm în obraz și la ochi, scoțindu-și pungociul de tutun și apropiindu-se de Pantelei Prokofievici. Hai, frate, să răsucim câte o țigară ! Eu dau foița la tutunul tău...

Aprinzându-și țigara, Pantelei Prokofievici mai șovăi o vreme — să meargă, să nu meargă ? — dar, în cele din urmă, își luă inima în dinți și, după ce se despărți de ciung, porni mai departe, șchiopătînd.

— Uitam să-ți spui că și Mitka are o cruce ! Îi dă zor să-i ajungă pe feciorii tăi. Avem acum în sat decorați berechet, câte vrăbii ! țipă Șamil în urma lui.

Pantelei Prokofievici ajunse fără grabă la marginea satului și se apropie de porțița casei lui Korșunov, aruncînd câte o privire la fiecare din ferestre. Îi ieși în întîmpinare însuși cuserul. Fața pistruiată a bătrînului Korșunov era parcă spălată de bucurie, arăta mai curată și mai puțin aspră.

— Auzit-ai de bucuria noastră ? întrebă Miron Grigorievici, întinzîndu-i mina.

— Am aflat pe drum, de la Alioșa Șamil. Veneam la tine, cuscure, cu altă treabă...

— Mai stai, dă-le-ncolo de treburi ! Hai în casă să-l vezi pe oșteanul nostru. Ca să nu mint, am și băut nițel de bucurie. Baba mea a purtat ea grijă, sireaca, să mai păstreze o sticlă de monopol pentru asemenea împrejurări...

— Nu mai era nevoie să-mi spui ! zîmbi Pantelei Prokofievici, lărgindu-și nările nasului coroiat. Am adușmecat eu de departe !

Miron Grigorievici împinse ușa de perete, lăsîndu-și cuserul să treacă înainte. Pantelei păși pragul și privirea îi căzu de îndată asupra lui Mitka, așezat la masă, sub icoane.

— Iată-l pe oșteanul nostru ! strigă moș Grișaka, plîngînd și lipîndu-se de umărul lui Mitka.

— Ei, bine ai venit, cazacule !

Pantelei Prokofievici luă palma lungă a lui Mitka, o ținu într-a lui, se dădu cu un pas îndărăt, mirîndu-se și privîndu-l cu atenție.

— Mitka al nostru, cuscre dragă, îi dintr-o bucată ! se grăbi moș Grișaka. Dat dracului ! E leit ca mine, bunică-său. Nu s-ar înjosi să-și plece fruntea...

— Doar nu pentru asta îi se dă crucea „Sfintul Gheorghe” ! se posomori Pantelei Prokofievici, dar Miron Grigorievici îl trase în odaia de alături, îl apăsă să se așeze pe un sipet și-l întrebă :

— Natalia și cu nepoții ce mai fac ? Teferi, sănătoși ? Ei, slavă domnului ! Parcă spuneai că ai treabă cu mine ? Zi, că o să mai bem și ai să te turlăcești !

— Împrumută-mă cu ceva bani ! Dă-mi, pentru Dumnezeu !... Scapă-mă, că o duc rău de tot din partea banilor ! Pantelei Prokofievici cerea umilit, ca un om cu chef. Cuscrul îl intrerupse :

— Cît ?

— O sută de bumăști.

— De care ?... Sînt bumăști și bumăști.

— O sută de carboave.

— Așa spune !

Miron Grigorievici cotrobăi în ladă, scoase o basma soioasă, o desfăcu, scoase și numără zece bancnote roșii, foșnind cu hîrtilile noi.

— Mulțumesc, cuscre dragă.. Din mare belea m-ai scăpat !

— Ce mai vorbe ! Doar sîntem între noi, avem să ne socotim odată și odată...

Mitka stătu acasă cinci zile ; nopțile le petrecea la nevasta lui Anikușka, din milă pentru nevoia ei amară de muiere și pentru ea, muierușca simplă și supusă care nu știa să zică nu. Ziua hoinărea prin sat, pe la neamuri și pe la cunoscuți. Înalt, îmbrăcat numai într-un veston kaki, călca cu pași legănati prin ulicioarele satului, cu șapca pe o ureche, fălindu-se cu disprețul său de ger. Într-o zi, pe-nserate, trecu și pe la Melehovi. Aduse cu el, în bucătăria lor caldă, un iz de iarnă amestecat cu mirosul neuitat, înțepător, de ostaș. Stătu, vorbi despre război, despre nou-tățile din sat, își furișă spre Daria ochii verzi ca papura și dădu să plece. Daria, care nu-și lua ochii de la ostaș, tremură ca flacăra unei luminări, cînd Mitka, ieșind, închise

cu putere ușa ; țuguindu-și buzele, își înfășură șalul, dar Ilinișna o întrebă :

— Unte te duci, Dașka ?

— Afară... pentru nevoie...

— Mergem împreună...

Pantelei Prokofievici ședea locului, fără să-și ridice capul plecat, ca și cum n-ar fi auzit schimbul de vorbe. Daria trecu prin fața lui spre ușă, ascunzînd sclipiri de vulpe sub pleoapele lăsate în jos ; soacra lipăia greu după ea, oftînd. Mitka aștepta lingă portiță, tușind și scîrțîind din cizme, fumînd pe furis, cu țigara ascunsă în găvanul palmei. Auzind zăngănitul zăvorului, făcu un pas spre cerdac.

— A, tu ești, Mitri ?... Nu cumva te-ai rătăcit în curte străină ? întrebă veninos Ilinișna. Închide portița pe din-afară cu zăvorul, ca să nu se joace vîntul cu ea la noapte. Uite ce vînt !

— Nu, nu m-am rătăcit. Am s-o închid ! răspunse Mitka cu ciudă în glas, tuși și o apucă pe ulicioară, drept spre casa lui Anikușka.

Mitka ducea o viață de pasăre, fără griji. Azi ești viu, bine ! Iar mîine, ce-o da viața ! La oaste, își făcea serviciul agale și, cu toate că avea un sînge clocotitor și o inimă fără de frică, nu prea căuta prilejuri să iasă în frunte. În schimb, foaia lui matricolă prezenta o seamă de accidente : stăpînul ei fusese judecat de două ori, fiind acuzat de siluirea unei poloneze cetățeană rusă și de jaf ; în cei trei ani de război primise nenumărate sancțiuni și pedepse disciplinare, iar o dată fusese cît pe ce să fie condamnat la împușcare de Curtea marțială. Dar Mitka știa să se descurce din buclucuri și, cu toate că era foarte rău încondeiat în scriptele regimentului, cazacii îl iubeau pentru firea lui veselă, zîmbitoare, pentru cîntecele deșănțate (la care Mitka se pricepea ca nimeni altul), pentru că era bun tovarăș și om simplu, iar ofițerii țineau la el pentru voinicia lui hoțească. Cu zîmbetul pe buze, călca pe pămînt cu picioare ușoare de lup și mai avea încă multe alte trăsături ale acestei sălbăticiuni : în mersul lui legănat, pas cu pas, în chipul cum era obișnuit să privească lumea, cu ochii săi

făcînd spume la mal ; gheața se umfla și prindea culoarea albăstruie de cadavru. Cernoziomul dezgolit răsufla un miros nespus de dulce. Bășici de apă jucau în vechile făgașuri de pe Șleaul Hatmanilor. Rîpele argiloase de dincolo de vatra satului își căscău surpăturile proaspete, ca niște răni roșietice. Vîntul de la miazăzi aducea dinspre Cir mirosurile stătute de ierburi putrede, iar la amiază marginea stepei tremura ca primăvara în jocul celor mai vapoase umbre azurii. Băltoace sure sclikeau în bătaia vîntului, lingă mușuroaiele de cenușă de sub garduri. Pe arii, pămîntul se dezgheța în jurul șirelor, dulceața iute a paielor dospite gîdila nările trecătorului. Ziua, șuvoaie subțiri de apă negricioasă se scurgeau de pe acoperișurile de paie ale caselor, prinse în zîmți de țurturi ; coțofenele cîrțiau cît le ținea glasul, cocoțîndu-se pe garduri și, asmuțit de seva pretîmpurie a primăverii, mugea taurul obștii, care iernase în curtea lui Miron Grigorievici. Dărîma gardurile cu coarneau, se freca de un stîlp de stejar sfredelit de carî, își scutura gușa mătăsoasă, scormonea cu copitele zăpada moale din ograda plină de apă.

A doua zi de crăciun, Donul își sparse lespede de gheață. Sloiurile pluteau la vale pe mijlocul apelor, cu scrișnete și trosnituri puternice, săreau pe mal ca niște stîrvuri de pești uriași. Dincolo de Don, plopii se avîntau în fuga lor neputincioasă pe loc, biciuiți de vîntul tulburător de la miazăzi.

Șșșșuuuu, șuierau și vuiau înăbușit.

Spre noapte însă, malurile răsuna surd, ciorile din medean se legăna în bătaia vîntului, porcul lui Hristonea trecu în fugă prin fața ogrăzii lui Melehov cu un șomoig de paie în gură, și Pantelei Prokofievici își zise : „S-a isprăvit cu primăvara, mîine are să pălească un ger strașnic !” Noaptea, vîntul începu într-adevăr să bată dinspre răsărit, un geruleț ușurel legă cu gheață cristalină băltoacele rămase pe urmă dezghețului. Spre dimineată, crivățul prinse a sufla de prin părțile Moscovei, și gerul intră greoi în drepturile sale. Iarna se înscăună din nou. Numai frînturi de sloiuri se mai scurgeau prin mijlocul Donului, amintind de dezgheț, asemenea unor frunze albe și mari, iar pămîntul dezgolit de pe colnic fumea de ger.

verzi și iuți, și chiar în gîtul contuzionat pe care nu-l întorcea niciodată — dacă se ivea nevoia, se răsucea cu tot trupul. Legat numai din mușchi tari, cu oase late, era sprinten și totuși domol în mișcări, răspindind în jurul său un aer de sănătate și de putere ; așa miroase cernoziomul din văi, desfumat de plug. Pentru Mitka, viața era simplă și dreaptă, se întindea asemenea unei brazde în arătură, și o călca cu pași de stăpîn, sigur pe dreptul său. Și gîndurile sale erau tot atît de primitive și limpezi : dacă ești flămînd, poți și trebuie să furi, fie și de la vreun camarad ; și el fura dacă era flămînd ; și s-au rupt cizmele — nu există nimic mai simplu decît să descâlți un prizonier neamț ; și s-a înfundat, trebuie să-ți răscumperi vina, și Mitka o răscumpăra : se ducea în cercetare, aducea santinele germane răpite de el, pe jumătate gîtuite ; se oferea voluntar pentru cele mai primejdioase misiuni. În 1913 fusese luat prizonier, bătut măr și rănit de baionete, iar noaptea, rupîndu-și unghiile pînă la carnea vie, spărsese acoperișul magaziei în care fusese închis și fugise, luînd cu el și un ham drept amintire. De aceea, multe păcate i se iertau lui Mitka.

În a șasea zi, Miron Grigorievici își duse feciorul la Millerovo, îl petrecu pînă la vagon, privi cum se îndepărtau cutiile verzi ale vagoanelor, tăcînd pe osii, și rămase îndelung, scormonind cu coada biciului zgura de lîngă peron, fără să-și ridice ochii din pămînt. Plîngea Lukinișna după plecarea feciorului, ofta moș Grișaka, suflîndu-și nasul în palmă cu un sunet de goarnă și ștergîndu-și degetele de poala soioasă a tunicii. Plîngea și muierea lui Anikușka, amintîndu-și de trupul mare și darnic în dezmierdări al lui Mitka și chinuîndu-se cu blenoragia pe care i-a dăruit-o oșteanul.

Vremea împletea zilele, așa cum împletește vîntul coama cailor. Cu puțin înainte de crăciun, începu pe neașteptate dezghețul, cu o ploaie ce ținu o zi și o noapte în șir ; șuvoaie de apă turbată se năpustiră în vîlcele din înălțimea de pe malul Donului ; pe cheliile de pămînt deszăpezit inverzi iarba veche, și mușchiul înveli lespezile de cretă ; fâșiile de apă vie rodeau gheața Donului,

În ianuarie, ecourile zvonurilor din capitală cu privire la Rasputin și la familia țarului mai răsunau prin sate și prin stanițe, iar la începutul lui martie veni vestea răsturnării autocrației, prinzându-l pe Serghei Platonovici, așa cum o plasă prinde dedesubt o dropie. Cazacii primiră vestea revoluției cu o îngrijorare stăpinită și cu rezervă. În acea zi, bătrînii și cazacii mai tineri se îmbulziră pînă seara lingă prăvălit închisă a lui Mohov. Atamanul satului, Kiriuşka Soldatov (care îl înlocuise pe Manîtkov, mort în război), un cazac zdravăn, cu mustăți roșcate și cu ochi cam sașii, era posomorît. Aproape nu lua parte la însuflețitele dezbateri care se țineau lanț în fața prăvăliei, își rotea privirile piezișe asupra cazacilor adunați și, din cînd în cînd, descumpănit, își dădea cu părerea :

— Eh, am sfeclit-o ! Vai și amar ! Cum avem să mai trăim de-acum încolo ? !

Zărind de la fereastră lumea din fața prăvăliei, Serghei Platonovici hotărî să iasă și să stea de vorbă cu bătrînii. Își îmbracă șuba de raton și, sprijinindu-se în bastonul cafeniu, cu monogramă modestă de argint, ieși pe treptele de la intrarea principală. Un zumzet venea dinspre prăvălie.

— Ei, Platonici, ești om cu carte ! Spune-ne și nouă, oamenilor neluminați, ce se întîmplă acum și ce are să mai fie ? vorbi Matvei Kaşulin, cu un zîmbet speriat, strîngîndu-și zbirciturile piezișe în dreapta și în stînga nasului, sensibil afară din cale la frig.

La salutul lui Serghei Platonovici, bătrînii scoaseră respectuos căciulile și se dădură la o parte, făcîndu-i loc în cerc.

— Avem să trăim și fără țar... răspunse ezitînd Serghei Platonovici.

Bătrînii izbucniră toți într-un glas :

— Cum așa, fără țar ?

— Moșii și strămoșii noștri trăiau sub țari, iar acum nu mai trebuie țar ?

— Dacă tai capul, de bună seamă că picioarele n-au să mai trăiască fără el.

— Dar ce fel de ocîrmuire are să vină în schimb ?

— Nu te mai codi, Platonici ! Vorbește-ne cu inima deschisă. De ce să-ți fie teamă ?

Îndată după crăciun, la adunarea obștească din staniță, pisarul îi spuse lui Pantelei Prokofievici că îl văzuse pe Grigori în Kamenskaia și că acesta îl rugase să dea de știre rudelor despre apropiata lui întoarcere.

7

Serghei Platonovici Mohov, încerca să pipăie viața din toate părțile cu mâinile lui mici, negricioase, acoperite de păr rar și lucios. Cîteodată, ea îi făcea ochi dulci, iar uneori îi atirna ca o piatră de gîtul unui om ce dă să se înece. Multe văzuse Serghei Platonovici în viața sa, prin felurite peri-peții trecuse. În vremuri mai vechi, atunci cînd lucra la siloz, i se întîmplase să cumpere cereale de la cazaci, plă-tindu-le cu preț de nimic, ca apoi să scoată din sat și să răstoarne în Ripa Rea patru mii de puduri de grîu scrumit. Își aducea aminte și de anul 1905, cînd, într-o noapte întunecoasă de toamnă, unul dintre cazacii localnici descărcase în el pușca de vînătoare. Mohov se îmbogățea, avînd, firește, și pierderi, pînă cînd în cele din urmă agonisi șaizeci de mii de ruble și le depuse la banca *Volga-Kama* ; dar, cu mult înaintea împrejurărilor de față, simțise că se apropie vremea unei zguduirii mari și de neînlăturat. Serghei Platonovici se aștepta la ivirea unor timpuri negre și nu se înșelase ; în ianuarie o mie nouă sute șaptesprezece, învățătorul Balanda, care se stîngea încet de oftică, i se plînsese :

— Revoluția bate la ușă, iar eu trebuie să dau ortul popii de cea mai stuipdă și cea mai sentimentală dintre boli ! Mi-e necaz, Serghei Platonovici ! Mi-e necaz că n-am să mai văd cum o să-ți sară în vînt toate capitalurile și cum au să te gonească din cuibușorul călduț.

— Dar de ce ți-e necaz ?...

— Cum de ce ?... Știi, mi-ar fi plăcut totuși să văd cum toate se vor face praf

— Ba nu, iubitule ! Mai bine tu să mori chiar astăzi, iar eu, mîine ! spuse Serghei Platonovici, în prada unei minii ascunse.

79

Serghei Platonovici făcu un gest deznădăjduit cu mina și se tiră cu pași de om îmbătrânit spre cerdacul său albastru și arătos. Umbla cu gânduri răzlețe la bani, la moară și la negotul care mergea din ce în ce mai prost; își aduse aminte că Elizaveta se află la Moscova și că Vladimir avea să vină în curînd de la Novocerkassk. Îngrijorarea pentru odrasle îi împunse inima, fără să curme șirul dezlinat al gândurilor. Stăpînit de ele, ajunse în cerdac, simțind că viața își pierduse culorile într-o singură zi și că pînă și sufletul lui se spălăcise, măcinat de rîșnița gândurilor. Un gust acru de rugină îi umplu gura. Se întoarse, aruncă o privire bătrînilor buluciți în fața prăvăliei, scupă peste balustrada sculptată, a cerdacului și, tirșindu-și pașii, trecu pe terasă, în casă. Anna Ivanovna își întîmpină bărbatul în sufragerie, îi cercetă fața cu privirea ochilor ei spălăciți, veșnic indiferenți, întrebîndu-l :

— Iei o gustare înainte de ceai ?

— Nu, nu ! Ce gustări ? se împotrivi cu dezgust Serghei Platonovici.

Scotîndu-și haina, simțea mereu în gură gustul de rugină și goliciunea apăsătoare în cap.

— O scrisoare de la Liza.

Anna Ivanovna, grasă și puhavă, trecu în iatac, cu pași mărunți și grăbiți (așa umbla întotdeauna, împovărată din prima zi a căsniciei de o gospodărie prea mare), și aduse un plic rupt la margine.

„O fată ordinară și mărginită, nimic altceva !”, gîndi pentru prima oară Serghei Platonovici, strîmbînd din nas din pricina parfumului tare care se răspîndea din plic. Citi distrat scrisoarea, se opri la cuvîntul „dispoziție”, fără să știe de ce, și stătu îndelung, căutînd să-l descopere un înțeles cu totul nebănuit. În ultimele rînduri, Elizaveta îl ruga să-i trimită bani. Cu aceeași goliciune mocnită în suflet, Serghei Platonovici străbătu ultimele rînduri. Deodată, îi veni să plîngă încetîșor. Viața mașteră, viața răsturnată din temelii îi apăru în această clipă în toată goliciunea ei.

„Îmi e străină, își zise el, cu gîndul la fiică-sa. Și eu îi sînt străin. Recapătă sentimente de familie ori de cîte ori are nevoie de parale... O fată desfrînată, are amanți... Și

— Poate că nu știe nici omul ce și cum !... zîmbi Moș Avdeici Minciună, și zîmbetul îi adînci gropițele din obrajii trandafirii.

Serghei Platonovici își cercetă cu o privire inexpressivă galoșii vechi de cauciuc și roști, anevole, ca și cum l-ar fi tras cineva cu cleștele de limbă :

— Are să ne cîrmuiască Duma de stat. O să avem republică...

— Am brodit-o ! Fir-al al mă...

— Pe cînd am slujit noi sub răposatul Alexandru al doilea..., începu Avdeici, dar bătrînul și severul Bogatîriov îl întrerupse cu asprime :

— Te-am mai auzit ! Nu-i vorba de asta !

— Care va să zică, are să se isprăvească cu cazacii ?

— Noi ne vedem de greve, iară neamțul o să ajungă între timp pînă la Sanct-Petersburg !

— Dacă-i egalitate, înseamnă că vor să ne facă deopotrivă cu mujicii !...

— N-avea grijă, te pomenești că au să pună laba și pe pămînt...

Cu un zîmbet silit, Serghei Platonovici se uită la chipurile mîhnite ale bătrînilor și simți cum sufletul i se scîrbește și se întunecă. Își desfăcu în două barba castanie cu gestu-i obișnuit și vorbi, clătinînd de ură, fără să-și dea seama împotriva cui :

— Iată, cinstiți bătrîni, în cel hal au adus dumnealor Rusia. Or să vă facă la fel cu țărani, o să vă ia privilegiile și tot ce se poate, or să vă amintească și supărările lor din trecut. Vin vremuri grele... Depinde de cine va prelua puterea ; poate c-o să vă ducă la prăpăd cu totul...

— Om trăi și-om vedea ! clătină din cap Bogatîriov și privi cu neîncredere la Serghei Platonovici, pe sub sprîncelele stufoase. Tu, Platonovici, urmărești foloasele tale, dară nouă poate că are să ne iasă vreo ușurare din povestea asta... Ai ?

— Ce fel de ușurare ? întrebă sarcăstic Serghei Platonovici.

— Poate că ocîrmuirea cea nouă are să pună capăt războiului... Ar fi cu neputință ? Ai ?

Serghei Platonovici făcu un gest deznădăjduit cu mina și se tiră cu pași de om îmbătrânit spre cerdacul său albastru și arătos. Umbla cu gânduri răzlețe la bani, la moară și la negotul care mergea din ce în ce mai prost; își aduse aminte că Elizaveta se află la Moscova și că Vladimir avea să vină în curînd de la Novocerkassk. Îngrijorarea pentru odrasle îi împunse inima, fără să curme șirul dezlinat al gândurilor. Stăpînit de ele, ajunse în cerdac, simțind că viața își pierduse culorile într-o singură zi și că pînă și sufletul lui se spălăcise, măcinat de rîșnița gândurilor. Un gust acru de rugină îi umplu gura. Se întoarse, aruncă o privire bătrînilor buluciți în fața prăvăliei, scupă peste balustrada sculptată, a cerdacului și, tirșindu-și pașii, trecu pe terasă, în casă. Anna Ivanovna își întîmpină bărbatul în sufragerie, îi cercetă fața cu privirea ochilor ei spălăciți, veșnic indiferenți, întrebîndu-l :

— Iei o gustare înainte de ceai ?

— Nu, nu ! Ce gustări ? se împotrivi cu dezgust Serghei Platonovici.

Scotîndu-și haina, simțea mereu în gură gustul de rugină și goliciunea apăsătoare în cap.

— O scrisoare de la Liza.

Anna Ivanovna, grasă și puhavă, trecu în iatac, cu pași mărunți și grăbiți (așa umbla întotdeauna, împovărată din prima zi a căsniciei de o gospodărie prea mare), și aduse un plic rupt la margine.

„O fată ordinară și mărginită, nimic altceva !”, gîndi pentru prima oară Serghei Platonovici, strîmbînd din nas din pricina parfumului tare care se răspîndea din plic. Citi distrat scrisoarea, se opri la cuvîntul „dispoziție”, fără să știe de ce, și stătu îndelung, căutînd să-l descopere un înțeles cu totul nebănuit. În ultimele rînduri, Elizaveta îl ruga să-i trimită bani. Cu aceeași goliciune mocnită în suflet, Serghei Platonovici străbătu ultimele rînduri. Deodată, îi veni să plîngă încetîșor. Viața mașteră, viața răsturnată din temelii îi apăru în această clipă în toată goliciunea ei.

„Îmi e străină, își zise el, cu gîndul la fiică-sa. Și eu îi sînt străin. Recapătă sentimente de familie ori de cîte ori are nevoie de parale... O fată desfrînată, are amanți... Și

era mică, blondă, și îmi era dragă... Doamne, cum se schimbă toate ! Am rămas prost pînă la bătrînețe, tot credeam într-o viață bună ce are să vină, și uite că am rămas singur, ca o troiță în drum. N-am agonisit cînstit — parcă poți să agonisești cînstit ? — mă dedam la tot felul de tertipuri, nu risipeam nimic, și iată, a venit revoluția și chiar mîine slugile mele mă pot azvîrli afară din casă. Fir-ara a mă-si de viață scîrboasă ! Copiii ? Vladimir e un prost... Ei și ? În definitiv, poate că e totuna...”

Printr-o neroadă înlănțuire de gînduri, își aduse aminte o întîmplare petrecută mai demult la moară ; un cazac făcuse tîmbălău din pricina uiumului prea mare și nu voise să plătească. Serghei Platonovici, care se afla atunci în sala mașinilor, ieșise afară și, aflînd despre ce e vorba, poruncise cantaragiului și morarilor să nu dea făina măcinată. Cazacul, om mic și slăbuț, trăgea spre el sacul, apucîndu-l de gură, iar morarul Zavar, un bărbat zdravăn și lat în piept, nu-l lăsa. În cele din urmă, cazacul slăbuț îl îmbrînci pe morar, iar acesta îi făcu vînt cu pumnul lui mare, încheștat, și-l izbi în tîmplă. Cazacul căzu jos, apoi sări în picioare, clătînîndu-se ; îi sîngera o zdrelitură la tîmpla stîngă. Deodată făcu un pas spre Serghei Platonovici și gemu cu voce înăbușită, stînsă :

— Ia-ți făina ! Îndoapă-te !...

Și ieși, cu umerii scuturați de un temur.

Întîmplarea aceasta îi trecu prin minte lui Serghei Platonovici, fără nici o legătură cu altceva, împreună cu urmările de atunci : nevasta cazacului venise pentru a-l ruga să-i înapoieze făina bărbatului ; silindu-se să-și stoarcă lacrimi din ochi și căutînd sprijin la cărăușii cu grîul, se bocea :

— Păi cum vine asta, oameni buni ? Cu ce drept ? Dă-mi făina !

— Vezi-ți de drum, lele ! Cară-te cît ești teafără, că te jumulese de pene ! rîdea Zavar.

Nu-i făcuse plăcere, nici bucurie să vadă cum cantaragiul Valet, tot atît de firav și mărunțel ca și cazacul obidit, sărise la bătaie cu Zavar, fusese bătut măr și venise apoi să-și ceară socoteala, după care plecase. Toate acestea trecură fulgerător prin mintea lui Serghei Platonovici, pe cînd învîrtea între degete scrisoarea, cu privirea ațîntită în gol.

Ziua trecu, lăsînd o diră dureroasă, buimăcîndu-l. Serghei Platonovici petrecu o noapte urîtă ; se zvîrcolea în pat, pradă gîndurilor absurde și dorințelor nedeslușite. Adormi abia după miezul nopții, iar dimineata, aflînd că Evgheni Listnițki venise de pe front la Iagodnoe, la tatăl său, hotărî să se ducă acolo și să-și descarce sufletul de o seamă de presimțiri tulburătoare care-l năpădeau. Emelian, cu nelipsita-i lulea în gură, înhămă roibul la sania de oraș și-și duse stăpînul la Iagodnoe.

Soarele se înălța deasupra satului, asemenea unei caise coapte și portocalii, nori vaporeși pluteau în straturi, mai sus și mai jos. Aerul rece și tăios părea îmbălsămat de o mireasmă de fructe. Gheața subțire de pe drum trosnea sub copitele calului, vîntul mîna înapoi aburul ieșit din nările umede, așezîndu-l ca o brumă pe coamă. Toropit de mersul lin al saniei și de frig, Serghei Platonovici ațipi, clătînîndu-se, în timp ce se freca cu spinarea de speteaza acoperită cu un covor. În vremea asta, pe medeanul din Tatarski se adunase o puzderie neagră de cazaci, îmbrăcați cu cojoace, o altă grămadă, de femei, se înghesuia ca o turmă de oi, stringîndu-și poalele șubelor de Don, îmblănite la margini.

În mijlocul mulțimii, stătea învățătorul Balanda, cu batista la buzele livide, aproape verzi, și cu o panglică roșie la încheietoarea cojocelului, și vorbea, cu ochii mistuiți de febră :

— Ați văzut ? S-a isprăvit cu blestemata de autocrație ! Acum feciorii voștri n-au să mai fie trimiși ca să-i potolească pe muncitori cu biciușca ! S-a isprăvit cu slujba voastră rușinoasă pentru țarul vampir. Adunarea constituantă va fi stăpînă peste Rusia cea nouă, liberă... Ea va și clădească o altă viață, adică o viață luminoasă !

Ibovnica lui îl trăgea din spate de cutele cojocelului și îi șoptea cu voce rugătoare :

— Mitea, lasă ! Înțelege odată : are să-ți facă rău, nu se poate ! Iar are să te năpădească singele ! Mitea !

Cazacii îl ascultau pe Balanda, stingheriți, cu ochii în jos, cu zîmbete ascunse. Nici nu-l lăsară să-și isprăvească cuvîntarea. O voce joasă, plină de compătimire, răsună în rîndurile din față :

— O fi ea luminoasă, viața aceea ; numai că tu, drăguțule, tot n-ai să ajungi s-o vezi. Mai bine du-te acasă ! Îi eam frig afară...

Balanda își mozoli fraza neisprăvită, se posomori și ieși din mulțime.

Serghei Platonovici ajunse la Iagodnoe la amiază. Eme-
lian duse calul de dîrlogi la ieslele împletite de lîngă grajd
și, în timp ce stăpînul său se dădea jos din sanie și, ridi-
cîndu-și poala cojocului, își scotea batista din buzunar, el
desprinsese zăbalele calului și-l acoperi cu o cergă. Un ogar
înalt, cenușiu și cu pete roșcate îl întîmpină pe Serghei
Platonovici lîngă cerdac. Se ridică în fața străinului, căs-
cînd și întinzîndu-se pe picioarele lungi și vînoase ; după el,
se sculară alene și ceilalți ciini, care stăteau culcați ca niște
boccele negre lîngă scări.

„Cîți naiba mai sînt, fir-ar ai dracului ?“ Serghei Pla-
tonovici aruncă o privire în acea parte ; i se păru că
dăratelea.

În vestibulul curat și luminos duhnea greu a cîine și a
oțet. De furcile late ale coarnelor de cerb, deasupra cufă-
rului, erau atîrnate : o căciulă ofițerească de astrahan, o
glugă cu ciucure din fire de argint și o burcă. Serghei Pla-
tonovici, aruncă o privire în acea parte ; i se păru că
cineva negru, cu părul mișos, stă pe cufăr, cu umerii ridicați
a nedumerire. Din odaia de alături se ivi o femeie plină, cu
ochi negri. Îl cercetă iscoditor cu privirea pe Serghei Pla-
tonovici, care își scotea șuba, și-l întrebă, fără să-și schimbe
expresia serioasă a feței, frumoasă și ușor arămie :

— Vreți să-l vedeți pe Nikolai Alexeevici ? Vă anunț
îndată...

Intră în salon, fără să bată la ușă și o închise în urma
ei. Greu îi fu lui Serghei Platonovici să recunoască în
această femeie îngrășată și frumoasă pe Axinia Astahova.
Ea îl recunoscuse însă imediat, își strînse buzele vișinii și
se îndepărtă, ținîndu-se neobișnuit de drept, mișcînd ușor
din coatele brațelor dezgolate. După un minut, ieși însuși
bătrînul Listnițki. Zimbi atît cît cerea importanța oaspe-
telui, rostind îngăduitor cu vocea lui de bas :

— A, cinstitul jupîn ! Cu ce ocazie ? Poftim !

Se dădu la o parte, invitînd musafirul să treacă în salon.

Serghei Platonovici îl salută cu smerenia sa de totdeauna față de oamenii mari și intră în salon. Evgheni Listnițki îi ieși în întîmpinare, privindu-l pe sub ochelari, printre pleoapele întredeschise.

— Îmi pare bine că te văd, scumpe Serghei Platonovici ! Bună ziua. Ei, mi se pare că îmbătrînești, hai ?

— Se poate, Evgheni Nikolaevici ? Am de gînd să trăiesc și mai mult ca dumneavoastră. Dumneavoastră ce mai faceți ? Teafăr și sănătos ?

Cu un zimbet care îi dezvelea dinții de aur, Evgheni își luă oaspetele de braț, conducîndu-l pînă la un fotoliu. Se așezară la o măsuță, schimbînd fraze fără însemnătate și căutînd să-și descopere unul altuia schimbările sîpate pe fețele lor, de la ultima întîlnire. Bătrînul boier porunci să se servească ceaiul și intră în salon. O mare pipă încovoiată îi fumega dintre dinți. Se opri lingă fotoliul lui Serghei Platonovici, își puse pe masă palma osoasă și lungă, de bătrîn, și întrebă :

— Ei, ce mai e nou pe la voi în Tatarski ? Ai auzit... frumoase vești ?

Serghei Platonovici privi de jos în sus la cutele de piele îngrijit rase care spînzurau în bărbia și la gîtul generalului și răspunse oftînd :

— Cum să nu le-aud !

— Și ai văzut cu ce precizie fatală duceau toate la acest deznodămint ? rosti generalul, înghițind fumul și făcînd să-i zvîcnească mărul lui Adam. Am prevăzut-o chiar de la începutul războiului. Ce să-i faci ? Dinastia era osîndită. Mi-am adus aminte acum de Merejkovski... Ții minte, Evgheni ? În *Petru și Alexei*. Acolo, țareviciul Alexei, după tortură, îi spune părintelui său : „Sîngele meu va cădea ca un blestem peste urmașii tăi”.

— N-avem nici un fel de informații precise, serioase, îngăimă tulburat Serghei Platonovici, frămîntîndu-se în fotoliu. Își aprinse țigara și continuă : De o săptămînă n-am mai primit nici un ziar. Umblă cele mai imposibile zvonuri, toți sînt dezorientați, zău ! Ce catastrofă ! Am

auzit că Evgheni Nikolaevici a venit în concediu și am cugetat să vin aici, la dumneavoastră, ca să vă întreb ce se mai petrece acolo, la ce trebuie să ne așteptăm...

Fără zîmbet pe fața lui albicioasă și proaspăt rasă, Evgheni povestește :

— Evenimente îngrozitoare ! Soldații sînt descompuși, toți pînă la unul, nu vor să mai lupte, sînt obosiți.. De fapt, anul acesta nu mai există soldați în sensul obișnuit al cuvîntului. Soldații s-au transformat în niște bande de criminali, desfrînați și sălbatici. Uite, papă nu-și poate închipui aceasta. El nu-și poate închipui la ce grad de dezagregare a ajuns armata noastră... Oamerii își părăsesc pozițiile, jefuiesc și omoară locuitorii, își ucid ofițerii, pradă totul. Neexecutarea unui ordin de luptă este acum un lucru obișnuit.

— Peștele de la cap se impute, aruncă zicala bătrînul Listnițki, împreună cu un nor de fum.

— Eu n-aș spune asta, se strimbă Evgheni, cu un spasm care îi scutură pleoapa întretăiată de vinișoare. Nu, n-aș spune ! Armata putrezește de jos, fiind descompusă de bolșevici. Chiar și unitățile de cazaci, mai ales cele care au avut un contact mai strîns cu infanteria, nu inspiră nici o încredere. O oboseală mare și dorința de a ajunge acasă, la gospodărie... Și iată că intervin bolșevicii...

— Ce vor dinșii ? întrebă Serghei Platonovici, nemai-putînd răbda.

— O, ce vor ei !... zîmbi amar Listnițki. Sînt mai răi decît microbii holerei. Mai periculoși, fiindcă molima lor se lipește mai ușor de om și se infiltrează în adîncurile maselor de soldați. Vorbesc despre idee. Aici, nu te ajută nici o carantină. Fără îndoială, printre bolșevici se găsesc oameni talentați. Am avut prilejul să vin în contact cu unii dintre ei ; sînt și unii pur și simplu fanatici, dar în majoritatea lor zdrobitoare sînt indivizi desfrînați, imorali. Pe aceștia nu-i interesează esența doctrinei bolșevice, ci numai posibilitatea de a jefui de „a pleca de pe front. Ei vor, înainte de toate, să pună mina pe putere, să termine cu orice preț cu războiul, cu „războiul imperialist“, după expresia lor, fie chiar și printr-o pace separată, să dea tot pămîntul țăranilor, iar fabricile — muncitorilor ! Desi-

gur că toate astea sînt atît de utopice pe cît sînt de stupide, dar, cu asemenea procedee primitive, ei își atrag simpatiile soldaților.

Listnițki vorbea, abia reținîndu-și minia surdă. Țigaretul de fildeș îi juca între degete. Serghei Platonovici asculta, aplecat înainte, ca și cum s-ar fi pregătit să sară în picioare. Bătrînul Listnițki se plimba prin salon, călcînd apăsător cu pîslarii negri, păroși, și mușcîndu-și mustața cărunță-verzuie.

Evgheni mai povestea cum, încă înainte de revoluție, fusese nevoit să fugă din regiment de teama răzbunării cazacilor, apoi aminti despre evenimentele petrecute la Petrograd, la care fusese martor.

Discuția lincezi o clipă. Privindu-l pe Serghei Platonovici drept în rîdăcina nasului, bătrînul Listnițki îl întrebă :

— Ei ? Cumperi surul acela, pe care l-ai văzut astătoamnă, știi fiul „Boieresei” ?

— De asta-mi arde acum, Nikolai Alexeevici ? fîcu Mohov o strîmbătură jalnică și disperată, dînd a lehamite din mîină.

În acest timp, Emelian ședea în casa slugilor, se încălzea bînd ceai și, ștergîndu-și cu o basma roșie sudoarea de pe obraji stacopii, povestea noutăți din sat. Axinia stătea lîngă pat, rezemată cu pieptul în tăblia de lemn sculptat, înfășurîndu-se în șalul de lînă.

— Te pomenești că la noi toate s-or fi năruit ? rosti ea întrebător.

— Nu, de ce să se năruie ? N-are nimic ! răspunse Emelian tîrăgînd chinuitor cuvintele.

— Vecinii noștri, Melehovii, cum o mai duc ?

— Așa și așa.

— Petro n-a venit în permisie ?

— Pare-se că nu.

— Da' Grigori ? Grișka al lor ?

— Grișka a venit după crăciun. Anul trecut, nevastă-sa i-a născut doi gemeni. Da, Grigori a venit ! Cum să nu ? A venit, a fost rănit.

— A fost rănit ?

— Păi sigur ! A fost rănit la mână. L-au crestat peste tot, leit un ciine de încăierare, de nici nu mai știi ce are mai mult, decorații sau urme de răni.

— Și cum arată dinsul, Grișka ? întrebă Axinia tușind și luptându-se cu spasmul care îi strângea gîtlejul.

— Așa cum a fost : cu nasul coroiat, tuciuriu la chip. Un turc ca toți turcii, cum îi neamul lor.

— Nu de asta te-ntreb... A îmbătrînit sau nu ?

— Dracu să-l știe ! Poate să și fi îmbătrînit nițel. Da' de vreme ce nevasta i-a făcut doi gemeni, se vede că nu prea a îmbătrînit.

— Ce frig e aici ! zise Axinia, tremurînd din umeri, și ieși.

Turnîndu-și a opta ceașcă de ceai, Emelian o petrecu pe Axinia cu ochii, apoi spuse încet, tărăgănîndu-și vorbele, ca picioarele orbilor în mers :

— Auzi, otrava, lepra imputită ! Mai ieri umbla prin sat încălțată cu opinci, și uite, acușă, îți spune : „Ce frig e aici !” Mi-e scîrbă de asemenea muieri. Le-aș da eu, tîrfelor ! Lepădătura dracului ! S-o auzi : „E frig aici“... Cătea ! Zău !

Supărat foc, nici nu-și isprăvi a opta ceașcă, se sculă, se închină și plecă, privind semet în jurul lui și murdădind dinadins cu cizmele dușumele curat spălate.

Tot drumul pînă acasă, rămase mohorît, ca și stăpînul său. Minia pricinuită de Axinia și-o răcori pe cal, sfîrcuîndu-l cu biciul peste partea cea mai simțitoare și spunîndu-i în bătaie de joc „boșorog” și „bleg”. Contrar obiceiului, Emelian nu schimbă nici o vorbă cu stăpînul, pînă la întoarcerea în Tatarski. Dar și Serghei Platonovici păstra o tăcere plină de spaime.

În ajunul revoluției din februarie, Brigada I a uneia dintre diviziile de infanterie din rezerva Frontului de sud-vest, împreună cu Regimentul 27 de cazaci de Don, cu care fusese întărită, fu ridicată de pe front, urmînd să fie trimisă

în împrejurimile capitalei pentru reprimarea tulburărilor ce începuseră. Brigada o fost retrasă în spatele frontului. Înzestrată cu echipament de iarnă nou-nouț, hrănită foarte bine timp de o zi, apoi îmbarcată în vagoane și pornită, dar evenimentele o luară înaintea trupelor ce se îndreptau spre Minsk : chiar în ziua plecării, umblau zvonuri stăruitoare, după care împăratul ar fi semnat actul abdicării la Marele cartier general al Comandantului suprem.

Brigada fu întoarsă de la mijlocul drumului. Ajuns în gara Razgon, Regimentul 27 primi ordin să debarce din vagoane. Liniile erau înțesate de trenuri. Pe peron forfoteau soldați cu panglici roșii la mantale, cu arme noi și bune, de model rusesc, dar de proveniență engleză. Mulți dintre soldați erau iritați, privind cu teamă la cazacii care se adunau pe sotnii.

Ziua posomortiă se apropia de sfârșit. Apa curgea murmurând de pe acoperișurile clădirilor din gară, băltoacele de pe linii, acoperite de pete lucioase de păcură, oglindeau în ele cerul noros și cenușiu ca o blană de oaie. Urletul locomotivelor de manevră răsuna înfundat, moale. Aliniat dincolo de magazii, regimentul în formație călare aștepta sosirea comandantului brigăzii. Picioarele cailor, ude până la chișită, abureau. Ciorile se lăsau îndrăznețe pe pământ, în spatele trupei, și ciuguleau cocoloașele portocalii de balegă, ce aduceau cu niște mere.

Comandantul brigăzii, călare pe un cal corbiu, voinic și înalt, se apropie de cazaci, însoțit de comandantul regimentului. Încordă dirlogii, își rotî privirea asupra sotniilor, apoi le vorbi, subliniind cu gesturi din mina fără mînușă cuvintele sale nehotărîte :

— Cazaci ! Prin voința poporului, împăratul Nicolae al doilea, care a domnit pînă acum, ă... ă... a fost detronat. Puterea a trecut asupra Comitetului Provizoriu al Dumei de stat. Voi, împreună cu toată armata, aveți îndatorirea să primiți cu calm... ă... ă... ă... această știre. Menirea cazacilor este să-și apere patria împotriva dușmanilor din afară și a... ă... ă... adică, a celor din afară. Vom sta în afara tulburărilor iscate, lăsînd populația civilă să aleagă căile ce duc spre organizarea noului guvern. Trebuie să stăm la o parte ! Războiul este treaba armatei, nu politica... În zilele

unor asemenea zguduirii... ă... ă... a tuturor temeliiilor, noi trebuie să fim tari ca...

Generalul, militar bătrîn și cu totul mărginit, neobișnuit cu discursurile, se încurcă, pierzîndu-se în căutarea unei comparații, și amuți ; sprîncenele îi jucau chinuitor pe fața unsuroasă ; soțniile așteptau cu răbdare.

— ...ă...ă... ca oțelul. Datoria voastră ostășească de cazaci vă îndeamnă să vă supuneți șefilor voștri ! Ne vom bate cu dușmanul, cu aceeași vrednicie ca și înainte, iar mai departe — urmă un gest vag din mîna întoarsă undeva înapoi — Duma de stat să decidă soarta țării. O să terminăm războiul și atunci vom lua și noi parte la viața internă a statului ; dar deocamdată ...ă...ă...ă... nu se poate. Nu putem să lăsăm armata... de capul ei. În armată nu trebuie să existe politică !

Peste cîteva zile, în aceeași gară avu loc depunerea jurămîntului către Guvernul Provizoriu. Cazacii se duceau la mitinguri, adunîndu-se în grupuri mari, alcătuite din oamenii din aceleași stanițe, ținîndu-se deoparte de soldații care inundau gara. După adunări, discutau cuvîntările auzite, amintîndu-și fiecare cuvînt îndoielnic, supunîndu-l cercetării. Fără să știe de ce, toți se aleseseră cu convingerea : dacă e libertate, s-a isprăvit cu războiul — și combaterea acestei convingeri ferme deveni anevoioasă pentru ofițerii care susțineau că Rusia este datoră să lupte pînă la sfîrșit.

Starea de nehotărîre care pusese stăpînire pe virfurile armatei după revoluție avea urmări jalnice pentru cei de jos ; se părea că statul-major al diviziei a și uitat de existența brigăzii, împotmolită undeva, la mijlocul drumului. După debarcare, brigada își devorase hrana pe opt zile ; soldații se duceau în grupuri prin satele din apropiere ; la piață apăru, ca prin minune, spirt și nu mai era o priveliște rară să întîlnești grade inferioare și ofițeri beți.

Smulși, prin această misiune, din rostul îndatoririlor obișnuite, cazacii lincezeau prin vagoane, așteptau expedierea în ținutul Donului (zvonul că rezerviștii vor fi demobilizați se întindea cu multă stăruință), își îngrijeau caii fără nici o tragere de inimă și hoinăreau toată ziua prin

pieță, făcînd negoț cu obiectele de vînzare de care făcuseră rost pe poziții : pături germane, baionete, ferăstraie, mantale, ranițe de piele, tutun...

Ordinul pentru întoarcerea pe front fu primit cu murmure pe față. Sotnia a doua refuză să plece, cazacii nu lăsară personalul feroviar să cupleze locomotiva la tren, dar comandantul îi amenință cu dezarmarea, și agitația se domoli, apoi încetă. Trenurile au luat astfel calea frontului.

— Păi bine, fraților, cum vine asta ? Libertate, libertate — și noi iar să ne vîrșăm singele în război ?

— Începe din nou vechiul *prîjim* ¹ !

— Da' atuncea la ce l-au mai gonit pe țar ?

— Cum era pe vremea lui, așa îi și acu !

— Tot aceiași nădragi, dar cu turul în față.

— Așa-i, așa-i !

— Și pînă cînd o să mai țină asta ?

— De trei ani să nu mai iei mîna de pe armă !

Iată cam ce fel de vorbe se auzeau prin vagoane.

La o gară, nod de cale ferată, cazacii, ca și cum s-ar fi înțeles între ei, săriră afară din vagoane și înjghebară un miting, fără să asculte îndemnurile și amenințările comandantului de regiment. În zadar comandantul militar al gării și bătrînul ei șef alergau prin glotimea cenușie de mantale, rugîndu-i pe cazaci să treacă în vagoane și să libereze liniile. Cu o atenție încordată, cazacii ascultau cuvîntarea unui uriadnic de la sotnia a treia. După el vorbi Manjulov, un cazac mic de statură și arătos. Vorbe grele de minie țîșneau din gura lui cu buze albe, schimonosite de ură :

— Cazaci ! Nu se poate una ca asta ! Iar ne-au încurcat. Vor să ne înșele ! Odată ce s-a făcut revoluția și s-a dat libertate întregului popor, înseamnă că trebuie să se isprăvească cu războiul, pentru că poporul și noi nu vrem război ! Bine zic ? E adevărat ?

— Adevărat !

— Ducă-se-n...

— Ni s-a scîrbit la toți !

¹ Joc de cuvinte : „*prîjim*” în loc de „*regim*”. „*Prîjim*” înseamnă strînsoare, asuprire.

— Uite, nu se mai țin nădragii pe c... Tot război și război ? !...

— Nu mai vre-e-em !

— Hai acasă !

— Dă drumul la locomotivă ! Fedot, desprinde-o !

— Cazaci ! Stați o clipă ! Cazaci ! Fraților ! Dracilor, grijană și paștele... Fraților ! zbiera Manjulov, încercînd să acopere cu strigătul lui urletul a mii de guri... Stați nițel ! Nu-i zăpăciți pe cei de pe locomotivă ! N-avem nimic cu dinșii, dară e vorba de înșelăciune ! Să vină blagorodnicia sa, domnul comandant al regimentului, să ne arate documentul : dacă ne cheamă într-adevăr pe front, sau așa, numai din caprițul lor !...

Regimentul nu se imbarcă în vagoane decît după ce comandantul, tulburat, abia stăpînindu-se, le citi cu buzele tremurătoare telegrama prin care regimentul era rechemat pe front — telegramă primită de la statul-major al diviziei.

Într-unul din vagoane, se aflau șase inși din Tatarski, cazaci în Regimentul 27. Erau : Petro Melehov, unchiul lui Mișka Koșevoi — Nikolai Koșevoi, Anikușka, Fedot Bodovskov, țigănosul Merkulov, cu barba neagră și creață și cu ochii jucăuși de un castaniu-deschis, și Maximka Greaznov, vecinul Korșunovilor, un cazac ușuratic și vesel, care își câștigase înainte de război faima de cel mai îndrăzneț hoț de cai, vestit în neumărate stanițe. „Dacă Merkulov ar fura cai, ar merge, îi leit țigan în toate — și uite, nu fură ! Da' tu, Maxim, cînd zărești și o coadă de cal, te trec sudorile !“, rîdeau totdeauna cazacii de Greaznov. Maximka se înroșea, își închidea un ochi azuriu ca o floare de in, scăpa de ei printr-o șagă murdară : „Mama lui Merkulov s-a culcat c-un țigan, iar a mea a pizmuț-o... Că de nu era așa, în viața mea n-aș umbla după cai, doamne ferește și păzește !“

Vîntul răzbea prin toate crăpăturile vagoanelor, caii acoperiți cu pățuri stăteau în fața ulucelor înjghebate în grabă ; în mijlocul vagonului, așezate pe o moviliță de pămînt înghețat, fumegau lemne ude, și fumul înecăcios se scurgea prin ușa întredeschisă. Cazacii ședeau pe șei în jurul focului, uscîndu-și obielele împutite de sudoare și de umezeală. Fedot Bodovskov își încălzea la foc picioarele

goale, crăcănate. Un zîmbet de mulțumire juca pe chipul său de calmuc, cu pomeți colțuroși. Greaznov pungălea de zor cu sfoară pîngeaua desprinsă și vorbea cu o voce răgușită de fum, fără să se adreseze cuiva anume :

— Îmi amintesc, cînd eram mic, iarna, mă suiam pe cuptor, iară bunică-mea (trecuse atunci de o sută de ani) mă căuta pe pîpăite de păduchi și-mi spunea : „Ehei, drăguțul babei, Maximușka ! În vremurile de altădată, norodul nu trăia ca astăzi ; trăia cu temeinicie, după rînduială, și n-avea nici un fel de năpastă pe capul lui. Iar tu, dragul babei, ai să apuci o vreme cînd ai să vezi cum are să se încurce tot pămîntul cu sirme, iar în cerul albastru vor zbura păsări cu ciocul de fier, vor ciuguli oameni, așa cum cioara ciugulește pepenii. Și va fi molimă peste noroade, și foamete, și se va ridica fratele împotriva fratelui, și feciorul împotriva lui tat-său. Va rămîne atîta lume, cît iarbă după foc...” Ei, continuă Maxim după o scurtă tăcere, și s-a adevărit întocmai : au născocit telegraful — uite sirma ! Iar pasărea de fier este ieroplanul. Pe cîți de-ai noștri nu i-a ciugulit ? Are să vină și foametea. Ai mei de-acasă seamănă acum numai pe jumătate din bucatele pe care le puneau în pămînt altădată, și fiecare gospodar face așijderea. Numai bătrîni și copii au mai rămas prin stanițe, iar de s-o întîmpla să fie și un an rău, o veni ea și foametea.

— Da' fratele împotriva fratelui ? Asta nu pare o gogoriță ? întrebă Petro Melehov, îndreptînd focul.

— Mai așteaptă, că are să ajungă norodul și la asta ! N-au să izbutească a rîndui ocîrmuirea și s-or încăiera între dinșii ! își dădu cu părerea Fedot Bodovskov.

— Așa că tot noi am avea a potoli cazanul lui satan !

— Mai întîi, descurcă-te cu neamțul ! rise Koșevoi.

— Ei, ne vom mai război și gata !

Strîmbîndu-și mutra spîină de femeie, cu o spaimă prefăcută, Anikușka strigă :

— Maică preacurată, dar pînă cînd avem să ne tot „războim” ?

— Pînă cînd tu, scopitule, ai să te blănești cu păr ! îl înțepă Koșevoi.

Cei din jurul focului izbucniră în hohote de ris. Petro se înecă de fum ; tușea, privind la Anikușka cu ochii plini de lacrimi, și-l arăta cu degetul întîns.

— Părul e un prost, bolborosi stingherit Anikuška, crește și el acolo unde nu trebuie. Degeaba te legi de oameni, Koșevoi !

— Nu, ajunge ! Ne-am săturat pînă peste cap ! izbucni Greaznov. Noi stăm aici, în ticăloșie, ne prăpădim de păduchi, iar cei de acasă se zbat în sărăcie, se usucă, încît n-ar curge o picătură de sînge dacă i-ai tăia cu cuțitul !

— Da' tu de ce sari în sus ? întrebă în deridere Petro, morfolindu-și mustața de culoarea griului.

— Știe lumea de ce... răspunse Merkulov în locul lui Greaznov, ascunzîndu-și cu grijă zîmbetul în barba-i creată de țigan. Știe lumea ; i s-a urit cazacului, grozav îi de chinuit... Uneori, văcarul își scoate cireada la iarbă ; cîtă vreme soarele n-a zvîntat roua, vițele stau și pasc, dar după ce se înalță cît virful de stejar, cînd ies tăunii și cînd încep să hărțuiască vitele, atuncea... Merkulov aruncă o privire hîtră celor din jur și continuă, întorcîndu-se către Petro : Atuncea, domnule vagmistru, le-apucă strechea ! Ce să mai vorbim, o știi și tu ? Doar nu-mi ești dintre boieri, că ai umblat și tu la boi ! Și, de obicei, numai iată că o vacă își ridică coada pe spinare, muge și.. la goană. Iară după ea, toată cireada. Văcarul după ea : vai și aoleu ! Dar ce să le faci ? Zboară dobitoacele, toată cireada, uite așa cum mergem noi la atac, la Nezviska, împotriva nemților. Cum să încerci a le opri ?

— Și unde vrei s-aduci vorba ?

Merkulov întîrzie cu răspunsul. Își înfășură în jurul degetului un smoc de păr din barba neagră ca smoala, îl trase cu îndîrjire și răspunse cu adîncime și fără zîmbet :

— Sîntem în al treilea an de război... așa-i ? Sînt vreo trei ani de cînd ne-au băgat în tranșee. De ce și pentru ce — nu pricepe nimeni ! Uite de ce o spun : în curînd, vreun Greaznov sau vreun Melehov o va rupe la fugă de pe front, iară după el, regimentul, iară după regiment, armata... Ajunge !

— Iată unde băteai șaua...

— Da ! Aia-i ! Că nu-s orb, văd că totul se ține de un fir de păr. Îi de ajuns să strigi numai : „Haide !“, și totul va crăpa ca un suman putred. Îl al treilea an, soarele ne stă cît virful de stejar.

— Ia-o mai demol ! îl sfătuia Bodovskov. Că Petro... doar îi vagmistru...

— Parcă nu m-am atins niciodată de un camarad ! izbucni Petro.

— Nu te supăra ! Am spus și eu în șagă...

Bodovskov se fistică, își mișcă degetele noduroase de la picioarele desculțe, se sculă și țopăi spre uluc.

În colț, lângă cuburile de fin presat, vorbeau încetisor cazacii din alte sate. Numai doi erau din Karghinski : Fadeev și Karghin ; ceilalți opt erau din diferite sate și stanițe.

Peste puțin timp, purceseră un cîntec. Îl începu cazacul Alimov de la Cir. Încercă să joace, dar cineva îl plesni cu palma peste spinare și răcni cu o voce răgușită de răceală :

— La loc comanda !

— Ei, voi, copii orfani, veniți coale la foc ! îi imbie Koșevoi.

Aruncă pe foc niște uscături, rămășițe dintr-un gard dărimat la o haltă. La lumina flăcării, întetiră cîntecul cu mai multă voioșie :

*Lîng-o biserică așteaptă
Un cal ca de război gătît.
Nepot, bunică-ntr-o ogradă
Plîng cu nevasta-n chin cumplit,
Iar din lăcașul sfînt apare
Cazacul la război chemat ;
Nevasta îi aduce calul,
Nepotul sulîța i-a dat...*

În vagonul următor, o armonică, fornăia din burduf, ardea un „cazacloc“. Tocurile cizmelor bocăneau nemilos în podeaua de scinduri, cineva scîncea, țipa cu o voce urîtă :

*Cît de-amar mi-e traiul trist,
De sub jugul greu țarist !
Tot cazacu-i chinuit,
Viața-i de nesuferit.*

*Pugaciov, cu-nflăcărare,
Ne trimite a lui chemare :
„Ataman, și voi, cazaci !...“*

Un al doilea, acoperind vocea celui dintâi, guița într-un
vrtej de cuvinte, nemaipomenit de subțire și repede :

*Supuși, noi țarul îl slujim,
După muieri ne tinguim.
Muieri găsi-vom, n-om jeli
De țar... nu ne-om sinchisi !
Zi-i-nainte, arde-i, zi !
Uu-uh ! Uh ! Uh ! Ha !
Ha-ha-hu-ho-hu-ba-ba !*

Cazacii își isprăviseră demult cîntecul și, trăgînd cu
urechea la gălăgia infernală ce sporea în vagonul vecin,
își făcură cu ochiul, cu zîmbete de îngăduință. Petro
Melehov nu se putu stăpîni, pufnînd de ris :

— I-au apucat toți dracii !

În ochii căprui, cu scînteii galbene, ai lui Merkulov,
schipiră licurici veseli ; el sări în picioare, prinzînd ritmul,
bătrînd tactul cu vîrfurile cizmei, cu o iuțeală uimitoare — și
deodată, izbind în podea cu piciorul, începu să joace în
cerc, lăsîndu-se pe vine, cu mișcări ușoare, legănate. Toți
jucară, unul după altul, înfierbîntîndu-se în zbucium.
Sunetele armonicii cu două rînduri de clape de la vecini
încetaseră de mult ; de acolo se auzeau acum înjurături
răgușite și grele. Aici toți jucau nebunește, speriau caii,
și nu isprăviră decît atunci cînd Anikușka, întărită la
culme, se prăbuși cu tîrîța pe foc, în timp ce făcea o
figură de joc neobișnuit de întortocheată. În hohotele
tuturor, Anikușka fu ridicat, și cazacii îi cercetară îndelung,
la lumina unui muc de luminare, nădragii noi-nouți, cu
o gaură de toată frumusețea arsă la șezut, și poalele scurtei
vătuite, pîrlită și ea.

— Leapădă nădragii ! îl sfătui Merkulov, compătîmî-
du-l nevoie mare.

— Ai înnebunit, țigane ? Și cu ce să umblu ?

Merkulov cotrobăi prin coburi și scoase o cămașă feme-
iască de pînză. Focul fu așîtat din nou. Merkulov ținea

cămașa de bretelele înguste și spuse, gemind de ris, cu trupul aplecat înapoi :

— Iată ! Of ! Of ! Am furat-o de pe gard, la gară... O păstram pentru obiele... Of ! N-am s-o stric. Ia-o !

Îmbrăcîndu-l cu de-a sila pe Anikușka, fără să le pese de injurăturile lui, oamenii nechezau atît de grozav și cu atîta voioșie, încît capete curioase se iviră din ușile vagoanelor vecine, iar niște voci pizmărețe răsunară în noapte :

— Ce-i cu voi ?

— Ai dracului armăsari !

— Ce v-a apucat, nebunilor ? !

— Ați dat de bine, cu vreo năucă la așternut ?

La oprirea următoare, îi aduseră pe armonistul de la vagonul din față ; o mulțime de cazaci veniră din alte vagoane, dărîmară ulcele, imbulzindu-se, îngrămădind caii de pereți. În mijlocul micului cerc, juca Anikușka. Cămașa de noapte, albă, care aparținuse pesemne vreunei muleri zdravene, îi era prea lungă, i se încurca între picioare, dar zbierățul și risetele îl așîtau, zorindu-l să joace pînă la istovire.

Stelele licăreau dureros deasupra Bielorusiei, scaldată în sînge. Bezna nopții dispărea în abisul cerului, aburînd. Vîntul hoinărea pe pămîntul plin de mirosurile amare de frunziș mort, de argilă ruginie și umedă, de zăpada lui martie...

9

După douăzeci și patru de ceasuri, regimentul se afla iarăși în apropierea frontului. Trenul fu oprit la o gară, nod de cale ferată. Vagmiștrii transmiseră ordinul : „Debarcarea !” Cazacii scoteau grăbiți caii pe punți înclinate, li înșeauau, dădeau fuga-n vagoane după lucruri uitate în grabă, aruncau de-a dreptul pe gresia umedă a terasamentului baloturile zbirlite de fin, forfoteau prin gară.

Ordonanța comandantului de regiment îl chemă pe Petro Melehov.

îndârjire. Înghiți în pripă, își trecu limba peste buze și strigă cu o voce aspră, de bas :

— Ce minune ai găsit ? Nici nu lăsați omul să hălească, lepre ce sînteți ! Ce, n-ați văzut un om în viața voastră ?

Soldații izbucniră în rîs, iar Petro, îndată ce auzi glasul dezertorului, își aduse aminte subit — așa cum se întîmplă totdeauna — că acest voinic era din satul Rubejin, stanița Elanskaia, că îl chema Fomin și că el, Petro, și cu taică-său voiseră să cumpere de la dînsul un tăuraș de trei ani la iarmarocul anual din Elanskaia, încă înainte de război.

— Fomin ! Iakov ! strigă el, făcîndu-și loc printre oameni pînă la cazac.

Cu o mișcare stîngace, stîngherită, omul puse cana la loc, pe rezervor, apoi rosti, mestecînd înainte și uitîndu-se la Petro cu ochi stînjiți și zîmbitori :

— Nu te cunosc, frățioare...

— Păi, nu ești din Rubejin ?

— Sînt. Da' tu nu ești din Elanskaia ?

— Din Vlozenskaia sînt. Iar de ținut eu te țin minte ; acum vreo cinci ani, eu și cu taica ne țîrguiam cu tine pentru un tăuraș, la iarmaroc...

Cu același zîmbet stîngherit de copil, Fomin se silea, pesemne, să-și aducă aminte.

— Nu, am uitat ! Nu-mi aduc aminte, în ruptul capului ! mărturisi el cu vădită părere de rău.

— Ai fost la 52 ?

— Da, la 52.

— Va să zică, ai fugit ! Cum așa, frate ?

În răstimp, Fomin își descoperise capul și scoasese din căciulă o pungă de tutun, destul de ponosilă. Gheboșîndu-se, vîri căciula subsuoară, rupse un colț de hîrtie și abia după asta îl fulgeră pe Petro cu o privire aspră, cu umede sclipiri.

— Nu mai este chip să răbdăm, frățioare ! rosti el surd.

Privirea îl sfredeli pe Petro. Înghiți în sec și își mozoli între buze mustața gălbuie.

— Hai, fraților, isprăviți tot ce mai aveți de vorbit, ca să nu înghit eu șopîrle din pricina voastră ! oftă santinela, săltîndu-și arma pe umăr. Hai, tătucule !

Fomin vîri grăbit cana în traistă, își luă rămas bun de la Petro, privind undeva într-o parte, și se îndreptă spre comenduirea gării, cu pasul său legănat și greoi, de urs.

La gară, în sala fostului bufet de clasa I, comandantul regimentului și doi comandanți de sotnii ședeau aplecați la o măsuță.

— Te faci așteptat, Melehov ! mormăi colonelul, clipind din ochii osteniți și încruntați.

Petro ascultă comunicarea despre trecerea sotniei la dispoziția statului-major al diviziei, împreună cu ordinul de a supraveghea cazacii, fără să-i slăbească o clipă, comunicînd comandantului sotniei despre orice schimbare în purtările lor. Privea în ochii colonelului fără să clipească, asculta smîrnă, dar în cugetul lui stăruia neconținut privirea umedă și scînteietoare a lui Fomin, ca și vorbele-i domoale : „Nu mai este chip să răbdăm, frățioare..“

Ieșind din căldura umedă a clădirii, se îndreptă spre sotnie. Tot acolo, în gară, staționa trenul regimentar. Apropiindu-se de vagon, Petro zări mai mulți cazaci, printre care și potcovarul sotniei. De îndată ce dădu ochi cu dînsul, îi pieri din amintire chipul lui Fomin și tot ce-au vorbit amîndoi și își iuți pașii, cu gînd să ia înțelegere pentru potcovitul calului (în clipa aceea Petro era stăpînit de grijile și necazurile de toate zilele), dar din spatele vagonului roșu se ivi o femeie cu un prea frumos șal alb de lînă, îmbrăcată într-alt fel decît femeile din ținuturile polonobieloruse. Portul ciudat, cunoscut parcă, al femeii, îl făcu să se uite mai stăruitor. Pe neașteptate, femeia se întoarse cu fața spre el și grăbi să-l întîmpine cu mișcări line din umeri, unduindu-și ușurel mijlocul de fetișcană. Și astfel Petro își recunoscă nevasta după acest umblet sprinten, șerpuitor, chiar înainte de a-i desluși chipul. Un fior plăcut îi săgetă inima. Bucuria era cu atît mai mare, cu cît venise mai pe neprevăzute. Încetinîndu-și dinădins pasul, pentru ca cei de la trenul regimentar, care îl urmăreau cu privirile, să nu creadă că-i bucuros peste măsură, Petro merse în întîmpinarea Dariei. O îmbrățișă cu aer grav, o sărută de trei ori, dar o adîncă zguduire lăuntrică i se înscrisă pe chip ; îi tremurau buzele, voia s-o întrebe ceva, limba parcă nu mai asculta de el.

— Nu te așteptam ! îngăimă în cele din urmă.

— Hulubașul meu !... Vai ! Cum te-ai mai schimbat ! Daria plesni din palme. Pareă ești altul. Uite, am venit să te văd. Ai noștri nu mă lăsau : „Unde te duci ?” Da' eu imi ziceam : „Nu, hai să mă duc, să-mi văd bărbățul”, sporovăi ea, strângându-se la pieptul bărbatului și privindu-l în ochi, cu ochii ei deodată umezi.

Iar în fața vagoanelor se îmbulzeau cazacii, tușeau urmărindu-i, schimbau ocheade cu tîlc, se perpeleau de pizmă.

— A dat norocul pe Petro...

— Nu, lupoșica mea n-are să vină așa !

— Ei ce-i pasă ? Stă și ea fără Nikolai, cu alți zece-n rai !

— De și-ar lăsa Melehov muierea plutonului său, măcar pe-o noapte ! Pentru cît sintem noi de postîți ! Uliuliu !

— Hai să plecăm, băieți ! Ți se rupe inima, uitîndu-te cum se dă la dînsul !

În clipa aceea, Petro nu-și mai amintea hotărîrea să-i tragă nevastei o bătaie soră cu moartea ; o dezmierda în fața tuturor, îi mingia sprîncenele arcuite cu degetul său mare, îngălbenit de tutun, era plin de bucurie. Daria uitase și ea cum, cu două nopți în urmă, se culcase în vagon cu un felcer veterinar de la dragoni, cu care mergea împreună de la Harkov la regiment. Felcerul avea mustăți negre, neobișnuit de stufoase, dar toate acestea se întîmplaseră cu două nopți în urmă, iar acum își îmbrățișa bărbatul cu lacrimi de sinceră bucurie, privindu-l cu ochii ei neprihăniți și senini.

10

După înapoierea din concediu, esaul Evgheni Listnițki primi ordinul de mutare la Regimentul 14 de cazaci de Don. Nu se mai prezentă la regimentul său, de unde fusese nevoit să fugă într-un chip atît de rușinos încă înainte de revoluția din februarie, ci trecu direct la statul-major al diviziei, iar șeful de stat-major, un tînăr general cu nume

vestit în nobilimea căzăcească din ținutul Donului, îi obținuse lesne mutarea.

— Știu, esauile, îi spuse el lui Listnițki, închizându-se cu dînsul în camera sa, știu că-ți va fi greu să lucrezi în vechile condiții, căci cazacii sînt porniți împotriva dumitale, numele dumitale le este odios și desigur că e mai prudent să mergi în Regimentul 14. Ofițerii de acolo sînt aleși pe sprinceană, toți unul și unul ; de altfel, și cazacii sînt mai dintr-o bucată și mai simpli, cei mai mulți originari din stanițele din sudul districtului Ust-Medvedîțkaia. Acolo o să te simți mai bine. Generalul tăcu o clipă. Mi se pare că ești fiul lui Nikolai Alexeevici Listnițki ? întrebă și, după ce primi un răspuns afirmativ, continuă : Din partea mea, te pot asigura că noi prețuim ofițeri ca dumneata. În timpurile noastre, chiar și în sînul ofițerimii, cei mai mulți sînt niște talere cu două fețe. Nu-i nimic mai ușor decît să-ți schimbi credința sau chiar să te închini la doi zei deodată !... termină cu amărăciune șeful statului-major al diviziei.

Listnițki primi cu bucurie ordinul de mutare. Plecă în aceeași zi la Dvinsk, unde se afla Regimentul 14, iar peste o zi se prezentă la comandantul regimentului, colonelul Bîlkadorov, și constată cu satisfacție adevărul celor spuse de șeful statului-major al diviziei ; ofițerii erau în majoritate monarhiști, iar cazacii, printre care o treime de credință veche, originari din stanițele Ust-Hopiorskaia, Kumîljenskaia, Glazunovskaia și altele, n-aveau defel o stare de spirit revoluționară, depuseseră în silă jurămîntul de credință către Guvernul Provizoriu, nu prea se descurcau în evenimentele ce clocoteau în jurul lor și nici nu voiau să se orienteze în vreun fel ; în comitetul regimentului și în comitetele sotniilor fuseseră aleși cazaci slugarnici și potoliți... Listnițki răsufală bucuros în mediul nou.

Găsi printre ofițeri doi foști camarazi din Regimentul de gardă „Atamanski”, care se țineau la o parte. Ceilalți erau uimitor de uniți, toți aveau aceleași convingeri și vorbeau deschis despre restaurarea dinastiei.

Regimentul rămase vreo două luni în cantonament la Dvinsk, strîns într-un mînunchi puternic, odăhnit și reorganizat. Înainte de aceasta, sotniile date la diviziile de

infanterie hoinăreau în tot sectorul de front dintre Riga și Dvinsk, dar în aprilie o necunoscută mină grijulie adună laolaltă toate sotniile, și astfel regimentul fu gata de acțiune. Struniți cu o severă supraveghere ofițerească, cazacii ieșeau la instrucție, își hrăneau bine caii, duceau o viață de melc, cumpănită, fără nici o înfrurire de afară.

Unii dintre dînșii aveau prepusuri vagi cu privire la adevărata sortire a regimentului, dar ofițerii spuneau fără înconjur că, într-un viitor apropiat, regimentul, condus de niște mîini agere, va ști să întoarcă roata istoriei.

În apropiere, frontul clocotea. Armatele se zvîrcoleau în pîrjolul morții, le lipsea muniția, nu le ajungea hrana, trupele întindeau nenumărate mîini spre vorba nălucă „pace”; ele primeau în chipuri diferite pe cîrmuitorul provizoriu al republicii, Kerenski, și, îndemnate de țipetele lui isterice, se poticneau în ofensiva din iunie¹; mînia coaptă în sinul oștirilor se încingea și fierbea în clocote, asemenea apelor dintr-un pîrîiaș împins la suprafață de izvoare subpămîntene...

Dar la Dvinsk cazacii trăiau în tihnă, netulburați; stomacurile cailor mistuiau ovăz și turtă oleaginoasă; necazurile îndurate pe front se ogoiau în amintirea cazacilor, ofițerii frecventau regulat cercul militar, aveau mîncare bunicică la popotă, discutau aprig despre destinele Rusiei...

Toate acestea ținură pînă la începutul lui iulie. În ziua de 3, sosi ordinul: „Să plece, fără nici o clipă de întîrziere!” Eșaloanele regimentului luară calea Petrogradului. În ziua de 7 iulie, copitele cailor căzăcești tropoteau pe străzile capitalei, acoperite de solzii pavajului de lemn.

Regimentul fu încartiruit pe Nevski Prospekt. Sotniei lui Listnițki i se orîndui localul gol al unei întreprinderi comerciale. Cazacii erau așteptați cu nerăbdare și cu bucurie, lucru dovedit cu prisosință de grija cu care autoritățile din capitală pregătiseră din vreme clădirile destinate pentru cazaci. Pereții proaspăt spoiți erau de o albeață orbitoare, dușumelele proaspăt spălate sclipeau de curățenie,

¹ Este vorba de ofensiva din 18.VI (I.VII) 1917 a armatelor de pe Frontul de Sud-Vest, inițiată de Guvernul Provizoriu.

paturile de scînduri de brad miroseau plăcut a rășină ; încăperea luminoasă și curată era aproape confortabilă. Cu ochii micșorați după sticlele ochelarilor, Listnițki cercetă amănunțit localul, din punct de vedere al confortului, și recunoscuse că nu mai rămînea nimic de dorit. Satisfăcut de inspecție, se îndreptă spre ieșire, însoțit de un delegat al administrației municipale, om scund și elegant îmbrăcat, care fusese însărcinat cu primirea cazacilor ; dar în aceeași clipă se petrecu un incident anapoda : ținîndu-se de cînta ușii zări pe perete un desen zgîriat cu măiestrie și cu cîine știe ce unealtă ascuțită — un cap de ciine cu dinții rînjiți și o mătură. Se vădea că vreunul din muncitorii care trucidaseră la fătuiala clădirii îi cunoștea prea bine destinația...

— Ce-i cu asta ? întrebă Listnițki pe delegatul însoțitor. Sprincenele lui se încruntau cu un început de tremur.

Omul cerceta desenul cu ochi iuți ca de șoarec, trăgînd fioros aerul pe nări. Sîngele îi năvăli în obraz atît de vajnic, încît pînă și gulerul scrobit al cămășii se coloră parcă în trandafiriu...

— Iertare, domnule ofițer... O mină de răufăcător...

— Sper că această emblemă a opricinicie¹ a fost mîzgilită aici fără știrea dumatăle ?

— Vai ! Cum se poate ? ! E o mirșăvie bolșevică... A îndrăznit cîine știe ce ticălos !... Dau ordin numaidecît să se văruiască zidul ! Nemaipomenit, lua-l-ar dracul să-l ia !... Iertați... un incident așa de stupid... Îmi dați voie să vă asigur că-mi dogorește obrazul de asemenea ticăloșie, săvîrșită de-o mină străină...

Listnițki simți o pornire de sinceră milă pentru cetățeanul atît de adînc tulburat și strivit de rușine. Își îmbună privirea ghețoasă și neîndurată, rostînd cu cea mai desăvîrșită stăpînire de sîine :

— E o mică eroare de calcul din partea artistului ; asta deoarece cazacii n-au habar de istoria Rusiei. Din aceasta nu reiese însă că putem tolera o astfel de conduită față de noi...

Delegatul zgîria, rădea de zor cu unghia tare, dichisită, desenul săpat în tencuială, murdărindu-și paltonul scump,

¹ Opricnina — regimul politic din timpul lui Ivan cel Groaznic ; forțele militare și polițienești ale acestui regim.

din stofă englezească, cu praful alb ce ninge pe dinsul, se înălța în vârful picioarelor, atingând zidul. Listnițki își ștergea ochelarii și zimbea, dar totodată un gând veninos și aprig stăruia în el :

„Iată ce primire ni se face și iată reversul celor aparente, de fațadă ! E oare cu putință să arătăm în chip de oprici-nicie în ochii întregii Rusii ?“, se întreba el îngândurat, luînd-o prin curte, spre grajduri, și ascultînd cu indiferență și fără nici o atenție vorbele delegatului care-l urma, grăbind pasul.

Razele soarelui cădeau aproape vertical în puțul adînc și larg al curții. Aplecați în afară pe ferestrele caselor cu mai multe etaje, locatarii cercetau cu privirea pe cazacii care umpleau toată curtea ; sotnia își instala caii în grajd. Cazacii, după ce-și isprăviseră treburile, se adunaseră în mici grupuri și ședeau pe vine la umbra zidurilor.

— De ce nu mergeți înăuntru, băieți ? întrebă Listnițki pe cel care se aflau mai aproape.

— Avem timp, domnule esaul...

— Are să ni se urască și acolo...

— Întîi să ne așezăm caii și pe urmă...

Listnițki inspectă localul depozitului destinat pentru grajduri și rosti cu încruntare, silindu-se să-și afirme o severă nemulțumire față de delegatul municipiului :

— Luați contact cu cine trebuie și înțelegeți-vă cu ei pentru următorul lucru : avem nevoie aici încă de o ușă. Doar nu ne putem mulțumi numai cu trei uși, la o sută douăzeci de cai ! Altfel, în caz de alarmă, va trebui jumătate de oră ca să-i putem scoate afară... Ciudat ! Cum de nu s-a ținut seama din vreme de această împrejurare ? Voi fi nevoit să raportez cazul comandantului de regiment.

După ce primi imediat asigurarea că se vor face încă două uși, nu numai una, și chiar astăzi, nu mâine, Listnițki, își luă rămas bun de la delegat, îi mulțumi cam cu zgîrcenie pentru toate, dădu dispoziții pentru numirea plantoanelor și urcă la etajul întîi, în locuința provizorie a ofițerilor sotniei. Descheindu-și din mers nasturii de la veston, ștergîndu-și sudoarea ce-i curgea șiroaie de sub cozoroc, sui scara de serviciu, savurînd calmul răcoros și puțin umed al camerelor. În apartament nu se afla nimeni, în afară de podesaului Atarșcikov.

— Dar unde-s ceilalți ? Il întrebă Listnițki, tolănindu-se pe patul acoperit cu pînă de cort și dîndu-și greu la o parte picioarele cu cizmele prăfuite.

— Pe stradă. Cercetează Petrogradul.

— Și tu ?

— Știi, pentru mine nu face ! Abia ne-am instalat aici și marș în oraș ? Uite, citesc despre ceea ce s-a petrecut aici, acum cîteva zile. E interesant !

Listnițki rămase culcat și tăcut, simțind răcoarea plăcută a cămășii lipită de spinare și udă learcă. Îi era lene să se scoale și să se spele ; îl răzbea oboseala drumului. Dar, biruindu-se cu un tresărit de îndîrjire, se sculă și chemă ordonanța. Se primeni, se spală îndelung, sforăind de plăcere, apoi își frecă cu prosopul gros gîtul plin, cu dunga arămie a arșițelor.

— Spală-te, Vanea, îl sfătui și pe Atarșcikov. Vei vedea că parcă lepezi un munte de pe umeri ! Ei, și în ziare ce mai scrie ?

— Să mă spăl și eu zici ? Poate că n-ar fi rău ! Hm ! Ce scrie în ziare ?.. Manifestația bolșevicilor, măsuri luate de guvern. Ia, citește și tu !..

Inviorat de spălătura zdravănă, Listnițki luă ziarul, dar se pomeni chemat de comandantul regimentului. Se ridică în silă, își îmbracă vestonul nou care mirosea a săpun și se mototolise urît în timpul călătoriei, își incinse sabia și ieși pe Nevski Prospekt. După ce traversă bulevardul, se răsuci să cerceteze mai amănunțit cu privirea casa în care era cantonată sotnia. Văzută din afară, casa nu se deosebea cu nimic de celelalte ; avea patru etaje, era căptușită cu gresie cenușie și poroasă și se alinia perfect în șiragul altor case aidoma cu ea. Aprinzîndu-și țigara, Listnițki o luă încet pe trotuar. Deasupra talazurilor multimei, se legăna spuma pălăriilor de paie bărbătești, pălării tari, șepci, pălăriuțe de damă, simple dar elegante, uneori mai pretențioase. În acest puhoi se ivea, ca o apariție democratică, cite o pată verzuie de chipiu militar și care dispărea de îndată, înghițită de nesfîrșita împetrițare a culorilor.

O briză inviorătoare și răcoroasă bătea dinspre mare, dar, spărgîndu-se în masivele verticale ale clădirilor, se

destrăma în adieri slabe, șovăielnice. Pe cerul de oțel, cu nuanțe palide, liliachii, se scurgeau norii spre sud, iar crestele lor zimțate, albe ca laptele, se profilau în relief. O zăpușeală greoaie ce precede ploile apăsa orașul. Mirosea a asfalt încins, a benzină arsă, a marea de alături, a vagi și tulburătoare parfumuri de femeie, a sumedenie de alte efluvii amestecate și indivizibile, ce dau împreună un miros propriu fiecărui mare oraș, cu mulțimi fără număr.

Fumîndu-și țigara, Listnițki mergea încet pe marginea dreaptă a trotuarului, surprinzînd din cînd în cînd privirile piezișe și respectuoase ale trecătorilor. La început se simțea oarecum stingherit de vestonul său boțit și de chipiul său cam uzat ; dar în cele din urmă își spusese că unui combatant n-are de ce să-i fie rușine de echipamentul său și mai cu seamă lui, care chiar în ziua aceea coborîse din tren.

Pe trotuare cădeau pete de umbră galben-verzuie, cernută încet prin pinzele întinse deasupra intrărilor marilor magazine și cafenele. Vîntul legăna pinza arsă de soare, smucînd-o ; petele de pe trotuare se mișcau și săreau, lunecînd pe sub picioarele oamenilor. Chiar la această oră de după amiază, Nevski Prospekt era ticsit de lume. Listnițki, care în anii de război se dezobisnuise de viața de oraș, sorbea cu o voioasă plăcere larma nenumăratelor sunete în care se împleteau risete, claxoane, țipetele vinzătorilor de ziare, și se simțea printre ai săi, în mijlocul acestei mulțimi de oameni bine îmbrăcați și bine hrăniți.

„Ce mulțumiți sînteți voi toți acum, ce bucuroși, ce fericiți sînteți — negustori, mișiți de bursă, funcționari de toate rangurile, moșieri și oameni cu sînge albastru în vine ! Dar ce-a fost cu voi, cu trei zile în urmă ?, își zicea el totodată. Cum arătați voi atunci cînd plebea și soldățimea curgea ca fonta topită pe acest bulevard, pe aceste străzi ? La drept vorbind, sînt și nu sînt bucuros să vă văd ! Și nici nu știu dacă trebuie să mă bucur că vă simțiți așa de bine...”

Încercă să-și analizeze simțămintele dedublate, să le descopere izvoarele, și ajunse ușor la concluzia că gîndurile și simțămintele lui se explică prin faptul că războiul și toate peripețiile prin care trecuse îl îndepărtaseră de această adunătură de oameni sătui și mulțumiți.

„Uite-l pe acesta, tînăr și bine hrănit, se gîndea el, întîlnind privirile unui bărbat gras, cu obraji rumeni și

fără mustăți. De ce nu-i pe front? Probabil că e fiul vreunui fabricant sau al vreunui negustor mai mare și s-a eschivat, pușlamaua, de la prestarea serviciului militar. Ce-i pasă de patrie? «Lucrează pentru apărarea țării», se ingrașă, stă în confort, iubește femei...”

„Dar în definitiv, de partea cui ești tu?, își puse el singur întrebarea și conchise cu un zîmbet: Desigur, tocmai cu aceștia. Ei poartă o părticică din mine, iar eu sînt o părticică din ambianța lor. Posed, într-o măsură oarecare, tot ce este bun sau rău în ei. Poate că am obraz ceva mai subțire decît porcul acesta gras; poate că tocmai de aceea reacționez mai dureros la toate și desigur că tocmai de aceea îmi fac cîstit datoria în război și nu «lucrez pentru apărare», și tocmai de aceea, atunci, iarna, la Moghiliiov, cînd l-am văzut pe împăratul detronat plecînd cu automobilul de la Marele cartier general, cînd i-am văzut buzele crispate de durere și mîna care a înțepenit neputincioasă pe genunchi într-o atitudine plină de tragism inexprimabil, m-am prăbușit în zăpadă și am plîns cu hohote, ca un copil. Uite, eu în mod cîstit nu accept revoluția, n-o pot accepta! Și inima, și rațiunea mi se revoltă împotriva ei. Îmi voi da viața pentru ceea ce a fost, mi-o voi da fără șovăire, fără grandilocvență, simplu, ostășește. Dar cîți inși ar accepta să facă la fel?”

Cu fața palidă, retrăi în amintire, cu cea mai mare și tulburătoare limpezime, acel sfîrșit de zi de februarie: reședința guvernatorului, grilajul de fontă acoperit de brumă și zăpada în dosul lui, vîrgată de razele roșiatice ale soarelui în asfințit, acoperit de un val rece și plutitor. Cerul de dincolo de malul înclinat al Niprului era muiat în azur, în cinabru, în roșeață aurie; totul în depărtări era atît de diafan, atît de imperceptibil, încît îți venea greu să-l atingi cu privirea. La poartă, un mic grup din personalul Cartierului — militari, civili... Un automobil închis iese pe poartă. În mașină se afla Frederix¹ și țarul, lăsîndu-se pe spătarul scaunului. Fața lui scofîlcită are o

¹ Frederix — cel din urmă ministru al curții imperiale și singurul care l-a urmat pe țar (la Tobolsk și la Ekaterinburg).

nuanță lividă, liliachie ; o mare căciudă neagră îi cuprinde fruntea într-un semicerc pieziș. Poartă uniforma cazacilor din escorta imperială.

Listnițki aproape că alerge acum pe trotuar, pe lângă oamenii care se întorceau mirați după el. În ochii săi mai dăinuia mâna țarului care saluta, desprinzându-se de marginea căciunii negre și căzind jos ; în urechile lui mai stăruia zbirniitul ușor al motorului de la mașina care se îndepărta, în mijlocul tăcerii rușinoase a mulțimii, care își petrecuse astfel pe cel din urmă împărat...

Listnițki urcă încet treptele casei unde se afla statul-major al regimentului. Obrajii îi mai tremurau încă, iar ochii înroșiți lăcrimau sub pleoapele umflate. Ajuns pe palierul de la etajul întâi, se opri, fumă două țigări, una după alta, își șterse ochelarii și urcă în fugă la etajul doi, sărind câte două trepte.

Comandantul regimentului însemna pe harta Petrogradului sectorul în care sotnia lui Listnițki urma să facă paza instituțiilor de stat, înșira aceste instituții și arăta, cu mare lux de amănunte, când și ce fel de gărzi să fie instalate și schimbate. În cele din urmă, zise :

— La Palatul de iarnă, la Kerenski...

— Nici vorbă despre Kerenski ! spuse Listnițki în șoaptă, și chipul său se învălui într-o paloare mortală.

— Domnule colonel, vă rog...

— Evgheni Nikolaevici, întrebuie să te potoleşti...

— Dar, dragul meu...

— Vă rog !

— Slabi nervi ai...

— Ordonăți să trimitem chiar acum patrulele la uzinele „Putilov“ ? întrebă Listnițki, răsufliind greu.

— Da, chiar acum. Și, neapărat, cu un ofițer comandant de pluton.

Listnițki ieși de la statul-major cu sufletul pustit, zdrobit de amintirea celor din trecut și de discuția cu comandantul regimentului. Prin preajma casei unde locuia, zări o patrulă de cazaci din Regimentul 4 de Don,

care era cantonat în Petrograd. Cîteva flori ofilite atir-
nau trist, prinse la căpăstrul calului roib al ofițerului.
Un zîmbet juca pe chipul acestuia, cu mustața blondă.

— Trăiască salvatorii patriei ! strigă un bărbat în
vîrstă, exaltat, dîndu-se jos de pe trotuar și flutu-
rîndu-și pălăria.

Cu un gest amabil, ofițerul își duse palma la cozo-
roc. Patrula o luă la trap. Listnițki se uită la chipul emo-
ționat al bărbatului care sărise să salute cazacii, la bu-
zele-i umede, la cravata lui în culori țipătoare, înnodată cu
îngrijire, și se strecură grăbit pe poarta casei, cu obrazul
schimonosit și cu spinarea încovoiată.

11

Numirea generalului Kornilov în postul de coman-
dant al Frontului de sud-vest fu primită cu multă simpa-
tie de către ofițerii din Regimentul 14. Despre el se vorbea
cu dragoste și cu respect, ca despre un om cu un caracter
de fier și, fără îndoială, capabil să scoată țara din im-
pasul în care o adusese Guvernul Provizoriu.

Listnițki primi vestea cu o căldură deosebită. Prin
ofițerii inferiori de la sotnii și prin cazacii mai apro-
piați de el, încercă să afle ceva despre atitudinea caza-
cilor față de această numire ; dar informațiile culese
n-aveau cum să-l bucure. Cazacii tăceau sau se mărgineau
la răspunsuri nepăsătoare :

— Nouă ni-i totuna...

— Cine știe ce-o mai fi și cu ăsta ?...

— Dacă ar stărui să se facă pace, ei, atunci de bună
seamă...

— Fii fără grijă, nu nouă are să ne fie mai ușor fiindcă
l-au avansat pe dînsul !

Peste cîteva zile, în mijlocul ofițerilor care se aflau în
legătură cu cercurile mai largi de civili și de militari,
se răspîndi zvonul că Kornilov ar exercita presiuni asupra
Guvernului Provizoriu, cerînd reintroducerea pedepsei
cu moartea pe front și aplicarea a numeroase măsuri

drastice de care depindea soarta armatei și rezultatul războiului. Se spunea că lui Kerenski i-ar fi teamă de Kornilov și că el va depune toate eforturile pentru a-l înlocui în postul de comandant al frontului, numind în locul lui un alt general, mai comod. Se citau mai multe nume de generali cunoscuți în cercurile militare.

În ziua de 19 iulie, toată lumea fu surprinsă la știrea numirii lui Kornilov în postul de comandant suprem al armatei rusești. Curînd după aceasta, podesaulul Atras-cikov, care avea întinse cunoștințe printre cei de la Comitetul general al Uniunii ofițerilor, povestî, referindu-se la sursele cele mai autorizate, că în memoriul redactat pentru a fi prezentat Guvernului Provizoriu, Kornilov stăruia asupra următoarelor măsuri principale : introducerea de Curți marțiale pe tot teritoriul țării, care să aibă sub jurisdicția lor atît oamenii de sub arme din spatele frontului, cît și pe civili, cu aplicarea pedepsei cu moartea pentru o serie din cele mai importante crime, în special pentru cele de ordin militar ; restabilirea puterii disciplinare a șefilor militari ; o strictă limitare a competenței comitetelor militare și așa mai departe.

În seara aceleiași zile, stînd de vorbă cu ofițerii din sotnia sa și de la alte sotnii, Listnițki le puse neted și deschis întrebarea : cu cine înțeleg să meargă ?

— Domnilor ofițeri ! spuse el cu o emoție abia stăpînită. Noi trăim în prietenie, ca o familie unită. Știm ce reprezintă fiecare din noi, dar avem pînă acum între noi o seamă de chestiuni dureroase, care și în ziua de azi au rămas nêlămurite. Și tocmai acum, cînd se desenează limpede perspectivele unui dezacord între comandantul suprem și guvern, este necesar să ne întrebăm fără doar și poate : cu cine sîntem ? Pentru cine ? Deci, să vorbim ca niște camarazi, sincer, fără subînțeleșuri.

— Sînt gata să vîrs singele meu și al altora pentru generalul Kornilov. Este un om de o cinste cristalină, și numai el este în stare să repună Rusia pe picioare. Uitați-vă numai la ceea ce face în armată ! Numai mulțumită lui, mîinile comandanților sînt oarecum dezlegate, de unde pînă acum pretutindeni triumfau demagogia

comitetelor, fraternizarea, dezertările ! Nu mai încape nici un fel de discuție ! Orice om cumsecade trebuie să fie cu Kornilov !

Spătos, cu pieptul nemăsurat de larg și cu picioare subțiri, Atrășcikov vorbea cu înflăcărare. Chestiunea ridicată îi atinge, pesemne, în mod dureros. După ce termină, își rotește privirea asupra tuturor ofițerilor care se așezau în jurul mesei și bătu cu un aer întrebător în tabacheră, cu tubul țigării. Un neg se țuguia ca o bobită brună și rotundă de pe ploapa de jos a ochiului drept ; negul nu lăsa pleoapa de sus să acopere bine ochiul și de aceea, la prima vedere, îi se părea că în ochii lui Atrășcikov joacă mereu un zîmbet îngăduitor și de ironică expectativă.

— Dacă este vorba să alegem între bolșevici, Kerenski și Kornilov, atunci, bineînțeles, sîntem pentru Kornilov.

— Nu este greu să ne dăm seama de ceea ce vrea Kornilov : vrea să restabilească numai ordinea în Rusia ? Sau mai ține să restabilească și altceva ?

— Nu se răspunde așa la o întrebare de principiu !

— Ba, se răspunde.

— Chiar dacă se răspunde, nu-i un răspuns inteligent !

— Dar dăm de ce ți-e teamă, domnule sotnic ? Poate de restabilirea monarhiei ?

— De ea nu mă tem. Dimpotrivă, o doresc !

— Păi atunci ?

— Domnilor ! Începu cu voce fermă Dolgov, fost vag-mistru, făcut ofițer pentru faptele sale de bravură. Pentru ce vă certați ? Spuneți cu hotărîre că noi, cazacii, trebuie să ne ținem de generalul Kornilov, așa cum un copil se ține de poala mamei-si. Și — pe față, fără nici o viclenie ! Dacă ne vom rupe de el, ne vom prăpădi ! Ne va arunca Rusia la gunoi. Aici totul este limpede : unde va fi el, acolo vom fi și noi !

— Așa, da !

Plin de admirație, Atrășcikov plesni pe Dolgov cu latul mîinii peste umăr și-și aținti ochii zîmbitori asupra lui Listnîțki. Tulburat, acesta zîmbea, netezind cu palma cutele pantalonilor pe genunchi.

— Ei, cum rămîne, domnilor ofițeri, atamanilor ? exclamă Atarșcikov, cu vocea ridicată. Sîntem pentru Kornîlov ?

— Da, desigur !

— Dolgov a tăiat dintr-o lovitură nodul gordian.

— Toată ofițerimea este pentru el !

— Nu vrem să facem excepție !

— Trăiască scumpul nostru Lavr Gheorghievici, cazac și erou ! Ura !

Rizînd și ciocnînd paharele, ofițerii începură să-și bea ceaiul. Discuția, care-și pierdu încordarea de mai înainte, se rotea în jurul evenimentelor din ultimele zile.

— Noi sîntem cu toții pentru comandamentul suprem, dar cazacii se codesc, spuse Dolgov, cu aer nehotărît.

— Cum adică, se codesc ? întrebă Listnițki.

— Uite așa ! Se codesc, și pace ! Li-e poftă afurisiților să meargă acasă, la muieri. Li s-a urît cu viața asta, fără nici o bucurie...

— Datoria noastră este să-i atragem pe cazaci după noi ! strigă sotnicul Cernokutov, izbînd cu pumnul în masă. Să-i atragem după noi ! Doar pentru asta sîntem ofițeri !

— Trebuie să le explicăm cu răbdare, alături de cine și cu cine li-e drumul !

Listnițki bătu cu lingurița în pahar, ca să ceară ascultare ofițerilor, apoi spuse răsecat :

— Domnilor, vă rog să țineți minte că, în prezent, activitatea noastră trebuie să se reducă la ceea ce a spus Atarșcikov și anume la explicarea adevăratei stări de lucruri, pentru lămurirea cazacilor. Cazacul trebuie scos de sub influența comitetelor. Este vorba de un mare efort individual pe care fiecare din noi trebuie să-l facă asupra caracterului său, un efort cel puțin tot atît de mare ca și acela pe care majoritatea ofițerilor au trebuit să-l facă după revoluția din februarie sau, poate, chiar ceva mai mare ! În trecut, să zicem, în 1916, puteam trage o bătaie unui cazac, riscînd să primesc de la el un glonț în ceafă la prima luptă ; dar după februarie am fost nevoit să mă abțin, căci, dacă aș fi lovit vreun neghiob, aș fi fost omorît pe loc, în tranșee, fără ca cineva

să mai aștepte momentul oportun. Acum totul se prezintă altfel ! Sîntem datori, sublinie Listnițki, să devenim una cu cazacul ! De aceasta depinde totul ! Știți ce se petrece acum la Regimentele 1 și 4 ?

— Un coșmar !

— Exact, un coșmar ! continuă Listnițki. Ofițerii se izolau de cazaci prin același zid, ca și în trecut. Rezultatul ? Cazacii au căzut sub influența bolșevicilor și au devenit bolșevici nouăzeci la sută. Este limpede doar că ne amenință evenimente teribile. Zilele de trei și cinci iulie nu sînt decît un avertisment sever dat tuturor celor fără grijă. Fie că va trebui să ne batem pentru Kornilov, împotriva trupelor democrației revoluționare, fie că bolșevicii, strîngîndu-și forțele și lărgindu-și influența, vor trînti încă o revoluție ! Ei trec printr-o perioadă de răgaz, de concentrare a puterilor, iar noi sîntem în descompunere. Se poate una ca asta ? Și iată că, în frămîntările viitoare, va fi nevoie de cazacul de încredere..

— Firește că fără cazaci noi sîntem zero ! oftă Dolgov.

— Listnițki are dreptate !

— Foarte adevărat !

— Rusia e cu un picior în groapă...

— Crezi că noi nu înțelegem acest lucru ? Îl înțelegem, dar uneori sîntem neputincioși să facem ceva. *Ordinul nr. 1*¹ și *Okopnaia Pravda*² își aruncă sămînta...

— Iar noi ne zgîim la ceea ce răsare, în loc să-l strivim cu picioarele și să-l ardem fără urmă ! exclamă Atarșikov.

— Nu ne zgîim, sîntem neputincioși !

— Minți, Dolgov ! Sîntem doar puturoși !

— Nu-i adevărat !

— Dovedește-mi-o !

— Mai încet, domnilor !

¹ *Ordinul nr. 1* din 1.III.1917, emis de Comitetul Executiv al Sovietului din Petrograd sub presiunea maselor cu stare de spirit revoluționară, a introdus organizații alese în unitățile militare, investindu-le cu controlul activității vechilor comandanți țariști (n. ed. ruse).

² Ziar bolșevic difuzat pe front. Explica soldaților politica Partidului bolșevic și demasca acțiunile contrarevoluționare ale Guvernului Provizoriu.

— Guvernul a devastat redacția ziarului *Pravda*... Kerenski e greu de cap...

— Da' ce-i cu voi ! Sinteți la bilci ? Se poate ?

Incetul cu incetul, larma de strigăte dezordonate se potoli, așa cum se iscase. Comandantul unei sotnii, care cu un neobișnuit interes trăgea cu orechea la vorbele lui Listnițki, ceru cuvîntul :

— Propun ca esaulul Listnițki să fie lăsat să termine !

— Poftim !

— Frecîndu-și cu pumnii genunchii colțuroși, Listnițki continuă :

— Eu susțin că atunci, adică în luptele viitoare, în războiul civil — și abia acum mi-am dat seama că el este inevitabil — va fi nevoie de un cazac de nădejde. Trebuie să luptăm pentru a-l cuceri înapoi de la comitetele care gravitează spre bolșevici. Este o necesitate vitală ! În caz de noi zguduri, cazacii din Regimentele 1 și 4 își vor împușca ofițerii pe capete...

— E limpede !

— N-au să-i cate la ochi !

— ...Și trebuie să învățăm minte din experiența lor, care, în treacăt fie zis, este foarte amară. În viitor, cazacii din Regimentele 1 și 4 — deși, la drept vorbind, ce fel de cazaci sînt ei acum ? — vor trebui spînzurați, cîte unul din doi, sau chiar stîrpiți pînă la unul. Iarba rea să piară din lan ! Iar noi trebuie să ne oprim cazacii de la erori pentru care ei vor trebui mai tîrziu să-și primească răsplata.

După Listnițki luă cuvîntul același comandant de sotnie, care îl ascultase cu atîta luare-aminte neobișnuită. Ofițer de carieră, bătrîn, de nouă ani la regiment, rănit de patru ori, povesti cît de grea era slujba în trecut. Ofițerii de cazaci erau ținuți pe planul al doilea și foarte prost tratați ; înaintarea lor pe treptele ierarhice era anevoioasă și, pentru cea mai mare parte din cadrele ofițerești, gradul de voiskovoi starșina era cel din urmă, pînă la moarte. După vorbele lui, prin aceasta se explica pasivitatea virfurilor căzăcești, în momentul răsturnării regimului autocrat. Cu toate acestea, el stăruia asupra necesității de a-l susține pe Kornilov în toate chipurile, întărind cît mai

mult legăturile cu dinsul prin Sovietul uniunii trupelor de cazaci și prin Comitetul general al Uniunii ofițerilor.

— Kornilov trebuie să devină dictator ; este o salvare pentru trupele de cazaci. Se prea poate ca sub el s-o ducem mai bine chiar decât sub țar.

Era târziu după miezul nopții. O noapte senină, bălaie, își înălța ici și colo coama zbîrlită a norilor deasupra orașului. Pe fereastră se vedea virful negru-tuciuriu al turnului Amiralității și revărsarea, vagă a luminilor galbene.

Ofițerii au petrecut restul nopții în discuții. Luară hotărîrea să se organizeze de trei ori pe săptămînă convorbiri politice cu cazacii ; ofițerii comandanți de plutoane fură obligați să facă zilnic exerciții de gimnastică și lecturi cu plutoanele lor, pentru a le ocupa timpul liber și a-i scoate pe cazaci din atmosfera politică primejdioasă.

Înainte de plecare, cîntară „Răscolit, se tot frămîntă Donul credincios și blînd” ; al zecelea samovar era pe isprăvite ; se rostiră toasturi glumețe însoțite de clinchete de pahare. Aproape de despărțire, Atarșcikov, după ce se sfătuisse în șoaptă cu Dolgov, strigă :

— Acum, în loc de desert, vă vom cînta cu un bătrîn cîntec căzăcesc. Liniște, vă rog ! Și n-ar fi rău să deschideți fereastra, vedeți ce fumăraie e aici !

Cele două glasuri — basul aspru, tremurător, al lui Dolgov și tenorul dulce, neobișnuit de plăcut, al lui Ațarșcikov — se ciocneau la început, se încurcau, fiecare avea un ritm propriu, dar, în cele din urmă, ambele glasuri se împletiră cu voioșie, răsunînd cu un farmec biruitor :

*...Dar e mîndru Donul, Donul liniștit, tăcutul nostru —
Păginului nu s-a-nchinat, nici cum să-și ducă traiul la
Moscova nu a-ntrebat.*

*Cu spada-ascuțită, lovind-o peste ceafă, turcimea el
a-ntîmpinat.*

*Și an de an a noastră măicuțiță, stepa Donului, ne tot
chema*

*La lupta dreaptă cu dușmanul, pentru maica preacurată
și provoslavnică credință,*

*Pentru al nostru Don cel liber, ce-n freamăt viu își poartă
unda sa.*

Cu degetele încrucișate pe genunchi, Atarșcikov conducea cîntecul pe un ton ridicat și nu se încurcă nicăieri, cu toate că făcea mereu variații, lăsînd în urmă basul puternic al lui Dolgov ; păstra pe chipul său aceeași expresie aspră și, numai la terminarea cîntecului, Listnițki observă sclipirea rece a unei lacrimi care sări peste movilița brună a negului de pe pleoapa sa.

După ce ofițerii din alte sotnii plecară, iar cei rămași se culcară, Atarșcikov se așeză pe patul lui Listnițki și începu să șoptească, jucîndu-se cu bretelele azurii, decolorate, de pieptu-i boltit :

— Mă-nțelegi, Evgheni ! Iubesc la nebunie ținutul Donului, felul lui de trai, toate datinile vechi din viața căzăcească, formate în decursul veacurilor. Îmi iubesc cazacii, cazacele, totul ! Îmi vine să plîng, adulmecînd mireasma pelinului de stepă. Și atunci cînd înflorește floarea-soarelui... și cînd deasupra Donului stăruie mirosul viilor udate de ploaie... Iubesc totul, toate, nespus de tare și dureros. Tu mă vei înțelege ! Mă gîndesc acum : dar dacă noi îi inducem în eroare tocmai pe acești cazaci ? Va fi fiind bună oare calea pe care vrem să-i atragem ?

— Ce vrei să spui ? întrebă Listnițki, stăpînit de o încordată neliniște.

Gîtul brun al lui Atarșcikov ieșea pueril și înduioșător din gulerul cămășii albe. Semicercul albastru al pleoapei atirna deasupra negului brun ; pe chipul său întors în profil se vedea licărirea umedă a ochiului pe jumătate închis.

— Mă gîndesc ; au nevoie cazacii de toate astea ?

— Dar atunci, de ce anume au nevoie ?

— Nu știu... Dar de ce se depărtează dinșii cu atîta putere de noi ? Revoluția parcă ne-ar fi despărțit în oi și în țapi ; interesele noastre parcă nu mai sînt aceleași...

— Uite ce, încep prudent Listnițki. În aceste împrejurări se face simțită deosebirea în modul de a percepe evenimentele... Avem mai multă cultură, putem aprecia în mod critic cutare sau cutare fapt ; pe cînd la ei, totul este mai primitiv, mai simplu... Bolșevicii le viră în cap ideea că războiul trebuie terminat, sau, mai bine zis, transformat într-unul civil... Îi asmut pe cazaci împotriva

noastră și, fiindcă oamenii sînt obosiți, fiindcă au mai multe elemente animalice și nu posedă aceeași conștiință, același sentiment moral, puternic, de datorie și de răspundere față de patrie, ca noi, este ușor de înțeles că asemenea lucruri își găsesc un teren prielnic... Într-adevăr, ce este patria în concepția lor ? E o noțiune abstractă, în orice caz. „Ținutul Oastei Donului stă departe de front și neamțul nu va ajunge pînă acolo“, iată cum raționează dîșii ! Și tocmai în aceasta constă răul. Trebuie să li se explice, în mod concret, ce fel de consecințe va atrage după sine transformarea acestui război într-unul civil.

Listnițki vorbea, simțind instinctiv că vorbele lui nu merg la inima ascultătorului și că Atarșcikov era gata-gata să închidă în cochilia lui tot ce avea pe suflet.

Într-adevăr, aceasta s-a și întîmplat : Atarșcikov măr-măi ceva neînțeles, stătu mult timp fără să mai spună o vorbă ; iar Listnițki se trudea în zadar să-și dea seama de labirintul în care rătăceau gîndurile amușitului său tovarăș.

„Trebuia să-l las să-și rostească părerile pînă la capăt“, se gîndi el cu părere de rău.

Atarșcikov îi ură „noapte bună“ și plecă fără nici un cuvînt. Însetat de o discuție sinceră, ridicase o clipă un colț din perdeaua neagră a necunoscutului, după care se ascunde orice om de ochii altui om, apoi lăsase perdeaua să cadă la loc.

Misterul acestui gînd străin și nepătruns îl tulbura totdeauna pe Listnițki. Prinse a fuma și stătu un timp culcat, privind cu încordare în negura ca o vată cenușie. Iar deodată și-o aminti pe Axinia, zilele de concediu care fuseseră pline numai de ea. Tîrziu, adormi cu gîndurile împăcate și cu răzlețele amintiri ale femeilor care-și încrucisaseră vreodată drumurile cu drumul său.

În sotnia lui Listnițki se afla un cazac din stanița Bukanovskaia, cu numele de Ivan Lagutin. În urma primelor alegeri, intrase membru în comitetul militar revo-

luționar al regimentului. Până la venirea regimentului la Petrograd nu se manifestase cu nimic ; dar, pe la sfârșitul lui iulie, comandantul de pluton îi raportă lui Listnițki că Lagutin trece pe la secția militară a Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd și că este, probabil, legat de Soviet, deoarece s-a și observat că poartă convorbiri dese cu cazacii din plutonul său și că are o influență negativă asupra lor. În sotnie au fost două cazuri când cazacii au refuzat să intre în gardă și în serviciul de patrulare. Ofițerul comandant de pluton le atribuia influenței lui Lagutin.

Listnițki hotărî că acest Lagutin se cuvine cunoscut cât mai de-aproape ; cunoscut și cercetat de el. Să-l provoace la o discuție sinceră ar fi fost un lucru necugetat și lipsit de tact. De aceea, Listnițki își impuse să mai aștepte. Prilejul se ivi mai repede de cum crezuse. Pe la sfârșitul lui iulie, plutonul trei fu însărcinat cu paza de noapte în străzile învecinate cu uzinele „Putilov“.

— Am să merg eu cu cazacii, îl preveni Listnițki pe comandantul plutonului. Spune să mi se pregătească armăsarul cel robiu.

Listnițki avea doi cai, „pentru orice eventualitate“, cum se exprima el. După ce se îmbrăcase cu ajutorul ordonanței, coborî în curte. Plutonul era gata încălecat. Străbătură câteva străzi prin întunericul ceșos și străpuns de lumină. Listnițki rămase dinadins ceva mai în urmă și-l strigă din spate pe Lagutin. Acesta se apropie de el, întorcându-și căluțul nearătos și se uită întrebător la esaul.

— Ce mai e nou la voi în comitet ? întrebă Listnițki.

— Nimic nou.

— Din ce staniță ești tu, Lagutin ?

— Din Bukanovskaia.

— Din ce sat ?

— Miteakin.

Acum, caii lor mergeau alături. În lumina felinarelor, Listnițki privea din cînd în cînd, cu coada ochiului, la chipul bărbos al cazacului. De sub șapca lui Lagutin se vedea părul pieptănat neted ; bărbuța bălaie și nu tocmai deasă îi acoperea obrazii rotunzi, ochii inteligenți și isteți erau adînc cufundați în găvanul orbitelor și ștreșiniți de arcurile sprîncenelor proeminente.

„E cam simplu, cînd te uiți la el, un om spălăcit ; dar cine știe ce se ascunde în sufletul său ? Desigur că mă urăște ca și pe tot ce e legat de vechiul regim, de «bîta caporalului»...” se gîndi Listnițki și voi să afle ceva despre trecutul lui Lagutin, fără să-și dea seama pentru ce anume.

— Ai familie ?

— Am, domnule esaul. Nevastă și doi copii.

— Și gospodărie ?

— D-apoi ce fel de gospodărie poate fi la noi ? întrebă Lagutin batjocoritor și cu o ușoară învăluire de mîhnire. Trăim și noi de azi pe mîine : boul cu cazacul, cazacul cu boul, și așa rămînem toată viața ! Pămîntul de la noi e numai nisip, adăugă el aspru, după ce stătu o clipă pe gînduri.

Listnițki trecuse o dată prin Bukanovskaia, îndreptîndu-se spre gara Sebreakovo. Își aminti în chipul cel mai viu această staniță oropsită și răzlețită undeva, departe de drumul mare, mărginită spre miazăzi de o uriașă pașiste netedă și înconjurată în mai multe părți de cursul șerpuitor și capricios al Hopiorului. Tot atunci, privind în depărtări, de pe creasta Elanskaia, de la hotar, la vreo douăsprezece verste, zărise livezile din vale topindu-se într-o ceață verzuie și turla albă a clopotniței, înălțată asemenea unui ciolan ros.

— Numai nisip la noi ! oftă Lagutin.

— Fără îndoială, ai vrea și tu să te întorci acasă, ai ?

— Cum să nu, domnule esaul ?... Bineînțeles că am vrea grozav să ne-ntoarcem acasă... Am trecut prin destule necazuri, cît a ținut războiul.

— Nu prea e cu puțință, frate, să ne întoarcem curînd acasă.

— Și tot va trebui să fie așa.

— Dar războiul încă nu l-am terminat !

— Avem să-l terminăm curînd ! Și atunci, hai acasă ! stăruia Lagutin cu încăpăținare.

— Se pare că vom mai avea de luptat chiar între noi. Tu ce crezi despre asta ?

Fără să-și ridice ochii pironiți pe oblîncul șei, Lagutin tăcu o vreme. Apoi întrebă :

— Cu cine să ne mai batem ?

— Parcă n-avem cu cine ? Uite, chiar cu bolșevici !

Lagutin tăcu din nou și tăcea mereu, ca și cum ar fi adormit, legănat de tăcânitul argintiu al potcoavelor. Mer-seră așa în tăcere ca la vreo trei minute. Măsurîndu-și vorbele răspicate, Lagutin rosti încet :

— N-avem ce împărți cu dinșii...

— Dar pămîntul ?

— Pămîntul va ajunge la toți.

— Tu știi unde vor să aducă lucrurile bolșevicii ?

— Am auzit și eu cîte ceva...

— Și atunci, după tine, ce-i de făcut dacă bolșevicii vor merge împotriva noastră, ca să ne cotopească pămîntul, să-i robească pe cazaci ? Doar tu ai luptat împotriva germanilor, ai apărat Rusia ?

— Germanul îi cu totul altceva !

— Și bolșevicii ?

— Păi, domnule esaul, începul Lagutin, hotărîndu-se, pesemne, să vorbească deschis, ridicîndu-și ochii și cău-tînd cu ei privirile lui Listnițki, bolșevicii n-au să-mi ia sforica mea de pămînt. N-am decît atît cît vine de un cap de om, și dinșii n-au nevoie de pămîntul meu. Pe cînd dumneavoastră, de pildă, fără supărare, vă rog, tatăl dumneavoastră are vreo zece mii de deseatine...

— N-are zece, ci numai patru...

— Ei bine, fie și patru... E o bucatică zdravănă !... Spuneți, rogu-vă, unde-i dreptatea ? ! Iar dacă te uiți prin toată Rusia, nu-i greu să vezi că mulți sînt la fel cu tatăl dumneavoastră. Judecați și dumneavoastră, domnule esaul : fiecare gură, cere de mîncare. Și dumneavoastră, și alții, toți vor să mănînce... Se zice că a fost odată un țigan care-și învăța iapa să nu mănînce : las-o, că se obișnuiește și așa, fără hrană. Și ea, sărmana, se obișnuie cît se obișnuie, iar după zece zile a căzut jos și a crăpat. Proastă ne-a fost orînduiala sub țar, proastă și strîmbă pentru oamenii săraci... Tatălui dumneavoastră i s-au dat patru mii de deseatine, dintr-o bucată, da' și el parcă mănîncă cu două guri ? E la fel cu noi, oamenii de rînd. De bună seamă că norodul n-are de ce se bucura de asemenea rînduială ! Bolșevicii au o socoteală adevărată, iar dumneavoastră spuneți să ne războim cu dinșii ?

Listnițki îl ascultă cu o stăpînită emoție, iar la sfîrșitul celor ascultate, își dădu seama că nu e în stare să găsească un argument temeinic. Simțea că acest cazac îi luase glasul cu chibzuielele lui simple, de o zdrobitoare putere, și, datorită faptului că începuse să-l tulbure conștiința adînc ascunsă a propriei sale nedreptăți, își ieși din sărute :

— Tu ce ești, bolșevic ? !

— Ce-are a face porecla ? întrebă Lagutin cu o voce batjocoritoare și tărăgănată. Nu-î vorba de poreclă, ci de adevăr ! Poporului îi trebuie adevărul, iară el este ascuns, dosit... Se spune chiar că ar fi murit de mult...

— Va să zică, cu umplutura asta te-au îndopat bolșevicii din *Sovdep*¹ ? Așadar, nu degeaba te-ai dat cu dinșii !

— Ehe, domnule esaul, pe noi, cei cu răbdare multă, chiar viața ne-a îndopat cu asta, iar bolșevicilor nu le-a rămas decît să aprindă fitilul !

— Tacă-ți gura ! Îți mai vine să și glumești ? se stropși Listnițki, minios. Răspunde-mi la asta : ai vorbit despre pămîntul lui taică-meu, despre pămîntul moșieresc, în general, adică despre proprietate. Dacă tu ai două cămăși și eu nici una, crezi că trebuie să-ți iau una cu sila ?

Fără să vadă fața lui Lagutin, Listnițki ghici că acesta zîmbea.

— Singur am să dau cămașa de prisos ! O și dădeam pe front, și nu una de prisos, ci pe cea din urmă, de umblam cu mantaua fără nimic dedesubt. Da' cînd e vorba de pămînt, vād că nimeni nu vrea să dea de la el.

— Dar tu n-ai destul pămînt ? ridică vocea Listnițki. Nu-ți ajunge ?

Drept răspuns, cu fața albă ca varul, Lagutin strigă aproape cu glasul sugrumat de îndirjire :

— Și crezi că mă doare sufletul numai pentru mine ? Am fost amîndoi în Polonia... Ei, cum trăiesc oamenii acolo ? Ai văzut sau nu ? Da' cum trăiesc țăranii din jurul nostru ? Eu i-am văzut ! Îmi clocotește sîngele în inimă. Ce, crezi că nu mi-e milă de dinșii ? Ai ? De-ai ști cît mă doare sufletul pentru polonezul ăsta cînd mă gîndesc la pămîntul său sărac !

¹ Abreviere de la *Sovet deputator* — Sovietul de deputați ai muncitorilor, țăranilor și soldaților.

Listnițki voi să răspundă ceva tăios, dar în această clipă un țipăt ascuțit răsună dinspre uriașele clădiri cenușii ale uzinelor „Putilov” :

— Prinde-l !

Copitele calilor tropotiră vuitor, bătînd darabana pe pavaj. Un foc de armă sfîșie liniștea nopții. Lovind cu cravașa, Listnițki înteeți calul la trap.

Ajunse în același timp cu Lagutin plutonul care se îngrămădise la o răscruce. Cazacii descălecau, zornăind cu săbiile ; un om prins se zbătea în mijlocul lor.

— Ce-i ? Ce este aici ? tună Listnițki, intrînd cu calul în mulțime.

— A dat cu piatra, scîrnăvia !

— A azvîrlit-o și a rupt-o la fugă !

— Arde-l, Arjanov !

— Ticălosule, te joci ? Spargi capetele oamenilor ?

Aplecat în șa, încheietorul de pluton, Arjanov, ținea de guler un om mărunț de statură, cu cămașa neagră și neîncinsă. Trei cazaci descălecați îi legau mîinile la spate.

— Cine ești ? strigă Listnițki, fără să se mai poată stăpîni.

Prinsul ridică fruntea, buzele lui mute se strîmbară ușor pe fața de o albeață tulbure și se strînseseră punga.

— Cine ești ? repetă întrebarea Listnițki. Zvîrli cu pietre, ticălosule ? Hai ! Taci ?... Arjanov !

Arjanov sări din șa, lăsînd din mînă gulerul omului prins și izbindu-l cu putere peste obraz.

— Ardeți-l ! ordonă Listnițki, întorcîndu-și brusc capul.

Trei-patru cazaci descălecați răsturnară la pămînt omul legat și începură să-l croiască cu gîrbacele. Lagutin sări din șa și se repezi la Listnițki :

— Domnule esaul ! Cum îngăduiți una ca asta ? Domnule esaul ! Și, apucînd cu putere genunchiul esaulului cu degetele lui tremurătoare, strigă : Nu se poate așa ceva ! Îi un om ! Ce faceți ?

Listnițki atinse calul cu dîrlogii și nu rosti nimic. Dintr-o săritură, Lagutin fu lîngă cazaci și-l apucă pe Arjanov de mijloc, poticnindu-se, împiedicîndu-se în sabie și încercînd să-l tragă la o parte. Arjanov mormăia, împotrivindu-se :

— Nu sări din senin ! Nu te aprinde ! Cum ? el azvîrlă

— cu bolovani, iar noi să tăcem din gură ? Dă-mi drumul ! Dă-mi drumul ! Ți-o spun omeneste !

Unul dintre cazaci se aplecă și, scoțindu-și arma de la spate, izbi cu patul în trupul celui doborât, cu o piriitură surdă. După o clipă, un țipăt sălbatic de fiară răsună, umplind strada.

Urmară câteva clipe de tăcere, și aceeași voce tremurătoare de om tânăr, înăbușită, chinuită de durere, horcând sub lovituri, strigă întretăiat :

— Bestii ! Contrarevoluționari ! Dați în mine ? O-of ! A-a-a-a !

Hac ! Hac ! Hac ! pocneau loviturile, una după alta.

Lagutin alergă la Listnițki, încheștându-se deznădăjduit de genunchiul lui și zgîriind pielea șei cu unghiile. Se ineca, gîfîind.

— Ai milă de el ! Îndurare !

— Pleacă !

— Esaulule ! Listnițki ! Auzi ? Ai să răspunzi !

— Cară-te de aici ! porunci șuierat Listnițki, împingîndu-și calul spre Lagutin.

— Fraților ! strigă acesta, apropiindu-se în fugă de cazacii care stăteau la o parte. Sînt membru în comitetul revoluționar al regimentului... Vă ordon : scăpați omul de la moarte ! Aveți să răspundeți... Aveți să răspundeți... Nu mai sînt vremurile trecute !

Un val puternic de ură oarbă, nehibzuită îl năpădi pe Listnițki. Își lovi calul cu biciușca între urechi și sări spre Lagutin. Cu o voce stridentă răcni, purtînd prin fața lui țeava neagră a revolverului, cu miros de unsoare veche :

— Taci, trădătorule ! Bolșevicule !... Te împușc !

Intr-o supremă zvîcnire a voinței, își desprinsese degetul de pe trăgaci, își struni calul să se ridice pe picioarele dinapoi și plecă în galop...

Cîteva clipe mai tîrziu, trei cazaci îl urmară. Omul, cu cămașa udă, strîns lipită de trup, era tirît, fără să-și miște picioarele, între caii lui Arjanov și Lapin. Sprijinit pe sub brațe de cazaci, se clătina, buimac, cu picioarele tîrșite pe pietre. Capul spart și plin de sînge se bălăbănea, prăvălindu-se pe spate, între umerii colțuroși, ridicați mult în sus, cu bărbia albă, înălțată spre cer. Un al treilea cazac călărea ceva mai la o parte. La colțul unei stradele luminate,

zări o birjă, se ridică în scări și se îndreptă în trap spre ea. Spuse ceva birjarului, pocnindu-se grăitor cu gîrbaciul peste carîmbul cizmei, și acesta porni cu grabă resemnată spre Arjanov și Lapin, opriți mai la capătul străzii.

A doua zi, Listnițki se trezi apăsător de simțămîntul că în ajun săvîrșise o mare și ireparabilă greșală. Mușcîndu-și buzele, își aminti cum fusese bătut omul care aruncase cu piatra în cazaci, și scena petrecută apoi între el și Lagutin. Făcu o grimasă. Tuși gînditor. Pe cînd se îmbrăca, chibzui că deocamdată Lagutin nu trebuie zădărit, ca să nu se înăsprească raporturile cu comitetul regimentului, și că mai cuminte va fi să aștepte pînă cînd ciocnirea din ajun între el și Lagutin se va șterge din amintirea cazacilor, ca mai apoi să-l înlătore discret din calea sa.

„Asta se cheamă a te înrudi cu cazacul!”, se ironiza amar Listnițki, și în toate zilele următoare fu obsedat de apăsătoarea amintire a celor petrecute.

Pe la începutul lui august, într-o zi însorită și caldă, Listnițki plecase cu Atarșcikov să se plimbe prin oraș. După discuția din ziua adunării ofițerilor, nu se ivise nici un fapt nou care să fi limpezit în vreun fel ceva din tot ce rămăsese nespus atunci. Atarșcikov umbla retras, păstrîndu-și în el gîndurile nerostite și, drept răspuns la toate repetatele încercări ale lui Listnițki de a-l îndemna să-și deschidă inima, lăsă să coboare perdeaua de nepătruns la care recurg de obicei cei mai mulți oameni, ascunzîndu-și astfel de ochii altora adevărata lor față. Lui Listnițki i se părea mereu că în legăturile sale cu alți semenii omul păstrează sub chipul său aparent un altul, care adesea rămîne necunoscut pentru totdeauna. Era adînc incredințat că, dacă învelișul acesta s-ar putea răzui, orice om și-ar arăta miezul gol, cel adevărat și neîmpodobit de nici o minciună. De aceea dorea totdeauna, într-un chip chinuitor, să pătrundă ce anume se află dincolo de acest obrăzar al insului cu amăgitoare înfățișare de om grosolan, aspru, temerar, obraznic, voios sau vesel. În împrejurarea de față, gîndindu-se la Atarșcikov, ghicea un singur lucru și anume că se zbate dureros în căutarea unei ieșiri din atîtea contradicții cîte s-au ivit, căutînd să împace cele căzăcești cu cele bolșevice. Această bănuială îl sili să-și curme încercările de apropiere și să aibă o atitudine mai rezervată față de Atarșcikov.

Mergeau astfel pe Nevski Prospekt, schimbînd din cînd în cînd frînturi de vorbire fără nici o însemnătate.

— Hai să intrăm să mîncăm ceva ! propuse Listnițki, arătînd din ochi spre ușa unui restaurant.

— Fie ! consimți Atarșcikov.

Intrară și se opriră cu un aer oarecum dezarmat : toate măsutele erau ocupate. Atarșcikov se și întorcea spre ușă să plece, cînd un domn cu obrazul puhav, bine îmbrăcat, care ședea împreună cu două doamne și se uitase îndelung la dîșii, se ridică și se apropie, scoțîndu-și politicos pălăria tare :

— Scuzați... Nu doriți să ocupați măsuta noastră ? Noi plecăm ! (Zîmbea, arătîndu-și dinții rari și galbeni de fumul tutunului, schițînd cu mîna un gest de invitație. Sînt bucuros să pot face un mic serviciu domnilor ofițeri ! Sînteți mindria noastră !...)

Doamnele se ridicară de la măsută. Una, înaltă și brună, își potrivea coafura ; cealaltă, mai tinără, o aștepta, jucîndu-se cu umbreluța.

Ofițerii mulțumiră prea amabilului domn și trecură spre fereastră să ia în stăpînire măsuta. Raze subțiri de soare pătrundeau prin storurile trase, înfigîndu-se în fața de masă, asemenea unor ace galbene. Mirosurile mîncărilor înăbușeau mireasma tulburătoare a florilor așezate pe mese.

Listnițki ceru o gustare rece și, în așteptarea ei, desfoia petalele unei flori galbene-roșiatice, pe care o luase din vas. Atarșcikov își ștergea cu o batistă sudoarea de pe frunte ; clipea mărunt, și ochii săi aplecați în jos, cu semne de nemărginită oboseală, urmăreau jocul unei raze de soare, tremurînd pe piciorul măsutei vecine.

Nu-și terminaseră încă gustarea, cînd doi ofițeri se iviră în restaurant, discutînd cu glas tare.

Căutînd cu privirile un loc liber, primul întoarse spre Listnițki obrazul bronzat de dogoarea arșițelor. O sclipire de bucurie se ivi în ochii negri și sașii.

— Listnițki ! Tu ești, în carne și oase ? strigă ofițerul, cu o voce sigură și fără nici o stinghereală, îndreptîndu-se grăbit spre el.

Dinții albi îi sclipeau sub mustățile negre. Listnițki îl recunoscuse pe esaulul Kalmîkov, iar în urma lui pe Ciubov.

Își strînseră mîinile cu putere. După ce-l prezentă pe Atarșcikov foștilor săi camarazi de regiment, Listnițki întrebă :

— Ce vînt vă aduce pe aici ?

Răsucindu-și mustața, Kalmîkov își înclină capul pe spate, aruncînd priviri plezișe în dreapta și în stînga, apoi rosti :

— Sintem în delegație. Vă povestesc mai tirziu. Vorbește deocamdată despre tine. Cum o mai duci la Regimentul 14 ?

...Ieșiră toți împreună. Kalmîkov și Listnițki rămaseră puțin în urmă, cotiră în prima stradă și, după o jumătate de ceas, părăsind cartierele zgomotoase, mergeau discutînd cu voce scăzută și privind cu teamă de jur împrejur.

— Corpul III al nostru se află în rezerva frontului românesc, povesti cu însuflețire Kalmîkov. Acum vreo zece zile, primesc ordin de la comandantul regimentului să predau comanda sotniei și să plec, împreună cu sotnicul Ciubov, la dispoziția statului-major al diviziei... Minunat ! Predau comanda. Venim la statul-major al diviziei. Colonelul M. de la secția operații — îl cunoști și tu — îmi comunică în mod confidențial că trebuie să plec imediat la generalul Krîmov. Bun !... Merg împreună cu Ciubov la comandamentul corpului de armată. Krîmov mă primește și, fiindcă știe ce fel de ofițeri sînt trimiși la el, îmi spune pe șleau : „La putere sînt niște oameni care, în mod conștient, duc țara la o catastrofă ; este necesară schimbarea celor de la conducerea guvernului, poate chiar înlocuirea Guvernului Provizoriu printr-o dictatură militară”. A pomenit numele lui Kornilov, candidat probabil, apoi mi-a propus să merg la Petrograd, la dispoziția Comitetului general al Uniunii ofițerilor... Acum, s-au grupat aci cîteva sute de ofițeri de încredere. Îți dai seama în ce constă rolul nostru ? Comitetul general al Uniunii ofițerilor lucrează în contact cu Sovietul uniunii noastre, a trupelor de cazaci, organizează batalioane de asalt la nodurile de cale ferată și în divizii. Toate astea vor fi de folos într-un viitor apropiat...

— Și ce anume va rezulta din toate acestea ? Tu cum vezi lucrurile ?

— Ei, asta-i bună ! Voi, care stați aici, nu v-ați lămurit încă asupra situației ? Fără îndoială, se va produce o lovitură de stat ; Kornilov va veni la putere... Toată armata se ridică pentru el, ca un zid. La noi oamenii cred așa : sînt două puteri echivalente — adică Kornilov și bolșevicii. Kerenski se află între două pietre de moară ; într-un fel sau altul, va fi strivit de una din ele... Deocamdată, n-are decît să doarmă în patul Alisei¹. Este un calif de o oră. Kalmikov tăcu și, jucîndu-se gînditor cu ciucurii de la dragonul sabiei, urmă : De fapt, noi sîntem niște pionii într-un joc de șah, iar pionii nu știu unde-i va așeza mîna jucătorului. Eu, de pildă, nu-mi închipui tot ce se petrece la Marele cartier. Știu că între generalii Kornilov, Lukomski, Romanovski, Krîmov, Denikin, Kaledin, Erdely și mulți alții există o tainică legătură, o înțelegere.

— Dar armata ?... Îl va urma oare toată armata pe Kornilov ? întrebă Listnițki, luîndu-și pașii.

— Bineînțeles că soldătimea nu va merge ! O vom conduce noi !

— Tu știi că Kerenski, sub presiunea celor de stînga, vrea să-l destituie pe comandantul suprem ?

— Nu va îndrăzni ! O să fie pus chiar mîine în genunchi. Comitetul general al Uniunii ofițerilor i-a și exprimat părerea sa cu privire la acest lucru, într-o formă destul de categorică.

— Ieri, Sovietul uniunii trupelor de cazaci și-a trimis delegații la el, spuse zîmbind Listnițki. Ei au declarat în numele cazacilor că nici măcar prin gînd nu le poate trece să admită destituirea lui Kornilov. Știi tu ce le-a răspuns ? „Sînt niște insinuări ! Guvernul Provizoriu nu intenționează să facă una ca asta !” Încearcă să calmeze opinia publică, dar în același timp cochetează ca o tîrfă cu comitetul executiv al Sovdep-ului.

Kalmikov scoase din mers carnetul de campanie și citi :

— „Congresul reprezentanților vieții publice salută în persoana dumneavoastră pe comandantul suprem al armatei ruse. Congresul declară că el consideră criminale orice fel de încercări de a vă compromite prestigiul în armată

¹ *Alisa* (Alexandra Feodorovna) — născută prințesă Alice de Hessa, soția țarului Nicolae II (n. ed. ruse).

și în Rusia și-și unește glasul cu acela al ofițerilor, al cavalerilor ordinului «Sfintului Gheorghe» și al cazacilor. În aceste clipe cumplite, de grele încercări, toată Rusia conștientă își îndreaptă spre dumneavoastră privirile pline de nădejde și de credință. Dumnezeu să vă ajute în marea dumneavoastră operă de refacere a puternicei armate și de salvare a Rusiei ! Rodzeanko ¹. Cred că este limpede. De destituirea lui Kornilov nici nu poate fi vorba. Apropo, ai văzut ieri sosirea lui ?

— Abia noaptea trecută am sosit de la Țarskoe-Selo.

Kalmikov zîmbi, dezvelind un șirag de dinți puternici, intacți, cu gingii roze și sănătoase. Ochiul lui înguștit se strînsese cu nenumărate zbîrcituri, fugind din colțurile lor ca firele de pălenjenis.

— O primire extraordinară ! Escorta — un escadron din divizia de tekini ². Mitrallere pe automobile. Tot alaiul se îndreaptă spre Palatul de iarnă. Un avertisment destul de transparent... ha-ha-ha ! Dacă ai fi văzut mutrele acestor călăreți, cu căciulile lor mișoase ! Ah ! Face să te uiți la ei ! Îți lasă o impresie deosebită.

După ce mai hoinărește un timp prin cartierul Moskovsko-Narvski, cei doi ofițeri se despărțiră.

— Noi, Jenea, nu trebuie să ne pierdem din vedere unul pe celălalt, spuse Kalmikov. Se apropie vremuri de restriște. Ține-te bine, altfel cazi !

Apoi se întoarse și-i strigă lui Listnițki, care se depărta :

— Am uitat să-ți spun... Îți aduci aminte de Merkulov al nostru ? Pictorul ?

— Da, și ?

— Mort încă din mai.

— Nu mai spune !

— Și încă din nebăgare de seamă. Nici nu poate exista o moarte mai stupidă ! O grenadă a făcut explozie în mâinile unui cercetaș, i-a rupt brațul pînă la cot, iar din Mer-

¹ Rodzeanko M. V. (1859—1924) — mare moșier. În perioada regimului lui Kerenski a luat parte activă la organizarea forțelor contrarevoluționare. După Revoluția din Octombrie, se afla în rândurile armatei albe, apoi a emigrat în străinătate.

² Divizie de cavalerie, formată din turkmeni din ținutul Ahal-Teke. Era una din unitățile de încredere în armata țaristă, iar mai târziu, în armata albă.

kulov n-am găsit decât resturi de intestine și „Zeiss”¹ l-ul său sfărîmat. Trei ani l-a cruțat moartea...

Kalmikov mai strigă ceva, dar vîntul, brusc dezlănțuit, ridică un vîrtej de praf cenușiu, aducînd numai frînturi de cuvinte fără înțeles. Listnițki dădu din mînă și se depărtă, întorcîndu-și din cînd în cînd ochii.

13

În ziua de 6 august, generalul Lukomski, șeful de stat-major al comandantului suprem, primi prin generalul Romanovski, șeful secției operații a Marei cartier general, dispoziția de a concentra Corpul III de cavalerie, împreună cu Divizia Indigenă², în sectorul Nevel — Nivo-Sokolniki — Velikie Luki.

— De ce tocmai în acest sector ? Doar aceste unități se află în rezerva frontului românesc ! ?... se miră Lukomski.

— Nu știu, Alexandr Sergheevici. Vă transmit exact ordinul comandantului suprem.

— Cînd l-ați primit ?

— Ieri. La orele unsprezece seara, comandantul suprem m-a chemat și mi-a ordonat să vă aduc la cunoștință aceasta azi-dimineață.

Romanovski se plimbă un răstimp lingă fereastră, căl_cînd în virful picioarelor, apoi, oprindu-se în fața hărții strategice a Europei Centrale, care ocupa jumătate din perete în cabinetul lui Lukomski, îi spuse fără să se întoarcă, cercetînd harta cu o atenție exagerată :

— Cereți-i lămuriri ! Se află acum în cabinet !

Lukomski strînse hîrțile de pe masă, dădu fotoliul la o parte și păși cu mersul ferm, apăsător, cu care umblă toți militarii în vîrstă, cînd încep să se ingrașe. Lingă ușă, lăsîndu-l pe Romanovski să treacă înainte și urmărind probabil cursul propriilor sale gînduri, rosti :

— E just ! Da...

În aceeași clipă, din cabinetul lui Kornilov ieși un colonel înalt, cu picioare lungi, pe care Lukomski nu-l cu-

¹ Binoclu „Zeiss”.

² Divizie de cavalerie alcătuită din caucazieni. Se mai numea „divizia sălbatică”.

131

noștea. Colonelul se dădu respectuos la o parte și se depărtă pe coridor, schiopătînd destul de tare și săltîndu-și umărul paralizat cu o mișcare comică și sinistră în același timp.

Aplecîndu-se ușor înainte, sprijinindu-se de masă cu palmele puse pieziș, Kornilov spunea unui ofițer în vîrstă, care stătea în fața lui :

— ...trebuia să așteptați. M-ai înțeles ? Rog să fiu informat imediat după sosirea la Pskov... Poți pleca.

Așteptă pînă cînd ușa se închise în urmă ofițerului, apoi se lăsă în fotoliu cu o mișcare ușoară, tinerească, și, împingînd un alt fotoliu înspre Lukomski, îl întrebă :

— Ați primit de la Romanovski dispozițiunea mea cu privire la deplasarea Corpului III ?

— Da. Tocmai în această chestiune am venit să vă vorbesc... De ce ați ales acest sector pentru concentrarea corpului ?

Lukomski privea atent fața smeadă a lui Kornilov. Era de nepătruns, de o nepăsare asiatică ; zbîrciturile piezișe, atît de cunoscute, coborau pe obraji de la nas spre gura sobră, acoperită de o mustață pleoștită și rară. Expresia aspră și dură a chipului său contrasta cu șuvița de păr care-i cădea pe frunte, cu un aer copilăresc.

Rezemîndu-se în cot, sprijinindu-și bărbia în palma mică și osoasă, Kornilov își micșoră ochii de mongol, cu sclipiri vii, și răspunse, atingînd cu mîna genunchiul lui Lukomski :

— Intenționez să concentrez cavaleria nu în mod special în spatele Frontului de nord, ci într-un sector de unde, în caz de nevoie, ar putea să fie aruncată cu aceeași ușurință atît pe Frontul de nord, cît și pe cel de vest. După părerea mea, sectorul ales corespunde cum nu se poate mai bine acestei cerințe. Sînteți de altă părere ?

Lukomski strînse din umeri cu un gest nehotărît.

— Nu există nici un motiv de îngrijorare în privința Frontului de vest. E mai bine să se concentreze cavaleria în sectorul Pskov.

— Pskov ? repetă Kornilov, aplecîndu-se înainte cu tot trupul, și, ridicînd ușor buza subțire și palidă, dădu negativ din cap. Nu, sectorul Pskov este nepotrivit.

Cu o mișcare obosită, bătrânească, Lukomski își puse palmele pe rezemătoarea fotoliului, apoi spuse, alegându-și cu băgare de seamă cuvintele :

— Lavr Gheorghievici, voi da imediat ordinele necesare ; dar am ajuns la impresia că dumneavoastră nu spuneți totul.. Sectorul pe care l-ați ales pentru concentrarea cavaleriei este foarte nimerit în ipoteza că ar trebui aruncată într-o bună zi spre Petrograd ori spre Moscova ; o asemenea dislocare a cavaleriei nu asigură însă Frontul de nord, chiar dacă ar fi numai faptul că deplasarea ei va fi din cale afară de anevoioasă. Dacă nu m-am înșelat și dacă într-adevăr imi ascundeți ceva, vă rog să mă lăsați să plec pe front sau să-mi expuneți considerațiunile dumneavoastră în întregime. Un șef de stat-major nu poate rămâne la locul ce-l ocupă, decît dacă se bucură de încrederea deplină a superiorului său.

Kornilov îl asculta atent, cu capul înclinat, și totuși avu timp să observe, dintr-o singură privire, cum chipul, în aparență rece al lui Lukomski, se acoperise de o slabă și abia vizibilă roșeață, pe care emoția i-o urcase în obraz. După ce se gîndi cîteva clipe, răspunse :

— Aveți dreptate. Am anumite considerațiuni despre care n-am vorbit încă. Vă rog să dați dispozițiuni pentru deplasarea cavaleriei și chemați-l urgent aici pe generalul Krîmov, comandantul Corpului III. Iar noi vom discuta amănunțit totul, după ce mă voi înapoia de la Petrograd. Credeți-mă, Alexandr Sergheevici, nu vreau să vă ascund nimic ! spuse Kornilov, punînd accentul pe cea din urmă frază, și se întoarse cu vioiciune, auzind bătăi în ușă. Intră !

Intră von Wisin, ajutorul comisarului pe lingă Marele cartier, și un general scund și blond. Lukomski se ridică și, plecînd, auzi cum Kornilov răspunse aspru la o întrebare a lui von Wisin :

— N-am acum timp să revizuiesc cazul generalului Miller ! Cum ?... Da, plec !

După ce se întoarse de la Kornilov, Lukomski stătu timp îndelungat la fereastră. Netezindu-și bărbuța pornită pe cărunțire, privea gînditor cum vîntul clătina crestele stufoase ale castanilor și cum învăluia iarba plecată, scăldată în razele soarelui.

Un ceas mai târziu, statul-major al Corpului III cavarerie primi de la șeful de stat-major al comandantului suprem ordinul să se pregătească de deplasare. În aceeași zi, comandantul corpului, generalul Krîmov, care în urma dorinței lui Kornilov refuzase cândva postul de comandant al Armatei a II-a, fu chemat urgent de Marele cartier printr-o telegramă cifrată.

În ziua de 9 august, Kornilov plecă la Petrograd cu un tren special, păzit de un escadron de tekini.

A doua zi, la Marele cartier se discutau diferite zvonuri cu privire la destituirea și chiar la arestarea comandantului suprem; totuși, în dimineața zilei de 11 Kornilov se întoarse la Moghiliiov.

Imediat după înapoiere, îl invită la dînsul pe Lukomski. După ce citi telegramele și buletinele informative, își potrivește manșeta de un alb imaculat, care sublinia culoarea măslinie a palmei înguste, și își pipăie gulerul. Aceste mișcări sacadate vădeau o emoție neobișnuită la el.

— Acum putem isprăvi convorbirea întreruptă mai deunăzi! rosti el cu glas scăzut. Vreau să mă refer la considerațiunile care m-au îndemnat să deplasez Corpul III spre Petrograd și despre care n-am vorbit încă împreună. Știți că la 3 august, cînd am fost la Petrograd, la ședința guvernului, Kerenski și Savînkov¹ m-au prevenit că nu trebuie să ating cele mai importante probleme ale apărării, deoarece, după spusele lor, printre miniștri sînt oameni nesiguri... Înțelegeți? Eu, comandantul suprem, prezentîndu-mi raportul în fața guvernului, nu pot vorbi despre planurile de operații, fiindcă nimic nu garantează că, după cîteva zile, cele spuse de mine nu vor fi cunoscute de comandamentul german! Și acesta se cheamă un guvern? De-ar fi numai atît, cum să mai cred, oare, că el va salva țara?

¹ Savînkov, B. V. (1879—1925) — fruntaș al partidului socialist-revoluționar (eserii). În anii 1903—1905 a luat parte la o serie de acțiuni teroriste. După revoluția din februarie 1917, a fost ministru în cabinetul lui Kerenski. După Revoluția din Octombrie se manifestă ca un adversar activ al Puterii sovietice. Unul din organizatorii Armatei de voluntari albgardiști. Ulterior, participă la o seamă de rebeliuni contrarevoluționare. În 1924 este arestat și condamnat la 10 ani închisoare pentru trecerea ilegală a frontierei U.R.S.S. În timpul detențiunii se sinucide.

Kornilov se duse la ușă, cu pași repezi, siguri, o încuie cu cheia și, după ce se întoarse la locul său, rosti, plimbându-se adinc tulburat prin fața mesei :

— E dureros și revoltător să vezi cum niște lichele conduc țara. Lipsa de voință, de tărie de caracter, nepriceperea, nehotărîrea, adeseori chiar cea mai ordinară mișelie — iată ce călăuzește acțiunile acestui așa-numit guvern... Cu concursul binevoitor al unor domni ca Cernov¹ și alții, bolșevicii îl vor mătura pe Kerenski. Iată, Alexandr Sergheevici, în ce stare se află Rusia ! Călăuzindu-mă de principiile care vă sînt cunoscute, vreau să feresc patria de zguduiri noi. Eu deplasez Corpul III, cu scopul, mai ales, de a-l concentra spre sfîrșitul lui august în preajma Petrogradului, iar dacă bolșevicii se vor manifesta pe față, trădătorii patriei vor fi tratați după cum merită. Conducerea directă a operațiilor o încredințez generalului Krîmov. Sînt convîns că, dacă va fi necesar, el va spînzura, fără șovăire, tot Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților. Guvernul Provizoriu... O să vedem. Nu urmăresc nimic pentru mine personal. Să salvăm Rusia, s-o salvăm neapărat, cu orice preț !...

Kornilov se opri în fața lui Lukomski și-l întrebă brusc :

— Împărtășiți și dumneavoastră convingerea că numai printr-o asemenea măsură se poate asigura viitorul țării și al armatei ? Veți merge, oare, cu mine pînă la capăt ?

Lukomski se ridică din fotoliu, zguduit de emoție, strîngînd cu putere mîna caldă și uscată a lui Kornilov.

— Vă împărtășesc pe deplin părerea ! Voi merge pînă la capăt ! Trebuie să chibzuim, să cîntărim și să lovim. Încredințați-mi mie misiunea aceasta, Lavr Gheorghievici !

— Planul este elaborat de mine. Detaliile vor fi lucrate de colonelul Lebedev și de căpitanul Rojenko. Dumneavoastră, Alexandr Sergheevici, sînteți prea împovărat de altele... Aveți încredere în mine, vom mai avea timp să discutăm totul și, dacă se va ivi nevoia, să facem schimbările necesare...

¹ Cernov, V. M. (1876—1952) — fruntaș al partidului socialist-revoluționar ; a participat la organizarea rebeliunilor antisovietice în regiunea Volgăi, în 1918. În 1920 a emigrat în străinătate, continuînd activitatea antisovietică.

În acele zile, Marele cartier trăia o viață înfrigurată. La reședința guvernatorului din Moghiliov, veneau zilnic ofițeri din diferite unități, bronzăți de soare și de vînt, cu bluze de campanie prăfuite pe toate fronturile. Veneau să-și ofere serviciile; veneau reprezentanți eleganți ai Uniunii ofițerilor și al Sovietului căzăcesc, veneau solii de la Don trimiși de Kaledin, primul cazac ajuns ataman al Ținutului Oastei Donului. Mai veneau și anumiți civili. Veneau oameni care voiau cu toată sinceritatea să-l ajute pe Kornilov, pentru a ridica pe picioare vechea Rusie, prăbușită în februarie; dar erau și alții, hrăpăreți, care adulmecau de departe mirosul unei mari vărsări de sînge, care ghiceau mîna fermă ce va tăia arterele țării și care veneau în stoluri la Moghiliov, cu nădejdea că vor izbuti și dinșii să inhațe ceva întru procopsirea lor. Numele lui Dobrinski, Zavoiko și Aladin se auzeau mereu repetate la Marele cartier, unde erau considerați ca niște oameni avînd strînse legături cu comandantul suprem. La Marele cartier și la statul-major al atamanului de campanie al Oastei Donului, se spunea în șoaptă că Kornilov ar fi prea încrezător, ceea ce a îngăduit opoziția unui suspect anturaj de aventurieri. În același timp însă, în cercurile largi ale ofițerimii domnea convingerea că Kornilov simboliza refacerea Rusiei. Și toți aceia care doreau cu patimă această restaurare alergau de pretutindeni sub steagul său.

La 13 august, Kornilov plecă la Moscova, la ședința consiliului de stat.

O zi caldă, cu cerul ușor acoperit, turnat parcă din aluminu albăstrui. Un nor cenușiu, cu tivuri liliachii, drept în zenit. O ploaie piezișă, binefăcătoare, întretăiată de luminile curcubeului, se revarsă peste cîmp, peste trenul huriind pe șine, peste pădurea poleită ca-n basme de gălbeneala întiilor brume, peste siluetele îndepărtate ale mestecenilor, cu linii pure de acuarelă, peste pămîntul înveșmîntat în culori cernite de ajun de toamnă.

Trenul zvîrle de zor verstele îndărăt. Un vâl roșcat de fum șerpuiește în urmă-i. Un general scund, în uniformă kaki, cu crucile ordinului „Sfîntul Gheorghe” pe piept, stă la fereastra coborîță. Îngustîndu-și ochii pieziși, negri ca doi cărbuni, scoate capul pe geam, și picăturile calde de

ploaie îi udă din belșug fața dogorită de arșița verii și neagra-i mustață pleoștită ; vîntul îi flutură, îi piaptănă înapoi șuvița de păr răsucită copilărește peste frunte.

Cu o zi înainte de sosirea lui Kornilov, esaulul Listnițki venise și el la Moscova, cu o însărcinare deosebit de importantă din partea Sovietului uniunii trupelor de cazaci. După ce predă plicul la statul-major al unui regiment de cazaci, cantonat în Moscova, auzi că pe a doua zi era așteptată sosirea lui Kornilov.

La amiază, Listnițki se afla în gara Alexandrovski. În sala de așteptare și la bufetele de clasa I și a II-a, mare înghesuială ; militarii predomină. Pe peron e înșirată garda de onoare a școlii militare Alexandrovskoe ; mai departe, lingă pod, batalionul de femei „al morții”¹ din Moscova. Trenul apare pe la trei după-amiază. Vorbele amuțesc brusc. Fanfara izbucnește într-un vârtej de sunete, nenumărate picioare se tîrșesc și tropăie ; freamătul mulțimii îl ridică pe Listnițki din loc, îl duce, îl aruncă pe peron. Ieșind din imbulzeală, zărește două șiruri de tekini aliniindu-se în fața vagonului comandantului suprem. Peretele lăcuit al vagonului sclipește, reflectînd mantiile lor de un roșu-aprins. Însoțit de cîțiva militari, Kornilov iese din vagon și trece în revistă garda de onoare, delegațiile din partea Uniunii cavalerilor ordinului „Sfîntul Gheorghe”, a Uniunii ofițerilor din forțele terestre și navale, a Sovietului uniunii trupelor de cazaci.

Printre persoanele care se prezentau comandantului suprem, Listnițki recunosc pe atamanul Oastei Donului, Kaledin, și pe generalul Zaioncikovski ; ofițerii din jurul său rosteau numele celorlalți :

- Kisleakov, ministrul-adjunct la comunicații.
- Rudnev, primarul Moscovei.

¹ La sfîrșitul războiului mondial s-au format așa-numitele „unități de asalt”. Pe timpul lui Kerenski existau regimente speciale de asalt și chiar un „batalion al morții” feminin de asalt. Unitățile de asalt s-au transformat ulterior în unelte ale contra-revoluției.

— Prințul Trubetkoi, șeful cancelariei diplomatice de la Marele cartier.

— Musin-Pușkin, membru al Consiliului de stat.

— Colonelul Caillaux, atașat militar francez.

— Prințul Golițin...

— Prințul Mansirev !... se auzeau voci pline de slugarnic respect.

Listnițki mai văzu cum doamnele elegant îmbrăcate, înghesuite în mare număr de-a lungul peronului, revărsară o ploaie de flori asupra lui Kornilov, care se apropia. O floare roz rămase agățată de eghileții uniformei. Kornilov o scutură cu o mișcare sfioasă și parcă nehotărâtă. Un bătrîn și bărbos cazac din Ural începu, bîlbîind, o cuvîntare de bun venit în numele celor douăsprezece oști căzăcești. Listnițki n-avu cînd s-audă sfîrșitul, izbit în zid, mai-mai să se aleagă cu cureaua săbiei ruptă. După discursul lui Rodicev, deputat în Dumă, Kornilov porni mai departe, înconjurat de o mulțime compactă. Luîndu-se de mîini, ofițerii formară un cordon de protecție ; fură însă îndată împrăstiați ; zeci de mîini se întindeau spre Kornilov. O doamnă grasă, cu părul în dezordine, alerga cu pași mici alături de dînsul, încercînd să-și lipească buzele de mîneca uniformei de un verde-deschis. La ieșirea din gară, Kornilov fu ridicat pe brațe și dus de mulțime în tunete asurzitoare de bun venit. Cu o mișcare smucită din umăr, Listnițki împinse la o parte un domn cu aer de demnitar și izbuti să apuce cu mîna cizma lăcuită a lui Kornilov, care se ivi pe sus, în fața ochilor. Apucîndu-i cu îndemînare piciorul, și-l încălecă pe umăr, fără să-i simtă greutatea, înăbușit de emoție, gîndindu-se numai cum să-și păstreze echilibrul și mersul ritmic. Apoi pași înainte, dus legănat de tălăzuirea mulțimii, asurzit de urletele-i și de tunetele de alamă ale fanfarei. Își potrivi cutele bluzei ieșite de sub centură în înghesuială și coborî treptele spre piață. În fața lui zări altă mulțime, șirurile verzi ale trupelor, aliniate de-a lungul traseului, o sotnie călare de cazaci. Cu mîna infiptă la cozoroc, clipind din ochii umezi, încercă, fără a izbuti, să-și stăpînească tremurul de neînvins al buzelor. Lua vag aminte cum țacăneau aparatele fotografice ; vag întrezărea într-un păienjenis mulțimea în delir, defilarea

iuncherilor și generalul mărunț, zvelt, cu chip de mongol, care stătea în poziția de drepti, privind-i cum trec prin fața lui.

A doua zi, Listnițki pleacă la Petrograd. Așezându-se în vagon, pe patul de sus, își întinse mantaua și începu să fumeze, gândindu-se la Kornilov :

„Cu riscul vieții, a fugit din prizonierat¹, ca și cum ar fi știut că va fi atât de necesar patriei ! Ce chip are ! Cioplit parcă în piatră cenușie. Nici o trăsătură comună, nimic de prisos... Și caracterul — la fel. Pentru el, probabil, toate sînt clare, toate calculate. Cînd va veni momentul prielnic, el ne va conduce. Ciudat, nici nu știu măcar dacă este monarhist. Monarhie constituțională... Ah, dacă fiecare ar avea tot atîta încredere în puterile sale !”

Cam la aceeași oră, la Moscova, în timpul cît ședința consiliului de stat era suspendată, doi generali se plimbau pe o fișie scurtă de parchet din coridorul Teatrului Mare și discutau cu voce scăzută ; unul uscățiv, cu chipul de mongol, celălalt robust, cu capul pătrat și tuns perie, solid înșurubat pe umeri, cu părul lins neted la tîmplele cărunte, și cu urechile strîns lipite de cap.

— Acest punct din declarație prevede desființarea comitetelor de unități ?

— Da. Un front unitar, unitatea de acțiune sînt absolut necesare. Fără aplicarea măsurilor indicate de mine, nu există nici o salvare. Armata este, fizicește vorbind, incapabilă să se mai bată. O astfel de armată nu numai că nu va obține victoria, dar nu va fi în stare să reziste nici măcar la o presiune ceva mai serioasă. Unitățile sînt descompuse de propaganda bolșevică... Și aici, în spatele frontului ? Vedeți cum reacționează muncitorii la orice încercare de a-i ține în friu : greve și manifestații ! Membrii consiliului au fost nevoiți să vină pe jos... Rușine ! Militarizarea spatelui frontului, instalarea unei mîini aspre purtătoare de sancțiuni, nimicirea necruțătoare a tuturor bolșevicilor, acești propagatori ai marasmului

¹ Generalul Kornilov a fost capturat de germani, cu resturile diviziei sale, în 1915, iar în 1916 a fugit din captivitate.

— Iată sarcinile noastre imediate. Mă pot bizui și pe viitor pe sprijinul dumneavoastră, Alexei Maximovici ?

— Fără nici o rezervă, sînt cu dumneavoastră.

— Eram sigur de asta. Mulțumesc. Vedeți că, atunci cînd este nevoie să se procedeze hotărît și ferm, guvernul se limitează la paliative și la fraze pompoase : „Vom înăbuși prin fier și sînge încercările acelor care, ca în zilele din iulie, vor atenta din nou la puterea izvorîtă din popor“... Nu ! Noi sîntem obișnuiți să acționăm, și numai după aceea să vorbim. Ei procedează invers. Ei bine... va veni timpul cînd își vor culege roadele politicii de paliative. Nu vreau însă să iau parte la acest joc necinstit ! Am fost și rămîn pentru lupta deschisă ; pertractările sînt împotriva firii mele.

Generalul cel scund se opri în fața interlocutorului și, apucîndu-i un nasture de metal de la vestonul de culoare kaki-închis, rosti aproape gîgăvînd de emoție :

— Le-au scos botnița, iar acum tot ei se sperie de democrația lor revoluționară. Roagă să se aducă de pe front spre capitală trupe de încredere, dar în același timp tot ei, făcînd jocul acestei democrații, se tem să întreprindă ceva concret. Un pas înainte, unul înapoi... Numai printr-o consolidare totală a forțelor noastre, prin cea mai puternică presiune morală, vom putea constrînge pe cei din guvern să facă concesii, iar dacă nu, atunci vom vedea ! Fără șovăire, am să las descoperit frontul : las' să-i învețe minte nemții !

— Am vorbit cu Dutov ¹. Căzăcimea are să vă acorde, Lavr Gheorghievici, sprijinul ei nelimitat. Rămîne să rezolvăm chestiunea acțiunii unite pe viitor.

— După ședință, vă aștept la mine, împreună cu ceilalți. Cum se prezintă starea de spirit la dumneavoastră, în Ținutul Donului ?

Sprijinindu-și în piept bărbia pătrată și rasă atît de îngrijit, încît lucea, generalul robust se uită posomorît

¹ În 1917—1919, generalul A. I. Dutov (1864—1921) a fost ataman al cazacilor contrarevoluționari din Ținutul Orenburg. Fîind zdrobit de Armata Roșie, a fugit în China, unde a fost omorît de ai săi.

înainte, cu ochii încruntați sub arcul sprâncenelor. Colțurile buzelor îi tremurau în mustățile stufoase și late când răspunse :

— Nu mai am aceeași credință în cazac ! Și, în general, acum este greu să judeci despre starea lor de spirit. E necesar un compromis : cazacii trebuie să facă anumite concesii, pentru a-i păstra de partea lor pe cei care nu-s de neam cazac. Noi luăm unele măsuri în această direcție, dar nu putem garanta succesul. Mă tem că ruptura se va produce tocmai acolo unde se încrucișează interesele căzăcimii cu ale celor care nu sînt cazaci. Pămîntul — iată centrul în jurul cărui gravitează gîndurile unora și ale altora.

— Trebuie să aveți la îndemînă unități de cazaci de încredere, ca să vă asigurați împotriva oricăror surprize din interior. Îndată ce mă voi întoarce la Marele cartier, voi vorbi cu Lukomski, și vom găsi probabil o modalitate pentru a trimite la Don mai multe regimente de pe front.

— Vă voi fi foarte recunoscător.

— Deci, astăzi vom preciza chestiunea activității noastre comune în viitor. Cred din tot sufletul că cele plănuite vor fi încoronate de succes deplin, dar norocul, generale, este nestatornic ! Dacă el, contrar tuturor așteptărilor, îmi va întoarce spatele, voi putea oare conta pe un adăpost la dumneavoastră, în Ținutul Donului ?

— Nu numai adăpost, ci și protecție. Doar cazacii sînt vestiți din timpurile cele mai străvechi pentru ospitalitatea lor.

Pentru înțlia oară în decursul convorbirii, Kaledin schiță un zîmbet, care îndulci privirea lui piezișă, încruntată și ostenită.

Un ceas mai tîrziu, marele ataman al Donului, Kaledin, se prezintă în fața amușitului auditor, cu „Declarația celor douăsprezece oști căzăcești“.

La Don, la Kuban, la Terek, la Ural, la Ussuri, prin toate ținuturile căzăcești, de la hotar la hotar, din staniță în staniță, firele unui uriaș complot s-au întins din acea zi, asemenea unui negru păienjeniș.

Zigzagurile tranșeelor serpuiau în cotituri ciudate, lângă pădure, la o verstă de ruinele tirgușorului ras de pe fața pământului în focul luptelor din iunie. Sectorul de la marginea pădurii era ocupat de o sotnie specială de cazaci.

La spate, în dosul verdelui și nepătrunsului desiș de anini și de tineri mestecenî, se întindea pătura ruginie a unei turbării, care începuse să fie exploatată cîndva, înainte de război ; boabele roșii de măceș aruncau o notă de vesele sclipiri. Mai la dreapta, în dosul unui pîlc de copaci ieșit din marginea pădurii, se întindea șoseaua sfîrtecătă de obuze, ca șleaurile neumblate ; iar pe lizieră, creșteau buruienile retezate de gloanțe, se ridicau buturugi arse, parapetul tranșeelor își arăta argila cafenie, creștele lor se rășchirau pînă departe în cîmpul pustiu. Dincolo de ele, în spate, pînă și mlaștina ciupită de urmele săpăturilor, pînă și șoseaua rătăcită respirau viață și muncă întrerupte ; pe cînd aici, la marginea pădurii, pământul oferea ochiului omenesc o jalnică și amară priveliște.

În ziua aceea, Ivan Alexeevici, fost mecanic la moara cu valțuri a lui Mohov, plecase în tirgușorul vecin, unde era cantonat trenul de luptă, și se întoarse abia către seară. Strecurîndu-se pînă la bordei, se pomeni față-n față cu Zahar Koroliiov. Agățîndu-se cu sabia de marginile sacilor umpluți cu pămînt, dînd bezmetie din mîini, Zahar aproape fugea. Ivan Alexeevici se feri în lături, lăsîndu-l să treacă, omul însă îl apucă de un nasture de la bluză și-i șopti, rotîndu-și albul ochilor de o bolnavă culoare gălbuie :

— Ai auzit ? Infanteria din dreapta pleacă ! Să părăsească oare frontul ?

Barba lui Zahar, pareă turnată în tuci negru și cumplit de încilcită, părea că încremenise, răsucită de un vîrtej, iar ochii căutau un dram de nădejde, cu o lăcomie neogoită și dureroasă.

— Cum adică, să părăsească frontul ? întrebă Ivan Alexeevici.

— Pleacă ! Da' cum, nu știu...

— Poate fi schimbă ? Hai la comandantul plutonului, să aflăm de la el...

Zahar se întoarse spre bordeiul comandantului, cu tălpile mereu alunecând pe pământul ud și cleios.

Un ceas mai târziu, sotnia, înlocuită cu infanterie, se îndreptă spre tirgușor. Dimineața, își luară caii și porniră în spatele frontului în marș forțat.

Cernea o ploaie mărunță. Mestecenii se gheboșau mohorîți. Drumul se înfigea în pădure și caii, simțind umezeala și mirosul vешted, iute și trist al frunzișului de jos, sforăiră și o luară la pas mai înviorat. Fructele trandafirii de mărul-lupului luceau în tufe, asemenea unor mărgelile umede ; măciuliile spumoase de coada-șoricelului, spălate de ploaie, erau de o albeață minunată. Vîntul scutura din crengi picături mari și grele peste călăreți. Șepcile și mantalele se acoperiră de petișoare negre, ca și cum le-ar fi găurit niște alice de plumb. Fumulețul de mahorcă plutea, topindu-se deasupra șirurilor de plutoane.

— Unde naiba s-au mai apucat să se ducă ?

— Adică ce, nu ți s-a urit de tranșee ?

— Așa-i ! Da' unde ne duc ?

— O fi vreo regrupare.

— Nu prea s-arată.

— Hai, leatule, să fumăm, ca să ne uităm necazul.

— Necazul meu tot cu mine îl port, în coburi...

— Domnule esaul, ne dați voie să slobozim un cîntec ?

— A dat voie ? Zi-i, Arhip !

Cineva din rîndurile din față își drese glasul și începu :

Cazacii acasă se-ntorc de la oaste,

Cu ordinea-n piept și-epoleții pe umeri.

Glasuri răgușite însoțiră cîntecul o bucată de vreme, fără elan, apoi amuțiră. Zahar Koroliiov, care mergea în același rînd cu Ivan Alexeevici, se ridică în scări și strigă batjocoritor :

— Hei, voi de colo ! Moșnegi orbeți ! Păi, așa se cîntă la noi ? V-ar sta bine la biserică, să cereți de pomană și să vă milogiți. Halal de cîntăreți !...

— Hai, începe tu !

— Nu vezi ce gît scurt are ? Unde să încapă vocea ?

— Te-ai lăudat, și-acuma o ștergi ?

Koroliiov își apucă în pumn moțul negru al bărbii păduchioase, închise o clipă ochii și, smucind cu putere dirlogii, azvîrli primele cuvinte :

Fii veseli voi, mîndri cazaci de la Don...

Trezită parcă de strigătul său, sotnia izbucni :

Ce-n slavă și cinste sînteți purtați !

și purtă cîntecul mai departe, deasupra pădurii umede, deasupra drumului din rariște :

Hei, drept pildă să fim tuturor,

Cum tragem în dușmani, mereu ne-nfricați !

Cum pe dușmani îi batem în front rinduiți,

Atenți la comenzi cum toții-o pornim,

— Unde ne-ordonă iubiți comandanți —

Și dușmanul crud laolaltă-l zdrobim !

Străbătură cu cîtece toată etapa, bucuroși că au scăpat din „cimitirul lupilor“. Spre seară, se imbarcară în vagoane. Trenul porni încet, spre Pskov. Numai după trei stații, aflară că sotnia lor, împreună cu celelalte unități din Corpul III cavalerie, se îndreaptă spre Petrograd, pentru reprimarea începuturilor de răzmeriță. După aceasta, vorbele se potoliră. O tăcere somnoroasă pluti mult timp în vagoanele roșii.

— Din lac în puț ! rosti într-un tîrziu lunganul Borșciiov gîndul celor mai mulți.

Chiar la întîia oprire, Ivan Alexeevici, care din februarie și pînă atunci rămăsese președinte al comitetului de sotnie, se înfățișă la comandant :

— Cazacii încep a se tulbura, domnule esaul.

Esaulul privi îndelung la gropița adîncă din bărbia lui Ivan Alexeevici, apoi spuse zimbînd :

— Și eu încep a mă tulbura, dragul meu !

— Unde ne trimite ?

— La Petrograd.

— Să-i potolim pe răsculați ?

— Nu cumva ai crezut că pentru așțarea dezordinilor ?
— Noi nu vrem nici una, nici alta.
— Iar pe noi nici n-o să ne întrebe ce vrem și ce nu vrem.

— Cazacii...

— Ce tot dai zor cu „cazacii” ? Îi tăie vorba comandantul sotniei, de astă-dată minios. Știu eu și singur ce cred cazacii. Parcă mie îmi este plăcută această misiune ? Uite, ia și citește sotniei. În gara următoare, voi sta de vorbă cu cazacii.

Comandantul îi întinse o telegramă împăturită și începu să mestece cu vădit dezgust bucățelele de carne conservată acoperite cu bobite de grăsime.

Ivan Alexeevici se întoarse în vagon. Ținea telegrama în mână, ca și cum ar fi purtat un cărbune aprins.

— Stringeți cazacii din alelalte vagoane !

Trenul pornise, iar cazacii tot mai săreau din mers în vagon. Se strinseră așa cam vreo treizeci.

— Comandantul a primit o telegramă... Acuma am citit-o.

— Ia s-auzim ce scrie ! Zi-i !

— Citește, nu mai palavragi !

— O fi despre pace ?

— Gura !

În liniștea apăsătoare, Ivan Alexeevici citi cu glas tare mesajul comandantului suprem, Kornilov. După aceasta, foaia cu slovele alterate de transmisia telegrafică făcu ocolul miinilor nădușite :

„Eu, comandantul suprem, Kornilov, declar în fața întregului popor că datoria de ostaș, spiritul jertfirii de sine al cetățeanului Rusiei libere și dragostea fără margini față de patrie m-au silit, în aceste clipe grele din viața pământului strămoșesc, să nu dau ascultare ordinului Guvernului Provizoriu și să păstrez conducerea supremă a armatei și a flotei. Fiind susținut în această hotărîre de toți comandanții de fronturi, declar în fața întregului popor rus că prefer moartea, decît înlăturarea din postul de comandant suprem. Un fiu adevărat al poporului rus moare totdeauna

la postul său și-și jertfește patriei bunul cel mai de seamă ce-l are : viața.

În aceste clipe cu adevărat îngrozitoare din viața patriei, cînd căile spre amîndouă capitalele sînt aproape deschise înaintării victorioase a dușmanului triumfător, Guvernul Provizoriu, uitînd marea problemă a însăși existenței noastre ca țară independentă, aruncă în popor frica iluzorie de contrarevoluție, pe care de altfel tot el o ajută să se realizeze cît mai curînd prin nepriceperea sa în conducere, prin slăbiciunea sa în guvernare, prin nehotărîrea sa în acțiuni.

Nu se poate ca tocmai eu, fiu adevărat al poporului meu, eu, care în văzul tuturor i-am închinat toată viața slujindu-i neprecupeșit, să nu mă ridic întru apărarea marilor libertăți, a viitorului măreț al neamului meu. Dar în prezent, viitorul acesta se află în mîini slabe, lipsite de voință. Prin corupție și prin trădare, dușmanul trufaș acționează la noi ca la el acasă, aducînd pieirea nu numai a libertății, ci chiar a existenței poporului rus. Ruși, dezmeticiți-vă și priviți prăpastia fără fund spre care alunecă atît de vijelios patria noastră !

Evitînd orice fel de zguduiri, preîntîmpinînd orice vîrsare de sînge rusesc, orice luptă fratricidă, uitînd toate supărările și jignirile, mă adresez Guvernului Provizoriu, în fața întregului popor, și-i spun : veniți la mine, la Marele cartier, unde libertatea și viața voastră vă sînt asigurate prin cuvîntul meu de onoare, eliberați împreună cu mine și alcătuiți un guvern de apărare națională care, asigurînd libertatea, ar duce poporul rus spre un strălucit viitor, vrednici de un mare popor liber.

General KORNILOV"

În gara următoare, trenul fu oprit. În așteptarea plecării, cazacii se adunară în fața vagoanelor, dezbătînd telegrama lui Kornilov și telegrama lui Kerenski, citită cu cîteva clipe în urmă de comandantul sotniei, prin care Kornilov era declarat trădător și contrarevoluționar. Cazacii discutau încurcați, comandantul sotniei și ofițerii de la plutoane erau tot așa de nedumeriți.

— Mie mi s-au încălecat toate-n cap ! se plinse Martin Șamil. Dracu să-i priceapă care din doi e ăl vinovat !

— Se omoară între dinșii și omoară ostașii.

— Prea au prins osînză ăi mari. D-aia turbă !

— Fiecare vrea să fie ăl mai mare !

— Boierii se bat, iar cazacii rămîn cu capul spart.

— Toate merg de-a-ndoasele ! Prăpăd !

Un pile de cazaci veni la Ivan Alexeevici, cerîndu-i :

— Du-te la comandant și întreabă-l ce-i de făcut !

Merseră grămadă la comandantul sotniei. Ofițerii se sfătuiau, adunați în vagonul lor. Ivan Alexeevici intră în vagon.

— Domnule comandant, cazacii întrebă mereu ce-i de făcut acum ?

— Am să ies îndată.

Adunată lingă vagonul de la coadă, sotnia aștepta. Comandantul se amestecă printre cazaci, se strecură în mijlocul mulțimii, ridică mîna :

— Nu sîntem subordonați lui Kerenski, ci comandantului suprem și șefilor noștri direcți. E adevărat ? De aceea sîntem datori să executăm fără cîrtire ordinul șefilor noștri și să mergem spre Petrograd. În caz de nevoie, vom putea lămuri situația la comandantul Diviziei 1 de Don, îndată ce vom ajunge în gara Dno, și atunci vom vedea. Rog cazacii să nu se frămînte. Așa sînt vremurile prin care trecem...

Comandantul sotniei mai vorbi îndelung despre datoria de ostaș, despre patrie, despre revoluție ; încercînd să potolească spiritele, răspundea în doi peri la întrebări. Își ajunsese pe deplin scopul : între timp, locomotiva fusese cuplată la tren (cazacii nu știau că doi ofițeri din sotnia lor au obținut plecarea accelerată, amenințînd cu armele pe șeful gării), și cazacii trecură în vagoane.

Trenul se tiră o zi și o noapte, apropiindu-se de gara Dno. Noaptea fu din nou oprit, lăsînd să treacă trenurile cu cazaci de la Ussuri și cu Regimentul Daghestan. Trenul căzăcesc fu tras pe o linie secundară. Pe lingă el, prin întunericul de opal al nopții treceau în goană vagoanele Regimentului Daghestan, străfulgerîndu-și luminile. Se

auzeau răsunete de glasuri guturale dispărînd în depărtare, geamătul zurnalei ¹, melodii de cîntece străine.

Sotnia fu expediată abia pe la miezul nopții. Locomotiva, nu tocmai puternică, zăbovi mult la castelul de apă ; lumina scînteietoare se revărsa din focar pe pămînt. Pufăind din țigară, mecanicul se uita pe fereastră, așteptînd parcă ceva. Un cazac de la primul vagon legat de locomotivă își scoase capul afară pe ușă și strigă :

— Mă Gavrilă, dă-i drumul, că acuși tragem cu armele !

Mecanicul sculpă mucul de țigară, tăcu, urmărindu-i probabil traiectoria curbă, apoi răspunse, tușind :

— Doar n-o să-i puteți împușca pe toți ! și se depărtă de la fereastră.

Peste cîteva minute, locomotiva smuci vogoanele, tampoanele zăngăniră, se auzi tropotul de copite al cailor care-și pierduseră echilibrul din pricina icnelii. Trenul pluti prin fața castelului de apă, a pătrățelelor rare de ferestre luminate și a pilcurilor întunecate de mesteceni de peste linie. După ce-au dat hrană cailor, cazacii adormiră ; puțini mai rămăseseră treji, stînd la ușile întredeschise, fumînd și privînd cerul măreț, fiecare cu gîndurile lui.

Ivan Alexeevici se întinsese alături de Koroliov și privea prin crăpătura ușii la puzderia stelelor de pe cer. În cursul zilei, chibzuise totul și se hotărîse să se împotrivească din răsuputeri la continuarea marșului sotniciei spre Petrograd ; stătea tolănit jos, cugetînd la chipul cel mai potrivit în care i-ar putea cîștiga pe cazaci pentru hotărîrea sa.

Chiar înainte de mesajul trimis de Kornilov, își dăduse bine seama că drumurile cazacilor nu se potrivesc cu ale lui Kornilov. Bunul-simț îi spunea că nici Kerenski nu merită să fie apărat, și după ce-și frămîntă cugetul, hotărî să nu lase sotnia să ajungă la Petrograd, iar dacă va fi nevoie să se bată, atunci lupta să fie împotriva lui Kornilov, însă nu pentru Kerenski și puterea lui, ci pentru alta care va veni în urma sa. Era mai mult decît sigur că după Kerenski are să se ridice puterea mult așteptată, cu adevărat populară. Încă de la începutul verii avusese prilejul să

¹ Un fel de fluter caucazian.

meargă la Petrograd și să treacă pe la secția militară a comitetului executiv, unde fusese trimis de sotnie ca să ceară un sfat în privința unui conflict cu comandantul sotniei. După ce văzuse activitatea comitetului executiv și avusese un schimb de păreri cu mai mulți tovarăși bolșevici, își spusese : „Cînd scheletul acesta se va acoperi de carnea noastră muncitorească, va fi o putere, nu glumă ! Să mori, Ivan, și tot ține-te de ea, așa cum copilul se ține de țita mamei !”

În noaptea aceea, tolănit pe pătură, își amintea mai stăruitor ca niciodată și cu dragoste caldă, necunoscută pînă atunci, de omul sub al cărui îndemn își croise drumul aspru. Gîndindu-se la cele ce va trebui să le spună cazacilor a doua zi, își aduse aminte de cuvintele lui Stockman despre cazaci ; le repeta deseori, ca și cum ar bate un cui pînă la floare : „Prin însăși firea ei, căzăcimea este conservatoare. Cînd va trebui să-l convingi pe cazac de dreptatea ideilor bolșevice, să nu scapi din vedere acest lucru ; acționează cu băgare de seamă, cu socoteală, căutînd să te adaptezi împrejurărilor. La început, te vor privi cu aceeași neîncredere bănuitoare, cu care voi — tu și cu Mișka Koșevoi — v-ați purtat la început față de mine ; dar să nu te lași amăgit. Izbește cu nădejde ; în cele din urmă, succesul va fi de partea noastră.”

Ivan Alexeevici se aștepta la unele întîmpinări din partea cazacilor, față de împotrivirea de a merge cu Kornilov. Dimineața însă, cînd începu să arate pe ocolite în vagonul său că s-ar cuveni mai degrabă să se ceară înapoierea cazacilor pe front, decît să fie trimiși la luptă împotriva propriilor frați, cazacii consimțiră ușor și hotărîră cu multă voie bună să renunțe la marșul mai departe spre Petrograd. Zahar Koroliiov și Turilin, un cazac din stanița Cernișevskaia, erau ajutoarii lui cei mai apropiați. Toată ziua vorbiră cazacilor, trecînd din vagon în vagon, iar spre seară, la o haltă, cînd trenul își încetini mersul, Pșenicinikov, încheietorul plutonului trei, sări în vagonul unde se afla Ivan Alexeevici.

— Sotnia se dă jos chiar la prima stație ! strigă el emoționat, adresîndu-se lui Ivan Alexeevici. Ce fel de

președinte de comitet ești tu, dacă nu știi că oamenii nu vor să meargă ? Destul ne-au prostit, ajunge ! Nu mergem mai departe ! Ofițerii ne prind în laț, iar tu stai gură-cască. Păi, pentru asta te-am ales noi ? Ce te hlizești ?

— De mult ar fi trebuit să vorbim așa ! răspunse Ivan Alexeevici, zîmbind.

La oprire, sări înaintea tuturor din vagon. Însoțit de Turilin, merse la șeful gării.

— N-ai să trimiți mai departe trenul nostru. Vom debarca aici.

— Cum așa ? întrebă uluit șeful gării. Am dispoziții... itinerarul...

— Tacă-ți fleanca ! îi tăie vorba, cu asprime, Turilin.

Găsiră comitetul gării, explicară totul președintelui, un telegrafist roșcat, cu trupul bine legat, iar cîteva minute mai tîrziu, mecanicul conducea voios trenul pe o linie moartă.

Așezînd în grabă rampele, cazacii începură să scoată caii din vagoane. Ivan Alexeevici stătea lîngă locomotivă, cu picioarele lungi, crăcănate, ștergîndu-și sudoarea de pe chipul smolit și zîmbitor. Palid, comandantul sotniei alergă spre dînsul.

— Ce faci ? Tu știi că...

— Știu ! îl întrerupse Ivan Alexeevici. Cît despre tine, domnule esaul, să nu mai faci gălăgie !

Și, îngălbenîndu-se la chip, cu nările tremurînd, repetă răsplat :

— S-a isprăvit cu gălăgia ta, băiete ! Acum, puțin ne pasă de tine ! Așa e !...

— Comandantul suprem Kornilov... începu esaulul, stacojiu la față, dar Ivan Alexeevici, privîndu-și cizmele scîlciate și cufundate adînc în nisipul moale, dădu cu nepăsare din mină, sfătuindu-l :

— Spinzură-ți-l la gît pe comandantul suprem, în loc de cruce, că nouă nu ne este de trebuință.

Esaulul se răsuci pe călcîie și o întinse la fugă spre vagonul său.

Un ceas mai târziu, sotnia, rămasă fără nici un ofițer, dar cu tot efectivul și armamentul, porni din gară în direcția sud-vest. În plutonul din capul coloanei, alături de mitraliori, mergeau Ivan Alexeevici, care își asumase comanda sotniei, și ajutorul său, scundul Turilin.

Orientându-se anevoie după harta luată de la fostul comandant, sotnia ajunse la satul Goreloe, unde rămase peste noapte. De comun acord, hotărîră să se întoarcă pe front ; iar în cazul vreunei încercări de a li se opri marșul, să lupte.

După ce-și legară cai și puseră pichete de pază, cazacii se culcară. N-au aprins nici un foc. Se simțea că cei mai mulți sînt amăriți ; se duseră la culcare fără glumele obișnuite, tăinuindu-și cu grijă gîndurile.

„Dar ce are să se întîmple oare dacă se răzgîndesc și-or merge să se supună ?”, se întreba cam îngrijorat Ivan Alexeevici, învelindu-se cu mantaua.

Ca și cum i-ar fi ghicit gîndul, Turilin se apropie de el.

— Dormi, Ivan ?

— Încă nu.

Turilin se așeză la picioarele lui, trase un fum, făcînd să sclipească luminița țigării, apoi spuse în șoaptă :

— Cazacii, cum vezi, se frămîntă... Au făcut o ispravă, iar acuma încep a țîțîi de teamă. Am stîrnit o răzmeriță... să nu iasă cu bucluc ! Tu ce crezi ?

— Om vedea noi, răspunse calm Ivan Alexeevici. Da' ce, te-a prins teama și pe tine ?

Scărpinîndu-și ceafa pe sub șapcă, Turilin schiță un zîmbet strîmb.

— Ca să-ți spui drept, mi-e cam frică. Cînd am început, nu-mi era ; da' acuma mi-e teamă.

— Ești cam slab din fire, fîrtate !

— Ce să-i faci, Ivan ? Puterea îi a lor !

Tăcură îndelung. Luminile din sat se stingeau. Un măcăit de rață venea de undeva, din nemărginitele bălți, de pe izlazurile acoperite de sălcii.

— Măcăie după rățoi ! rosti îngîndurat Turilin și tăcu din nou.

O liniște dulce și blindă, de noapte, plutea deasupra izlazului. Roua apleca iarba la pământ. Mirosurile amestecate de troscot, de papură veștedă, de pământ mlăștinos, de iarbă udată de rouă veneau cu adierea vântului spre tabăra cazacilor. Din cînd în cînd, un zăngănit de cătaramă, un fornăit țîșnitor, un tropăit greoi și un sforăit de cal care se tăvălește pe iarbă. Și din nou — o liniște somnoroasă, o chemare mult depărtată, abia auzită și ușor răgușită, de rățoi sălbatic și un măcăit de rață, ceva mai aproape. Un șuierat strident, iute, de aripi nevăzute în întuneric. Noapte. Totul a amuțit. O ceață jilavă cuprinde izlazul. La apus, la poalele cerului, răsare o grămadă de nori, de un vioriu-închis. Iar la mijloc, deasupra străvechiului pământ pskovitean, ca o veșnic trează amintire se arcuiește scînteietoare calea lui Batii¹.

În zori de zi, sotnia porni la drum. Trecură de satul Goreloe, urmăriți îndelung de privirile femeilor și ale copiilor, care scoteau vacile la păscut. Suiră movila roșie-cărămizie, scăldată de primele raze. Turilin se uită îndărăt și atinse cu piciorul scara lui Ivan Alexeevici.

— Ia uită-te înapoi ! Vin niște călăreți în urma noastră...

Înfășurați într-un val trandafiriu de colb, trei călăreți lăsaseră satul în urma lor și goneau în galop.

— Sotnie, stai ! comandă Ivan Alexeevici.

Cu iuțeala obișnuită, cazacii se așezară într-un careu cenușiu. La vreo jumătate de verstă, călăreții trecură la trap. Unul dintre dinșii, un ofițer de cazaci, scoase o batistă și o flutură deasupra capului. Cazacii nu-și luau ochii de la cei trei care se apropiau. Ofițerul în uniformă kaki venea mai în față ; ceilalți doi, în haine cerkeze, se țineau ceva mai în urmă.

— Pentru ce ați venit ? întrebă Ivan Alexeevici, ieșindu-le înainte.

— Pentru tratative, răspunse ofițerul, ducîndu-și mîna la cozoroc. Cine dintre voi a luat comanda sotniei ?

— Eu.

— Sînt împuternicit din partea Diviziei 1 de cazaci

¹ Una din denumirile populare rusești ale căii laptelui.

de Don, iar dumnealor sînt reprezentanți ai Diviziei Indigene. Ofițerul arată cu ochii spre cei doi caucazieni, apoi, strunind dirlogii, mîngîie cu mina gitul umed și lucios al calului înspumat. Dacă doriți să începeți tratative dați ordin sotniei să descălece. Am să vă comunic dispoziția verbală a generalului-maior Grekov, comandantul diviziei.

Cazacii descălecară. Delegații sosiți făcură la fel, se amestecară în mulțime și se iviră în mijlocul ei. Sotnia se dădu în lături, lăsînd la mijloc un mic cerc liber.

Ofițerul de cazaci luă cuvîntul :

— Cazaci ! Am venit ca să vă convingem să vă răzgîndiți și să prevenim urmările grele ale faptei voastre. Ieri, statul-major al diviziei a aflat că voi, luîndu-vă după ecoul unei propagande criminale, ați părăsit în chip samavolnic vagoanele ; și iată că astăzi sîntem trimiși pentru a vă transmite ordinul să vă întoarceți imediat la gara Dno. Trupele Diviziei Indigene, împreună cu celelalte trupe de cavalerie, au ocupat ieri Petrogradul. Azi a sosit telegrama. Avangarda noastră a intrat în capitală, a ocupat toate instituțiile publice, băncile, telegraful, centralele telefonice și toate punctele importante. Guvernul Provizoriu a fugit și se consideră destituit. Gîndiți-vă, cazaci ! Mergeți la o pieire sigură ! Dacă nu veți da ascultare dispozițiunii comandantului diviziei, împotriva voastră vor fi trimise trupe. Fapta voastră este calificată drept trădare, drept neexecutarea ordinului de luptă. Numai printr-o supunere necondiționată puteți preveni vărsarea sîngelui frățesc...

Cînd i-au ajuns din urmă delegații, Ivan Alexeevici — ținînd seama de starea de spirit a cazacilor — pricepuse că aceste tratative nu pot fi evitate, întrucît respingerea lor ar fi dat neapărat cele mai potrivnice rezultate. După ce cugetase o clipă, dăduse ordin de descălecare, făcuse pe furis un semn cu ochiul lui Turilin și se strecurase ceva mai aproape de delegați. În timpul cuvîntării rostite de ofițer, luă aminte cum era ascultat de cazacii care stăteau cu capetele plecate, încruntați ; unii tănuiau în șoaptă între dinșii. Zahar Koroliiov zîmbea strîmb, iar barba-i neagră parcă curgea pe cămașă într-un torent tuciuriu ;

Borșciiov se juca cu biciușca și se uita pieziș ; Pșenicinikov stătea cu gura rotunjită, larg căscată, holbindu-se drept în ochii ofițerului ; Martin Șamil își freca obrazii cu mîna murdară, clipind mărunț din ochi ; chipul de prostănac al lui Bagrov se zărea galben în spatele lui ; mitraliorul Krasnikov privea cu ochi micșorați, cu un aer de așteptare ; Turilin răsuflea gîfîind, ca un cal bolnav de răpciugă. Obnizov, cu fața acoperită de pîstrui și cu șapca împinsă pe ceafă, dădea din capul motat, ca un taur ce simte jugul la gît. Tot plutonul doi stătea cu capetele plecate, ca la rugăciune, și întreaga mulțime de cazaci tăcea ; oamenii răsufiau greu și dogoritor, umbre de descumpănire treceau pe fețele lor...

Ivan Alexeevici înțelese că o răsturnare era gata-gata să se petreacă în sufletele cazacilor ; numai cîteva clipe încă, și ofițerul bun de gură va izbuti să atragă sotnia de partea sa. Cu orice preț, se cerea să nimicească impresia stîrnită de vorbele ofițerului, să clatine hotărîrea nerostită încă, dar gata încheiată în capetele cazacilor. Ridică deci mîna și-și roti asupra mulțimii privirea ochilor lărgiți, aproape albi.

— Fraților ! Mai stați o clipă ! și se adresă ofițerului. Telegrama este la dumneavoastră ?

— Ce fel de telegramă ?... se miră ofițerul.

— Aia despre luarea Petrogradului.

— Telegrama ?... Nu ! Ce rost are telegrama ?

— Aha ! N-are !... răsufă ușurată, ca dintr-un singur piept, sotnia.

Și atunci, mulți cazaci își îndreptară spre Ivan Alexeevici privirile pline de nădejde, iar el, ridicînd glasul puțin răgușit, strigă batjocoritor, sigur de sine și răutăcios, atrăgînd stăpînitor spre el încordata luare-aminte a tuturor :

— Spui că n-ai ? Și vrei să te credem ? Vrei să ne duci cu zăhărelul ?

— Înșelăciune ! răsufă tunător sotnia.

— Telegrama nu mi-a fost adresată mie ! Cazaci ! strigă ofițerul, strîngîndu-și mîinile la piept, cu aer convingător.

Dar nu-l mai asculta nimeni. Simțind simpatiile și încrederea sotniei întoarse de partea sa, Ivan Alexeevici glăsui înainte, de parcă tăia un geam cu diamantul.

— Și chiar dacă ar fi ocupat Petrogradul, tot n-avem același drum cu voi ! Nu vrem să ne batem cu ai noștri ! Nu vom merge împotriva poporului ! Voi vreți să ne luptăm unii împotriva altora ? Nu ! Nu mai sînt proști... Nu vrem să întronăm puterea generalilor ! Asta-i !

Cazacii izbucniră gălăgios, mulțimea se clătină, strigătele porniră :

— Așa mai zic și eu !

— Bine i-a trîntit-o !

— Bine-ee ! Așa-i !

— Goniți-i pe blagorodniciile lor !

— Au venit în peșt !

— La Petrograd sînt trei regimente de cazaci, dar și ei șovăie să meargă împotriva poporului.

— Auzi, mă Ivan ! Dă-le la cap cu ce-ți vine la mîină ! Să se care de-acilea !

Ivan Alexeevici se uită la delegați ; cu buzele strînse, ofițerul cazac aștepta cu răbdare ; cei doi caucazieni stăteau cot la cot în spatele lui — un tînăr și chipeș ofițer inguș, cu mîinile încrucișate pe tunică lui cerkeză elegantă și cu ochii tăiați în chip de migdală, scîlipind de sub căciulița neagră de Kuban ; celălalt, un osetin vîrstnic și roșcovan, stătea cu un picior înainte, cu mîna sprijinită în minierul săbiei încovoiate, privind cazacii cu ochi batjocoritori și iscoditori. Ivan Alexeevici voia să curme tratativele, dar ofițerul de cazaci i-o luă înainte ; după ce schimbă cîteva cuvînte în șoapță cu ofițerul inguș, strigă puternic :

— Cazaci ! Dați voie reprezentantului Diviziei Sălbătice să vă spună o vorbă ?

Fără să aștepte încuviințarea, ofițerul inguș ieși în mijlocul cercului, călcîind fără zgornot cu cizmele lui fără tocuri, și își potrivi cu o mișcare nervoasă centura îngustă, bătută în argint.

— Fraților cazaci ! Ce atita gălăgie ? Să vorbim fără îndîrjir. Nu vreți la voi pe general Kornilov ? Vreți război ? Poftim ! Ne batem ! Nu-i frică ! Deloc nu-i frică ! Vă stîrpin chiar astăzi ! Doi regiment Caucaz este la noi în

spate. Da ! Ce aîta gălăgie, la ce ? Începuse cu un calm aparent, dar la sfîrşit arunca pătimaş fraze calde, amestecînd vorbe din graiul său de acasă, în cuvîntarea rostită într-o rusească stîlcită, cu învăluri guturale. Cazacul ista vă aîtă, e balşivic, iar voi mergeţi după el. Hei ! Ce staţi ! Arestaţi la el ! Luaţi la el armili !

Cu un gest cutezător din deget, îl arată pe Ivan Alexeevici, zvîcnind de colo-colo în cercul prea îngust, cu obrazul palid, brăzdat de pete roşii, şi cu mişcări pline de patimă, pe cînd tovarăşul său, osetinul roşcovan, păstra un calm de gheaţă, iar ofîterul de cazaci se juca nervos cu ciucurii roşi de la sabie. Cazacii tăcură din nou ; din nou descumpănirea le frămînta rîndurile. Ivan Alexeevici se uita ţintă la ofîterul înguş, la rînjetul de fiară al dinţilor lui albi, la dira cenuşie de sudoare ce-l tăia pieziş tîmpla, gîndindu-se cu amar că momentul prielnic fusese pierdut, că s-ar fi cuvenit să curme tocmelile cu un singur cuvînt şi să-i ducă pe cazaci mai departe. Situaţia o salvă însă Turilin. El sări în mijlocul cercului, frîngîndu-şi cumplit mîinile, rupîndu-şi nasturii de la gulerul cămăşii, horcăind, zvîrcolindu-se pe loc, cu spume de turbare la colţul buzelor.

— Năpîrci tîrîtoare ! Satanelor ! Nemernici ! Dînşii vă momesc ca pe nişte tîrfe, şi voi îi ascultaţi cu gura căscată ! Nu vedeţi că vor să ia cărbunii din foc cu mîinile voastre ? Şi voi ce faceţi ? Ce fa-a-ceţi ? În loc să-i hăcuiţi, voi — gata după dînşii ! Daţi-le la pămînt capetele de pe umeri, luaţi-le singe !... În vreme ce vă moşmondiţi aici, ei ne încercuiesc, ca să ne secere cu mitraliera ! Sub foc, n-o să mai staţi la tîrguială... Vă dau dinadins cu şperlă în ochi, pînă cînd le-or veni trupele... Ah ! Ah ! Ah ! Cazaci sînteţi voi ? Muieri, nu cazaci ! Fătălăi !...

— La cai ! răcnî Ivan Alexeevici cu glas tunător.

Urlatul lui explodează ca un şrapnel deasupra tuturor. Cazacii se năpustiră la cai. Iar după o clipă, sotnia se înşiră în coloană, pe plutoane.

— Ascultaţi ! Cazaci ! zbieră ofîterul cazac, alergînd după ei.

Ivan Alexeevici îşi smulse arma de la umăr, apăsă hotărît degetul gros pe trăgaci şi, strunind în zăbală buzele calului care se frămînta sub el, strigă :

— S-a isprăvit cu vorbăria ! Acum, dacă va fi să mai stăm de vorbă, avem să vorbim cu limba asta.

Și-și răsuci arma cu un gest semnificativ.

Unul după altul, plutoanele au ieșit în drum. Uitându-se îndărăt, cazacii văzură delegații încălecind și mai ciorovăindu-se între dînșii. Ofițerul inguș, cu ochii oblici, încerca să dovedească cu înverșunare ceva și, cum ridica din cînd în cînd brațul în focul discuției, căptușeala de la mîneca suflecată a straiului cerkez se iveau, albă ca zăpada.

Aruncînd o ultimă privire în urmă, Ivan Alexeevici zări aceeași fișie de mătase sclipind orbitor și, fără să-și dea seama de ce, deodată pe dinaintea ochilor îi flutură albia Donului, încrețită de vînturi aducătoare de arșiță, cu spumegoasele valuri verzui și cu o aripă albă de pescăruș, tăind pieziș din zbor creasta undelor.

16

Chiar în ziua de 29 august, din cuprinsul telegramelor primite de la Krîmov, Kornilov văzu limpede că lovitura de stat prin forță armată n-a izbutit.

La orele două după masă, un ofițer curier sosi la Marele cartier, din partea lui Krîmov.

Kornilov avu cu el o îndelungată convorbire, apoi îl chemă pe Romanovski și, mototolind nervos o hirtie între degete, rosti :

— Totul se năruie ! Am pierdut partida... Krîmov nu va putea concentra la timp trupele la Petrograd, vom scăpa momentul. Ceea ce părea atît de ușor de realizat, se împiedică acum în mii de obstacole. Rezultatul, absolut negativ, se precizează cu anticipație. Iată... uitați-vă cum s-au eșalonat trupele !

Îi întinse lui Romanovski harta, unde erau însemnate dispozitivele eșaloanelor corpului și ale Diviziei Indigene ; un spasm îi tresăltă chipul energie și scofîlcit de insomnie.

— Toate leprele astea de la căile ferate ne pun bețe-n roate. Nu-și dau seama că, dacă ar fi să biruim cumva, voi da ordin să fie spînzurat unul la fiecare zece din ei. Luați cunoștință de raportul lui Krîmov.

157

Pe cînd Romanovski citea, netezindu-și cu palma lată fața puhavă și unsuroasă, Kornilov așternu de zor pe hîrtie :

„*Novocerkassk.*

Atamanului de Oaste Alexei Maximovici Kaledîn.

Mi s-a adus la cunoștință cuprinsul telegramei dumneavoastră către Guvernul Provizoriu. Epuizîndu-și răbdarea în lupta zadarnică împotriva trădătorilor, căzăcimea glorioasă, văzînd inevitabila pieire a patriei, va salva cu armele în mîină existența și libertatea țării, care a crescut și s-a întins prin munca și sîngele ei. De la o vreme, relațiile între noi au fost stingherite. Vă rog să acționați în înțelegere cu mine, așa cum are să vă dicteze iubirea de patrie și onoarea de cazac. 658.29.8.17.

Generalul KORNILOV*

— Transmiteți imediat această telegramă, se adresă el lui Romanovski, după ce isprăvi de scris.

— Ordonăți să expediem o a doua telegramă prințului Bagration, pentru ca să continue deplasarea în coloană de marș ?

— Da, da...

Romanovski făcu o pauză, apoi rosti, gînditor :

— După părerea mea, Lavr Gheorghievici, deocamdată încă n-avem motive să fim pesimiști. Cred că interpretați mersul evenimentelor într-un chip prea întunecat...

Zvîcnîndu-și mina în sus, Kornilov se silea să prindă un mic fluturaș liliachiu care îi zbura deasupra capului. De cîteva ori, degetele se încleștară în gol ; pe față i se citea numai o nerăbdătoare așteptare. Fluturașul, tîrit de clătînrile aerului, coborî mai jos, plutind pe aripile plîpînde și încercînd să ajungă la fereastra deschisă. Kornilov izbuti totuși să-l prindă și răsufală ușurat, lăsîndu-se pe speteaza fotoliului.

Romanovski aștepta un răspuns la replica sa ; dar Kornilov, cu un zîmbet îngîndurat și posomorit, începu să povestească :

— Iată ce am visat astă-noapte... Se făcea că eram parcă comandant de brigadă la o divizie de vînători și

atacam în Carpați. Împreună cu statul-major, ajungem la o gospodărie. Un rutean în vîrstă, îmbrăcat cu dichisuri, ne iese în cale. Mă tratează cu niște lapte și, scoțindu-și pălăria albă de pîslă, îmi spune în cea mai curată germană : „Bea, generale ! Laptele acesta are puteri nemaipomenit de tămăduitoare.“ Eu beau și nu mă mir defel că ruteanul mă bate cu familiaritate pe umăr. După aceasta, mergeam parcă undeva prin munți, dar nu în Carpați, ci undeva în Afganistan, pe o cărare croită de capre sălbatice... Da, tocmai pe o cărare croită de capre ; bolovanii și pietrișul roșcat se năruiau sub picioare, iar jos, dincolo de strîmtoare, se zărea o minunată priveliște meridională, scăldată în razele dalbe ale soarelui...

O adiere lină mișca hirtile de pe masă, se scurgea printre canaturile ferestrei deschise. Privirea cețoasă și absentă a lui Kornilov rătăcea undeva, dincolo de Nipru, printre dealurile rîpoase, brăzdate de galbenul-roșcat al pajistilor.

Romanovski îi urmări privirea, apoi, oftînd înăbușit, își strămută și el ochiul spre luciul împîclit al Nîprului, ca o oglindă neclătinată de nici o suflare de vînt, spre cîmpurile cenușii învăluite în cele mai gingașe culori ale începutului de toamnă.

17

Unitățile din Corpul III cavalerie și din Divizia Indigenă, aruncate asupra Petrogradului, erau eşalonate de-a lungul întinderilor uriașe a opt căi ferate. Revel, Wesenberg, Narva, Iamburg, Gâtchina, Somrino, Virița, Ciudovo, Gdov, Novgorod, Dno, Pskov, Luga și toate celelalte gări și halte mai mărunte erau ticsite de trenuri care se tirau încet și cu prelungite opriri. Regimentele se aflau în afară de orice înfrîurire morală din partea șefilor superiori ; soldații răzlețiți își pierdeau legătura între ele. Haosul mai sporea și prin faptul că întreg corpul de cavalerie, împreună cu Divizia Indigenă, care-i fusese afectată, urma să fie

159

transformat, din mers, într-o armată ; se impuneau anumite mutări, adunarea unităților împrăștiate și regrouparea eșaloanelor. Toate acestea pricinuiau o zăpăceală cumplită. Ordine stupide, date adeseori fără nici o prealabilă înțelegere între cei de la care porneau, așțau atmosfera destul de încărcată și fără aceasta.

Întâmpinînd în drumul lor rezistența spontană a muncitorilor și a personalului de la căile ferate, înfruntînd obstacole neprevăzute, trenurile cu armata lui Kornilov se scurgeau astfel spre Petrograd, se îmbulzeau la nodurile de cale ferată și se împrăștia din nou.

În cuștile roșii ale vagoanelor, lângă caii lor deșeuati și hrăniți pe sponci, se înghesuiau cazaci de Don, de Ussuri, de Orenburg, de Nercinsk și de Amur, inguși, cerkezi, kabardini, osetini, daghestanezi, tot așa de flăminzi ca și caii lor. Așteptînd plecarea, trenurile petreceau ceasuri întregi în gări, călăreții săreau din vagoane, invadeau gările asemenea stolurilor de lăcuste, se grămădeau buluc pe linii, devorau toate merindele cîte mai rămîneau în urma celor care s-au scurs înaintea lor, jefuiau localnicii de-i stingeau, prădau depozitele de subzistență.

Lampasuri galbene și roși de cazaci, dolmane elegante de dragoni, straie cerkeze de caucazieni... Zgîrcită în culori, natura acestor ținuturi de miazănoapte nu mai văzuse nicicînd o asemenea înmănunchere de tonuri.

În ziua de 29 august, lângă Pavlovsk, Brigada a 3-a din Divizia Indigenă, sub comanda prințului Gagarin, luă contact cu inamicul. Cele două regimente, inguș și cerkez, care se deplasau în capul diviziei, dădură peste o parte de linie demontată, debarcară și porniră în coloană de marș spre Tarskoe-Selo. Patrurile ingușilor pătrunseseră pînă la gara Somrino. Regimentele își desfășurau înaintarea într-un ritm lent, abia presînd asupra regimentului de gardă, în așteptarea restului de unități ale diviziei. Acestea însă rămăseseră tot în gara Dno, de unde întîrziiau să fie expediate, iar unele nici nu ajunseseră chiar pînă la această gară.

Prințul Bagration, comandantul Diviziei Indigene, se afla într-un conac, în apropiere de gară, așteptînd concentrarea celorlalte unități, fără să riște un marș pînă la Virița.

În ziua de 28, primi de la statul-major al Frontului de nord o copie după următoarea telegramă :

„Rog a se transmite comandantului Corpului III și comandanților Diviziilor : 1 Don, Ussuri și Indigenă caucaziană dispoziția comandantului suprem, prin care li se ordonă să-și continue deplasarea în coloană de marș în cazul când, în urma unor împrejurări neprevăzute, se vor ivi dificultăți în transportul cu trenul. 27 august 1917. Nr. 6411.

ROMANOVSKI”

Pe la nouă dimineata, Bagration raportă telegrafic lui Kornilov că la orele 6 și 40 minute primise de la colonelul Bagratuni, șeful de stat-major al districtului militar Petrograd, ordinul să întoarcă toate eșaloanele înapoi, emis de Kerenski, și că trenurile cu care se deplasează divizia sînt oprite în drum, între halta Gaciki și gara Oredej, întrucît, conformindu-se dispozițiilor Guvernului Provizoriu, gările nu dau trecere liberă trenurilor. Totuși, deși rezoluția pusă de Kornilov pe acest raport glăsuia :

„Printului Bagration. Se va continua deplasarea cu trenul. Dacă transportul cu trenul nu va fi cu putință, se va înainta în coloană de marș pînă la Luga, iar acolo veți trece complet la dispoziția generalului Krîmov.”

Bagration nu se hotărî să continue deplasarea în coloană de marș și dădu ordin pentru îmbarcarea în vagoane.

Regimentul în care fusese pe vremuri Evgheni Listnițki se afla astfel în curs de transport spre Petrograd, pe linia Revel-Wesenberg-Narva, împreună cu celelalte regimente care făceau parte din Divizia 1 de cazaci de Don. La orele 5 după-masă, în ziua de 28 august, un eșalon al regimentului, compus din două sotnii, sosi la Narva. Comandantul eșalonului află că nu se va putea pleca în cursul nopții, deoarece linia dintre Narva și Iamburg fusese stricată ; află că o parte din batalionul feroviar fusese trimis acolo cu un tren special și că eșalonul va fi expedit dimineata, numai dacă reparația liniei va izbuti. Vrînd-nevrînd,

comandantul eşalonului fu nevoit să se resemneze. Drăcuind, intră în vagonul său, împărtaşii ofițerilor noutatea și se așeză la ceai.

Se lăsa o noapte întunecoasă. Dinspre golf bătea un vînt umed și tăios. În vagoanele de pe linii, se auzeau vorbele surde ale cazacilor și tropăitul de copite al cailor agitați de fluieratul locomotivelor. O voce tinărară de cazac cînta undeva în coada eşalonului, tînguindu-se în beznă unui necunoscut ascultător :

*Rămîi drag tîrg și-orăș cu bine,
Rămîi cu bine sat iubit !
Rămîi cu bine dragă fată,
Ca trandafir-mbobocit !
Odinioară noaptea-ntreagă
Stăteam cu mîndra-mbrățișat,
Iar astăzi, vai, stau noaptea-ntreagă,
Cu arma-n mîini, îngindurat...*

Un om se ivi de după clădirea uriașă, cenușie, a antrepozitelor. Se opri, trăgînd cu urechea la cîntec, cercetă cu privirea liniile lucind printre punctele luminilor galbene și se îndreptă cu pași siguri spre tren. Pașii lui răsunau surd pe traverse, amuțeau în argila bătătorită. Depășise vagonul de la capăt, cînd cazacul care stătea la ușă strigă, întrerupîndu-și cîntecul.

— Cine-i ?

— Cine te aștepți să fie ? rosti ursuz omul, depăr-tîndu-se.

— De ce umbli noaptea ? Hoților de-alde tine le facem seama pe loc !... Cauți lucruri fără stăpîn ?

Fără să-i răspundă, omul merse pînă la mijlocul trenului, apoi întrebă, virîndu-și capul pe ușa întredeschisă a vagonului :

— Ce sotnie ?

— De pușcăriași ! hăhăi cineva din întuneric.

— Te întreb omeneste : ce sotnie ?

— A doua.

— Și unde-i plutonul doi ?

— Al șaselea vagon de la cap.

Lângă al șaselea vagon, stăteau trei cazaci și fumau. Unul ședea pe vine, ceilalți doi, în picioare, lângă el. Priviră în tăcere la omul care se apropia.

— Noroc, cazaci !

— Noroc ! răspunse unul, scrutindu-i cu luare-aminte chipul.

— Nikita Dughin mai trăiește ? Nu-i cumva pe aici ?

— Iată-mă-s ! răspunse cu voce cîntătoare de tenor cel care ședea pe vine, sculîndu-se în picioare și strivîndu-și țigara sub călcii. Nu te cunosc. Cum îți zice ? De unde ești ?

Își întinse fața bărboasă, încercînd să recunoască omul cu mantaua și cu șapca de soldat boțită pe cap, și deodată strigă uimit :

— Ilia ! Bunciuk ! Drăguțule ! Ce vînt te-aduce ?... De unde-ai răsărit ?

Ținînd în palma-i aspră mina păroasă a lui Bunciuk, se aplecă spre el și-i spuse încet :

— Sînt băieți de-ai noștri ! Nici o teamă... Da' cum ai nimerit acilea ? Da' povestește odată, bată-te norocul să te bată !

Bunciuk dădu mina cu ceilalți cazaci și răspunse cu o voce greoaie, ca de tuci :

— De la Piter vin, și cu mare greu v-am găsit. Trebuie să stăm de vorbă. Sînt bucuros, frate, să te văd viu și sănătos.

Zimbea : dinții albi se iveau pe pătratul cenușiu al chipului său lat, cu fruntea mare. Ochii sclipeau de o căldură veselă și reținută.

— Să stăm de vorbă ? repetă glasul cîntător de tenor. Cu toate că ești ofițer, nu disprețuiești tovărășia noastră ? Ei, mulțumim ție, Iliușa, să te răsplătească Dumnezeu, că noi nici în vis nu ne-am pomenit cu o vorbă bună...

Învăluiri de ris blajîn, fără ură, tremurau în glasul lui. Prinzîndu-le cu urechea, Bunciuk răspunse tot printr-o glumă prietenoasă :

— Ce tot pălăvrăgești ! Tot de prostii te ții ? Uită-te la el : i-a crescut barba pînă la buric, și tot îi mai zburdă de iznoave !

— Barba o putem rade în orice clipă. Mai bine spune-ne ce mai e nou pe la Piter ? A început răzmerița ?

— Hai să mergem în vagon ! îl imbie Bunciuk, cu un ton care făgăduia multe.

Se suiră în vagon. Dughin trezise pe cineva, împingându-l cu piciorul, și spuse cu voce scăzută :

— Sculați-vă, băieți ! Uitați-vă, ne-a venit un musafir de care avem mare nevoie. Hai, sculați, sculați-vă de zor !

Cazacii se ridicau gîfîind. Două palme mari, duhnind a tutun și a sudoare de cal, pipăiră cu băgare de seamă în întuneric fața lui Bunciuk, care se așeză pe o sa. Un bas profund îl întrebă :

— Bunciuk ?

— Chiar el ! Tu ești, Cikamașov ?

— Eu, eu is ! Noroc, prietene !

— Noroc !

— Mă reped numaidecît să aduc băieții de la plutonul trei.

— Bine, bine ! Du-te.

Plutonul trei veni pînă la unul, nelăsînd afară decît doi oameni la cai. Cazacii se apropiau de Bunciuk, îi întindeau mîinile lor aspre, se aplecau, se uitau atent la chipul său lătăreț, cam morocănos, luminat de un felinar ; îl numeau Bunciuk, Ilia Mitrici, sau Iliușa, dar cu aceeași nuanță de caldă și prietenească bucurie.

Aerul din vagon se îngroșa, devenind tot mai apăsător. Pete de lumină jucau pe pereții de scindură, umbre ciudate se clătinau și se măreau, felinarul fumega, pîlpiind o lumină grasă, ca de candelă.

Pe Bunciuk îl așezară mai aproape de lumină. Cei din față ședeau pe vine, ceilalți făcură un cerc în jurul lor, în picioare. Dughin, cel cu vocea de tenor, tuși, dregîndu-și glasul.

— Ți-am primit deunăzi răvașul, Ilia Mitrici ! Dară vrem să mai auzim de la tine și să ne dai un sfat, cam ce-am avea de făcut mai departe. Cum vezi, ne trimit spre Piter ! Ce să facem ?

— Uite ce, Mitrici ! Incepu cazacul de la ușă, cu un cercel în urechiușa zbîrcită, același pe care îl canonise odată Listnițki, nelăsîndu-l să fiarbă ceai pe scutul din tranșee. Se dau la noi fel de fel de agitatori. Cică nu trebuie să mergeți la Petrograd, să nu vă bateți între voi, și altele la fel. De ascultat, îi ascultăm, dară nu prea le

dăm crezare. Oameni străini ! Poate vor să ne bage în bucluc, cine să-i știe ? Să zicem că nu ne-am supus, și iată că atunci Kornilov trimite niște cerkezi asupra noastră, încît iarăși se face o vărsare de sînge. Da' tu ești cazac, ești al nostru, îți dăm mai multă crezare, și-ți mai mulțumim foarte că ne-ai mai trimis răvașe din Piter și apoi ziare... Ca să spui drept, ducem acilea o mare lipsă de hîrtie, iar dacă primim gazete...

— Ce tot trîncănești, bă ? Ce tot îndrugi, cap de timpit ? Îi tăie vorba, revoltat, un alt cazac. Dacă nu știi carte, ți-ai închipuit că toți orbecăie în întuneric, la fel ca tine ? Parcă am folosit ziarele numai pentru fumat ! Nu, Ilia Mitrici, mai întii le citeam de sus pînă jos...

— A mințit, șontorogul dracului !

— „Pentru fumat“ ! Ți-a trîntit-o !

— Dacă ești nerod !

— Nu, fraților ! N-am spus tocmai așa ! se dezvinovăța omul cu cerceul. De bună seamă că mai întii citeam gazetele...

— Ai citit chiar dumneata ?

— Eu n-am avut cum să-nvăț carte... Eu așa zic, că mai întii le-au citit, iar apoi le-am fumat...

C-un zîmbet stăpînit, Bunciuk ședea pe șa, uîtindu-se la cazaci. Nu-i venea la îndemînă să vorbească stînd jos : se sculă și, întorcîndu-se cu spatele la felinar, glăsuia încet, greoi și cu voce tărăgănată :

— N-aveți ce face la Petrograd. Acolo nu-i nici un fel de răzmeriță. Știți voi pentru ce sînteți trimiși acolo ? Ca să răsturnați Guvernul Provizoriu, iată pentru ce ! Cine vă duce acolo ? Generalul țarist Kornilov. Pentru ce vrea el să-l răstoarne pe Kerenski ? Ca să-i ocupe locul. Luați aminte, cazaci ! Ei au să vă scoată jugul de lemn, dar dacă au să vă pună altul în schimb, o să fie unul de oțel ! Dintre două rele, trebuie să alegeți pe cel mai mic. Este ?... Chibzuiți și voi : sub țar, toți vă plesneau peste bot, în război scoteau jăratie tot cu mîinile voastre. Îl scot și sub Kerenski, doar că nu vă mai dau peste bot... Dar cu totul altfel se vor orîndui lucrurile după Kerenski, cînd bolșevicii vor lua puterea... Bolșevicii nu vor război. Dacă puterea ar fi în mîinile lor, am avea îndată pace. Nu sînt pentru Kerenski, dracu să-l ia, că toți burjuii ăștia sînt din același

aluat ! Bunciuk zîmbi și, ștergîndu-și cu mîneca fruntea asudată, continuă : Dar vă chem să nu vărsați singele muncitorilor. De va fi Kornilov mare și tare, atunci Rusia va intra pînă la genunchi în singele muncitorilor ; sub el va fi mai greu să-i smulgi puterea și s-o dai poporului muncitor !...

— Ia stai oleacă, Ilia Mitrici ! rosti ieșind din rîndurile de la spate un cazac scund, tot atît de zdravăn ca și Bunciuk. Tuși, își frecă miinile asemenea unor rădăcini de stejar bătrîn, spălate de apă, și se uită la Bunciuk cu ochii săi verzi, zîmbitori și parcă lipicioși, ca două frunzuțe tinere. Tu ai grăit despre jug... Da' bolșevicii, cînd au să apuce puterea, ce fel de jug au să ne pună ?...

— Cum adică : singur ai să-ți pui jugul ?

— Cum vine asta : singur ?

— Uite cum ! Cine va fi la putere sub bolșevici ? Ai să fii tu, dacă ai să fii ales, sau Dughin, sau nenicul ăsta... Putere aleasă, soviet. Ai priceput ?

— Dară ăi mari ?

— La fel, pe cine au să aleagă. Dacă au să te aleagă pe tine, ai să fii tu.

— Ce tot vorbești ? Nu cumva tai piroane, Mitrici ?

Cazacii rîseră și începură să vorbească toți deodată. Pînă și santinela de la ușă se apropie, amestecîndu-se în vorbă.

— Da' cu pămîntul ce-au de gînd ?

— N-o să ni-l ia ?...

— Da' războiul ?... O să-l isprăvească ? Sau, poate, ne fîgăduiesc numai așa, ca să mergem cu ei ?

— Povestește-ne toate pe șleau !

— Noi orbecăim aici prin întuneric...

— Primejdios să te-ncrezi în oameni străini. Multe minciuni...

— Ieri, un marinăraș îl tot căina pe Kerenski, iară noi l-am apucat de păr și — afară din vagon !

— Tipa : „Voi sînteți contrarevoluționari !”... Ciudat om !

— Noi nu pricepem asemenea vorbe ; habar n-avem cu ce se mănincă !

Rotindu-și privirile în toate părțile, Bunciuk cerceta cazacii cu ochii, așteptându-i să se potolească. Îndoiala în reușita planului său, care îl făcea să șovăiască la început, dispăru. Și, stăpîn acum pe cugetul cazacilor, știa în chip hotărît că va opri trenul la Narva. Cu o zi înainte, atunci cînd se prezentase la comitetul raional al partidului de la Petrograd, oferindu-și serviciile ca agitator în unitățile Diviziei 1 de Don, care se apropiiau de Petrograd, era sigur de succes ; dar, odată ajuns la Narva, simțise cum această siguranță i se clătina. Știa că pentru cazaci trebuia să găsească altfel de vorbe, simțise cu groază că, poate, nici nu va găsi un limbaj comun, pentru că, după ce se întorsese cu nouă luni în urmă în lumea muncitorească, se lipise din nou de ea, cu trup și suflet. Vorbind oamenilor, vedea că este simțit și înțeles din două cuvinte. Pe cînd acum, cu cazacii, îi trebuiau limba gliei pe jumătate uitată, dibăcie de șopîrlă, o mare putere de convingere, prin care trebuia nu numai să arunce foc, ci să și aprindă, să șteargă teama de nesupunere, întărită de veacuri, să sfarme nepăsarea, să insuflă încrederea în dreptatea sa și să tragă oamenii după dînsul.

Vorbindu-le la început, prindea cu propriile lui urechi o îndoială șovăielnică în glas — strune nefirești — ca și cum ar fi ascultat stînd deoparte vorbele sale fără vlagă ; se îngrozea de lipsa de vlagă a argumentărilor, își încorda chinuitor mintea, căuta vorbe uriașe și grele cu care să zdrobească și să sfarme totul ; dar, în locul lor, cu o nespusă durere, își dădea seama cum buzele lui lasă să scape vorbe fără nici o greutate, alunecoase. Scăldat în toropeala fierbinte, răsuflînd din greu, vorbea, cu creierul sfredelit de același gînd : „Mi s-a încredințat o misiune atît de mare, iar eu o pîngăresc chiar cu minile mele ? ! Nu pot lega două cuvinte... Dar ce se petrece cu mine ? Un altul, în locul meu, ar fi spus și i-ar fi convins de o mie de ori mai bine ! Să mă ia dracul, nu sînt bun de nimic !”

Cazacul cu ochii verzi și lipicioși, care vorbise de jug, îl scoase însă din această stare de amorțeală ; discuția ce se încinse după aceasta îi îngădui lui Bunciuk să se scuture,

să se îndrepte și, simțind, spre mirarea sa, un val neobișnuit de puteri și o neasemuită bogăție de cuvinte colorate, ascuțite, tăioase, se inflăcăără și, ascunzându-și aștărea sub masca unui amăgitor calm, zdrobea sigur și cu răutate întrebările viclene, cîrmuind discuția, asemenea unui călăreț care a izbutit să îmblinzească un cal necălărit pînă atunci și inspumat în goană.

— Ian spune ! De ce îi proastă Adunarea constituantă ?

— Pe Lenin al vostru, nemții l-au adus, nu ? Da' de unde l-au luat, a picat din cer ?...

— Mitri, ai venit de bunăvoie, sau te-au trimis ?

— Pămînturile Oastei cui au să treacă ?

— Și cu ce ne-a fost, la o adică, proastă viața sub țar ?

— Da' menșevicii nu sînt și ei pentru popor ?

— Avem Adunarea Oastei, puterea poporului ; la ce ne mai trebuie atunci Sovietele ? întrebau cazacii.

Se împrăștiară tîrziu, după miezul nopții, hotărînd să se adune a doua zi dimineața la un miting, unde să ia parte amîndouă sotniile. Bunciuk rămase peste noapte în vagon. Cikamasov îi făcu loc să se culce lîngă el, închinîndu-se înainte de somn, îl vesti :

— Tu, Ilia Mitrici, te culci poate fără habar... Iartă-ne dară... Avem păduchi, frate ! Așa că să nu fie cu supărare, dacă ai să te pricopsești... Ca să ne treacă de urît, am prăsit niște păduchi mari ca vai de steaua noastră : vaci, nu altceva ! Făcu o pauză, apoi întrebă incetîșor : Ilia Mitrici, dar din ce neam o fi fiind Lenin ? Adică, unde s-a născut și unde a crescut ?

— Lenin ? Este rus.

— Asta-i bună !

— Adevărat, e rus.

— Nu, frate ! Se vede că nu prea știi ce-i cu dînsul ! spuse Cikamasov cu vocea lui de bas, în care se simțea superioritatea. Știi din ce neam se trage ? E de-al nostru. E cazac de Don, născut lîngă Salsk, în stanița Velikokneajeskaia. Priceput-ai ? Cică a fost artilerist. Și la chip îi tocmai ca și cazacii din josul Donului : umerii obrajilor mari, ochii așijderea.

— De la cine ai auzit ?

— Vorbeau cazacii între ei. Am auzit și eu...

— Nu, Cikamasov ! E rus, născut în gubernia Simbirsk.

— Nu pot să cred ! Uite așa, nu pot s-o cred în ruptul capului... Ia socoate-te ! Pugaciov a fost au ba cazac ? Da' Stenka Razin ? Dară Ermiak Timofeevici ?... Ei vezi ? Toți cîți au ridicat pe sărăcani împotriva țarilor, toți au fost cazaci. Și tu spui că-i din gubernia Simbirsk. Mă cuprinde obida, Mitrici, să aud una ca asta...

Zîmbînd, Bunciuk întrebă :

— Va să zică, se spune că-i cazac ?...

— Chiar și e cazac, atît că, deocamdată, nu se dă pe față. Eu însă, dacă m-aș uita o dată în ochii lui, l-aș recunoaște pe loc ! Cikamasov aprinse o țigară și, zvîrlind mirosul greu de mahorcă drept în fața lui Bunciuk, tuși gînditor. Mă mir tare numai de un lucru. Noi chiar ne-am ciocorvîit între noi pînă la bătaie : dacă Vladimir Ilici e cazac de-al nostru și-i artilerist, de unde a putut el să capete atîta știință ? Zice-se că la începutul războiului ar fi căzut prizonier la nemți și că a învățat acolo, iar apoi, punînd el gabja pe toate științele nemților și începînd el să răzvîtească muncitorii de acolo și să-i facă de două parale pe cîrturarii lor, cîcă le-ar fi băgat spaima morții în ciolane. „Du-te, deșteptule ! i-ar fi zis. Du-te acolo de unde ai venit, du-te cu dumnezeu, că ai să ne faci isprăvi, de nu ne vom mai descurca cît vom trăi !” Și așa l-au petrecut frumușel, acasă, în Rusia, de teamă să nu le asmută muncitorii. Oho ! Colțos om e, măi frate, întări Cikamasov cu o voce în care se simțea lăudăroșenia, apoi rîse voios în întuneric. Tu, Mitrici, nu l-ai văzut ? Nu ? Păcat. Cîcă are un cap cît o baniță. Tuși, scoase pe nas un snop ruginiu de fum și, isprăvindu-și țigara, urmă : Iată ce fel de oameni ar trebui să ne facă muierile, și cît mai mulți ! Om colțat, zău ! Asta are să dea gata mulți țari ! Oftă. Nu, Mitrici, nu te mai împotrivi : Ilici e cazac. Ce mai încoace și încolo ! Nu cerca să mai pui la îndoială ! În gubernia Simbirsk, așa soi de oameni nu se iscă nici cu numele...

Bunciuk tăcu și rămase multă vreme lungit, zîmbînd pe gînduri, cu ochii deschiși în întuneric.

Ațipi într-un tîrziu și, într-adevăr, păduchii fără număr se năpustiră pe el, intrîndu-i pe sub cămașă, ca o chinui-

ioare rîie de foc : alături de dinsul, Cikamasov gemea și se scărpină cumplit prin somn, iar un cal neastîmpărat nu-l lăsa să se ogoiască, fornăind mereu. Cînd să adoarmă de-a binelea, caii s-au luat la harță, tropăind din copite și nechezînd minios.

— Astîmpără-te ! Ho, satano ! Tr-r-r ! Tr-r-r ! Afurisitule ! strigă Dughin cu glasul lui de tenor toropît de somn, lovind cu ceva greu în calul de la margine.

Năpădit de păduchi, Bunciuk se zvîrcoli, se întoarse pe partea cealaltă și, dîndu-și seama cu inciuđare că somnul a zburat pentru mult timp, începu să se gîndească la mitingul de a doua zi. Încercă să-și închipuie cam cum vor reacționa ofițerii și zîmbi sarcastic : „Fără îndoială că vor spăla putina, dacă și cazacii se vor îndîrji ceva mai mult ! Totuși, dracu să-i știe ! Pentru orice eventualitate, am să iau înțelegere cu comitetul de garnizoană.” Fără voie, își aduse aminte un episod din timpul războiului — atacul din octombrie 1915 — iar pe urmă cugetul, bucurîndu-se parcă de întoarcerea lui la această cale binecunoscută și mult bătătorită, începu să-i învie stăruitor și răutăcios frînturi de amintiri, chipuri, atitudinile macabre ale soldaților morți, ruși și nemți, o larmă de voci amestecate, frînturi de priveliști întrezărite cîndva, fără culori, șterse de mîna vremii, gînduri nerostite, dar rămase în amintire, ecourile abia auzite ale canonadei, țăcănitul binecunoscut al mitralierei și foșnetul benzii, un cîntec de vitejie, linia dureros de frumoasă, puțin ștearsă, a unei guri de femeie, pe care o iubise cîndva și, iarăși, spulberate episoade de război : cadavre, movițițe năruite de morminte comune...

Bunciuk se frămîntă, se sculă și se așeză în capul oaselor, apoi rosti sau poate numai gîndi : „Aceste amintiri le voi purta cu mine pînă la moarte — și nu numai eu, ci și toți acei care vor rămîne în viață. Ați schilodit, ați pîngărit viața ! Afurisiților ! De-o mie de ori afurisiți ! Nici cu moartea n-aveți să ispășiți păcatul vostru !”

Își mai aminti de Lușa, fetița de doisprezece ani a unui prieten, muncitor strungar din Petrograd, cu care lucrase cîndva la Tula. El căzuse pe front. Într-o seară, Bunciuk trecea pe bulevard. Puștanca, firavă și plăpîndă, fuma pe o bancă de la margine, cu picioarele-i subțirele desfăcute în

chip provocător. Pe chipul ei vestejit — ochi obosiți, amărăciune în colțurile buzelor vopsite, alungite de o precoce maturitate. „Nu mă recunoști, nene ?”, întrebuse ea răgușit, cu obișnuitul suris al profesiei ; dar deodată sărise de pe bancă și izbucnise în hohote de plîns, ca un copil amărit și lipsit de apărare, sprijinindu-se cu capul de cotul lui Bunciuk.

Un val de ură veninoasă ca gazele otrăvitoare îl năpădi, sufocîndu-l ; păli, scrișni din dinți și gemu. Rămase apoi îndelung, frecîndu-și pieptul păros, iar buzele îi tremurau ; i se părea că ura se adună în pieptul său ca un pumn de zgură fierbinte și că-l arde mocnind, nelăsîndu-l să răsufle și pricinuindu-i această înfricoșată durere în stînga pieptului, dedesubtul inimii.

Nu izbuti să mai adoarmă pînă dimineața. La revărsatul zorilor, porni spre comitetul lucrătorilor de la căile ferate ; era galben la față și mai posomorît ca niciodată. Luă înțelegere cu dîșii ca trenul cu cazaci să nu fie lăsat a ieși din Narva și, după un ceas, plecă în căutarea membrilor comitetului de garnizoană.

La tren se întoarse cam pe la opt. Pășea, simțind în tot trupul răcoarea jilavă a dimineții, înveselîndu-se vag de izbînda apropiată a călătoriei sale, de soarele care se ridica deasupra acoperișului ruginit al unei magazii și de timbrul muzical al unui glas de femeie ce se auzea undeva. În zori de zi, căzuse o ploaie ropotită și scurtă. Pămîntul nisipos de pe linii, proaspăt spălat, purta urme șerpuite de mici șuvițe curgătoare, mirosea reavăn a ploaie și mai păstra la suprafață nenumărate gropițe mititele, cu marginile uscate, ciupite parcă de vărsat în locurile unde bătuseră înfipt stropii de apă.

Ocolind trenul, un ofițer cu manta și cu cizmele înalte, pline de noroi, venea drept către Bunciuk. Acesta, recunoscîndu-l pe esaulul Kalmikov, își încetini dinadins mersul, să-l aștepte. Astfel se întîlniră. Kalmikov se opri, clipind rece din ochii negri și pieziși.

— Horunji Bunciuk ? Ești în libertate ?... Nu te supăra, dar n-am să-ți dau mîna.

Cu buzele strîns pungite, își vîri mîinile adînc în buzunarele mantalei.

— Dar eu nici n-aveam de gând să-ți întind mina !... Te-ai cam pripit ! răspunse batjocoritor Bunciuk.

— Și aici ce faci ? Îți salvezi pielea ? Sau ai venit poate de la Petrograd ? Din partea simpaticului Kerenski ?

— Asta ce e ? Un interogatoriu ?...

— Este o curiozitate legitimă pentru soarta camaradului de arme, dezertat pe vremuri.

Ascunzându-și zîmbetul, Bunciuk strînse din umeri.

— Pot să te liniștesc ! N-am venit aici din partea lui Kerenski.

— Dar, după cît îmi pare, vă uniți acum într-un chip mișcător în fața primejdiei comune ce vă amenință. Totuși, spune-mi, ce ești ? Epoletii n-ai, umbli cu manta de soldat... Cu nările palpitînd, Kalmikov cercetă făptura scundă a lui Bunciuk, cu dispreț și părere de rău. Aha, voiajor comercial întru politică ! Am ghicit ? Și, fără să aștepte răspuns, se întoarse și se depărtă cu pași mari.

Ajuns la vagonul său, Bunciuk fu întâmpinat de Dughin.

— Ei, pe unde-mi umbli ? Mitingul a și început...

— Cum, a început ?

— Uite-așa ! Comandantul sotniei noastre, esaulul Kalmikov, a lipsit pînă acum, iar astăzi a sosit din Piter cu o locomotivă și i-a adunat pe cazaci. Chiar acu s-a dus să le predice...

Bunciuk mai zăbovi o clipă, întrebînd despre data cînd Kalmikov fusese trimis în delegație la Petrograd. Din cele povestite de Dughin, ieșea lămurit că esaulul lipsise timp de aproape o lună de zile.

„Unul din sugrumătorii revoluției, trimisi de Kornilov la Petrograd, sub pretext că au a învăța procedeele de luptă cu grenadele. Va să zică, e un kornilovist de încredere ! Ei bine, vom vedea !”, gîndi el, îndreptîndu-se împreună cu Dughin spre locul adunării.

Dincolo de antrepozite, se zărea un talaz verde-cenușiu de bluze și mantale căzăcești. Înconjurat de ofițeri, Kalmikov stătea în mijlocul cercului, cocoțat pe un butoiș, și striga tare și răspicat :

— ...să-l ducem pînă la victoria finală ! Comandanții au încredere în noi, și vom arăta că o merităm ! Acum

am să vă citesc telegrama adresată cazacilor de către generalul Kornilov !

Scoase cu grabă exagerată din buzunarul vestonului o foaie mototolită de hîrtie și se mai sfătui în șoaptă cu comandantul eșalonului.

Bunciuk și Dughin se apropiară, amestecîndu-se cu cazacii.

— „Scumpi frați cazaci !, citea Kalmikov expresiv și nu fără elan. Hotarele statului rusesc oare nu s-au întins și au crescut pe oasele strămoșilor voștri ? Oare marea Rusie n-a fost tare prin puterea voastră de viteji, prin faptele, jertfele și eroismul vostru ? Voi, fii liberi ai Donului liniștit, ai preafrumosului ținut al Kubanului, ai aprigului Terek, vulturi puternici veniți din stepe și din munți, de la Ural, Orenburg, Astrahan, Semirecie și Siberia, de dincolo de Baikal, de peste Amur și Ussuri, ați stat totdeauna de strajă întru apărarea cinstei și gloriei steagurilor voastre, și pămîntul rusesc este plin de legende despre faptele părinților și strămoșilor voștri. A sosit ceasul cînd trebuie să veniți în ajutorul patriei. Invinuiesc Guvernul Provizoriu de lipsă de hotărîre, de nepricepere și nepuțință în conducere, de faptul că-i lasă pe nemți să facă tot ce vor în interiorul țării, lucru care s-a dovedit cu explozia de la Kazan, unde au sărit în aer circa un milion de obuze și au fost distruse douăsprezece mii de mitraliere. Mai mult chiar. Invinuiesc pe unii membri ai guvernului că au trădat în mod direct patria și vă aduc dovezi : la 3 august, cînd am fost la ședința Guvernului Provizoriu la Palatul de iarnă, miniștrii Kerenski și Savinkov mi-au arătat că nu pot spune totul, fiindcă printre miniștri se găsesc oameni nesiguri. E limpede că un asemenea guvern duce țara la pieire, că nu se poate încrede nimeni într-un astfel de guvern, și că nefericita Rusie nu prin el poate fi salvată. Iată de ce, cînd Guvernul Provizoriu, făcînd pe placul dușmanilor, mi-a cerut ieri să părăsesc postul de comandant suprem, eu, cazac, mînat de datoria mea de conștiință și de cinste, am fost nevoit să refuz executarea acestei cereri, preferînd să mor pe cîmpul de luptă, decît să primesc necinstea și trădarea patriei. Cazaci, viteji ai pămîntului Rusiei ! Ați făgăduit să vă ridicați împreună

cu mâna pentru salvarea patriei, atunci când e cel mai
de trebuință. Când e astfel, patria e în pragul pieririi ! Nu
vă supun dispozițiilor Guvernului Provisional și împotriva
lui, pentru salvarea Rusiei libere și împotriva
acelor ofensați fără sfârșit de răspundere, care vin din
patria. Când, aprinși din nou pe stive călărești glorioase și
veniți din patria și libertatea noastră prin revo-
luție. Dar-mă dăci curaj și îndrăzneală-vă ardeți !
Urmați-mă !

Comandant suprem,
General KORNILOV

28 august 1917

Kalnikov face o pauză și strigă, împăturind foaia :

— Agenția bolșevicilor și ai lui Kerenski împiedică
transportarea trupelor noastre pe calea ferată. S-a primit
ordin de la comandantul suprem ca în cazul când nu va
fi cu putință să ne continuăm drumul cu trenul, să mer-
gem spre Petrograd în călărești de mare. Vom parca chiar
aici. Pregătiți-vă pentru debarcare !

Îndrăit, când din coastă, Buncduk își vede drumul plăt în
mijlocul cerului. Întă să se apropie de grupul ofițerilor,
și strigă tare, ca la mîltig :

— Tovarîșii canaci ! Vorbește trînda de către marelui
toacă și soldații Petrogradului. Stăteți mîncă la un răstol
într-o linie dreaptă, la sugrumarea revoluției. Dacă veți să mer-
geți împotriva poporului, dacă veți să puneți la răz
monarhia pe picioare, atunci duceți-vă !... Dar marelui
și soldații Petrogradului îndrăznește că nu vă veți scade
drugi. Ei vă trimit căldul lor salut frățesc și vor să cu vă
vede după aceea, ei alții .

Nu-l lăsa să se împotrivească. Într-un e nemăsurat
vâlc de răzmet, iar lăsa de gloriu și răzmet parca
într-o clipă pe Kalnikov de pe lăsa. Apăsându-se,
canacul se îndreaptă cu pași repezi spre Buncduk ; în clipa
pași de el, se răzmet lăsa lăsa pe căldie.

— Canaci ! Buncduk a desertat anul trecut de
pe front. Știi acest lucru ! Cum putem asculta glasul cana-
cului mîncă și trînda ?

Volikovi stăpinea Sakin, comandantul unității a jura, trăiești vocea lui Kalashnikov cu tunetele gloriei sale de lăe :

— Arestați-l pe Volikov ! Noi ne-am vărsat sângele, și el își scipea pielea departe de front ! Luptă-ți !

— Stați ! Mai dormi, înșelător !

— Lăsați-l să vorbească !

— Nu acutapeți gura omului ! Îngădușiți-l să ne lămurască adevărul ce glăsește !

— Arestați-l !

— N-avem nevoie de desertori !

— Torbăre, Buncuk !

— Mitră ! Arde-i până la mărșura ciolanelor !

— Juc ca el !

— Gura, pierderea dracului !

— Dă-le ! Dă-le peste bot, Buncuk ! Zi, să le dai poftă ! Împotriva lor, zi-i !

Un omor înalt, fără gapoi, membru la comitetul revoluționar al regimentului, stăruie pe înțeles. El îndemnă cu mare foc pe oameni să nu des ascultare generalului Kornikov, supracomandant revoluției ; vorbe despre gravitatea riscului de a fi împotriva poporului și-și lăstăie curățarea, adresându-se către Buncuk :

— Iar dumneata, bravară, să nu crezi că și noi te disprețuim, la fel ca domnul ofițer ! Ștăbulem bucuroși că ai venit și avem respect față de dumneata ca reprezentant al poporului, cum te mai respectăm și pentru că dumneata, ca ofițer, n-ai atârnat pe oameni și n-ai fost ca și un drăc. N-am auzit nimic o singură vorbă urtă de la dumneata și să nu crezi că noi, oamenii fără carte, nu avem nici o simțire la purtarea gingașă : vorbe frumoase e înțeleg și doborâci, darimite omul. Te salutăm cu toată dintr-o și te rugăm să spui muncitorilor și soldaților din Piter că noi nu vom ridica mâna împotriva lor !

Un reșot de strigăte izbucni aprobator, asemenea tunetului de tobe mari, creșcând la culme și scăzând apoi încet, până se potolii.

Trupul înalt al lui Kalashnikov se fcl din nou dădusea bucurărilor, îngălăburea-se și înclădușea-se. Cu fața palidă ca de moart, înclădușea-se de emoție, vorbea despre gloria și

clădirea strălucitoare, despre marea istorică a oraşului, despre singele vîrnat de ofiţeri împerechi cu canaci.

Localul său fu ocupat apoi de un canac gras, cu părul bălăi. Cuvîntarea sa plină de rîcote, îndreptată împotriva lui Buzduk, fu repede întreruptă : canacii l-au amînat de rînd, dîndu-l jos de pe tîrtoia. Chikunov alina în localul lui, făcînd un gest paternel cu mîinile, ca şi cum ar fi despusat o buturugă, şi rîndu :
— Nu mergem ! Nu vom debata !... În telegramă scrie că noi, canaci, am făgăduit să-l ajutăm pe Komarov, dar cine ne-a înţeles ? Nu l-am făgăduit nimic ! L-am făgăduit atîtă vreme ca la Sovietul uniunii să-l ajutăm ! Grakov şi-a vîrît rîsul : M-are dactil să-l ajute tot el !.

Grakov veneau unul după altul, fără întrerupere. Buzduk stătea, pleacădo-şi capul cu fruntea lată ; dintr-un pînăntu : se îmbujoră de roşeaţă, înima îi revînea furibundă în rîsul umflat de la gît şi de la tîrpie. Atmosfera devenea din ce în ce mai înăduşită. Se simţea că într-o clipă chiar cea mai mărunţi neînţeleasă ar putea duce la un deosebit de singeros.

Soldăţii din gară veneau vîrînd grîmădi de la gură, şi ofiţerii plecău să se aşeară.

Peste o jumătate de ora, gîlînd, Dughin alina în Buzduk :

— Mîrta, ce ne rămîne de făcut ?... Kalashkov a pus la cale ceva. Două joci mitraliere, au trînda undeva un curier oltar.

— Hai să mergem acolo ! Strînge vreo douăzeci de canaci ! Iute !

Lîngă vagonul comandantului de eşalon, Kalashkov cu alţi trei ofiţeri prăsea mitralierele pe amare. Buzduk aşezase cel dintîi, aruncî o privire canacilor şi, vîrînd mîna în burzurala mantalei, scoase un revolver oltăresc, nou-vechi, vîrînd cu îngrijire.

— Kalashkov, opţi arestat ! Mîrta nu !.

Kalashkov făcu o strîbucă, se apăsă, apăsînd cu mîna în vîrtaşa revolverului, dar nu izbucni să-l aresteze : un gîlînt îi pîrîu deasupra capului. Cu o voce surdă, care nu prevedea nimic bun, aproape în clipa cînd trîsesă, Buzduk îi strigă :

— Mîrta !.

Cimpul revoluției se ridica pe jumătate, acționându-și vîntul persecutorului. Kalmîșov îi urmărea cu ochii micșoraji și rîdînd anevole mîlăile, tremîndu-și degetele.

Ofițeri își predau armele în silă.

— Trebuie să predăm și mîlăile ! întrebă, cu respect, un tînr ofițer de la mîntălire.

— Da !

Cașaci scoseri amarele și dușuri mîntălirele în vagon.

— Puneți-le mîntălire ! se adresă Buzchuk către Dughin. Cîșmanov îi va arăta pe ceilalți și-i va aduce tot sîi. Auzi, Cîșmanov ! Iar noi îi vom duce pe Kalmîșov la comitetul revoluționar al garnizoanei. Eșua Kalmîșov, te rog să trezi înaltele !.

— Strigăte lacrimă ! Lăsa de prima mîntălire ! spune cu admirație unul dintre ofițeri, așezînd în vagon și urmăriindu-l cu ochii pe Buzchuk, pe Dughin și Kalmîșov, care se îndepărtau.

— Domnilor ! Ei o rușina, domnilor ! Ne-am pariat cu aceste copii !.. Mîntălire cu i-a trecut prin glonă al-îi împușca la timp pe coastă tîlăie !.. Atunci sînd își făcuseră revoluția spre Kalmîșov, ar fi trebuit să-i trimitem unul un glonă, și gata !

Roșind aceste vorbe, volobovoi stăpînea faldă la cot privindu-i revoltați asupra ofițerilor, mîșcînd anevole, cu degetele cuprînse de tremur, o țigărită din tabacheră.

— Dar ei sînt un platon întreg. Ne-ar fi împușcat pe toți !.. replică, într-un tîndu, tîndrui ofițer de la mîntălire, cu o voce vîscovă.

Ofițerii furau în tăcere, acționîndul pîinii persecutorie și mîle. Înțelegă cu care s-au petrecut toate îi știau.

Kalmîșov făcu și el în tăcere o parte din drum, mîșcîndu-și vîntul mîntălire negre. Obrăzînd albug îi ardea cu lăvîr de o palmă. Cămeră mîntălire pe drum se uitau mîntălire, se opreau și vorbeau în șaptilă. Deasupra Norve, corul mîntălire era mîntălire și fîră calori. Fracșele de mîntălire, mîntălire unor sold de aur, se așteptau presălire de-a lungul mîntălire, unde le răspăse vara la plăcere. Cîrțile treceau în alor peste cupola verde a unei mîntălire. Undeva, în două gîrli, dincolo de cîmpul cuprînse de vîntul

începând, noaptea se aşternea cu adieri răcoroase. Dar noii ofiţari, încoşăţi de sofinţi, tot mai plătura dinopre Marea spre Păcur şi Luga, strălătind cu lumă cerească, fără plăcilor şi fără de strigă, noaptea gosea înaintea ei acurşul peste nevăzute hotare.

Întră gacă, Kalinikov se întorcea brusc şi-l acupă pe Buncik în cîrca.

— Trebuie să !

Pericula-se la vreme de sculpa şi ridicându-şi brusc sprăsoarele, Buncik strîcea înaintea cu mîna atîngă mîna drăpă, care se repeta de la stoc spre bucurie.

— Mergi înainte ! rosti el cu grea.

Kalinikov porni mai departe, dînd drăpă la schimbare înjurături slobozind toată modica de vorbe urta.

— Eşti un trădător ! Un trădător ! Vei plăti pentru aceasta ! striga mare, oprindu-se des şi întorcându-se către Buncik.

— Mergi înainte ! Te rog... Îi răspundea de fiecare dată Buncik.

Cu puţină strîngi, Kalinikov înainta în salturi, ca un cal bolnav de tîgărie. Ajunsese în dreptul castelului de apă. Sotopind din drăp, Kalinikov pîpă :

— Voi cu stîrea un partid, ei o bandă odioasă, drojdia societăţii ! Cine vă conduce ? Marele stat-măior german ! Dolpovici... ha-ha ! Noie strînguri ! Partidul vostru, adunătura asta, se cumpără cu nişte tîrfe ! Nemernici ! Nemernici ! Aşa vîndul patria ! V-aş apînşura pe toţi de-un capot ! A-aa, va veni vremea ! Acest Leida al vostru n-a vîndul ei oare Rusia pe trînci de mîri germane ? ! A pu mîna pe un milion şi a spălat patina, omagiu !

— Trei la ud ! strigă Buncik, cu voce înălbă, bîlbăindu-se.

Dughia se vîră, speriat :

— Stai, Dia Mîrtei ! Ce faci ? Stai !..

Cu chipul desfigurat, negru de mîrie, Buncik se repeta la Kalinikov şi îi lăbă cu putere în drăpă. Călcînd în picioare pîpca lui Kalinikov, căre-i sfurşea de pe cap, îi urî spre stîl de otrăvici al castelului de apă.

— Tre-ei !

— Cum ? ! Ascultă, tu !... Cum îndrăzneşti ? Nu de în-
sine ! mîri! Kalmîşov, împotriva-sa.

Îmbieto-se surd cu spatele de cîndul negru al castelului
de apă, se îndreptă încoace de umeri. Împănase ce-l ap-
trăpă.

Aplicîndu-se într-o parte, Burchuk amăie din burzur
revolverul apînat cu cîrpea în căptuşea.

— Tot ai mai umeri ?

Kalmîşov lăsa un pas înainte, îşi încheie repede toţi
sacorii de la manta :

— Trage, avem de urîi ! Trage ! Uite cum ştiu să
moră offîeri rai ! Eu şi în faţa mor...

Glontul îi intră în gură, Burchuk răguşit izbucni în două
castelului de apă, scîndu-se în vînturi. Kalmîşov mai lăsa
un pas, apoi se potolă, îşi prîmă capul cu mina sfîşii şi
cîmă. Se înclină în arc, scrupă pe pîrpt dinţii negri de
dîngă, pleacă din limbă. În clipa cînd spînzura îi atîna
plîrşii uşor, Burchuk trase din revă. Kalmîşov se
amuci, se înclină, vîntu-şi capul sub umăr, ca o pasăre
înaltă de a adormi, îmi amari.

La prima răcoare, Dughin îi aşutase pe Burchuk din
cerul.

— Mîri ! Cum ai făcut asta ? . Pentru ce l-ai umo-
rit ?..

Burchuk îi agîli îndreptă de umeri, îndreptu-şi pri-
virea de apă drept în ochii lui, apoi rătăci cu glas stîm, dar
uimitor de calm :

— Să ai pe noi, sau noi pe ai ! Căle de urîşie nu
există ! Mai un fel de prănzire ! Sînge pentru, sînge ! Care
pe care . ai înşela ? Cel de- înşela lui învîntuie răzîndu-
stăruşi ca răpă vîpăre. Şi apoi care se moare de rădă pen-
tru şăla trebură şi ai împănăşi . ai înşela ? De ce te-ai
încălat ? Îndreptate ! Fă rău ! Kalmîşov dădă ar fi tot
în pînăra lui, ar fi tras în noi, fără să-şi amuci figura
din gură, şi te !. Mămoale !

Capul lui Dughin tremura, dinţii îi clătăneau în gură,
pînzăre mări cu cîrpele jălite se împănăneau mîrîng.

Mămoale lăsat pe uchiuara pînă. Burchuk arăta din
cînd în cînd o privire îndreptă. Nochi negri se rătăcea în în-
tăruie la o mică înălţime deasupra capetelor, aburind
apre rădărit. Ca un ochi vernal aşu, luna ştiră, apălată

de pînă din afară, privea prin fereastra cerului de vară. La o răscruce din apropiere, un soldat și o femeie cu pînă alba, aruncă pe umeri, stîteau stîlnic unul în altul. Soldatul o îmbrățișă și, trăgînd-o spre el, îi poartă ceva ; iar ea îl împinge cu mâinile în piept, dîndu-și capul pe spate și îngînd cu voce înăbușită : „Nu cred ! Nu cred !”... și izbucnea înfîndat, cu un răstăceren.

18

Cumai la Petrograd de Kerenski, generalul Krinov se împănase în ziua de 31 august.

Delegații și comandanții de unități din armata lui Krinov începură să alerge la Palatul de Iarnă, făcînd zgomot de poezie. Oamenii care nu demult porneau războiul împotriva Guvernului Provizoriu, făceau acum temerile în fața lui Kerenski, asigurându-l de sentimentele lor de respect și devotament.

Într-o zi morala, armata lui Krinov tot se mai întorcea în apăsare, împinsă de pînăa avertisă, unitățile se mai îndreptau spre Petrograd, dar răspunsul lor pierduse orice sens, din punctul de vedere al războiului. Astfel se stingea speranța reacției, care izbucnise într-un fel de revoltă, și conducătorii prăvălirii și republicii, care pierduse în aceste zile ceva din cotanșina obștilor înaltă, vorbea în cea mai apropiată societate a guvernului despre „o totală stabilizare politică”, revinîndu-și pulpele stîlce în jantiere de piele și imitînd astfel tîmboșii ai lui Napoleon.

Cu o zi înainte de sinuciderea lui Krinov, generalul Alexeev prini numirea în postul de comandant suprem. Cu corect și meticuloasă, Alexeev răspuns la început printr-un refuz categoric, dîndu-și seama de echivocul situației, dar în cele din urmă acceptă, călînd numai de dorința de a apăra scorta lui Kornilov și a izbucni celor împănăți, într-un fel sau altul, în organizarea rebeliunii antiguvernamentale.

Alinîdu-se în drum, întrîi în tratative prin fir direct cu Marele cartier general, încercînd să limuzească situația

lui Kornilov față de război și marea lui. Tratatul este anevulos și dăruit cu întreruperi până la capăt. Urma.

În aceeași zi, la Kornilov are loc o conferință a persoanelor care făceau parte din statul-major și a celor din entourage-ul său. La întrebarea pusă tuturor cu privire la rostul de a mai continua lupta împotriva Guvernului Provisional, majoritatea celor prezenți se pronunță pentru continuare.

— Vă rog, Alexandr Sergheevici, spuneți-vă părerea ! se adresează Kornilov către Lukomski, care tăcuse tot timpul conferinței.

În termenii rezervei, dar hotărât, Lukomski se pronunță împotriva ideii de a continua lupta fratricidă.

— Să capitulăm ? întrebă Kornilov cu asprime, întrerupându-l.

Lukomski strânse din umeri.

— Concluziile se impun de la sine.

Convorbirile au mai durat o jumătate de oră. Kornilov, sfârșit, părăsindu-și cabinetul printr-o ușă laterală și vizibilă învinsă de voință. Concederă asistența, iar peste un ceas îl chemă pe Lukomski.

— Aveți dreptate, Alexandr Sergheevici ! mărturisă, trănindu-și degetele și privind într-o parte cu ochii stinși, încofuri, învârtiți parcă în cercuri, și adăugă obosit : Continuarea rezistenței ar fi și stupidă și crimeasă.

Bănuț îndelung toba cu degetele, ascultă parcă ceva — poate juraș de soareci al propriilor sale gânduri —, dăse apoi o pauză și întrebă :

— Cînd scapă Mihail Vasilievici ?

— Mîine.

În ziua de 1 septembrie sosit Alexeiev. În seara aceluiași zile, din ordinul Guvernului Provisional, el arestă pe Kornilov, pe Lukomski și Romanovski. Înainte de a fi dus la arestație la hotelul „Metropol”, unde urmau să fie ținuți sub pază, Alexeiev are o convorbire între patru ochi cu Kornilov. Convorbirea ține douăzeci de minute. Alexeiev iese din cameră adînc emoționat, abia stăpînindu-se. Romanovski încearcă să intre în cabinetul lui Kornilov, dar sosea arestului îl oprește.

— Scuțiți ! Lavr Gheorghievici a rugat să nu fie lăsați alături de el.

Romanovskii îi aruncă o privire fugară, îi vede chipul desfigurat de durere şi leş, clipeşte din ochi, cu starea umbrită de pălărie.

Chiar a doua zi fără aşteptări la Baidkov generalul Denikin, comandantul Frontului de sud-est, şeful de stat-major, generalul Markov, generalul Vannovski şi comandantul Armatei speciale, generalul Erdely.

Măcaros kornilovistă, răpinită de istorie, se lămură fără glorie în clădirea înscuturată de lăce din Bihor. Ea arată, dădă naştere încă unui altă mişcare ; aici unde stărua, dacă nu seala, se izbeşte germanii plaurilor pentru un viitor război civil, pentru a câştiga încăpă împotriva revoluţiei ?

18

Într-o dimineaţă de pe la sfârşitul lui octombrie, colonelul Liatovski primeşte de la comandantul regimentului ordinul să se prezinte în Piaţa Palatului cu sotnia, în formaţie pe jos.

După ce dădu dispoziţii vagonierului, Liatovski se îndreptă în grabă.

Ofiţeri se sculau clăcând şi mormăind injurături.

— Deştept ce mai e vorba ?

— Deştept bolşevicii !

— Domnilor, cine mi-a luat cartuşele ?

— Unde mergem ?

— Auziţi ? Se trage !

— Cine dracu trage ? Ai halucinaţii !

Ofiţeri laşici în curte. Sotnia se înşirase în coloană de marş pe platoură. Liatovski îi scutură căsaca din curte în pas viu. Pe Nevski Prospekt nu se auzea tipene de armă. Într-adevăr, pînă la urmă undeva năşte focuri de armă rădăşe. În Piaţa Palatului peirulau un automobil clăcând şi tănăcheri. Străduie pînă la o linie de stop. La porţile Palatului de răsărit, căsaci fără înţelepciuni de un detaşament de jandarmi şi de ofiţeri caşaci de la sotnia a patra. Unul din ei, comandantul sotniei, îi trase pe Liatovski la o parte :

— Toată sotnia este cu dumneata ?

— Da ! Da' de ce mă întrebi ?

— A doua, a cincea și a șasea n-au mers ! Au refuzat. Dar secția de mitraliere este cu noi. Cum stați cu canoii ?

Lăstreiștii flacă au gest arsură cu mâna.

— E jale ! Dar Regimentele 1 și 4 ?

— Slab ! N-au să moară ! Știi că pentru artilă se aşteaptă învierea bolșevicilor ? Dracu să mai prindă ce se potrivește ! spune comandantul, cu un oftat dureros. Ce bine ar fi a-o întindea la Doa, cât mai departe de țarabombă lor !

Lăstreiștii își băgă seara în curtea veștii, cu un clișu de instrucție. Canoii își puneră armata la pământ și se culcară care încoace. Ofițerii se adunară într-o căldură mai îndepărtată. Fumau și cădeau la talia.

Peste un ora voră regimentul de lunceri și batalionul de femei luncerilor ocupară vestibulul palatului, adăunând acolo mitralierele. Femeile se îngrămădă în curte. Canoii, care umblau fără rost, se apropiară de ele, mirându-le glume depănate. Următorul Arjancov își făcu spălare pe una din ele, scundă, cu manta scurată :

— Tu, țepș, mai bine-ai face să îți așezi pînă, iar nu să te aguci de treburi bărbătești !

— Păi-ți tu ! ripostă „țepș”, cu o voce de bas foarte puțin prietenoasă.

— Dragăle mele ! și voi stați cu noi ? se agită de femei Tkaciov, om de credință veche și moderat de pomid.

— Sînt brate de bărbat, sfârșite !

— Să-lăși orîndea !

— Mai bine ar sta acasă. Ce nevoie le-a acia de la vești ?

— Arme cu două țevi, model 30 !

— Din țepș, ai sîc că-e oțel, iar din spate, dracu să le ște ! Nici tu poșă, nici altceva ! Îți vine să stătești și să fagi !

— Mă, tu, femeie de aali ! Sîrbagi-ți dinapoi, că acuma ți-l nelăsăm cu patul arme !

Canoii ridau în hohote și se întorceau, agîndu-se la femei. Pe la amiază însă, toată lumea lor dispăruse se stă. Împărțindu-se pe plutoane, femeile adunau din plăci grinză groasă de lemn, baricadind porțile. Erău conduse de o femeie bine legată, bărbătească la statură, cu o medalie

„Sfințul Gheorghe” prinsă în plagi, pe manta sa strâns
ajutată pe trup. Automobilul blăndat trecea tot mai des
peis plată, iar macherii ajunseră, de undeva, la palat lângă
cu cartuşe şi cu benzi de mitralieră.

— Tineţi-vă bine, fraţi cazacl !

— Va să zică, tot e să ne batem !

— Dar te ce-ai crezut, că te-ai adus numai cu să pîpi
mizeriile ?

În jurul lui Lagutin se buluciră oamenii din asolap
lăsat cu el, din stanţele Buharcivskaia şi din Slapovskaia.
Vorbiră ceva, sfătuiindu-se, trecând din loc la loc. Ofiţerii
dispăruseră cu întruşi în pădure. În curte nu mai era ni-
măn, afară de cazacl şi de femei. Aproape de poartă, stăteau
mitralierele pînălate de servanţi, cu scuturile acoperite de
unneala cept.

Spre seară, prina a cîrme a baroîă mîrîntă. Cazacl
jură cuprîngi de neastîmpăr.

— Ce fel de circulaţi ai ai astia ? Nu-ai adus şi te în
afară, fără mîncare ?

— Trebuie să-i găsim pe Lîstnişci.

— I-ai de unde ştii ? Ei e în palat, iar macherii nu
lăsa să intre pe rămasii de-ai noştri.

— Trebuie să intrăm un om după macherii, să ne-o
aducă pe noie.

Doi cazacl fuă trîsnit după macherii.

— Nu lăsa amare, că răsturnă fără ele, îi sfătui
Lagutin.

Au asolapăi vreo două oameni : nici macherii, nici
oameni. Afară mai trebu să macherii iar fusese înlocuit
din drum de soldaţi de la Regimentul „Semenovski”, în
cîmpa din lăpă din curte. Cînd amurgul, femeile lagutân-
dine începă peartă, se răsturnă într-un lăc des de trîg-
toei : cîntă după grîul, trîneau undeva, pe deasupra
pîpei. Cazacl nu lăsa parte la trîgere, fusese şi se plă-
tiseră. Lagutin adună sîrma începă să şi privind cu ochi-
năpă la ferestrele Palatului, nord -

— Iată ce-l, fraţi cazacl ! N-avem ce cluta aci ! Trebuie
să ne circulaşim, că altfel avem o-o pîpiş de pomăni. Au
să începă a bombarda Palatul, iar noi ce rost avem aici ?
Ofiţerii au apîlat prima... Noi cu ce altem vinevaşi cu să
plătim aici ? Iată seacă, să nu mai propim rădăria ! Şi

Guvernul Provisional — Ia ce drace ne trebuie ? Ce ai-
cești, cinești ?

— Abia vom ieși din agresiă, și bolșevicii or să în-
ceapă să ne secure cu mitraliera.

— Ne vor tortura capetele !

— Ba ne va fi chiar apa !

— Când ai să te întorești cum are să fie, va fi prea
târziu, băiete !

— Nu, dăci-ți apa, mai bine să stăi pînă la sfârșit !

— Sîntem ca toți — am mîncat și hai în grași, aști !

— Fecă fiecare cum vrea, dară plătitorul nostru plăcă !

— Mergem și noi !

— Să se ducă mai toți rășii cașteri la bolșevici. Nici
ei să nu se atîngă de noi, și nici noi nu le facem nimic !

Între timp, se apropiară și oameni din scrierile lui și a
poetri. Condiția era lîna mult. Trei cîdari, cîre unul de
la fiecare scrie, ieșiră pe porți, iar după un ceas se în-
torcuseră însoțiți de trei mîncari. Mîncari, scriind peste
grîndele înghețate la poartă, pășeau prin curte cu un aer
de profundă neplăcere. Se apropiară de case și-i salutară.
Unul din ei, bălat tîrziu și chipeș, cu mustași negre, cu
scara deschisă și berea dată pe oafă, își lăsa în pînă
la mijlocul caselor gloții.

— Tovarăși cașteri ! Noi, reprezentanții Fetei revolu-
ționare din Marea Dalnă, am venit pentru a vă propune
să pînăți Palatul de lîna. N-aveți pentru ce să apărați
guvernul burghez, care vî este strîm. Să-i apere fiecare
de burghez, lînașterii. Nici un soldat nu s-a ridicat pentru
apărarea Guvernului Provisional, iar frații noștri, oameni de
la Regimentele 1 și 4, s-au unit cu noi. Cine vrea să
mîncă cu noi, să treacă la sfîrșit !

— Stai, băiete ! Ieși înainte un urticat vînt de la
scrierile lui. De mers, mergem cu dragă lîna, dar dacă
Gîrșia Noastră ne vor împușca ?

— Tovarăși ! În numele Comitetului militar revolu-
ționar din Petrograd, vă asigurăm o siguranță deplină. Ni-
mănui n-are să se atîngă de voi !

Alături de marșarul cu mustași negre apărea alina,
scriind și cu fața pe alocuri cuprinsă de vînt. Își rotî
pririna asupra caselor, întorcîndu-și gîtul pînă la de țear,
și se lăsa în pașul toștă, scriind de brice de mîncare :

— O să vi însoțim ! Să nu aveți grijă, fraților, noi nu vi stătem deoparte și nici prelețarii din Petrograd, ci din...

Astăzi eu degetul mare spre Palat și stănd, descoperindu-și dinți deși și rîndărilor :

Cumci stăteam năvălirii. Femeile din batalion se apropiară, se uitară la ei și plecară din nou spre poartă.

— Hai, marelilor ! Mergem cu noi ! strigă un om bătrân.

Eu primesc aici un răspuns.

— Dăduși pîmîntele și dați-i drumul ! spune batrînii Legatin.

Între-o clipă cîșceti în husele armate și se adunară.

— Să luăm și miraberele ? întrebă un om bătrîn, adăugîndu-se marinarului cu mustațile negre

— Lăsați-le ! Dea-mă să le lăsați cadavre !

Cu cîeva clipe înainte de plecarea caracilor, se întîrî toți alina de la scria de stînga grîmadă, lîcărindu-și un ochi de la marian. Setările se înclinară și porniră. În fața lor, scîrba de mîlărie își clăd mîlăriele. Rașile lor mîlăriele spre, trebură cu apăsare peste pleșile vechi. Marinarul înclinat cu scurta scurată mergea alături de plutonul din capul setării lui. Un om bătrîn și blînd, din starea Fedoseevskan, îi ținea de mînă, apăsîndu-i cu voce vinovată și mîncîră.

— Degeată, parcă noi vom să mergem împotriva autorității ? Ne-are băgat aci rușii din proșta, de' dacă am fi glori, cum e-am fi venit ? Șe-și cădîră cu plăm de nău capul moșat. Să mor că n-am fi venit ! Zău !

Setele a pater mergea în urma celorlalte. Zădări puțin îngrăd poartă, unde se îngrămădise tot batalionul de femei. Un om bătrîn se uita pe grîm și făcea un gest de amenințare cu degetul său negru, cu unghia mare, adăugînd cu aer grav și convingător :

— Voi, marelilor, servitați oștea ! Uite, noi plecam scur, lăcăr voi, tovarilor cu stăte, rîndu-se ochi ! Trebuie voastră, dar să nu faceți vreo prostie ! Dacă în-opeți curtea să trageți în noi de la spate, ne întorcem și vă lăcărăm puțin ! Am vortel împede ? Asta-i ! Iar acum, cu bine !

Se dădu jos de pe grinal și-l ajunse din urmă sotia, aruncând din când în când o privire îndărăt.

Casaci ajunseseră până aproape de mijlocul pieței. Într-ochiada-se, unul spusese celălalt :

— Uită-te, băieț ! Aleargă un ofițer în urma noastră.

Mulț dintre casaci își întoarseră capetele din urmă și se uitară înapoi. Un ofițer înalt alerga prin piață, susținându-și sabia. La felu un seran cu mîna.

— E Atarpîkov, de la sotia a treia !

— Care ?

— Ală-nalt, care are un reț la ochi !

— Trebuie să meargă și el cu noi...

— Bun băiat !

Atarpîkov ajunse repede sotia din urmă ; de la distanță, se deslușea umbrela care-i lumina fața. Casaci îi făcură semn cu mîna și răsună :

— Dă drumul la pia, domeniile podmaei !

— Mai lute !

Un singur loc de urmă poartă surt, lângă poartă. Atarpîkov deschise larg brațele, clătind-se, cănu pe spate, răsărind repede din picioare, se întoarse pe pava și încercă să se ridice.

Ca la o comandă, sotriile se întoarseră cu fața spre Palat. Servanții se lăsară în genunchi în spațiile rubricalelor întinse. Se auză țâcîritul benzilor. Lângă porțile Palatului, dincolo de gardurile de pînă, nu mai era nici un suflet de om. Focul armelor mîsurase parca ofițerii și femeile care, cu o clipă înainte, se îmbulșiseră acolo. Sotriile se adunară din nou în grabă și poartă, surtind palat. Două casaci din ultimul ploton se întoarseră spre locul unde căzuse Atarpîkov. Unul strigă tare, ca să fie auzit de toată sotia :

— L-a ghicit în dreptul întrei ! E gata !

Marele cadentat răsună tare și răspunde. Marșarul dădu o scurtă comandă.

— Ocului la stînga. — Marș !

Sotriile colară la stînga, șerpuiind. În urmă răsună Palatul, poartă, tăcut și mălărit.

slab de teluri, care se află la dispoziția dumanăscăilor, nu sînt deloc infirmate.

Prevedind modul în care se vor desfășura acțiunile, cred că dumanăscăii trebuie să luăm urgent măsurile care, pînă la Marele cîrmaci în sfîrșit eradicat primejdia, ar crea o compunere favorabilă pentru organizarea luptei în noaptea, împotriva asaltului ce se apropie.

Cu alare mîlîrî, consider :

1. Immediata transferare la Moghîlov a unității din regimentele de cîbi și a Regimentului polones de alini.

Notă arată de Dumania : Marele cîrmaci nu le revădăștă ghidul alure, Acasă scîlîpî au acceptat pînă la cele două armîlîrî cu lîngărele.

2. Ocuparea orașelor Orșă, Smolensk, Jlobin și Gomel, cu trupele din Corpul de armată polonă, întîrîndu-se diviziile aceluia din armă cu artileria preluată de la bateriile elîngășî de pe frînă.

Notă : Pentru ocuparea Orșă și a Smolenskului, s-au concentrat Divizia I din Kaban și o brigadă de cîinci de Astrahan. Pe sîla de dîrîrî se la din Alure Regimentul I din Divizia polonă, pentru asigurarea prină alurele celei elîngășî. Unitățile Divizia I au alîrîre sîlă și, pînă alîrîre, nu reprezintă o putere reală. Corpul de armată polonă revîrîre cu întîrîre elîngășî de se-ascîrîre la alîrîre întîrîre sîlă frînă.

3. Concentrarea tuturor trupelor din Corpul celîngășî și a Regimentului „Kornilov”, pe sîla Orșă-Moghîlov-Jlobin, sub pretextul transportului lor spre Petrograd și Moscova, precum și a unității sau a două divizi de cîinci, dintr-o cele mai puternice.

Notă : Cîinci au luat o situație reală, de a nu lupta împotriva elîngășîrî.

4. Concentrarea în același sector a tuturor eschîlîrîrî de fabricație engleză și belgînd, întîrîndu-se sîncîrîpî lor elîngășî cu ofîrîrî.

5. Concentrarea la Moghîlov și luîrîre pînă din imediate lui sîncîrîrî a unor rezerve de pîpî, cartușe, mîlîrîrî, pîpî-mîlîrîrî și grenade, sub o pînă sîncîrîrî, pentru a fi distribuite ofîrîrîrî și celîngășîrî care se vor alîrîre sîncîrîrî în secîrîrîrî elîngășî.

Notă : Acasă pînă de sîncîrîrî la dîncîrîrî.

8. Stabilirea unui contact strâns și a unui acord perfect cu ai noștri trupelor cucerite de Dom, de Terent și de Kaban și cu comitetele poloneze și rusești locale. Căsuți s-au promis în mod hotărât pentru restabilirea ordinii în țară, iar pentru polonezi și cetățeni creștinați restabilirea ordinii în Rusia este chestiunea propriei lor existențe.

■

Știrile răpideau zădărnice, din ce în ce mai alarmante, făcând să crească îngrijorarea celor din Bihor. Intenționiștii și Bihor găsesc autocarurile scurte și scurte la Komarov, care creștea la Dubovîn să-l elibereze pe deplin. Sovieticii obțineau marea chiar până la apropierea canoanelor.

Deputat de gravitatea evenimentelor care se apropia, Dubovîn știa. La 18 noiembrie, dispune trimiterea arcașilor în Trivul Denali, dar în revocă imediat ordinul.

A doua zi dimineața, un autocarul plin de noroi se apleacă în fața porții principale a închisorii din Bihor. Cu un gest surd, șoferul se grăbește să deschidă portiera, și un ofițer în civil, bine legat, coboară din mașină. El prezintă comandantului gherii actele sale, pe numele colonelului de stat-major Kuasov.

— Vin de la Marele cartier. Am o misiune personală la generalul arestat Komarov. Unde pot să-l văd pe comandantul închisorii ?

Comandantul, locotenent-colonelul Ehardt de la Regimentul de țărani, îl conduse imediat la Komarov. După ce se prezentă, Kuasov raportă aplecat, cu o ușoară aplecare în glas :

— Feste patru ore, Moghilevul va fi predat de Marele cartier Bihor. Generalul Dubovîn mi-a ordonat să vă aduc la cunoștință că toți deștepții trebuie să părăsesc imediat Bihorul.

Informându-se de la Kuasov despre situația din Moghilev, Komarov îl invită la masa pe locotenent-colonelul Ehardt și-i spuse, sprijinindu-se greu pe masă cu degetele minii stângi :

— Eliberați imediat pe generali. Tehtiri să se pregătescă de plecare la ordine deosebitește ocupate. Merg cu regimentul.

Peștiștii stau, foalele storkau să plesească în potocovicia de campanie, cârburi aprinși scripeau într-o țară roșie, cucerind singurătatea, cu sechenta mîlăși între stînci. Tehtiri își potocovau tehtiri, reperele harnamentului, își curățau armele, se pregăteau de marș.

În curtea stăi, generalii pînă la unu che unu călărește locușorii. Iar la mîlăși noaptea, în beana care învîlăie tehtiri eripe de potocovicia cu lumina stînci, confundat în zona stînci, călărești încep să iasă din curtea harnă, prin fanele cîră. Eliberați lor negre se profilează celulele pe cer, cu turnate din taci. Asemenes unor negre și agribolite pînă, călărești mergau îndreptîndu-se către stînci, cucerindu-se de frig și învîlăie și cu glugile fețele amede-gîlbei. În mijlocul solului regimentului, alături de colonelul Kîpichev, comandantul regimentului, mergea Karmlov, adus din spate, călare pe un cal înalt și roșu. Se învîlăie din cauza vîntului roșu care harnărește prin călăreștii Eliberați și își mîlăie celule harnă, privind cerul friguros și apăsător de stăi.

Treptat răsunător de ordine pînă la potocovicia stăbănușă ulușă și se mîlăie, amănînd la periferie.

100

De aproape două zile regimentul se retrăgea. Inseși harnă, dar se retrăgea. Convolele de cîră ale trupelor rusești și românești se învîlăie pe drumurile nepetruite. Trupele austro-germane învîlăie unitățile în retrăgere printr-o altă pînă în flancul lor și încercau să închidă cercul.

Spri mîlă, s-a aflat că Regimentul 12 și brigada românească, învîlăie cu el, stă amănînd cu învîlăie. La apusul soarelui, învîlăie și amănă pe români din satul Gîrănești și învîlăie pînă la cota 100, în apropiere de trechăreștii Hîlă.

În curtea noaptea, Regimentul 12, învîlăie cu o baterie dintr-un divizion de tancuri de mîlă, printr-o cîră și

101

— The 30-cc impure, as sold, distilled in water, heated directly in metal flask without treatment.

Reîntrunul pe scară, Kogălniciu, privind îndelung
cavalul pus în deasupra capului, și dintr-o vizită, reîn-
trunul pe o tăbăcărie dintr-o pălărie, care a rămas în

Ce un oraș locuitor de arhitect, sunt pripi de venit. Binecunoscut mai are timp să tragă un loc, dar se potrivește de îndată în țară, scrișul din timp, într-o salutară de moarte. Laie balonul nemuritor și epistolele mîncătoare, și sparge tăcut ușa și se așază. Indiferența în viața apăsătoare. Pe Kopenen l-au dăruit într-o lămură cu pînă peștii. Un nou-născut scrișul și țară în direcția a jurestare de venit. Multa țară revine în fire, își trase sufletul, simțind că îl însoacă stînga, și însoțindu-și puterile, scrișul țară peștii gresit din epistolele nemuritor. La scrișul o salivă de țară, dar noaptea și timpul și venit însoțitor : îndată să scrie.

După ce retragerea a fost operată și trupele ruso-române au ieșit din punga, Regimentul 13 s-a retras de pe poziție și trinda cu ofensa versat mai în spate și la stînga sectorului. Se anula ordinea pe regiuni: să se organizeze un serviciu de poștă, să se instaleze posturi pe drumuri, să se vegheze ca desertorii să nu se stoarnă în spațiile întinse, să se direcționeze fără șovăire focul împotriva lor și cei pripiți să fie trimiși sub escortă la statul-major al diviziei.

Mășta Kogevol se așază peșteră-est dintr-o petroliere. Împreună cu alți trei canaci, țesută din sat și, după îndrumările vagonistrului, se instalează la capătul unei porunci blăni, aproape de drum. Ocolind o lună, drumul se pierdea într-un câmp presărat cu dealuri și învinsat de ogare și arbuști. Canaci înceva de strigi cu schiorul. După amiază, vântul e cald de vară, vântul se ridică, care se apropie, venind către dinți. Solcați pășeau cu vâdit gând să excolescă mlaști fâșii la poalele dealului. Așuși în dreptul lunii, se opri și, aprinzându-și țigările, poposiră a vreme să se afliască, apoi porniră mai departe, schiorul însoțit de vânt și cântec în vântul drept la sfârșit.

— 34-4 acoriam ? întreabă Kapreli, ridica-va din scaunul de vorure.

— **Thompson can't keep his mouth**

— Hai, voi ! Stați !.

La acest strigăt al soldații, care se aflau la distanță de alinași depărtare, se opriți o clipă și, câlcind apăle, porniră din nou înainte.

— Stați ! strigă unul din ei, trîgînd în aer unul după altul toate cartuşele din muniția sa.

Cu armele în cîmpoier, cîșcîi ajunseră din urmă soldații care călcau bălășul.

— De ce dracu nu vă opriți ?... Din ce unitate stați ? Unde mergeți ? Acolo ! strigă comandantul postului, urîndu-l lui Koldov, apropiindu-se în fugă de ei.

Soldații se opriți. Trei își acoperiră fără grabă armele de la urde.

Unul, cîșcîia la urma tuturor, se aplecă să-și lege pîrgoasa degetului a cîrnel, cu un capăt de fir telefonic. Toți erau năpcați de adrenalină și mîndari. Straturi negre de soți stîrnau la poalele mantalelor ! petrușeri peșterii năpcați toată ziua ! încerca prin mîndăria, în pădure. Dar aveau pept de vară, cîșcîi purta cîșcîi albe de oale brumărie, cu clapele deslăcuite și cu gîrărie atîrnînd sub bărbos. Cîșcîi de la cîșcîi, cîșcîria lor pare-a, înalt și adun din apă, cu clapele bărbos, cîșcîi răpăși și mîndari, de-l trecușu alinaștură cîșcîria, cu răpăși purgi !

— Ce vești ? V-am fiost noi ceva ?... De ce vă legați de cîșcîi ?

— Acolo ! îi tăia vorba urîndu-l, cu o pîșcîrie aprinsă

Un soldat cu ochii albaștri și cu fața răsărită, se a cîșcîia purgișă degetul la capot, cîșcîia de la lîftă o gîșcîia la cîșcîi de cîșcîi și, cîșcîind-o sub mîndă urîndu-l, roșii repede-repede. Într-un graț care-l dovedea originea, de pe undeva din gubernia Iarovski :

— Uita, băiete, iată actul !. Iată-l ! Un document pentru tot anul !. Pîșcîie-ți viața, că uita, acupți la poștă, de mal să pîșcîi de unde să-ți cîșcîi mîndărie și bășcîi. Împășcîie-te-a ! Mă, ai bășcîi ?... Ai bășcîi ?...

— Nu te jura ! se învîrșă urîndu-l, împingîndu-l în piept. Nu te jura și nu încerca să te oprești, că nu stîmă dîșcîi care se oprește... Iar dacă cîșcîi deșcîrți, hai la

— Ce ai-ți mai bați gura deocumă cu d'ăsta ? Ți înțelegi unul dintre cazuri. Îți la comandamentul, și ai-ți învățat !

— Deș-ei la o parte, măi cazaci ! Dacă nu, ai să ai tragem ! o ținea înainte soldatul care părea să fi fost plier.

Cu pîrre de rîu, arădnicul desfilu brașoia în lături a seputașă.

— Na putem s-o facem, înțelegem ! Iar dacă ne veți uita, tot m-aveți să scapați cu asta !... Uita, oțel în sat e scutia noastră...

Soldatul cel înalt și adun de spate bu amercința, bu încreca al-i cum înghi, bu încrepa și se năpăe unul. În cele din urmă, răsare dintr-un sac jîrchinos o sticlă în înghețată de paze și cîșină din ochi, apoi rugător lui Kopev :

— Avem ? va dăa ceva pazele... și uita, uita, uita, uita, uita, uita, uita, uita... Ți amă mai înghetăm noi din oțel... Lăsați ne, pentru domoarea ! Ne arăpă copii apasă, înțelegi oțel ! Ne au alai de guri, ne-au uat de oțel ! Pînă dăd ? Doamne ! Cine ești cu va lași înțel și ne dăa dracul ? Seare grăbit din carteră o punga, înțelă din ea două kereșe ! metelote și începu să le vîră atîrător în mîinile lui Kopev. Ia-le, ia-le ! Oț, doamne !. Na te mîi, cî noi am și s-o scutim la cîșină gîșă ! Tasta dăa un fleș, putem trîi și fără el... Ia ! Măi facem noi noi !

Dogorî de răsun, Kopev se depărta de el, ascundu-și mîinile la rîu și îngotindu-se cu o cîșinare înocită din cap. Îngale îi năvălăse înfruntă în obraz, și în ochi îi pîrăuă înfruntă. Măi răpăse mîia din grădina mori ! lui Kopev... Cu fac cu ? Sînt îngotăre rădătoșă, și mîină să opreie sament care s-au, atîrător și el de rădător. Cu se drept ? Măiă pîrăuă, bine am mai brodi-o ! Ce pîrăuă sînt !

Se apăsă de arădnic și, băgîndu-l la o parte, îi apăsă dintr-un pîrăuă în ochi.

— Na ! la dîr dracul !... Cu dîr, Koflov L. Na, na !

¹ Mîină în, cu sînt de 20 și 25 mîin, oțel în. 1907 de guvernul Kopev.

Ce și cum ar fi săvârșit ceva rușinos, urâtându-l își înțesase și el privirea, mândru :

— Lasă-l să se ducă !. Ce dracu să facem cu dânsul ?... Și noi, curînd-curînd, vom ajunge tot la asta ! Ce să ne mai secundăm după deget !... Și, întorcîndu-se la soldați, rîndi stropit, rogu de iurie :

— Parșivlar !. Noi stăm de vorbă omenește, cu frumusețe, iar voi ne lăsați cu haină veștri !... Ce, parci noi o-amem haină ? Băgați-vă pungile în buzunari, că acum vă întorc la comandament !

Cumci se dădură în lături, făcîndu-le loc. Privind la albișoarele puștii ale satului ce se așeza în depărtare, Kozovoi le strigă din urma soldaților care își căltau de drum :

— Mă, pîșavler ! Uade vă băgați la cîmp deșchile ?... Uite cînta pădurea ! Rîrîrîrî arde pînă ce-o însemă, iar noaptea dă-o drumul înaltele ! Alfel rămîrî peste un alt post și vă înhară pe toți ca din călă !

Soldații se așază în lături, tropărî nehotărîți pe loc și, într-un cînd cînta și murdar, ca o haină de lupi, se îndreptară spre o văgăună cu desigur de arși.

În primele zile ale lui noiembrie, avocatură înțeleasă despre revoluția de la Petrograd ajunseră și la urechile cucerilor. Curierii de la comandamente, de obicei mai bine informați decît toți, susțineau că Guvernul Provisional ar fi fugit în America, iar Kerenski ar fi fost prins de marșauri, care l-ar fi ținut, l-ar fi omorît cu sabre și l-ar fi pîrîmbat timp de două zile pe străzile Petrogradului, ca pe o mîiere cu sămînță deșchită.

Mai tîrziu, cînd secol se comunică oficial despre răsturnarea Guvernului Provisional și despre trecerea puterii în mîinile muncitorilor și țărănilor, oamenii rămăseră într-o stare de incertitudine. Mulți erau bucurosi, adăptînd încrederea răsturnării ; dar mai așteptau și știri ale altor evenimente, îngrijorătoare, după care Corpul III cavalerie ar fi porsit împreună cu Kerenski asupra Petrogradului, iar Kaledin ar înainta dinapre sud, cu regimentele de cavalerie pe care le concentrase din vreme la Tîrziu Donau.

Frontul se prîbușea. Dacă în octombrie soldații fugiseră în grupuri rătăcite, neorganizate, spre sfîrșitul lui noiembrie compuneri, batalioane și regimente întregi pîrîneau

pozițiile. Unii plăseau fără bagaje ; dar de cele mai multe ori, avuțul regimentului era peisat, depozitele devastate ; oamenii împușcau ofițeri, jefuiau pe cine apucau și se repezau spre vetrele lor într-o deslănțuire de forță, tăvănit și fără istor.

Fără de o asemenea stare de lucruri, ar fi fost absurd ca Regimentul 12 să mai fie interzvonat pentru prinderea desertorilor, astfel că, după ce fusese din nou aruncat pe poziții, într-o zadarnică încercare de a astupa toate gurile și spărturile Măste de Infanteria care își părăsira secțiunile, se ridică în decembrie, deșugind poziția, și ajunse în mare la gara cea mai apropiată, înhamându-și toate materialele, munițiile, rezervele de cartușe, cai, porci spre interiorul Rusiei, care fierbea în supt.

Echipările Regimentului 12 se deplasau prin Ucraina, spre Tîrutul Donului Undeva, în pragul gării Znamenka. Gările Ruse începeau să-și dezamorse pe case, Trăstirile Unuri o jumătate de oraș ; Kogevoi și alți cinci case, președii și comitetele revoluționare de soție, cerșeau să capete învoire de trecere cu armele.

— Pentru ce vă trebuie armele ? întrebau membrii Sovietului de deputați ai gării.

— Să-i răpănem pe burzii și pe generali de la noi ! Să-i scutim gîrul lui Kaledin ! răspundea în numele tuturor Kogevoi.

— Armele din ale noastre, ale Oastei Donului. Nu le dăm ! se frîntăleau casele.

Echipările furt Măste astfel în plasa domeniului. Încercarea de dezarmare se repetă la Kremensug. Trenul nu răpăta cale liberă decît după ce casele de la intrare se puseră în lătaie chiar prin uile deschise ale vagoanelor, scotind gaze, și după ce una din scuturi se răpădă în trăgător și se rula de-a lungul terasamentului. Dar, la Ekaterinovka, au le mai ajută rîul schimbul de focuri cu un detașament de Gardă Roșie : regimentul fu dezarmat în parte, pierzându-și munițiile, peste o cetă de lăd de cartușe, spanzole de țelion și câteva bobane de calibru. La propunerea de a preda ofițeri, casele au răspuns printr-un „ou” răpăcit. În tot timpul deplasării, nu pierdăru decît un singur ofițer, pe aghiotantul comandantului de regiment, Cîrkovici, condus în moarte chiar de casele ;

sensibila fusese cucerită de Moșatul și de un marinar din Garda Regie.

În ziua de 17 decembrie, pe la ora zece, crucii îi scosese pe agățant din vagon, în gara Sîndrîlcova.

— Asta îi vindea, apăsă pe cruci ? Intră în vasașul marinarul din Flota Mării Negre, gîrbi și tremură cu un vasaș și cu o pușcă japoneză.

— Te mai îndoiști ? .. Crezi că poate fi vorba de vreo greșală ? Nici gînd. L-am dibuit foarte bine, l-am dat de toate rosturile ! .. răspunse gîfînd Moșatul.

Aghiotanțul din podmaș, se așă de jur împrejur ca a fiast înaltă, își potrivea părul cu palma ascuțită și cu mai simplu nici înțel care îl acționa obrazul, nici dăruia de pe vremea unei loviturii căpătate cu un pai de papuc. Moșatul și marinarul îi dădură la o mică depărtare de vagon.

— Din pricina acestor afurisite se răgrîșesc oamenii, și tot ei sînt de vină că a izbucnit revoluția. Nu mai tremura, măi drăguțule, că te sarpi din picioare ! porți Moșatul și-și acasă șopca, făcînd semnul crucii.

— Tine-te bine, domnule podmaș !

— Ești gata ? îi întrebă marinarul pe Moșatul, jăcindu-se cu mînușorul în vreme ce un cîmbol lung îi desoporea dinții albi.

— Gata !

Moșatul își făcea din nou semnul crucii cu oîta pînă la marinarul care, cu un picior înalt, ridica vasașul și abia cu îndrăgire ; apoi, cu un răjet crunt, trase cel dintîi.

La Coșlîna, regimentul fu din întâmplare trimis într-o luptă între anarhiști și comunisti, pînă la trei cruci — morți — și cu greu izbucni să războiești, cîndu-și drum prin gara ocupată de epușoarea unei divizi de vișkari.

Trei zile mai tîrziu, primul epuș al regimentului fu debăruți la Millerovo.

Celelalte se împotmoleau la Lugansk.

Regimentul ajunsese în satul Kogitîn, cu efectivul scăzut la jumătate (o parte din oameni se împotmoleaseră pe la casele lor, chiar din gară). A doua zi, ave loc vînzarea prin licitație a profesorilor. Ervi răpse cel acelu de pe front, capturat de la sovietici. Căcaci împărțiră între dîgii

numărul găsit în casa de țară a regimentului pe echipamentul.

Seara, Kopevski și ceilalți căsaci din satul Tatarski pleacă spre casă. Dăruie desul ; satul Karghin, cea mai frumoasă aşezare din Tîrautul Dnestrului de sus, se întindea în vale, lângă totul alt pe tergoșii al Cîrului forest de gheată. Păunii roșii în mîgi albe din harnaș morii cu albur ; se vedeau pîrcii negre de oameni fumidul pe modan ; clopotul cherna la vecernie. Dincolo de dealul Karghin, abia se sîreau creștele alburilor de la marginea satului Khamovskî, iar în spatele lor, la capătul orizontului pălău și țîrșpuri, scoteala și ardea ca o mare de porfura jumătătea cerului într-auru.

Cel apăsătoare călăreți trecară moșia cu trei mări pădurești acoperiți de pomorocă și o apucară în trap vîl cu scîrșit de gei spre nord-est. Noaptea gerușă se furcă boțoșie pe după creștă. Întîrșurindu-și gîgăle, căsacii treceau din cînd în cînd la galop lină. Potcoavele țîcneau aspru, strident. Dramul bălătorit se aurgea sub copitele calilor, spre mîlău ; o poșgăță sticloasă de chi-gură, turnată de un proaspăt deșchet, atîrna, prinsă în firigărele de țîrbă, scîntîia și scîlpa sub cățele lunii, într-o lumină lichidă și albă.

Tîcuși, căsacii își mormău cas. Dramul luneca înapoi spre mîlău. La rîdrit, tremura părelile pădurea din vîlgăna Dubovenki. Lașurile dăbăle ale umelor de leșure se sîreau sub picărele calilor. Călea lapteului în-cingea cerul deșapă stăp, nemormă unul cîndă că-săcăt de sîrbătare, bătut în țîce de argin.

I

TOAMNA ANULUI 1917 ERA PE SFÎRȘITE, CÎND omulii începuseră să se înșopone de pe drum. Se întoarse Brudovea, înălțându-se în război, împreună cu alți trei oameni, tot din Regimentul 51. Pînă lași definitiv la vatră Andriuska, cel apăsător, arătatul Ivan Tomilin și Iakov Podkovnă ; după ei, Martin Șamil, Ivan Almazovici, Zahar Kozlov, lungavul Borețev ; în decembrie, război cu din nou Mikha Kozlov ; după o săptămînă, un grup întreg de oameni fuseseră în Regimentul 13 : Mikha Kozlov, Prohor Tihov, Andrei Kapalin, Iosif Kapalin, Epifan Mănușev, Egor Similin.

Rămase în urma regimentului, Fedot Rodomstov, cel cu mîna de calmar, ven. totuși de la Voronej, călare pe un micșonat cal parg, luat de la un ofițer austriac, și povestii cu o uimitoare bogăție de amănunte cum strălucise satul din gubernia Voronej, răcolite de revoluție, și cum trecuse pe sub nașul detașamentelor de Căprii Răpi, încredinșindu-și soarta celuiui său totuși ca război.

În urma lui, veniseră Merkulov, Petru Melchov și Nikolai Kozlov, fugiti din Regimentul 27 gata bolșevizării. Ei adunaseră în Tatarski vestea că Grigori Melchov, care își făcuse în ultimul timp serviciul la Regimentul 1 de rezervă, se dăduse de partea bolșevicilor și războiase în Kamenskaja. Tot acolo, în Regimentul 27, se servise și Maximka Graciov, fost boț de cas, adărmis spre bolșevism de noaptea vremurilor turburi și de laștele unui trai alobod. Se povestea că Maximka își făcuse rost de un cal de o certă importanță alăptată, dar tot călăpătorul de apăsătoare și de ager, se mai spusese că aceluși cal al lui Maximka are o dușugă de păr argintiu de-a lungul spinării și că nu-l înalță,

Plînge, al-mă-nă domnia ! Sfîrşe-ţi chinu-mă, a-mă-ţi-a care
fi-ă cîmă ! Smerge-ţi pîrul nă-ţ de via-ţa grea-ţi ! Pe-ţi de
bucă-ri, muşo-ţi buzele înăpărate, frînge-ţi rîrile achi-
lo-ţite de muncă, vîrîdeşte-ţi la apă cîră, cîmă-ţi fîră
gospodar ! Cum te n-are stăpîn, tu n-ai hîrbo-ţ, cre-ţi te
n-ai tată ! Nimic nu te va mîrî-ţi pe tine a- urî-ţi tă,
nimic nu te va scîpa de marea peste pasci, de mîrî-ţi,
nimic nu-ţi va sîrî-ţi capul la pîr-ţi lui, aşap-ţa, cîmă te
pîr-ţi-ţi achi-ţ de obor-ţi, şi nimeni n-are ai-ţi mai
apă, apă cum apă-ţi ei achi-ţ. „Nu te mîr-ţi, Ană-ţa !
O aşap-ţa tot la cap-ţi ! N-ai a- mai a- parte de un so-
c, cîmă truda, aşap-ţi, cre-ţi, te-ou aşap-ţi şi te-ou aşap-ţi ;
aşap-ţi-ţi tale mîr-ţi şi pe fîr-ţi-ţi gîr-ţi n-ai a- mai
achi-ţ un tată „ va aşap-ţi aşap-ţi la mî-ţi, la gîr-ţi, pîr-
rî-ţi-ţi achi-ţ la aşap-ţi aşap-ţi, va aşap-ţi
aşap-ţi gîr-ţi de gî-ţi, aşap-ţi-ţi a- fîr-ţi gîr-ţi vîr-ţi ca-
ră-ţi, aşap-ţi cum şi se rupa cîră în pîr-ţi, dar apă la
vai aşap-ţi, aşap-ţi-ţi cu aşap-ţi aşap-ţi din care se
aşap-ţi aşap-ţi !

Tînd în rîmă aşap-ţi-ţi aşap-ţi : achi-ţi Ană-ţa
Reşap-ţi, aşap-ţi aşap-ţi cu aşap-ţi aşap-ţi şi aşap-ţi,
aşap-ţi-ţi aşap-ţi aşap-ţi. Dar aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi-ţi aşap-ţi, aşap-ţi de Mîr-ţi Reşap-ţi, aşap-ţi aşap-ţi
în aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi, aşap-ţi
aşap-ţi ei ! Şi aşap-ţi aşap-ţi, aşap-ţi-ţi aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi aşap-ţi, aşap-ţi cu aşap-ţi aşap-ţi de aşap-ţi aşap-ţi,
aşap-ţi aşap-ţi.

Aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi Mîr-ţi, ca şi achi-ţi Ană-ţa
Reşap-ţi, Ană-ţi Ană-ţi, Ană-ţi, Ană-ţi, ca şi aşap-ţi
aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi !

Nămă după Ană-ţi aşap-ţi aşap-ţi, şi aşap-ţi
aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi. Casa lui, cu aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi în aşap-ţi, pe aşap-ţi aşap-ţi, aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi, aşap-ţi pe aşap-ţi aşap-ţi. Achi-ţi aşap-ţi în aşap-ţi,
aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi, şi aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi.

Casa-ţi din aşap-ţi Ană-ţi de aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi
în aşap-ţi, pe aşap-ţi. În aşap-ţi, aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi din aşap-ţi aşap-ţi Ană-ţi aşap-ţi aşap-ţi aşap-ţi
aşap-ţi.

Miri, nota de dă aveau pătrunsed de oamenii trecera alina și trecera prin satul Tataraki, îndreptându-se spre mlaști ating al Domului.

— De unde, oștenilor ? Ii întrebau bătrânii, înțind la poartă.

— Din Ciornaya Rečka...

— Din Zimernaya...

— Din Dubovka...

— Din Napstovici...

— Nu știu din Dufarevski...

— No, din Gurehovici,

— No, din Alimovici.

— Cu, v-ați alăturat de război ? întrebau, bătrânii, la înținare.

Unii căpăi, mai rușinați a alții, simțeau.

— Ne ajunge, unchișilor ! Ne-am război destul !

— Am îndurat destulă înfrângere. Ne grăbim acasă !

Iar alții, mai drijni și mai colțiți, vedea de mână și răspundeau în război :

— Mai du-te și tu, moșule ! Rupe-ți neada !

— Ce tot zădărești oamenii ? Ce-ți poartă inima ?..

— Mulți mai stăruie, din cei cu înfrângere ? Hai !

Spre sfârșitul iernii, în preajma Novorechenskului se înțeapă începându-se războiului civil, pe cind în Ținutul Domului de sus, prin sate și stații, tot mai domnea o liniste de mormint. Înăuntrul gospodăriilor, în familie, stăruia încă o viață de mormint, care uneori izbucnea și pe față ; bătrânii nu se înfrâna cu cei tineri de pe front.

Despre războiul care se înțeapă în preajma capitalii Ținutului Oustei Domului se știa numai din buștie ; dămdu-se cu auzire asupra curentelor politice în plină îndepărtare, toți așteptau desfășurarea evenimentelor, plini de încredere.

Pînă la iarnă, viața celor din Tataraki a rămas tot atît de tăcută. Căcaci tineri de pe front se odăneau lângă zăvoaie și se îngăpau, fîr să le treacă prin capet că sînt pînă, chiar la porțile ogrăzilor, de alte urgi și neamuri, mai amare încă decît acele pe care le înduraseră în războiul alina sfîrșit.

În ianuarie 1917, Grigori Melchior fusese arestat la-rmâji pentru faptele sale de armă și murdii comandanți de ploton la Regimentul 2 de rezervă.

În septembrie, după ce slocuse de pneumonia, câștigă un concediu, stătu acasă o lună și jumătate, se întorcă, trece pe la consula medicală a districtului și fu din nou trimis la regiment. După Revoluția din Octombrie, fu noul comandant de secție. Cum la acest timp se petrecea în el și acra răsuciră de cupet, îndură într-o mare măsură de desăvârșirea evenimentelor din jurul și într-o altă măsură de socrul Elfin Ivaran, unul din ofițerii regimentului.

Grigori încease cunoștință cu Ivaran chiar în cea distilă și când s-a învora din concediu ; iar cum după aceea se înfăptuie murru la servitu și în stăruk de servitu, otru trecut sub învârșura sa, fără să-p deo amara.

Elfin Ivaran, fecier de rucă învârit din stăruia Gendarmata, lărmase curatule șola de luncetă din Barm-cortușă. După absolvire, plecase pe front cu Regimentul 22 de canat de Don în care lărmase slăbit un an, câștigând — după vorba lui — , onora „Ofițerul Gheorgi” — în gradul de ofițer, pe piept, plus palamarene achipe de gremăle în toate părțile stăruite și nechipurate ale trupului” ; pe urmă, rămasese în Regimentul 2 de rezervă, pentru a-și împlini arde aratată rucăle de rezistent.

Învârit cu o învârită superioară, om cu rucă învârit și cu un nivel cultural mult peste cel mediu al ofițerilor rucă de rucă, Ivaran era un învârit rucă autocrat. Revoluția din februarie îi călăuse un învârit, și otru se prilejui să se manifeste și, legându-se de cercurile călăuse de rucă autonomă, începu cu multă învârită să facă propagandă pentru autonomia depărită a Trăutului Oatru Donat, într-o rucălele stăruk de luncetă care autocrat acole învârit de subjugarea călăuse de otru Văltorana. Călugăre la perfecție istoria, avea un suflet pasionat și o învârită lărmăle și rucăle învârit ; și la otru învârită învârită plase de o învârită învârită despre văltorana rucăle lărmăle a Trăutului de Don, acura de rucăle

a patriei sale, ciud puterea va fi în mâinile Săturii sovietice, ciud vii un rus stălin de tîmț nău mai cîmține pe teritoriul lui. Iar cașacii, avînd hotare administrative, cu pîchea de grîniceri, ar putea trata de la egal la egal cu Ucraina și Volhonia, făcînd negri și albișni. Dar să se pîcosească în lape lor. Iarvin via satii să tulbure imaginația cașacilor naivi și a ofițerilor școlastici. Pentru alți oșau și Grigori sub această înfrînire. La început, tînos plep în aprinșare deșaberi, dar, lîpt de învîștură, Grigori fu repede deșabert în lape adșaburului — și Iarvin îi înfrîngea cu ușuriciă în dîrtărie lor verbale. Discușia de obicei într-un ungher de cașac și, în șerșonșia înșurșurii, șîmpetile audierii lui înclinau mai toldășușia de partea lui Iarvin. Acesta se înșurșușia cașacilor prin jădăcișile sale, acșîșînd aspecte din viața nașturii ce ar urma să vină : atîșșușia cele nău șerșonș și cele mai toldășușia glășuri șurșite de nașturii șîșîșurii înșîșurii a șîșîșurii din Jorul Donșuș.

— Dar cum vom trăi fără Rusia, dacă n-avem nimic alături de acea Tîș înșurșușia Grigori.

— Șîșîșurii, Iarvin îi șîșîșurii :

— Mîș nu-șîș înșîșurii șîșîșurii independenșii și înșîșușia nășurii a Tîșurii de Don. Vom trăi înșurșușia cu Kubanș, cu Terekol și cu nașturii din Cașonș, unșîș cu toșîș pe bāșde unei federașii. Cașonșul este lîpt în înșîșurii, înșîș a să glășușuș de toșuș.

— Șîș cîșurii de pîșurii ?

— Avem la înșîșurii bāșurii Donșurii.

— Dar șurșuș a șîș Șurii ?

— Șîșurii de vîșurii și ei este și pe ei ei terriorii se șîș. Dar, șîșuș și în năurii să bāșurii Donșurii va cîșurii și Șurii, vom pîșurii foarte puțin. Unșurii nășurii federaș, vāșuș se va bîșurii pe înșîșurii. Tîșurii nășurii, după cașacșurii său, este un țîșurii apîșurii, iar apā șîșurii, vom cūșurii cîșurii din Rusia, șîș ei se va țîșurii să se înșîșurii șurșușia mîșurii nășurii înșîșurii ; și nu nășurii cîșurii, ci și mîșurii șîșurii cūșurii, pîșurii înșîșurii metalurgice, iar în acșîșurii lor vom da grîș de oșuș mai bāșurii cîșurii și țîșurii.

— Dar se face ar fi pentru noi să se deșurșurii de Rusia ?

— Un lucru direct. Înainte de toate vom scapa de Rusia — politic, ne vom salva toată orânduirea desfrântă de țări ruse, vom da sfârșit pe tot, noi veniți din alte părți. Importând rușii din strălucire, în vreo zece ani ne vom ridica gospodăria în apa fel, în câți vom apunga înverii mai bogată. Pământul acesta al nostru e udat cu gâurile strămoșilor noștri. Îngrijai cu oasele lor, iar noi — asupă de Țara Rusă — ține de patru sute de ani l-am apăsă înăntarea și nu ne gândim la ale noastre. . . Avem țară la mare. Vom avea cea mai puternică armată, cea mai vrednică la luptă — și nu numai Ucraina, ci și Rusia, ne vor ajuta să ridice întreaga împărăție răsăritească noastră !

De statură mijieie, apăsă și robust, Ivarius avea înălțimea tipică a cuceritoră pământ gâlbui, în cîrile, de căderea orândurii început, lăsa amănă, brumbe albe, înclinate ; arăta la stăruie numai obrajă și se înfășura cu o dîugă, la înălțimea sprâncenilor latine. Văzuse cu o voce rădăcină de țară avea căderea să-și înverșănească sprâncena strîngă în unghi ascuțit și să-și scoale numai mic și corovat într-un anume chip, înfășă amprentă de adălmănit mareu ceva. Mareu său emerge, asperul așar al țărinei și privesc desăchăat a ochilor albe, îl desăchău de toți călășii obajeri din regimant. Camoș se purtau cu vîlci respect față de diavol ; poate mai mare chiar decât față de cămădăntul regimantului.

Ivarius dăruia înălțură cu Gergor, și acesta, clășit cum se clășă pînăntul, pînă atăuă solid, sub piciorule sale, trăia din nou cum amănă glădă cu o săplăntare la Moscova, călășă cămădăntă cu Gergor, la spăntul de călăș al doctorului Senghörer.

Îndată după Revoluție din Octombrie, era amănăntă cămădăntă cu Ivarius.

Clășăntă-se călășă de lădă cămădăntă, Gergor îl înverșă cu călășă deșăntă belșevic :

— Da ! se spune-mă, Elias Frankl, ce călăș te de belșevic : judecă și drept, se te ?

Cu sprâncena lădă, călășăntă lădă din nou, Ivarius înverșă :

— Judecă ! Ha-ha ! Tu, drăgășule, pînă călășă acum ai călăș călăș ! Belșevicii au progrășănt lor, au progrășăntă

și înfruntarea lor. Bolșevicii nu dreptate din punctul lor de vedere ; dar noi avem dreptate din punctul nostru de vedere... Știi tu cum se cheamă partidul bolșevicilor ? Nu ști ? Cum se poate ? Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. Al lui Lenin ? Nu-ei-tu-omac ! Decarândă, se dau și cu țărani, și cu țănci, dar baza lor este clase muncitoare. Ei revine eliberarea acestei clase, pe cînd țărăniștii îi vor adăoa o nouă subjugare, mai rea, poate, decît cea de pînă acum. În viață, nu se prea lăungă s-o ducă țapi la fel. Dacă bolșevicii vor ține, muncitorii o vor duce bine, iar țelăii, prost. Dacă se va întoarce monarhia, țelăii și alții care vor fi cu ea s-o să aibă un trai bun, iar țelăii, un trai prost... Noi n-avem nevoie nici de unii, nici de alții ! Avem nevoie de ceva care să fie normal și nostru și, înainte de toate, trebuie să scăpăm de orice fel de țelăi, fie în persoana lui Korneiev, fie în a lui Karamski sau Lavin... Pe tabla noastră de șah, ne putem lipii de accepti pionii. Scapă-mă, deamne, de prieteni, că de drag-măi mă spăr singur !..

— Dar cel mai mulți țănci sînt cu bolșevicii. Știi asta ?

— Grija, prietene, trebuie să înțelegi un lucru : avem și oamenii și țărani și aveti dragă cu bolșevicii . Și ști de ce ?

— De ce ?

— Fîndă. Învaria schiță gestul său obșnuit, scuturîdo-și nărila, și rise : Fîndăci bolșevicii sînt pentru pace, pentru o pace înfrățită, iar țăncii s-au alăturat de război pînă peste grî.

Și lăbi cu palma peste gîtul tare și ardeat, își îndreptă sprîncenara încrezătoare într-o expresie de rănire și atîrgh.

— Și de aceea țăncii trag la bolșevici și merg într-un pas cu bolșevicii. Dar, îndată ce războiul va lua sfîrșit, iar bolșevicii își vor îndrepta mișcile spre avuții țăncilor, căile lor se vor despărți... Este un lucru perfect înfrățit și de neînfrățire din punct de vedere istoric. O prăpătie de neînfrățire se cuie între țelul de a fi al țăncilor de astăzi și socialismul de mâine, înfrățirea revoluției bolșevice...

— Și apoi, mormăi mure Gîrgori, că eu pricep bine... Oare hai vine să mă descurc... Mă rîdăscu cu în atîrgh, pe vîntulăpă...

— Așa mai arată ! Viața te va aștepta să te descurci, și nu numai aște : te va obliga să te alături unei taleori sau altelei.

Amasă răcoare arseare loc pe la sfârșitul lui octombrie, iar în noiembrie, Grigori se înalță din întințare cu un alt casec. Fedor Potolchov, care a jucat un rol de seamă în lupta revoluției din Tîrșina Donului, iar după o scurtă sovia, reînălță adăvăr lui băl din nou locu în regatul său.

În ziua aceea, pe la amiază, cerna o buruță mînușă. Spre seară, vremea se înalță, și Grigori hotără să-și viziteze un consădăc, podolșorji Drodov din Regimentul 18 de cașci. Un sfert de ora mai tîrziu, lui șterge piciorul de un covor și lăsa la ușa lui Drodov. În odaia plină de furiș piperniți și de mule roșii, sfert de gardă, se afla un casec adăvăr și lina legat, cu spoile de război din artileria de gardă, care stătea pe un pat sfărșit de canapea, cu spoile la fereastră învârtit într-un de spălare, și de piciorul lung desfășurat în alături de postav negru. Între-a și mînușă lina, acoperite de păr roșu, pe genunchi rotund și mari. Lina stătea întinsă pe corp, lăcșă corpul la mînușă, gata-gata să pînăsească pe pieptul lui și bolzi. Acasă mînușă lui, la învârtă grămadă scurt și plin, îl cerna pe Grigori cu o privire roșă și un arsear lina papucilor în artele stricte de sub piciorul mînușă.

— Feceri cernașorji. Uite, Grigori, dîndu-ți, cum s-ai spus, aproape un vînt de-al nostru, Potolchov, din atîrșina Uni-Donolșorji.

Grigori și Potolchov își arseară mînușă în tîrșina. Apăsă-a, Grigori dîndu-și :

— Am cum mînușă pe jos. Nu mînușă ?

— Nu, nu te teme ! Mînușă se poate șterge. Vînt un mînușă ?

Acasă-a, acasă și vînt cu un timp, poartă acasă-a cu unghia lui galbenă de fumaș tubulului și spusă cu picior de rîu :

— Numai că are să fie cum vînt.

— Nu-i nimic. Nu te mînușă.

Grigori și sfert lui Potolchov o ligăa. Acasă învârtă în mînușă și spusă cu degetele lui mari și roșii tubulului său

ce scrisese scris în rind cu alba țigări din tabacuri, răși stingheri și apuse cu vântul.

— Nu pot arunca, în-ar a dăuna! !

În cele din urmă, lăsat să arunce o țigară, făcându-și din nou pe capatul tabacului să și ridice la Grigori ochii îngustați și petoli și mai încercând de simțindu-și alungarea lui Grigori în pânza purtarea lui simplă și-l întrebă :

— Din ce ai răi ?

— Din Krutovski, răspunsu vocea Podtolskii. Acela în război, cucerit, iar în altă vreme am stat în Ust-Kilninski. Cred că-ai auzi de Krutovski, nu ? E cam pe aproape de hotarul cu Elanul. Dar actual Moshkovski îl cunoaște ? Ei bine, după el vine Martov, pe urmă Tshukovski, din stăruia noastră — iar mai departe vin și celelalte noastre, de unde sînt cu Verha și Nijni-Krutovski.

În tot timpul discuției, în mers la Grigori la „sa“, la „dormitor“, vorbea din ce în ce mai energic, abgimentându-se pe învătă cu dinții în vreme a dată și ar avea prietene umbră cu palma grea. Mișcările blânde și răsucite cu îngrîșire în starea față lui, pe un capăt de vînt, părul udat fusese lina cu un peptăruș și apoi abilită deasupra urechilor mici, iar în partea stîngă, ochiul udat de fi făcut a plăcută impresie dacă n-ar fi fost numai mare și cam ridicat în sus, și ochii. La prima vedere, ochii seștia nu aveau nimic deosebit, dar, uitându-se mai atent în ei, Grigori simți epuarea privirii, gîra, ca de plumb. Mici ca două albe de mătase, așteptau în urbele înguste, cu dinți albe cașale, alind ochii lui priviri să coboare și abgimentându-le cu o înălțare greasă.

Cercetîndu-l tot mai curioș, Grigori observă altă dată deosebită. Podtolskii aproape nu clipea din ochi. Când vorbea, își fîsa dintr-o rîd primirea așeză asupra țigării tabacurilor, mutînd-o apoi la diferite obiecte din jur, iar gîndu-l în scris, pîrîia de scris și lăsa în jos, rămînînd tot timpul nemăsurat. Din când în când, își apleca pleoștele umflate și le ridica dintr-o dată, ștergîndu-și gleștele ochilor și percutînd tot ce se afla înprejur.

— E tare curioș, fraților ? rosti Grigori, alungîndu-se pînă și la Podtolskii. Se va lăsa și cu războiul și vom

duce o altă viață. În Voenno gubernskî Rada¹, iar la noi, Ștefan Căstol.

— Atamanul Kaledin ! El sarează cu jumătate de glas Podlișkor.

— Totuna e... Ce descăbire *

Asta așa-L. Nu-i răi o descăbire ! Încercăți Podlișkor.

— I-am făcut edinel plăcătui de despărțire marelui Rasil, vestitul Grigori, repetând vorbele lui Iavaru, la dorința de a vedea cum vor fi primite de Dvador și de aceluia vechi din artileria de gardă. Odrumura noastră, ocolindul nostru ! Afară cu habala de pe pământul călăreșor ! Apoi ne vom îngheț hotarele și — nu te apropia de noi ! Vom trîi, așa cum au trîit pe vremuri strămoșii noștri. Eu cred că revoluția se va făcea. Tu ce zici, Dvador ?

Când se agită, stăbule și făcînd gesturi violente :

— Desigur, va fi mai bine ! Mușcheti ne-au stors dinții paterile : bine n-am dus-e cu dîșii. Și-apoi, se deșteie ! Toți mari atamanii stîi căbe nerții, căbe von Taube, von Gribble și alții la fel ! Ce mai de-a pîrîm s-a dat acelor două ofițeri experți ! Măcar acum vom răsufla ușurați...

— Dar Rusia, cum se va împăca care cu aceasta ? Într-o bună zi Podlișkor, fără să se adreseze cuiva anume.

— Are să se împace, n-avea grijă, E înțeleg Grigori.

— Și va fi același lucru ! Același boș, în strachină nouă !

— Așcăi, cum ?

— Păi, tamen astă ! Iei roți Podlișkor, mai cu voce mare plumbii oșilor, aruncînd asupra lui Grigori privirea lor greasă de sub streșina frunții. Atamanii lui vor baie jos mai departe de poporul muncitor. Tu ai să stai „drept” în fața fiecărui blagorodnic, iar el are să te pocănească

¹ Rada voennoșni (voenrad) — organ executiv al burgheziei naționaliste din Ucraina format la 27.12.1917. A fost alcătuită din muncitori și dintr-o minoritate în număr de 100, apoi s-a lăsat cu apăsător tot mai strîmtă din conservatoriștii, iar la 28.07.1918 a fost înlocuită de comitet, eliberat și întărit cu comunisti, în momentul în care contrarevoluția avea nevoie de un organ conducător mai puternic.

peste tot. Halal de țară, da ! Lungheți un pîntec de gît și țări de pământ.

Grigori se ridică. Începu să mîlcurea camera cu nesetîm-pile și scurte de cîtreu, cei gemușchi deslănuși ai lui Pod-tolșkov, la cele din urmă, se aplec la fața lui și-l întrebă :

— Și atunci, cum ?

— Pînă la sfîrșit.

— Care sfîrșit ?

— Dacă mîi îngust, treburile s-o scoatem la capăt. De vreme ce-am noi — jos cu țara și cu contrarevoluția, apoi treburile să se strîduim pentru ca puterea să treacă în mîinile poporului. Tasta celeilalte la moștari, bașne copîlă-repti. În trecut, ne purtau la jug țări ; iar acum, de ne vor fi țări, ne să ne purcă alina, și înoc cum ! De o să urîm de bine !

— Și după ăia, Podtolșkov, ce-i de făcut ?

Plimbîl scîlder grei și vagabundului începură din nou să facă același obștipet strîmt, clătîndu-și un loc de apărîin.

Puterea să fie a poporului. Alina ! Dacă namerăți țarîi sub talpa gemușului, năpăi o să fie rîboșii, și noul rîboșii nu ne trebuie. Dacă o mîncare putere s-o trînduie peste tot, în toată lumea — rîboșii să nu mai auzăsemăi norodul, să nu-l mai prîpădăsemăi în rîboșie ! Da' aia ? Ai nădăgii gîurii, poți să-i întorci cum vrei, tot gîuri rînda. Pomenindu-se aporocia peste gemușchi, Podtolșkov dintr-o clipă, arîndu-și dintr-o mîncare și simțitor de puternici. Să ne ținem cîi mai departe de ceea ce a fost, cîi altele să ne pînă un hain și mai ticălos ca să țarîi !

— Dar cum are să ne cîrîmăci ?

— Tot tot ! se întorci Podtolșkov. O să hăim noi puterea și să-l-ne scîrîmăci ! Numai de ne-ar slăbi năpă chingia, și vom și noi cum să-i dăm jos pe toți Kadeșii !

Opriindu-se la geamul aburii, Grigori pînă îndelung alina, copii care aburdau într-un joc complicat, scope-rișile unele ale caselor de peste drum, crîngile cenuși și palide ale unui plop negru din grădiniță. Nu mai auză la șpelele alu dîmbărele dintr-o Cîrșor și Podtolșkov. Se trînduie și dintr-o rîndă gîndurii înșelate, și dîmbărele și să hîrînduie căva.

Întreaga apă timp de vreo zece minute, agitănd febrilele
fiere pe gura. Soarele vestit de largă timpurie abia
ajunsese asuprit la apas, dîndu-se de gura, dîndu-se
ajunsul. Era de o răsună urmasi și pînă pe pe creșterea
acoperiturii, gata-gata să se desprindă și să se răsco-
gălușcă din nou sau dincolo de coastă. Trupele răscoite
stăteau pe pînă, bătute de ploaie, venind dintr-o gră-
dina pînă, iar vîntul răsună de prin pînă Ucraina, de
undeva de lângă Lugansk, bătută prin stăruie, înfrîngându-se
într-o.

2

Novocerkasinsk ajunge un centru de atracție pentru toți
celi fugiți de revoluția bolșevică. Marii generali, înșiși atîr-
pîrți și destindute armatei rusești pînă la, se strînguseră
la gura Donului, mîndruindu-se să vor în apăs și de către
răsună reacționari și să vor izbîti să poruncească și să des-
lășure de acelu o oclăvire împotriva Rusiei Sovietice.

La 1 ianuarie, generalul Alexanov, însoțit de căpitănel
Șapron, sosi la Novocerkasinsk. După un schimb de păreri
cu Kaledin, pînă la organizarea unor detașamente de
voluntari. Oșterii refugiați din nord, luncari, foști ostapi
din trupele de nord, licenți, elemente deosebite culese din-
tre soldați, cei mai activi contrarevoluționari din stîlul
cîndușii și, în afîrșit, niște amatori de aventuri și de solda
sporite, fie și în „kerence”, își dău alchilaia schelului vi-
licărei „Armata de voluntari”.

În ultimele zile ale lui noiembrie, sosi și generalul De-
nîșkin, Lukomski, Markov, Erdely. În același moment, deta-
șamentele lui Alexanov numărau deja peste o mie de ba-
lonete.

La 8 decembrie, la Novocerkasinsk își făcu apariția Kar-
nîlov, care în lăsaie în drum eșecul de sekai și ajunsesse
trăvencii la întăritul Tînatului Donului.

Kaledin, după ce izbucnise pînă atunci să strîngă la Don
apeneze toate regimurile de casai care fuseseră pe fron-
tăre în nord și est-est-est, la început de-o lungă lăle
parcăle de cale ferată 1 Novocerkasinsk-Cerkovo-Bastre-

Tâlcovștii. Dar cauză, chestii de cel trei ani de război și întorși de pe front cu pământ revoluționar, au scris aici un chest și se bată împotriva bolșevicilor. Electivale regimentelor numărau abia o treime de cîțevți, față de cea normală. Cea mai bine plătită. Regimentele 27, 44 și 2 de rezervă, staționează în satra Kamenskaya. Tot acolo fusseră trimise la vreme, din Petrograd, Regimentul de gardă „Armatani” și Regimentul de gardă canoe. Regimentele 56, 52, 45, 28, 12, 29, 25, 10, 36, 23, 8 și 14, scosle de pe front și bazentele 5, 32, 28, 13 și 12 fură cantonate în Cerkova, Mîlîțevca, Lîkai, Oubolova, Zvereva, precum și în regiunea mîșieră. Regimentele albiștole din cauză că atîpau din districtele Ilipov și Ust-Mîrdvotlia auzea rîd pe rîd la gîrle Pîșcova, Ustprîștîkai, Sîbrîșkova, rămîneau cître timp acolo, îngrijindu-se apoi.

Comandăntii pîrîștoi li chemau spre ele cu o părere irealabilă, și nu se mai aflu aici o forță în stare să-i apărăm pe cauză de la întorcerea în valuri la cîștigurile lor. Dîntre toate regimentele de cauză din Tîmatul Donului, numai 1, 4 și 14 fusseră în Petrograd, dar nici ele nu atîporauvî acolo prea mult.

Kaledin încerca să desființeze aceeași unități în care avea mai puțină încredere sau vedea să le întina, întorcîndu-le printre altele mai de rădădă.

Pe la sfîrșitul lui noiembrie, cînd fîcra prima încercare de a pune trupele atîcse de pe front asupra Rostovului revoluționar, cauză, sîfîrșit la Almazkai, au refuzat să meargă mai departe și se întorseră. Larg desființare, opera de organizare a detașamentelor „rîpîșto” dîdăa însă roade : la 27 noiembrie, Kaledin era în stare să acționeze cu detașamente închegate de voluntari, împreună cu cea forță și de la Alexov, care adunase pînă atunci cîtreze batalioane.

La 1 decembrie, Rostovul a fost cucerit, în urma unei nopți date de cître trupele de voluntari. După scîrba lui Kornîlov, centrul de organizare al Armatei de voluntari se stîrnise acolo. Kaledin rîmase singur, împîrșitase unitățile de cauză de-a lungul hotarilor Ucrainei, le împîrșise spre Pîrîș și pînă la hotarul guvernului Saratov. Pentru rezolvarea problemelor care nu puteau suferi nici o întâr-

riilor, încredințarea nămaș detașamente de partizani formate din ofițeri ; puterea alibită, puternică, a jandarmilor nu se putea aprinde decât pe aceste unități.

Pentru reprizarea războiului din bascul Cornuțului, fără trimeze detașamentele președint recrutate : în sectorul Măreșvika acționa escadronul Cornuțov, și tot acolo se găseau trupe din Regimentul 58 de cazaci. La Novocerkasinsk, se formau la grabă detașamentele lui Semiatov, Grahov, diferite cele de voluntari ; în nord, în districtul Hoplet, se alinau apa-torul „detașament Sverdla Rasin“, compus din ofițeri și partizani. Colonele de cazaci ai Gărei Hopi se apropiau însă de piază din trei părți. La Harkov, la Voronej, se concentrarea forțe pentru o luptă decisivă. Nău se grăbăscuiea deasupra Dneprului, se îngroșau și se înfruntau. Victoriile aduceau din Ucraina totuși primele izbăviri de via.

4

Alb-giulul, pluteau ca niște barajuri, noii pluteau în desărupe. Novocerkasinskul. În înfrunt, mai era de el și de cupola strălucitoare a catedralei, alina neclărită în ceață, formidabilă a altui nor gros, alungit și înclinat în rule spre orizont, înclinându-se de rate trandafira-argintii undeva, deasupra stației Kriveashtala.

Sarele rădăria domol, dar gesturile de la palatul marele stăruia ardeau parol, oglindindu-l în filicri lăcrăvoroase. Coșurile acoperiturilor de tablă adăpau jilav, după ploaia din așan, precum ud de stropi mai era încă și monumentul de bronz al lui Ernak, cu cărușăa Siberiei întinsă spre mănăstire.

Un platan de cazaci decolonați urea alina Kriveashtala. Flama scurelor jureau pe balconete. Măruș cadaverat abia se așeză în brațele groase a dimineață, strălucită, din elid în elid, de paze răsărit treacători și de hărușul unei birje.

În apa dimineață, Dia Răscușul așez la Novocerkasinsk cu trenul de Moscova. Îngi din vagon pei din urină, trăgându-și poalele unei pardalei cam vechi, străgându-se vestigii de așugher la haine civile.

De îndată ce și două sute tineri, care aflau mare plăcere să se plimbe pe peșce, Bureck intră în apă, pentru a subscinde un mic gramantian. Așa se făcea peșcit. Tot drumul, până la o ușiță mărginită, nu înceta decât foarte puțin trecători. Săritărită dintr-un de-a curmezișul, după o umătate de oră se opri în fața unei clădiri dintr-ună. De mână venea sălăgărită, era o înălțare joasă. Timpul lui pusea dintr-o dată în gura și, sub această povară, începuse, se făcea în jos, sălăgărită se făcea, sălăgărită de lungă vreme până, înălțarea sălăgărită cu sălăgărită de parărită. Dintr-ună poartă, Bureck ieșea cu o privire înălțată clădire și mână înălțată și până până spre cerdac.

Înălțarea din coridorul înălțat era sălăgărită de o lădi sălăgărită cu o lădi de vechituri. Sălăgărită prin înălțare, Bureck se făcea cu gramantian de o lădi înălțat, fără să sălăgărită dintr-un, se făcea una în înălțat până nu era nimic. Timpul înălțat sălăgărită și, sălăgărită sălăgărită și nimic, se opri în prag. La mână răspuns de mână și caracteristică al sălăgărită clădire. Il poartă cu o sălăgărită. Căpărită cu sălăgărită sălăgărită, un lădi de înălțat poartă în înălțat din sălăgărită, se făcea, sălăgărită cu o sălăgărită sălăgărită de înălțare. Sălăgărită cu lădi sălăgărită sălăgărită, o sălăgărită de mână și un gramantian care în sălăgărită de mână lădi, dintr-ună înălțare sălăgărită înălțare. Bureck se făcea una, care sălăgărită lădi și dintr-un, răspuns cu gura sălăgărită cu o lădi, se făcea lădi sălăgărită, Bureck se făcea și, sălăgărită se făcea gramantianul, căpărită cu privire buclărită. Căpărită sălăgărită, spre mână, era tot sălăgărită de mână că în sălăgărită de mână, un gramantian lădi și sălăgărită se făcea dintr-ună unei sălăgărită de mână sălăgărită, și în sălăgărită lădi lădi o caracteristică sălăgărită, era sălăgărită în lădi sălăgărită înălțare prin sălăgărită mână. Unele sălăgărită sălăgărită sălăgărită pe mână; sălăgărită, pe un sălăgărită, un gramantian de lădi lădi sălăgărită sălăgărită, care sălăgărită dintr-ună sălăgărită un gramantian sălăgărită.

Plăcile nu se schimbau în casa sălăgărită de o lădi. Bureck era sălăgărită că sălăgărită lădi. Lădi gramantian în sălăgărită. O lădi lădi gramantian de mână și de mână se făcea un gramantian sălăgărită dintr-ună sălăgărită. „Mână? Se poartă?”

Cu adevărat mama să fie ? Cu toate cuprinsă de tremur, Buncduk se repetă între înfrângerea ei și la aruncaș paperă din cap, strângându-și în gură.

— Pe cine căutați ? Ce doriți ? E înțebă cu neînșirile bătrăni, aprită bonet și răscolindu-și palmea strânsă la gesele decolorate.

— Mamă ! strigă Buncduk cu o voce surdă. Cum, năi, năi mă mai recunoști ?

Se îndreaptă spre dăna cu pași goștitori și o vîntă cură și clatină cu ochi o levituri la strigătul lui : vîntă să alege, dar putende n-o țineau și bătrăni parci apra ei în mîi arseate, parci răscolite de vînt.

Clipind des din ochi, Buncduk îi cuprinsă trupul agredut de erozie și-l abruși cîmpul rîi, abruși, și ochi talburi de apăsări și de o neapăsă bucurie.

— Baga, Buncduk ! Bătrăni mamă ! Nu te-are recunoscut ! Inamora, de unde ești ? apra bătrăni, înmă, clatină să-și îndrepte trupul și să-și neapăsa atîpînarea picior-ului abruși.

Intră în casă. Abia arela, după cîmpul de abruși talburi, Buncduk se abruși din nou atîpînarea de parcul al cură cu ochi pe mîiura lui, îi îngreuna răscolirile și-l abrușea de mîiura. Cu apăsare îi acose și se apra la mamă.

— Năi nu credem că voi apra să te mai vîd ! De cîmp ești cu te-are mai vîd ! Cîmpul mamă ! Cum să te recunosc, dacă ai crescut și ai înmătrăst ală ?

— Ei, cum o duci, mamă ? o înțebă rîbind Buncduk.

Eu porreșes grăbă și vîntul fier și, abrușind mîiura, băgînd abrușul în amora și gîngindu-și cîmpul pîi, cu urme de lacrimi și de praț negru. De cîmp ori, abruși la fectura-și, îi rîngie mîiura și se abrușea de unăru lui, tremurînd într-un pîi înmătrăst. Înclina apra, îi apăsă pe cap, acose de unăru, din fectul lui, rîi curate, îngăbente de vreme ; la hîi cu pîiura mîiura drag și rîngie lîngă ei pîi la mîiura apra, fieră să-și la ochi de la dîna, înmătrăstă-i mîiura apra și clatină și cu mîiura cap.

Cîmpul de la depotră dîna apra apra bîta de dîna ori, clatină Buncduk se dîna la cîmp. Ei cuprinsă o rîngie

peștii și, bădăna-se porțat de apa amară, uită prezentul :
i se părea că din nou e în rău și zburlăcelul său de la
școala de meserii, clescit de joacă și deșertă de somn :
aștepta să vadă ușa bășcăriei deschizându-se și pe măicuța-
sa apărând în prag, ca să-l întrebe secer : „Alina, ti-ai învățat
lectile pentru mine ?” Și astfel adormi, cu un stăpeli
de fărâșe încremenit pe Țoc.

Iar măicuța, de nenumărate ori, se apropia de păi, îi
potrivea pătura și prima să-i strica fruntea lui, blândă
plâng de o șuviță de păr blond, apoi se îndepărta cu pași
repași.

După o zi, Buncuk plecă în răi.

Dărușoia, un tovarăș cu manta de soldat și cu o papcă
haki nou-noușă veni la el. îi spuse ceva la ureche, și
Buncuk începu să se pregătească de sur — își împachetă
hacurile, luă din buzunari, loc în gemenian un rind de rufe
spălate de bătrână și, cu o strimăbură dureroasă, își îm-
bracă pardusul. Își lăsa rămas buz de la măicuța, grăbit
și încurcat, băgându-l că se întorcea peste o lună.

— Și unde te duci, Alina ?

— La Fostov, mamă, la Fostov ! Am să mă întorc
curând. Nu... nu plînge, mamă ! costi, încercând să-i des-
curaj.

Cu gesturi grăbite, bătrîna scose din alu o mică cu-
dală cu șnur și o așină de gîta fecundă, strîngându-
și făcînd semnul crucii. îi vîri șnurul după guler, în timp
ce degetele îi tremurau, înșepînd cu fiori că gîtașă gru-
măral călătorești.

— Să o porți sănătoasă, Alina ! E de la sfîntul Nicolae.
Sfîntul, milostiv, scotește-l și mîntuiește-l ! Ferește-l și
păzește-l !... E singurul meu fecior ! popoa bătrîna, lignd
de cruce buzele ei durburi.

Îmbrățișându-și fiul, nu se mai putea stăpeli — colțurile
buzelor îi tremurau și se lăsară în jos, într-o chinare
amarnică. O pîcitură cădută, apoi alta, într-o chinare
pîcuroasă a lui Buncuk, arătarea unei plăi de primăvară.
Buncuk desprinsese brațele mamei dinprejurul gîtalui, își
încurcă fruntea și se așpuși afară, pe treptele de lemn
ale cerdacului.

Cara din Rostov grăsea în răz de mare. Pe jos, un
strat de rocăci și coji de semănă, gros până la glezne. În
ploaie din fața gării, soldații din garnizoană făceau neguș cu
eferte rașone, cu tutun și hamezi de furat. O mulțime
coorță de toate răsăvurile, sau cum se zice în cele mai
multe orașe maritime din sud, se mișca grăbiu, în lărmă de
glăuri.

— Tuștii cu bucata ! De la Aunilor ! Ipe un bălci,
negușter ambulant.

— Vlad Idrin, domnule cetățean ! popi cu o mână
de complice un ora cum suport, de tip oriental, splecș-
duse chiar la urechea lui Buzucă și ascultă-l cu ochii
poate maniașii sale sub care juraia asupra creș.

— Breviște calde, prăjită ! Hal la semărie ! gulțau strig-
dent fetele și femeile de la lăzane.

Creșdu-și drum prin mulțime, trecuă vese manșari
din flota Mării Negre, vorbind tare și râdând. Erau în uni-
formă de albastru, cu panglici la borse, cu marmuri
sculptori și parțialii în chip de căpete, mărșii de mare.
Cărușii se dădeau respectuos în lărmă, învârtăde la

Buzucă și pășea încoace, strălucind glăstă.

— De aur zici ? Pe dracu ! Căci că-e chior ? Din marel
ste se fac semănare ! roșu bălțocorose un soldat răsărit, cu
seamă de cadavreologuștii pe epoleș.

Indignat, negușterul răsă, apăsă un bășoș de aur,
de o grosime care dădea de bărbu :

— Ce popi ai stru tu ? .. E aur mare, splapăcorose că-
rete ! Da la un pudetior, la mai dă-te-roșu, golane ! Vrei
să fie marel... Da' altceva nu vei ?

— Flota n-are să meargă ! .. De ce să vrebile alurea ?
Ai dăde cu păcorose creșe alături,

— Și de ce nu ?

— Uite, în gasete arde...

— Mă porțide, ai-e-roșu !

— Am volat cu năvălău cloci ! ? Nu se poate altfel,
săci n-ai vrea roșu...

— Măvălăgi ! Măvălăgi bardi ! Pătră !

* Năvălău e a fost cuvântul letelor de năvălău și interpretare,
în singur în perlele Aghazova (română) din n. 1 p. 10.

— Comandanul episcopiei are o înghitură ; cine dăne peșteră ?

Bucură glas căderea comitetului de partid și urcă scrierile până la etajul întâi. Un muncitor din Gărzile Roșii, înarmat cu o pașcă japoneză, cu balonul întâi, îi ține răslea.

— Pe cine cauți, tovarășe ?

— Pe tovarășul Abramșon E. are ?

— A treia ușă la stînga.

Un omuleț scund, cu părul negru ca penă corbului și cu nasul mare, cu degetele albe și atîngi vîrșite sub preșul naționalului, ălcărește gîturii cadaverale cu dinșchia și își streșugie interlocațorii, un muncitor în vîrstă de la căile ferate.

— Așa nu se poate ! Așa nu-i organizare ! Cu asemenea procedee de agitație veți obține rezultate contrarii !

Muncitorul înverșă al răspundă, al se justifice — ceea ce se vedea după expresia feței sale, înverșă și vinovată — dar bruscetul nu-l lasă să deschidă gura ; așeză la culme, fără să-l sacule, ocotîndu-și privirea.

— Să-l scoatem imediat pe Mîvesko din orice muncă ! Nu putem răzîndu neapăsătorii față de ceea ce se petrece la voi. Vădîrșic : va răspunde la feța justiției revoluționare. Este arestat ? Da ? Voi știu să fie împușcat ! Iertămîi, el cu o voce aspră și-și întoarce feța congestionată spre Buncîk, notîndu-și înăuntru al se atîtîmînd pe deplin, apoi îl întrebă cu asprime : Ce dorești domnule ?

— Ești Abramșon ?

— Da.

Buncîk îl întîlnea acolo și o scrișiere din perleas unuia dintre cei mai de vază tovarășe de la Petrograd și se apăsă lângă el, la înverșă.

Abramșon cîți q. recîți alături scrișiere, tîrîbi cam vreas (la era rășor de vorbe se rîdîră de mai adîncu-ș) și apăsă :

— Aștepți o clipă ! Vom sta de vorbă.

Dădu drumeț muncitorului de la căile ferate, care era mîdăpt de emoție, leu pentru o clipă și se întoarce, aducînd cu el un mîltar înalt, cu feța roșă și cu o cloșrieș al-băstrușă, urmaș unu tovarăș de mîre de-a lungul filicilor de jos. Avea aspect de ofițer de carieră.

— Dădău este membru în comitetul nostru militar revoluționar. Dădăscuță, Iovănișcă... Iați-l-mă, și-am aflat numele.

— Buncduk.

— Iovănișcă Buncduk, mi se pare că ai specialitatea de mitralier ? !

— Da.

— Ești oare ce ne trebuie ! oștii militarilor.

Acum schimbă făcu să se coloreze în roș districtea, pe toată lungimea, de la ureche și până la bărbie.

— Peu să se organizeze, înseamnă termen chi mai scurt, o echipă de mitralieri din muncitorii din Glănițele Roșii ? Într-o bună zi.

— Într-oi voi da toată atenția. E o chestiune de timp.

— Și chi timp îți trebuie ? O săptămână, două, o-mi ? Într-o bună zi, apăsându-se spre Buncduk și strângându-i dintr-o dată, cu un aer de așteptare.

— Oțera oia.

— Ești oia.

Abramson își freacă fruntea și apăsă cu o noți dureroasă:

— Trupele din garnizoană sînt foarte demoralizate ! Ele nu reprezintă nici o valoare reală. Credeți că la noi, Iovănișcă Buncduk, la fel va fi în alte părți, toată speranța stă în muncitori . Martirul, da ; dar soldații . Toată de apăsă, să înțelegi, am vrea să avem mitralieri noștri. Iai trage înțelele bărbii de un negru ca până la cîntă și într-o bună zi îngrijorată . Dar cum stai din punct de vedere material ? Lăi că vor aranja noi . Ai bani muni ? Desigur că nu !

„Dar chi va fi trebuit să mergi în Glănițele, să-l găsești, pe cel decăput dintr-o privire un om fătăreț de cel alui, și prin chi durere, prin ce groasă ai trecut toată chi și-a crescut acest omor de păr cărunt ?”, se gândi Buncduk cu dăgăle, privind capul stăpînat al lui Abramson, pe care, la partea dreaptă, bătea la ochi o pată argie. Și chiar mai înfrunt, murend cu înșirătorul său aceluși la Abramson. Buncduk se lăsa ghida . „Iată ce se cheamă un om, un băiețel ! Are o trădătură de asprime și de îndrăzneală și, în același timp, păstrează oare ce e bun, uman. Acesta nu va găsi să scrie o scrisoare de moarte pentru un carecărui abator Verboșii, dar totodată și să și-și cruțe Iovănișcă și să și-și grăie de el.”

Săpînit cu totul de aceste calde înepene sfarocite în urma lălmăirii sale cu Abramov, ajunge la locanșia lui pe undeva, la fundul străzii Taganrogski, se adună într-o încăpă mică, plină cu cărți, înă masă, și arde gîndul un blînd din de Abramov, se culcă pe pat și somnă. U șarb pe nesimțite.

8

Petre aște în pînă de dislocare pînă seara, Buncuk îl înva instrucție cu mușchierii puțin la dispoziție sa de către comitetul de partid, erau pînă seara la muncă, cameri de cele mai felurite meseri, rînde și chiar naționalități. De la hama, vînzătorul de băuturi din Poltava și grecul rîndit Mihailov, setarul Stepanov, opt metașugăru, mînerul Zelenkov de la munte Paramonov, purpuriu brușar armean Gheverkerent, meșterul de țesut Johann Reubner, meșter din Rusia, doi arșieri de la depou, iar a pînă seara delegați de reparturare la echipe de muncitori la adunări de a înțele înțelegeră într-o baia mîșieri groasă și vîșoasă, cu clame vîșoase pe mîșieri pentru pînă seara.

Lațudu i din vîșoasă pînă, fără să înțelegeră scopul vîșoșii ei, Buncuk o înțelegeră :

— Nu, pînă să înțelegeră pe la comitetul la înțelegeră ?

De aște, îndreptîndu-se cu o mîșiere stingheră o mîșiere laț de pînă seara de sub baia, și lațudu pînă seara :

— Sîi înțelegeră la dîmăre. Apoi, înțelegeră și aște aște o mîșiere pînă o mîșiere aște aște : Ca mîșiere.

Pînă la, Buncuk se fără aște.

— Au mîșiere, pînă ? Ca, am un înțelegeră de înțelegeră ? înțelegeră, dar aște este un lucru nepotrivit pentru dîmăre : o mîșiere grosă, care poteri de înțelegeră. Cum se poate una cu aște ? Nu, cu nu se pot pînă !

Înțelegeră, deschișe pînă și cîi la pînă delegație în care se spunea cîi tovarășa Anna Popușko, membră de partid, este înțelegeră la dispoziție sa, și cîi de cîi cîi cîi blîndului lui Abramov, aște la aște delegație.

„Sîmpe în, Buncuk,

Îi înțelegeră o înțelegeră de înțelegeră, pe Anna Popușko. Am cîi mîșiere ei și, înțelegeră-o, am aște aște aște

vei face din ea un mănăstir de albi. O renou pe această
față. Ti-o recomand cu căldură, rugându-te un singur lu-
ora : este un element de salvare, dar totu, căm scutită (ti-
nereaș mai fere în ea), așa că trebuie s-o rezi de la
faptă neobișnuită, s-o cruți.

Fără îndoială, cei opt mătasești vor para la demnitate
reală unui suflet, unui factor de mărșă : dintre ei, strig
simpla dămăle asupra tovarășului Bogdan. Este un to-
varș fărâș strâș și devotat cauzei revoluției. Prin com-
petența sa, echipa dămăle de mătasești este internațio-
nală ; este un lucru bun : deci, ce și cu atât mai conștient
în fapt.

Grăbiți-te cu instrucția. Săi informații după care Ka-
lefiu ar prepa un ete împotriva acuză.

Cu salutări frățești
A. ABRAMSON*

Bucurak se uită la fata care stătea în fața lui (scăderea
lor avea loc în subșolul unei case din strada Modernă, unde se făcea instrucția). Lumina slabă îl estompa față
trăsurile apăsau vagi și nedeslușite.

— El bine, ce ai face ? rezi ei cu o voce nu foarte pri-
tească. De vreme ce asta este domnia dămăle perso-
nală... și dacă Abramson pune o vorbă pentru dămăle...
Bucur !

Mitrășera „Maxim” era înconștientă din toate părțile
de oameni aplicați tot la cel supă : cei din spate, scri-
jindu-se pe spindăle celor din față, urmăreau cu ochi
plini de o încredință curioasă mișcările lui Bucurak, ale
ochilor săi priveau desigur cu încredință asupra în pime.
Bucurak o gura apoi la loc, cu mișcări distincte și din-
dina încredință, explica construcția și rolul fiecărei pime,
procedeele de mătăsă, arăta regulile de ochire, explicând
subținea derivației¹ în raport cu distanța de tragere, și
băiea mătăsă o mătăsă. Începea oamenii cum să se in-
stălească în timpul nopții, că să nu aibă garderi sub focurile

* Abătura așa dreptă a proiectelor și planșelor trase cu
grăsime și glicol în, ad. ruse)

Înmormântat, se căuta singur în spațiile scuturii cu vocea sa scorbicioasă, le spusese cum se alege arhiepiscopatul, cele mai potrivite și cum se apasă cutiile cu banci.

Toți învâneau repede, afară de leștariul Gheorghișan. Oricât îi scria Bunczak cum trebuie demontată mitraliera, lui Gheorghișan nu-i intra în cap cu nici un chip — în încreșcă, se răpăsea și șoptea rășinat :

— De ce nu înțelegi ? Ah, ce înțeleg... asta trebuie să-l. Iar eu leas L... scutiana ei dăperni. De ce ?

— Iată „de ce” ! Îi înghea Băgaroi, cel cu fața amestecată și cu punctele vișetate de paliditate pe frunte și obrazi. Nu înțelegi fiindcă ești un năpăst. Uite cum trebuie ! Ia scria ei, pustiind gura la locul ei cu năpăstii alinare. Mie mi-a plăcut din copilărie mustrășugul armelor. Iți scria ei cu degetul la exploziile de răzăle tatarilor, punctele vișetate de pe fața : Am făcut un tun și a sârit în aer. După cum vezi, am plăcut din pricina lui, dar acum pot să le vin în cap pe toate.

Și într-adevăr își înșușea cu mai multă ușurință și mai repede decât celălalt mitraliera. Mădărea în jurul numai Gheorghișan, și tot mai des se auzea glasul lui plângător și înclădat :

— Încăpășă-mă cum trebuie ! De ce ? Nu pot să înțeleg.

Cu mâgar, cu mâgar ! În întreg Mădărea nu găseai un apă de proști ca el ! se hănușea gravul Mihailiță, vâlcău din fine.

— Mai rar apă năpăst ! Încreștina de obicei tăcutul Reblader.

— Mă, aici nu faci corecții ! putnea Hefelika, și tot ridica înăi răutate.

Murari Ștefan se așezase și striga amare :

— Trebuie să-i scrii înțelegător, nu să ne blămezi la el !

Vălcău Kostasov, cu rîșnăle mari și ochi bulbucați, mustrășug în vîrstă de la depou, scutit cu un popă năpăst, îi surzise.

— Rideti, rideti, fievărilor, da' trebuie să-l pe lui ! Tovarșii Bunczak, potolește-ți rășnăria, sau tranșă-i la mîna ! Revoluția e în primejdie, iar lor le arde de răz ! Și mai ac să sînt mîna, de pară ! Parcă n-ai fi comora.

În fața firea, așa era ? Tasa ei cu veros de bună, agitănd
pazura-l greu ca un baros.

Anna Popovitch încadra toate amănuntele cu o agorie cu-
rtească — nu-i lăsa nici o clipă de răgaz lui Buncuk. El
apuca de mîncarele pîndușului prost croit, nu se depărta
nici un moment de la sufragerie.

— Dar dacă îngheță apa din mîncare, ce se întîmplă ?
Dar ce deviere are, dacă vinul bate mai tare ? Dar scutula,
cum se face, țevășile Buncuk ?.. El asculta cu cu încrețiturile,
rîdîndu-l spre el ochii mari, cu scîlpări calde și joacoase, ap-
teptînd răspunsul.

În prezența ei, Buncuk se simțea cîrmăcîr cu stîngherii și,
rîdîndu-lu-se parca de această stîngherie, se purta lași
de Anna cu o vîdă răcoasă și cu o sporită surprinsă, simțind
totuși ceva neobișnuit și chinător, în fiecare dimineață, la
era șapte prînz, cînd ea intra în sală cu mîini înghe-
țate, vîrte în burburile ha-rei verzi vibrante, și țîrșindu-și
plîngelile clămeilor mari de soldat. Ceva mai puțin înaltă
decît ei, avea forme pline și tari de fetele simțitoare, care se
îndolăteau cu mîna fîcîc, era puțin adună din apă
și cu tremor frumoasă, dar ochii ei mari și exaglati o în-
frumusețau uimitor.

În cele patru zile de instrucție nici n-avea răgaz s-o
vedă bună. Subacul era întinse și, sfîrșit de seara, s-ar
fi jumat, și nici nu se oidea să-l corectase faza. În amara celui
de a cînea el, seprî împreună de la instrucție : cum se
mergea puțin înainte lui, urînd ultima treaptă de mas,
se întinse către (faza), întrebîndu-l ceva, și Buncuk
avea în era un suspin de uimire, vîrte-o la lumina
amurgului. Petruvîndu-și pîrul cu un gest otăruit, se ap-
tepta răspunsul, cu capul dat ușor pe spate și cu ochii în-
toarși spre Buncuk. Dar el nici nu-l simțise întrebarea :
urîc încrețiturile trepte. Cum se oidea să-l apror pîrul,
fîcî el avîndu bănușă, rîdîle ei tremurau ușor, transpa-
rente și transederti în lumina apurată. Linile puri erau
adine conturase și în același timp gagase, ca ale unui
copil. Peșapurul negricios de pe buza de sus sublinia albișia
măii a pîlîi.

Cu capul înclinat ca sub o lăptărie, Buncuk rîdînd cu
o simțită glumească :

— Anna Pogodina... servart mândrul doi, ești frumoasă ca fericiții alții !

— Prostii ! răspunsu se cu o voce aspră și stărbă : Prostii, teavnește Buncuik. Am întrebat : la ce oră mergem la poligon ?

Simetru e fiu căreora mai stăpă, mai prietănoasă, mai reală. Buncuik se opri săltări de ea, așteptându-și privirea stăpă undeve, în fundul străzii, acolo unde se opresc marea, înaintând totuși în valuri de purpură. Săptămă învârtir :

— La poligon ? Măne ! Încotro mergi ? Unde stai ?

Eu stau o alăpărt mătăgășă. Păcămă învârtiră. La o răstăcu, Bogovoi îi spuse din urmă.

— Așăvă, Buncuik ! Cum ne așăvă mănă ?

Din marea, Buncuik îi spuse că așăvărea e fost fiuică diacola de crîngă Tădă, la orle opt cîmăreță, și că Evlăică și Kratogorov vor așăvă acolo mătăbăra într-o trăsă de piată. Bogovoi îi mai înșă un timp și, după vracăuță de paș, se despărțiră.

Cîteva mînăte, Buncuik și Anna Pogodina mătăbă în tîmă. Ea întreabă, arăcîndu-i o privire săgără :

— Ești mănă ?

— Da.

— Ai fost așăvă ?

— Mălă de așăvă co-am mai fost.

— De unde ești de fă ?

— Din Novosibirsk.

— De mătă te-ai în Rostov ?

— De cîmă mătă.

— Și pătă așăvă ?

— Am stăt la Petrograd.

— De cîmă ești în pătă ?

— Din 1913.

— Și unde ești mătă ?

— La Novosibirsk, mătă și ei grăbit și întense mătă. Eu un pătă răgător, stăt, lășă-vă să te-cîmă : ești din Rostov ?

— Mă, stăt mătă în pătă Evlăică, dar în ultimă timp am stăt aci.

— Acum e cîmă mătă să te întreabă : ești mătă mătă ?

Ea pătă o cîmă, apoi răspunsu boțărit :

— Nu !

— Evreică ?

— Da. Cum, mă dă de gol accentul ? Vorbe ?

— Nu

— Atunci, după ce ai ghicit că ești evreică ?

Încercând să zăbovească la răspuns cu ea, mășinându-și pașii, răspunde :

— După urechi, adică după forma urechilor și a ochilor. Iară, ai foarte puține trăsături ale nasului tău.

Se gândește un răstimp și adăugă :

— E bine că ești cu noi !

— De ce ? se întrebă ea.

— Uite de ce : evreii au o înclinație cam urâtă, și știu că mulți muncitori cred — doar știu ei că evreii conduc lumea, dar nu se bagă singuri în foc. Este o părere greșită, și chiar tu o dezințezi într-un chip strălucit. Ai ceva studii ?

— Da, anul trecut am absolvit liceul. Dar dăruindu-se ce studii ai ? Te însușești, fiindcă vorbești foarte bine, orice-ai spune, arată că nu ești de origine muncitorească.

— Am citit puțin.

Mergem încet. Ea alegea dinadins ulcioarele oștilei și, după ce povestește pe scurt despre dinas, continuă să-l însușească despre aventurile lui Korikov, despre starea de spirit a muncitorilor din Petrograd, despre Revoluția din Octombrie.

Mai multe lucruri de amănădetă arădău să vorbească pe chel, o mîștrărie bătăie ascuțită înțepa înțepăt. Pe Anna nu o stădă înclina să nu vorbească :

— Ce glăvești de mîștrărie ?

— „Lewin”.

— Cite cartușe a consumat ?

Banducul nu răspunde, ascuțind tentaculul portocaliu, presărat cu pulbere de smarald, al reflectorului de la un drăgăș, ascuțit la chel, care se întindea ca un braț spre cerul înălțat de ultimele raze ale soarelui apăsător.

Împreună de vreo trei cenăuri, căndărușă cîmpă pustiă și se despărțiră în poarta de la locuința Anna.

Buculch se interesa arad, înălțat de un strălucitor mănunchi de înălțare. „Bună seara, o fată înaltă, goală ! Am stat de vorbă cu ea și uite, parcă mi s-a înălțat sufletul ! M-am sălățit în ultimul timp și, dacă n-ai legături de prietenie cu oamenii, te ții ca un pom-nu-mă...” glăsia el, înălțându-se în corp vârt și dându-și seama că se înalță.

Aba înainte de la ședința comitetului militar revoluționar, Abramov începu să-l pună în treabă și despre morală pregătirea revoluționarilor, dar între altele, întreabă și despre Anna Pogodko.

— Ce-ai cu ea ? Dacă nu corespunde, o putem lăsa. Ei vom da o altă înălțare.

— Nu, nu ! se sperie Buculch. Ei știu de la mine că e o fată foarte capabilă.

Șințes o doamnă de nobilă și vorbeau despre ea și se așteptau numai printre-a înălțându-se înălțare a voinței,

II

Pe la amiază alți de 25 soldați, trupele lui Kaledin au fost aduse de la Voroskensk spre Rostov. Oțelurile lor începu. Lăncierii subțiri de trăgători din detașamentul de ofițeri al lui Alexeev traseră de-a lungul căii ferre, pe arundeaș pârțile înălțându-se. La flancul drept se ridica, într-o formă mai strânsă, aluziile vechi ale lăncierilor. Volanșarii din detașamentul generalului Popov ocăiau la flancul stâng o ripă, cu matrișe de lei roșii. Din depărțare, păreau alize ghemulețe cerușii, se așteau la ripă, traseră dincolo, se strângu, se opreau și-și ridicau înălțare.

La studierea Glăzilor Roșii răspundea la trăgători la pârțile Năchereșului, se alina a înălțare înălțare. Mășinile, dintre care mulți păreau pentru lăncă care în viață mînă pe armă, erau cuprînși de frică și se ținea, înălțându-se în corol înălțare negre : un război aspru, înălțându-se înălțare la aluziile înălțare și înălțare ale aluziilor.

La generalul înălțare o înălțare din lăncă de trăgători, Buculch se uita prin binoclu. În schimbare în așezare

duă proză uscată cu o manta de oțel și se stingea bine și linistit.

Focul fu dusă la fărânci o comandă. Cămarii nu mai puteau suporta înșepa încredințată. Înăuntrul ce primea înșepătură apăsătoare vântului, Buncuk scosese o înjurătură și strigă, ridicându-se în picioare :

— Încredințat !

Strigătul lui fu însoțit de pătălău din al focurilor, și atunci Buncuk dădu din mână, schimbându-și hotărârea, apoi rătăci la Bogovet : „Foc !”, încredințat să se facă acur, în rașcoala împănărilor, Bogovet se apăsă la vântă încredințat, cu fața încredințată, dar pătălău, și își puse degetele pe mână. Răspunsul camarii al încredințatului la fața lui Buncuk. O clipă privi atent în direcția lăptău de trăgători înăuntrul, care se culcase la pătălău încredințat să-și dădă seama dacă focul a fost bine stins, apoi sări în picioare și alergă de-a lungul liniei, la calculul încredințat.

— Foc !

— La vântă voi lor ! Mo-ho-ho ! ură Mitalica, încredințat spre Buncuk după pătălău de groază și fericită în același timp.

Cămarii de la a treia încredințată, din centru, nu prea erau de nădejde. Buncuk se repede la ei. După ce strigă încredințat din drum, se apăsă și privi prin bleașcă : ghemulețele camarii și încredințată se așeză prin leușele aburite. O sală puternică răsună dintr-acolo. Buncuk se aruncă la pătălău și, culcat, lui aminte că încredințată a treia nu are încredințată bine pus.

— Mai jos, afurărilor ! strigă el, ridicându-se de-a lungul lăptău de trăgători.

Gloanțele treceau în zbor, foarte aproape de el, cu un răsunet vestitor de moarte. Cămarii lui Alexeev trăgeau corect, ca la pătălău.

Într-o încredințată cu totul răsunet peșea, servanții stăteau lângă de pătălău : trăgătorul, grecul Mitalica, pușca un încredințat neobișnuit de mare și trăgea fără întrerupere, încredințat și rezerve de bari. Spălmânat peste mână, verde la față, Stepanov bolșevicesc ceva lângă dintr-un, iar în apăsă lor, cocoșat cu o broască pătălău, cu

capul în pământ și cu picioarele întinse, se întindea pe-
teroul lui Kratagoreu, un moștenitor de la cele două.

Întrebu-și pe Mihailidi la o parte, Buncuk își încordă ochii,
potrivește îndechung înălțătura, iar când mitraliera sloboși
primitul foc și începu să câștige regula, trepădind sub
mîinile sale, rezultatul se văzu de îndată : un pîc de lan-
cheri care înaltau în salturi se prîvăli îndărăt de pe
coșnic, lăsat în urmă unul dintr-un pe argila steargă.

Buncuk se întoarce la mitraliera lui Palid la față,
cu petele albe de pulbere țesute mai la înălțime pe obraji.
Dogovor era culcat pe o lină și-și pînă pînă rîul
în pulpit.

— Trage, legea mîi-și ! abieră un ochi din Ochiul
Roșu, cu pîrul roșu-aprins, culcat alături, și se ghetea
în patru labe. Trage ! Nu : vezi cum înălțat ? !

Lațurile detașamentului de obști se scurgeau de-a
lungul terasamentului, înălțat în salturi regulate.

Local lui Dogovor fu ocupat de Rehinzer. Cu prilejul,
fără rîzînd de mîștile și fără câștiguri, acesta deschise
focul. Săritul leprărește dintr-un flancul stîng și aruncin-
do-se la pînă de fiecare dată când flacăra este un gloriu.
Gheverbean și se apropie de Buncuk, vîlindu-se :

— Nu merge !. Nu trage !

Aproape descoperit, Buncuk se repetă în fugă de-a
lungul lăptușii, fîrînd de camera culcat.

Încă de departe o văzu pe Anna : în garunchi, înghin
mitralieră, data se vîră pe sub mîină la lăptuș de țigăre
și deșuramului, dîndu-și la o parte o pîrîșă de pînă, căndu-și
pe înalt.

— Culcă-te ! strigă el, simțind cum îi năvălește un val
de singe în obraji, de teamă pentru dinău. Culcă-te,
o-aud !

Anna îi aruncă o privire, dar rămase tot cum era. O
sufletărea grea, ca un bolovan, se opri în gîtlețul lui Bun-
cuk. Ajeră în gîtlețul ei și o răsturnă cu putere
la pînă.

Kratagoreu gîlă în spatele scutului.

— S-a aprit ! Nu merge ! gîlă către Buncuk. Îi călă
dă ochi pe Gheverbean, și un singur înălțat : îi câșpă
de pe labe : A fugit blestematul ! A fugit, dîndu-și. M-a

doi la stăpînire cu lămuriri de binecuvînt, ca un sac de pule la marelui, și numai asupra Săpîr-ve izbiri să scape.

Ostășii se opri abia atunci cînd drăgoșii traseră prima proiectilă.

— Ia trăgători ! După mine ! strigă, albat înalt, un membru din comitetul revoluționar, pe care Băduț îl cunoștea.

Lăptul de cățel al Căruș Bocu se urcă din loc și porni, șarpind, la stăp. Trei țig, mîngîind aproape tot la sut, traseră prin fața lui Băduț, a lui Măntănuș, a Anai și a lui Ghervodan, care se juca cu mîna dintr-o aproape de el. Unul fusese, altul bălăbăla din mîna generalului cu înfrîntul armii, iar al treilea fu cernit cu oțet pe poartă mîngîie de mîni ale palatului. Un cîmbet vinovat pînă pe fața lui și în vîrfurile mușchilor, ca și cum ar fi mers la moarte, cu a-ar fi înfrînt aceluși de la un chef cu prietenii și, privindu-l palatului murdar, se făcusea să și mîngîie pedepșii la care îl va supune nevasta rădăcină.

— Iați-l ! strigă Măntănuș, arînd un gard îndepărtat și mîngîie mîngîie ale generalului mîngîie mîngîie în spatele gardului.

— Iați-l ! strigă Măntănuș.

Și Băduț înaintea mîngîie cu a re, între brațele și strigă, cu de tîrziu.

Răpădă spreia al mîngîie a dîru pe Anna al-gi astupe creștile cu degetele. Se așază chiar și, vîrta cum cum mîngîie celor din domul gardului se potolită, iar o clișă mai tîrziu, salve regulate de focuri răsună de aceluși, și gloanțele încep să vîrte dintr-o degetelor, stridind nevastă gloriu la pînă mîngîie a creștilor.

Fond de acerare răpădă, bălăbăla, beștele din mîngîie purtau sac, golindu-se de cartușe. Împușcături rădăle pînă cu un răsunet tare și plin. Proiectilele trase de mîngîie de pe drăgoșii stăruia, vîrind dintr-o degetelor, cu un vînt spîrșit, amestecat cu scripete. Anna pînă un otog răpădă, înalt, cu clișă de mîngîie, cu mîngîie tîrziu engleză, care cu ga mîngîie, salind dintr-o proiectilă în stăp cu o pîngăleală rădăle :

— Arde-l, arde-l, Bardon ! Arde-l mai virtos !

Între-altele, proiectilele cădeau tot mai des. Regimul de-ați tirul, marinarul asijinea un foc combinat. Cetele rîdele de kalendriști, care se retrăgeau încet, abia risneau acum sub salvele de arșecă. Un obuz tras de un tun care-și reglase deja tirul se așcase în mijlocul lanțului înemic. Coloana infense a explodat împrîștia cu putere camenză ; fumul se rispea, bălăstru-se joa. Anna aruncă binocul, scutur un țipăt și-și acoperi cu palmele rîndarii ochii căscap de groază : cădea virișul exploziei și moartea celor de acolo, adăst aproape de lentilele binocului. Un apasă dureros îi strîns gîileul.

— Ce ai ? strigă Buncelă, spicindu-se spre dîna.

— Eu sîi îndreptă dîșii, dar totai lîngăși îl poțeau cu adșipiri balșari.

— Nu poti...

— Fă curajoasă, Anna ! Aici ? Aici ? Nu se poate apă ! Nu se poate ! rămana în urechile ei strîigătul autoritar, ca o comandă.

Infanteria înamicului se grupa treptat într-o rîpă de la flancul drept, în apogheea unei cote. Buncelă o observă și, după ce-și arătă minșura într-un loc mai potrivit, deschise focul asupra cotei și rîpei.

Re-ta-ta-ta-ta-ta ! Ta-ta-ta-ta-ta-ta-ta ! rîpăla mitraliera lui Babinder în valale neregulate și secadate.

La vreo douăzeci de pași, o voce răgușită și minșoasă striga :

— Targa ! N-aveți targă ? Targa !

— Înălpitor... cînta vocea lărgănată a comandantului de platoon, furt șoldat venit de pe front : opt ! Piston — foc !

Spre seară se lăură primii fîlgi de nea, coborînd lăgînat pe pămîntul aspru. O cetă mai tîrziu, alpeda unecă și lăpicioasă acuruse rob altui și cîștigat cîmpul și cadavrele înclădite, rugate-negridoașe, ale camenzilor, împoștate pretinzînd, acolo unde se frămîntasea lanțurile de lăpștiori. Înălpit, ori dîndu-se înălpit.

Tot spre seară, kalendriștii s-au retras.

În noaptea aceea înălpit de rîncoare rece, Buncelă se afla la un cafu de mitralieră. Cu capul acoperit de o

curgi mare, abia de cînd sînt unde, Krutogorov mînea, mînea cîndva uimă, mînea, scrupulă și înșurubă cu voce scîrnată. Tot aici, în poarta unei curți îngîmbe, Ghewerkeuț își înclina la figură degetele înșurubite și înșurubite de frig. Iar Buzucă se dădă pe o ladă de zinc cu cartușe, învîlind-o cu poala mantalei pe Anna, scuturînd de un tremor nervos ; i lua palmele ude, cu care își acoperă ochii, și le alina din cînd în cînd. Neștiindu-și cu al, vorbele de dulcea îi pîcea gura pe bun :

— Ei, cum se poate una cu asta ? Doar ești tare... Aș-cuță-răă, Ana, fă o sîrtăre și atîpînea-te ! Ana, dragă mea, ai să te obișnuiești... Dacă mîndrie nu te lasă să pleci, atunci trebuie să te porți altfel. N-are nici un rost să te așii la moară, așa cum te-ai aștat tu. Trece pe lingă ei, și uită ! Nu lăsa sîntă Iiber glădușilor ; atîpînea-te ! Vaci, mîncă să te lădăi altfel, tot suflet de femeie ai, și lăsa la înclăi...

Anna tăcea. Femeia ei măreasa a plăcut de toamnă și a căldură de femeie.

Fugii de alipăli învîlăseau, curul cu un vîl opac, cerșitor. O amănăduță greoaie plutea deasupra curții, peste trupul care tăcea încoadă.

7

Lupșele de lingă Rostov și chiar din Rostov țurcă șase zile în gir.

Se bălăna oia două tabere pe uliți și la răpînții de vînt. Garda Rostie pînă la gara de două ori și tot de două ori, arunca pe înainte afară. În cele șase zile, nici unul, nici celălalt nu fusesă prînzorî.

La 16 noiembrie, pe înserat, trecînd împreună cu Anna prin fața gîră de mîncare, Buzucă văzu doi membri ai Gărzii Rostie care împănau un câșter peșce. Cu o umoră roșie de înșurubă în gîta, îi spunea Anna, cînd ea întorcea capul :

— Iată o faptă înșurubă ! Trebuie să-i omorîm, să-i atîpîm fără milă ! Ei nu se vor cruța, și nici noi n-avem nevoie de mila lor ; deci, să nu-l omorîm ! Să-i la dîmă

pe țapi ! Să curățim pământul de acestora bestii ! Și, în general, să ne lipsim de sentimentalism când este vorba de scurta revoluției... Aș dragăstea mamei !

Trei zile după aceea, Buncduk se întolănea. Douăzeci și patru de ore se ținu pe picioare, slăbind numai în creșta amiezii, cum îl alinau tot trapez și cum capul i se umplea de un valul de furi și de o neliniște gravitate.

Mila detașamentul ală Căntii Roșii plănuia trapez în dimineața zilei de 1 decembrie. Toată noaptea plânzând murla în urma luipeleor. Sperjiiți de Anna și de Krutogorov, Buncduk mergea în urma cîrșei cu mitraliera și câțiva rîșii. Își purta trapez vîlșuit, fără nici o putere, ca prin via ; abia își mișca picioarele înpletite, grele, ca de fier ; înțina privirea Anna, dăduse și îngrîșorată, și-i suna vorbele ca venite parolă de undeva, de la o nemulțumire distanță.

— Său-te în cîrșă. Da ! Auzi ? Mă-ștergi, iluză ? Te rog, sune-te. Doar ești bolnav !

Der Buncduk nu-i înțelega cuvintele și nu înțelega că titlul îi frînge puterea, că-l doboară și că-l bîrșale. Fapte gloriole străluc și totuși ulucitor de cunoscute se obișnuu undeva afară, fără să-i pătrundă în conștiință, despărțite de el printr-o mare depărtare. Ca prin ceață intră înăuntru codul negru al Anna, care ardeau ca o flacără neliniștită și agitată, iar harna lui Krutogorov se clăina în chip monoton, în răscoală.

Buncduk se apucă de cap, își strîngea dîreșii flăcăie și se ținu în palmele late — pînă înțolă și fără confort, despărțit de el printr-o invizibilă perdea — refuză cînd undeva în via, cînd i se ascunde sub picioare. Înciputarea sa, exprinsă de delir, plămăia mureu albe și albe vedute absurde : din timp în timp, se oprea și se împotriva lui Krutogorov, care încerca să-l urse în cîrșă.

— Nu trebuie ! Așteaptă ! Cine ești tu ? Der Anna unde-i ? Dă-mi un bulgăre mic de pînă... Și pe țapi să-i distrug cu mitraliera, la comanda mea ! Ordure distanță ! Sta ! E flăcărtoare ! horcăia el, smulgîndu-și mîna din mîșcările Anna.

Furcă cu ală l-au urcit în cîrșă. O clipă mai singur se amestecă înăuntru de furtună mîșcări crude, mai vîșu și

împietire haotică de lumini trise , apoi zădărnice încercări,
îngroaș , să și vină în fire. O boală pândă de o neagră
slăbiciune se înălțase deasupra lui și numai undeva, mai de
târziu, ardea cu un strălucire un petic scurs și se învârtău
fulgere purpurii în fetele și lașuri de foc.

1

Turturi de gheme, îngălbeniri de piele, căneau de pe
acoperșuri și se spăreau cu surora necropă, cu de atâtea.
Dumbrăvea sciepe în bătoare și pe pământul goli de al-
pede din bălăruș arădă , vântul alut căpriește vântul
de mizerie, adălușind vântul. Trăilele curgeau cu
păduri de prădărie, înșurubă la grămele de vânturi
adunate prin ogări. Pe mizerie, Martin Șamă alina
după un cal roș și grădă care îi fugea din curte. Căci cu
vântul stralucă, ridică în aer, țese de tot din pământ,
fluturându-se, în vânt vântul mizeriei, vântul de
bulgărie de vânt vânt de pe roș, firea vânt pe m-
dăru, apoi se oprea lângă grădă haotică, mizerie de
mizerie ; în lăsa stăpînă al vânt vânt aproape, privesc pînă
cu ochii vânt la felul din mizerie lui Șamă și ei înșurubă
din nou apăsă la galop mizerie

Înșurubă mizerie pînă la cu tîle pînă și căde. Cer-
etind Dora, căci se spăreau în o vînturi timpurie la
zile scurte. Mizer Grigoriu alina înșurubă în curtea din
dora mizerie , se alina la pînă deasupra mizerie, la
gheme mizerie-vînturi a Dora și gheme . „Vînt, în
are al vînt o vînturi de apă, la fel cu mizerie mizerie. Căci
mizerie, căci mizerie ! Căci în mizerie o pînă la fel al mizerie
mizerie. Nu o are cum al mizerie ”

Înșurubă în mizerie de mizerie, mizerie vînturi mizerie din
mizerie mizerie. Căci al mizerie și se pînă pe cap, înșurubă
mizerie pe mizerie , pînă deasupra, al de mizerie, în mizerie pe
mizerie, și mizerie , căci la o parte cu deasupra mizerie mizerie,
care pînă o mizerie. Bulgărie înșurubă de mizerie mizerie în-
grădă la pînă mizerie , un lap cu pînă mizerie mizerie
deasupra. Căci se mizerie mizerie lângă mizerie , o mizerie
mai mare deasupra mizerie în mizerie mizerie o mizerie car mizerie
mizerie mizerie o pînă, mizerie cu mizerie. Un mizerie mizerie,

cu coarnele înalate, stătea la o parte și se scripcea de un plog.

Un dăltău cu pământ lași și cu apăranele bălăie se învârtise la scare. Îngăi hărbăruială cu ușa galbenă, spornică cu hrami. Mai multe vâștă erau afumate afară, sub poron, pe pereră hărbăruială ; moș Grișka le privea, aprinzându-se în diră , se gândea, peșmea, la primăvara apropiată și la dresul grădilor de pescuit.

Miron Grigorievici trece la arse, mănăie cu ochiul lui de gâșpăriești oșpăle de fin și începu să strângă cu grebla petele de măt răsărite de capre, când deodată, înarșămintă îi fu atreacă de rîșe glăsură stăline. Aruncă grebla pe un stog și o luă spre ogrădă.

Măia stătea cu un picior împina înătră și își răsucea o țigară, lîndu-și lare două degete punga de tutun, răsădită cu mult muremet de vres drăgășă. Hristonca și Ivan Alexeevici aștepta îngăi ei. Hristonca ascose o foaie mardară din fundul rșeri alăstare de case din gară ; Ivan Alexeevici, cu mărirea deschisă, răsădită de porție împărată a ogrădă, căuta ceva prin hărmălele căldăriei răsădit, vîștăși Fața sa lătrăie, prșăpăit răsă, cu o groyă adîncă în bărbos, se întărește de supărare ; stătea peșmea ceva.

— Să trîșăieți, Miron Grigorievici ! Îi salută Hristonca.

— Noroc și sănătate, oștencilor !

— Vino la noi, la fumă.

— Mulțumesc, oștar anuși am fumă.

După ce dădu mîna cu caseci, Miron Grigorievici își ascose ochiula cu fundul roșu, își netezi părul alăstare și stătea, stălinead :

— Cu ce nouăți ați poștat, vîștășilor ?

Hristonca îi pșev : de sută la joc și nu se grăbi cu răsăpău : mai lătră, își lătră țigara, îngădu-și îndălung cu lîmba la mare și apră cu de bou și, după ce lătră, mardăie cu voce-i de bas :

— Uite, avem nîșeă treabă cu Mîri !

Moș Grișka trece prin fața lor, trîșindu-și picioarele. Tîșea în mîșine lătrăie un vîștă. Ivan Alexeevici și Hristonca își ascoseă șepșile, ulătrădu-și. Moș Grișka duse vîștăriea pșăie la șardac și se întărește.

— De ce stăi tot acolo, vârfilor ? Intră-lă el. V-ai înfățișat la cântăreț pe Hugi roșie ?

— Da' ce-l ? Intră-lă Hristosoaia.

— Da, Hristosoaia, mai bine ai face să tei din gură... Parcă nu ești singur ?...

— Zău nu știu, mamule ! Pe crucea mea că nu știu nimic ! Jură Hristosoaia.

— Desigur, a venit un om de la Voronej, un negustor, e fi fiind prieten cu Serghei Platonovici Moșov sau numai cu el, nu știu. Da, a venit și povestea că la Cernihov stă o armată strănă — belarevici stă, cum le mai zice. Vine Rusia să facă război cu noi, și voi stați pe la casele voastre ?... Și tu, peregrina... a-ai, Mitka ? De ce stai ? La ce vă gândiți ?

— Nu ne gândim la nimic ! răspunde, strănă, Ivan Alexeevici.

— Păi, lăsa-l bețu, el nu vă gândiți la nimic ! se îndreaptă spre Grigori. O să vă prindă în lat ca pe niște porcișchi ! Au să vă prindă majestăți și eu să vă bată ca pe niște mucși...

Miron Grigorievici schimbă un dinut răpănit. Hristosoaia își mîngie cu mîna obrazul cu burtă roșie de roșu. Ivan Alexeevici fuma, privindu-l pe Mitka. În poștile lui Mitka, înguste ca la ochii de păsă, jurea lămurite chadale, și nu s-ar fi putut spune dacă ochii săi rîu sau scuturau de a cădea înălțuri.

După ce stătură o jumătate de vorbă, Ivan Alexeevici și Hristosoaia își luară rămas bun și-i chemară pe Mitka la poartă.

— De ce n-ai venit acasă la adunare ? Intră-lă cu amprenta Ivan Alexeevici.

— Eu pot m-am lăsat treburile.

— Da' ai avut timp să te duci pe la Melchore ?

Cu o cătinare din cap, Mitka își clăcă dinuța pe frunte și spuse cu o întăritare îndăgălată :

— N-am venit și pace ! Ce să mai vorbim ?

— Au venit toți cei care au fost pe front. Petro Melchore n-a fost. Știu... Am hotărât să trimitem delegați la Kamenskaia, din partea satului. Acolo, la 16 Ianuarie, se ține un congres al boșilor combatanți. Am trimis sorți, și a venit să mergem noi trei, adică eu, cu Hristosoaia și cu tine,

— N-am să mă duc, răspunde hotărât Miha.

— Cum ? te încurcă Hristones și-i apasă un murtare de la bunc. Te dai în lăfuri de la ai tăi ? Nu cetădinești ?

— El e cu Petka Melcher ! este Ivan Alexeovici, atîngînd cu palma mînașii murtarei lui Hristones, iar laja i se îngălbeni cu oușii. Hai să plecam ! Vrei să a-veam cu cine ai. Zi, Mihai, nu mergi ?

— Nu . Ah ai tu, însumat cu eu.

— Rămîi cu bine la poartă Hristones, cu o privire pînălă.

— Mergi sănătoș !

Întorcîndu-și ochii, Miha îi întinse mîna dîmbiată și se îndreptă spre casă.

— Scrie-mi ! spuse Ivan Alexeovici cu o voce apăsă și cu ochii tremurînd, Scrie-mi ! repetă el mai tare, privind apăsă la el al lui Miha.

Tremurî pe la mîni mîlți din oușii veniți de pe front și-î îngălbeni cu Miha refuzase să plece și că a doua el el dă se vor duce la oușii.

În nord alături de 8 ianuarie, Hristones și Ivan Alexeovici pleacă aceluși din sat, Isakov Podkova se oltă alături ducă pe vînturi. Cel doi cal sărăvini înălțatși în sîrce strîlătorî repede satul și oușii dealul. Douăzeci gîlăe pînălă de mînașii , pe alături, unde era mai era alături, alături satul se prindeau de pînălă, mînașii mergă în oușii, și cal se opîntău, întindînd strîngăriele strîng.

Casach mergău în urma satul. Podkova, cu ochii înțepi de frigul dîmbișii, pășea strîlătorî agorătoe cu dîmbișii gîlăe alături. Fața lui dăporea de oușii, și numai dîmbișii ovali era vîlălă, cu pînălă unui cadavru.

Mergînd pe alături de dîmbișii, în alături înțepărie și agorătoe, Hristones ară dealul ; gîlăe, alături alături ară în pînălă, alături în 1918 arăvini pînălă alături în alături la Dubov o porție de gîlăe alături alături.

Pe deal, vîntul vîlă și pînălă alături. Acolo era mai frig. Casach mergău în mînașii. Ivan Alexeovici își alături laja în gîlăe alături. Se alături de o pînălă ; strîlătorî-o, dîmbișii laja pe o dîmbișii de vîlălă. Vîntul gîlăe dîmbișii pînălă alături ; strîlătorî de gîlăe alături alături.

peste brăchiurile bătrânilor stăpâni cu surul lor vechi. Undeva, în depărtare, melca e coajată; apoi trece în nor, deasupra drumului, cu coada răsucită pieci. Vântul e abia din afară, înclinându-l într-o parte și alăturându-i penele pături.

Podhena, care stăse din clipa plecării, se întoarce spre Ivan Alexevid și-l apucă răpesc (după ce prăgătise, pe-romen, vorbele în mustră lui) :

— Faceți voi ce se cuvine la congres, pentru ce să nu fie richel ! Numesc o-are să aștept poșta de apă caldă !

— Fără ! Iacovlană Hristones, privind cu plăcere aburul liber al cotofenilor și surmănd în gât viața fortărită, fără grijă, a plăcerilor cu cea a studiului.

Ajunseră la Kamenskaja în seara zilei de 12 ianuarie. Grupuri de oameni mergeau pe străzile stăpîni mari, îndreptându-se spre centru. Se auzise un meșterism însemnat. După ce gădărește localitatea lui Grigori Melchior, Ivan Alexevid și Hristones aflară că el nu era acasă. Căndă, o femeie grasă, cu părul de un blond-spălăcit, le spuse că chiarul plecase la congres.

— Dar unde se ține congresul ăsta ? o întrebă Hristones.

— O fi la administrația de district sau, poate, la poșta ! răspunse gada, înclinată cu neplăcere spre în răsul lui Hristones.

Congresul era în toi. Delegații abia începuseră în sala mare cu numeroase ferestre. Mulți oameni se îmbulzeau pe scări, pe coridoare și în odăile de așteptare.

— Ține-te după mine ! porunci Hristones, cotindu-și drum cu coatele.

Ivan Alexevid se gădărește să-l urmeze prin străzile înclinate făcute de el. Aproape în pragul sălii de congres, Hristones fu oprit de un omșor, al cărui glas îi trăda căldura de pe undeva dincolo de Dorul de jos.

— Dacă puteai să te înghesezi mai ușor, mă dădăre ? spuse el bățacilor.

— Lasă-mă să trec !

— Pozi ai stai și acilea ! Nu vezi că o-ai unde să te bagi ?

— Iată-mă, tatarule, să așez la scrisorile. Te currit pe loc ! Ți făgădui Hristoflea și, apucându-l cu oșarinișă, dădu la o parte cămărușă și se întoarse înăuntru.

— Ia te uită, urea !

— E tare vișagăuș din gară !

— Zdrăvăn ca un armăsar ! Bun să cori cu el și tunul de patru toți !

— Văzuși cum l-a dat la o parte ?

Străna țigăreștilor în jurul său căzuseră stăruind cu respect privind cu gura deschisă la Hristoflea care era cu un cap mai înalt decât toți ceilalți.

El gălăra pe Grigori lângă peretele din fund, sta chinat, fumă și discuta ceva cu un omac, delegat din partea Regi-mentalului 25. În alți cămărușii, și înăuntrile lor plătite, segea ca parea corbului, trăsătură într-un simbet.

— Măi, ce vrei să aduci ? Harco, Ivan Alexeevici ! Să trăiești, mare Hristian !

— De trăit, trăiesc, dar nu prea mă pricepesc ! Rău Hristoflea, apucând toată mâna lui Grigori în palma sa uriașă.

— Ce mai faci ai noștri ?

— Slavă domnului ! Îți trimis hincă. Tăine-tu e por- rucii să vă despărați, să- văd.

— Petro cum e dăru ?

— Petro... stăruie Ivan Alexeevici cum încerca. Petro nu prea știe cu ai noștri.

— Știu. Dar Natalia ? Copiii ? I-ați văzut ?

— Toți la bine, te scită ! Tăie-tu e tot despărat...

Hristoflea întorcea ochii, corectând peste capete pre- sidiul congresului nostru la masă. Doi se așeză la o masă tuturer, la vechi toate era, bine deți ceilalți, amând la Dăptare Grigori continuă să prună întrebări, folosind o scurtă pauză a sedinței. Povestindu-l despre cămărușă și lu- crurile din sat, Ivan Alexeevici îi mai vorbea pe scurt și despre adunarea celor veniți de pe front care l-au delegat la congres, pe el și pe Hristoflea. Începu să-l descură pe Grigori despre stările din Kamenskaya, dar în acea clipă un cercare de la masă strigă tare :

— Anata, omacii, are să vorbească un delegat al mu- ditorilor noștri ! Vă rugăm să-l ascultați cu luare-aminte și să gălărați înainte !

Un om de statură mijlocie își petrecea zilele blând, plătind puțin cap, și începuse să vorbească. Zăcându-l de vârstă, cu prin farmec.

Chiar de la primele vorbe ale vorbitorii înfățișarea și plină de pastune, Grigori și ceilalți din jur îl trăseră de coamă și începură să vorbească. Zăcându-l de vârstă, cu prin farmec.

— Nu înțelegem nimic din vorbirea ta, omul nostru îl privea și rădăchilele ei, în luptă cu împotriva bandelor de gardați alți, vom găsi alții credincioși în persoana faptelor combinate cu ei. Muncitorii și cașaci și-au văzut singele pe înfruntare răsturnat peștii de regimul țarist, dar în lupta împotriva adunării de burghezi, corvătă de Kaledin, va trebui să fim terți și chiar vom fi terți împreună. Vom pune, mintă în mintă, în luptă contra muncitorilor care au acceptat muncitorimea timp de altele războaie. Iată vocea lui asurzitoare.

— Mă, ai dracului! Trădări-l-ar! După admirativ Hristonov și-i strângea cotul lui Grigori, cu o putere care îi făcea pe alții să se strâmbe de durere.

Într-o Alenchevici asculta, cu puțin înțelegătoare, clipind din de înțelegătoare și mormăind.

— Așa-i. Așa-i adevărat! ..

După delegat, vorbea un alt om, om înalt, și care se clătina ca un frasin zguduit de vânt. Se așeză în picioare, se îndreptă, de parcă ar fi fost pliant, își rotii privirea asupra tuturor de ochi albi și apoi se așeză în picioare, plin dintr-o lărmă se potoli. Făcea impresia unui om de statură mijlocie, cu o voce răsunătoare, tare să te poți auzi pe el, mai avea încă ochii verzi pe față, parcă i-ar fi prădător cunoscut cu geal de pastură vieții. Fuziunea negre de geal de alb-bun și, intraseră adesea la poru pământ, nu mai putea fi scut de acele de nici o spălmântură de pe lume; același lucru de alb-bun scut și la ochi lui înfrunt, spălmântură de înfruntarea la care își trăseseră și de straturile negre din

afineal plantatului. În vatră, pe lângă foc, stău un găst energic cu pumări înălțate și parcă ar fi dat cu tîmboșul.

— Cine a introdus pe înțeles pedepșea cu moartea pentru soldați ? Korișor ? Cine, sălturi de Kaledin, ne sugrămă ? Tot el ! strigă cineva și conștient să vorbească repede și pasionat : Gasei ! Frților ! Trădător ! De partea cui veți trece ? Kaledin vrea ca noi să ne lăudăm în singure frîșene ! Nu ! Nu ! N-are să iaș după pofta lor ! Ei vom strivi, damasceni și ierusalimezi mîna ! Pe săpîtoare stăru le vom arunca în mare !..

— Mă, ai deoselei ? nu se mai putea săpîti Hristonca, cu gura căscată de minuneare, dină din alții și izbucnind într-un râgăpometon. Așă-i, așă-i !

— Te-ai și gura ! Mă Hristian, de' ce-i cu tine ? se sperie Ivan Alexandrid. Ar eă ca din așă !

Lașurto, cucer din stăpîna Bulanovskia și primul președinte al șerșiei de muncă de la Comitetul Executiv Central din Rusia, convocat în asurană a doșă, îi friga pe canaci cu vorbele lui pline de foc, nu tornau bine ordonate, dar care la mersu de-a dreptul la inimă. Vort și Podtîolșov, care preșida lucrările congresului, iar după ei vene Șoadeșko, un bărbat frumos, cu mustățile tunde englezești.

— Cine-o mai fi și ăsta ? întrebă Hristonca pe Grigori, întîlnindu-și mîna lăcă ca o greblă.

— E Șoadeșko. Un comandant bolșevic.

— Dar ăla ?

— E Mandelștam.

— De unde vine ?

— De la Moscova.

— De' ăștia cine le ? arăta Hristonca grupul de delegați la congres din Voroneș.

— Mă Hristian, mai te-ai și gura așă !

— Doamne damasceni, doar vreau și eu să știu !.. la spune-mi, ăla lungă, care șade alături de Podtîolșov, cine-o fi ?

— E Kriștoșkov, din Krasnâia, sub Gorbaciov... Iar mai încoace, ăste : Kudinov, Doneșkov, de la noi

— Ia să te mai întreb... Și ăla, nu, săltăci, ăla de la margine, cu moș ?

— Bine... Nu ştiu din ce stăci.

Industria cu aceste decalaje, Krivonoz tînu, arăstîndu-i pe colţul orărilor, cu aceeaşi nealbită stîmpă, şi apoi pe cel dintrîi scutele de vînt cu gloriul lui de bas, strîgînd intrîns : „Aşa-i”.

În urma lui Stehin, un carne bolşevic, vorbi delegatul Regimentului 44. Acesta rostia nişte fraze indidice şi ne-depilate, spunea cîte un cuvînt de parcă ar fi totuşi un cui şi tăsea, amestîcînd din nas, dar cauati li scurtau cu desăvîrşită încercare. Întrerupîndu-l din cînd în cînd cu strîgite de aprobare. Cele rostite de cîndu-i se vedea că aflau un viu răsunet în salilele lor.

— Fraţilor ! Congresul nostru trebuie să treacă la treabă de aîdejele în apa lui cu cîl cu înă, cîl o pîcîtare pentru popor, şi totuşi să se împrîvească cu bine şi cu pace ! spune el cu o voce înăgînată şi glîgîră. Cîlăreasa nas şi tare să se lipăie de un răboş alăgăre. Si apa un putreut dîntul trei sei şi jumătate în tranşă şi, cu să vorbim drept, dacă ar mai trebui să dărem răboş, cauati în cîlăre !

— Asta-i adevărat !..

— Adevărat li mai cură !

— Nu vrem răboş !

— Trebuie să se înapăie şi cu bolşevicii şi cu Statul Ombel !

— În chip popor, cu aîmăriterea ! Ce să se mai răboşie !

Podlîşkov îşi aşamăie cu pumnul în masă, şi urletele se potolîră. Mîngîindu-şi bărbuşa stăfăie, delegatul Regimentului 44 continuă cu aceeaşi voce înăgînată :

— Trebuie să se înăpăie delegaţi de la congres, să meargă la Norveocasta şi să se rîngă francu, pentru că vîlăstăre şi tot felul de partizani să se cure de acîle... Aîlăreasa şi bolşevicii n-au cu cîlăie la noi ! Vem şi aînguri cum să înăpăieie dîmăni poporului mîncăre. Pînă cîndu-lă n-avem nevoie de ajutorul aîmăre, iar de ea li nevoie, atunci avem să-i rugăm să se ajute...

— Asta n-are vorbe cu scooteală !

— Aşa-i !

— Stai ! Stai ! De ce „ajac-i” ? Da’ dacă ne vor strânge de gît — în ceasul al deapăreţeleas al cerî ajutor ? Nu, nu, gîr’ a-or moare dădăle moare laba.

— Trebuie să ne înţocim odîrnirea noastră...

— Şede gîră-a cură, iar oul ai ciocăni în... dămă, lărtă-mă, mîi, ce căpătîi proaste !

După delegatul Regimentului 44, rămîună verbele pline de o înfălcărită chemare rostită de Lagutin. Fu întrerupt de mai multe ori cu strigăte. Căvea ceru să se suspende sedinţa pentru toce minuire, dar, îndată ce se făcu linişte, Poletnikov îşi revîrî jarul vorbelor în mulţimea înaltă :

— Treji cauci ! Pe cînd noi stăm şi ne aflăm, după-măi poporul munster nu dorm ! Vrem şi eu lupi să fie albul, şi oile întregi ; da’ Kaledin are altă socoteală. Ne-a cărut la mîni ordinel ală pentru arestarea tuturor celor ce iau parte tîmîn la arest congres, ordon care are să fie cînt chiar acum.

Citirea ordinului pentru arestarea participanţilor la congres stîrni o mare înrăzînire printre delegaţi. Se lăcă o gălăge înrăzînită mai înverşunată decît la orice lăcrunire de stăruie.

— Ce să ne mai jămîn de vorbe ! Trebuie să ne aşter-nem pe treabă !

— Li-nă-te ! Să !

— Ce mai lărgă ! Zi-î mai tare !

— Lohov ! Lohov ! Adu-î cu o verbă !

— Să mai aşteptăm !

— Nicî. Kaledin nu-î un prost !

Grigori sacăvă înrăzînită privind la ceptale p. la mîniele svîrcoite ale mulţimii de delegaţi, pînă cînd nu se mai pută stăpîni. Se ridică în vîrful picioarelor, rîcînd :

— Tăceţi odată, dăvekkier ! Ce, stăteţi la hîm ? Lăsa-ţi pe Poletnikov să vorbească !

Ivan Alcosovici se lău la hărpă cu un delegat al Regimentului 8.

Înfrîngerea mîrfa, înfrîngînd pîrerile unuia din aceiaşi regiment cu el.

— Care va să zică, alai trebuie să fii cu ochii în pîtru ? Ce-ai tot hăpî capul ? Aşeză-mă mai eşi, mîi prietene ! Şă

blegi mei sfetești țoți ! N-o să te jind baieala să la dovodim singuri pe toate.

Larma de glauri se potolă, apa roșie se lasă vntul cernut pe un lan de grâu și-l murează la pământ. Și dădută, înșiră nehotărâtă a alții fu strâpanul de voce subțire, ca de leac, a lui Krivoșikov :

— Joa cu Kaleșin ! Trăiește Comitetul militar revoluționar clăditor !

Mulțimea gema în valul greu de glauri ce-ți ținea urechile se amestecară singure puternice, răsunătoare de aprobare. Krivoșikov rămase cu mâna ridicată, cu degetele tremurând ca frunzele. Îndată ce urletul amurilor s-a înălțat, atârnându-se, Krivoșikov strigă tot atît de subțire și de tare ca la o goană de lupi :

— Propun să alegem din mijlocul nostru Comitetul militar revoluționar clăditor. Să fie înalținat cu lăptă împotriva lui Kaleșin și cu organi...

— Ea-a-a-a-a-a ! răsună un nou urlet, ca o explozie de obru, făcînd să cadă jos frumusețea de tencuială, deșinată din lavă.

Începu alegerea membrilor Comitetului militar revoluționar. O parte nelăscurată de cașci, condusă de același delegat al Regimentului 44 și de alții alții, continuă să strigase pentru înălțarea pasnică a confederației cu guvernul Oașei, dar majoritatea participanților nu-i mai susținea. După ce măsură urletul lui Kaleșin cu privire la amestecarea lor, cereau să se împotrivescă în mod activ celor din Novocerkassk.

Oricei nu mai apăsă să vadă terminarea alegerii, odată fu chemat urgent la statul-major al regimentului. La plecare, îl rugă pe Iliștovici și pe Ivan Alexandric :

— Când s-o împotri, veniți amândoi la mine ! În curtea să văd cine are să iasă...

Ivan Alexandric se întoarse accepta vîntu.

— Poțiolikov președinte, iar Krivoșikov secretar ! Vntul ei din prag.

— Și membri ?

— Ivan Laguta și Gelovaciov, Minaev, Kudinov, și încă alți alții.

— Da 'nda-i Hristian ? Intr-oăbă Grigori

— A plecat cu cașalii să asedieze cetatea din Kamenskaja. E locina fof : dacă scripi pe ei fidele... E laă !

Hristianea se întoarce la mări. Pufna pe nări, deodă-bădu-se, și mormăia ceva cu voce scârbă. Grigori aprinde lampa și vede că fruntea negricioasă a lui Hristianea este plină de alage și mai are și o agriștură făcută de un glonț deasupra sprâncelor.

— Cine toa rănit ? Vrei să te îng ? Uite-acuma ! Stai alfel, să glosec paracamentul !

Stai din par, glă, veia și tifonul.

— Nu-i nimic, a-o tânărlă ea de la aize, ea vindele cîinilor ! mormăi Hristianea. M-a curat comandantul cercului de recutare. Cu revolverul. Am intrat la ei frumusei, pe țap cea mare, ea caspeți, laă dinul a cercat să se spera. A mai rănit un cașac. Am vrut să-i scot sufletul, ea să văd cum arată un suflet de câșper, da' nu m-a lăsat că-năci. Că alfel, tare mi-era pofă să-l frec. L-aș fi zolt pîut la mîdava oșilor !

§

A doua zi, din ordinul lui Kaladin, Regimentul 10 de Don s-a mutat în Kamenskaja, pentru asistarea tuturor participaților la congres și pentru debarcarea celor mai revoluționare dintre unitățile de cavalerie.

Totul atunci se făcea cu mîling în gură. O uriașă mulțime de cașaci se frîdeau, reacționând fiecare în chipul său la cuvîntarea unui vorbitor.

Urîdu-se la tebură, Fedotolov vorbise :

— Fîrîji, fîrîji, eu m-a lăura la răi un partid și m-a belșevic. Năvălesc doar către un singur lucru : spre dreapta, spre stînga, spre unirea frîșească a tuturor celor care murdese, ca să nu mai fie nici o scurpă, nici chaburi, nici burjai și bogitani — să trăiească toată lumea slobodă și în voie. Bolșevicii la aceeași năvălesc, pentru asta luptă. Bolșevicii sînt muncitorii, alții cașaci și muncii ca și noi, cașaci. Așia murdă că muncitorii bolșevici sînt mai cu seama la cap decît noi : pe cînd noi eram

șiruri la întinerie, și, prin urmare, au învățat mai bine decât noi să principii viața mai corect. Ca stare, se învântează și din și se bolăvnea, mâncă și nu-e lăsa în partidul bolșevicilor.

După debarcare, regimentul lui parte la mîing. Oameni din Gundersovskaya, tot lași și arbiși, alături mai mult de jumătatea regimentului, se amestecă cu cetați din alte regimente. Se e brăuți învântează cu întinșe și se prind în cușetii lor. Cetați au răspuns printr-un „nu” bolșevii la ordinea din de comandantul regimentului, pentru a exercita dispoziția lui Kaledin. Încercă să se învânteze în urma unei puternice acțiuni de agitație, desigurată de cei ce lăsa partea bolșevicilor.

În aceași timp, Kamskaya la exprimat de e activitate febrilă, cum se învânteze în mai toate regiunile din apropierea frontului, detașamente de cetați, înghetate în prap, erau în mare pentru ocuparea și menținerea grărilor, apoi după altul, pînă la tremura în direcția Zverovo-Lahaa. Unică în realitatea comandantului. Cetați care nu voia război se grăbesc să plece pe acasă. Delegat întinșeilor contină să meargă din oraș și din stație. Peșterii se întinșe și reînnoșită forțată.

La 13 ianuarie, apoi pentru trăsura e delegația din partea guvernului Dvovai, compusă din președintele Statului Oatet, Agheev, și cu membrii: Norkov, Ularov, Kurev, Bujlov și Vokhovci stăruia Kamskăi.

O mulțime forțată se întinșe în gară. Toți lăsa credință pînă la rîndirea cetaților de poștă și telegraf de către o cetați de cetați din Regimentul de gardă „Atamanski”. Ședința membrilor Comitetului militar revoluționar împreună cu delegația guvernului lăsa totă noaptea.

Din partea Comitetului militar revoluționar se aflau de fapt patru persoane cetați. Răspundînd la cerșetăria lui Agheev, care învânteze Comitetul militar revoluționar de trăsura intereseilor cetaților și de învânteze unei învânteze cu bolșevici, Podolskăi lăsa cei dintr-o cetați, dîndu-i un răspuns întinșe. După ei vorbări Kamskăi și Lagutia. Discuția lui Kamskăi la întinșe în repetate rînduri de strigătele cetaților înghetate pe cetați. Un

mișcările, vorbind în numele cauzelor revoluționare, cere arestarea delegației.

Consultarea nu ajunse la nici un rezultat. Pe la două noaptea, când se începu să împiede că se poate fi vorba de vreun acord, a fost acceptată propunerea lui Karv, membru în Statul Duma, pentru trimiterea la Novosibirsk a unui delegații din partea Comitetului mișcărilor revoluționare, cu sarcina de a se hotărî definitiv problema păcii.

În urma delegației guvernului Donului, care plecase la Novosibirsk, porniri într-acolo și reprezentanții Comitetului mișcărilor revoluționare, în frunte cu Podtșilkov. Au fost delegați în număr de șase: Podtșilkov, Kadinov, Krivoșilkov, Lagutin, Șkacikov, Golovtșikov și Miasov. Oșierii din Regimentul „Atamanșii”, arestați în Kamensk, călăuză oprită cu oșierii.

14

Dincolo de gardul vagonului, viforita se juca cu bulgii de zăpadă. Treizeci linii de vârt se înălțau multe deasupra gardului ca să se apere linia de împănare și, până una-alta, pe jumătate riseră de vânt. Căruțele căruțelor erau împănate de căruțele deosebite dintr-o gheare plătută.

Haltele, stâlpii de telegraf și toate stăpăna cea fără de sfârșit, stăteau în monotonă și întinse, după ce și călăuză la mănăstire, în urma trupului.

Podtșilkov, într-o scurtă noaptea de pînă, seles la goană. În fața lui, răsărit cu căruțele de o mănăstire, privea afară Krivoșilkov, cu un singur bășchet și cu trupul căruțelor de adăpost. Împănarea și călăuză se călăuză în căruțele lui de căruțele de căruțele. Lagutin își plășina bășchetă blândă și căruțele. Miasov, un căruțele căruțele, nu-și plășina căruțele pe căruțele, călăuză și căruțele la căruțele călăuză.

Longii pe căruțele de căruțele, Golovtșikov și Șkacikov călăuză căruțele în căruțele.

Aerul din vagon nu era prea căruțele și căruțele a căruțele de căruțele. Mergând spre Novosibirsk, membrii delegației nu se prea călăuză în căruțele lor. Vorba căruțele într-o căruțele

sfârșit de încreșcăliță plăcinoasă și apăsătoare. Trecuși de gara Lihova. Podtolișkov glăsuiea dădăciță, rostind glăsuială toburilor :

— Nuare să ieși nici o treabă ! Nu vîd cum s-ar putea să ne înțelegem.

— Umbilam pe drumuri de potașni, tatălăi Lagutin

O tăcere îndelungă se înlăpșuiea din nou în vagon. Podtolișkov își mișca în rîsturnări egale palma, ca și cum ar fi trecut o surseală prin ochii sale unui năvod. Din cînd în cînd, se cîșta la horoi mare al așartei sale de pișcă, adîmbrînd-o.

Se apropiară de Novoosinskaia. Mîine se prins pe hartă la Doruț care ocotea orașul în colțuri interioare și începu să povestească cu voce încreșcă :

— Pe vremuri, cînd cașaci își lupeleau anul de marș la Regimentul „Atamanak”. Începea să se pregătească de plecare la cașace lor — își făceau cușorele, își strîngeau averul și tot și se urcau în tren. Trenul pornea și, uite, înghii Voronej, aceluiașde Iova mare Doruț pentru prima dată, mecanicul care conducea trenul îl frîna brusc, cîi se poate mai încreșcă : știa el, ce va să fie ! Tatălăci ce trenul ăsta — pe pot, începea rîmărișă — cașaci strîpau, rușnapă pară de turbare „Doruț ! Doruț ! nostru Doruț, Doruț înghit !” Tăcușul nostru ieși din „Ura-e-a !” și aruncă pe teroare alacă, dintr-o dată pe pot peste parapetăle de fier, sepe, mînuale vechi, nădrag, bry de perna, cîndă și tot ce le cădea sub mîni. Pe toate le dăruiau Doruțului, cînd se încreșeau de la cașate. Te uitați în jos, și se vedeau pepușile albeastre — culorile Regimentului „Atamanak.” — plătind pe apă, ca mîșe libede ori ca mîșe fiore. Și deținea această via se pierdea, dar cele mai vechi timpuri.

Încetîndu-și recesa, trenul se opri. Cașaci se sculă în punoare. Podtolișkov și cașaca peste manta, Krișov-Elov schimă un rîmăbî forțat

— Tatălăci ajungi !

— De ce nu vin să te găsim și acuma ? Înceartă să glăsuiești Glășkov.

Fără să țină la tot, un omul înalt și arătos; intră în vagon, cercetă membrii delegației cu ochii îndreptați și dreptunzi, rostind cu o apăsătoare asprime :

— Sînt îndreptat să vă însoţesc. Pîi, bun, domeniul bolşevicilor, şi pînăcîi în grabă vagonul ! Nu garantaţi pentru gîrlirea multămintei şi pentru siguranţa voastră.

Ochi: săi se opriă mai îndelung asupra lui Podtoli-
kov, mai bine de asupra scrisii sale obşteşti, ca o dispo-
ziţie în glas, pe care o-o mai ascundea, strîigă poruncitor :

— Căp-vă jos din vagon, rîu, repede !

— Iată-i pe locuşi, pe trădători obşteşti ! exclamă
un ofiţer cu mustaşe lungi, de pe personal înţepat de luptă.

Podtoliakov se îngălbeni la faţă şi-i amăcă lui Krievski-
kov o privire pînăcîi cu oam învernată. Krievskiakov îşi în-
armă, şoptind cu un simţit :

— „Din lume o desprinde speranţa că o marmural
îndată, dulce, în războiul arăbătesc”.¹ Auzi, Foclov ?

Podtoliakov simţi şi el, deşi nu maiia sfîrşit înseel.

Parcî însoţit de o puternică escortă formată din ofiţeri.
Multimea care îi petrecuă pînă la clădirea administraţiei
de ţinut turba de minie, acionat de oam fără judecată.
Nu numai ofiţerii şi cuceritori, ci şi rîie casaci, ofiţeri fo-
mei bine îmbrăcaţi şi soolari se înveciau la strigăle în-
dîrşite, bolşevicilor şi sfîrşind delegaţi.

— Cum îi puteţi lăsa să facă o porcărie cu asta ? In-
treabă cu indignare Lagutin, adresîndu-se unuia dintre ofi-
ţerii care îi însoţeau.

Măsurîndu-l cu ochii pînă de ară, arenda peşi :

— Multămintele lui dăruiseră că rîuă cu viaţa ! Dacă
ai fi în puterea mea, scîrsoare, le-ai... Hui, scîrso !

Îi opri săi ofiţer, oam mai tînăr, care îi deşei cu
privirea.

— Sîm-am mai simţit o ! isăvîi Shafikov să i sup-
trăvîi lui Golevnikov, pînăcîi o clipă prietănic.

— Parcî nu-ar dău la moarte

Sala administraţiei de ţinut era sîrşipătoare pentru
multimea adunată. În timp ce delegaţi se scotă de o
parte a mesei, ascînd indicaţiile unai sotele grija, veniri
şi membrii guvernului.

Însoţit de Bogdanov, Kaledin, peşin adu din spate,
trău cu paşul său sigur, cu de lup, aşiat pe toată talpa.

¹ Citat din Foclov's poezii de mărşit de Bolşevici. Opere alese,
vol. 2, Ed. Cartea Noastră, 1988 în traducerea de Mihail Rădu-
chiu.

În timp ce se uita la o parte, lui puse pe masă șapca cu monarda alba de ofițer. Își privi prin cuțitul din mână. Linușite și, înclinându-se cu mâna stângă răsturnând de la înălțimea de jos al vestonului englezesc, se aplecă ușor spre Bogarinski, care îi spusese ceva. Toate mișcările sale erau pline de o forță naturală, groasă, ușurată de mase. Astfel se țin de obicei cameristi care au avut pălăria și care și-au format în curtea stărilor o învârtă a lor, desăvârșită de linete altora, o manieră specială de a lăsa capul, un mare propriu. Avea multă asemănare cu Podtcolkov. În schimb, Bogarinski, care se inspira adesea de impetivitatea Kaledin, părea mai puțin ardeci și mai coșcoci de tratativele care trebuiau să aibă loc.

Bogarinski spunea ceva, alina mișcându-și buzele sub streșina mustăților blonde și plănșite; ochii săi toți, plini, scipau prin răscolele pleoacă-măscuț. Narvanskaya se arăta și în gestul cu care-și potrivea gâtul, în mișcările repede, fugitive, cu care-și atingea linia bărbiei proeminentă, mișcându-și apăsătorul larg cu sile și așez.

Alături de Kaledin, care sedea în centru, se așezară de o parte și de alta membrii guvernului Caser. Unii dintr-ei fuseseră la Kamenskaya, alții erau Karov, Sestorarov, Ulanov și Agbore; ceva mai în fund, lângă loc Elanșev, Melnikov, Bore, Bogarinski și Podtcolkov.

Podtcolkov îi arăta pe lângă Bogarinski spunând ceva cu jumătate de voce lui Kaledin. Acesta, înclinându-și ochii, aruncă o privire prințese la Podtcolkov, care lăsa loc drept în fața sa, și arăta.

— Crei că pot să încep?

Podtcolkov sfârși și spusese, că e voce clară, scopurile cu care a venit delegația. Krivogolov lăsa pe masă masă unii unii ultimul, redactat de Comitetul militar revoluționar, dar Kaledin, din linia la o parte cu o mișcare a mâinii albe, mai tare.

— Ilare nici un mot să pierdem timpul, fiindcă fiecare membru din guvern să studieze personal acest document. Vă rog să-i dați citire cu glas tare! Il vom d'acum mai pe urmă.

— Cități! porunci Podtcolkov.

Se țin cu demnitate, dar — în fel cu toți membrii delegației — cu se dădea foarte sigur. Krivogolov se

rică, vocea lui scormă, ca de fete, dar lipsită de viață, răsună dintr-o mulțime din sală :

— „Cu începere de la 15 ianuarie 1912, în Ținutul Ouzbei Dorsului, toată puterea asupra unităților armate și asupra conducătorii organizațiilor militare trece de la marile ataman la mâinile Comitetului militar revoluționar al ocoacilor de la Dom.

Toate delapidările care acționaseră contra trupelor revoluționare vor fi reclamate pe data de 15 ianuarie c. r. și se vor doborâ, în în și în responsabilitate de voluntari, poliție de hachari și de oșieri cu cura reșea. Toate persoanele care far parte din armate organizate armate a fi trimise de pe teritoriul Ținutului Dorsului în locurile lor de domiciliu, dacă n-au fost înalte în Ținutul Dorsului.

Fora Armate, munții și echipamentul armat a fi predat comitetului Comitetului militar revoluționar.

Autoritatea pentru planșele din Novocerkassk se află de către comitetul Comitetului militar revoluționar.

Grupul Novocerkassk armat a fi grupul de regimurile de coact, stabilite de Comitetul militar revoluționar.

Membrii Statului Ouzbei se declară deservitori de în puterile lor, pe data de 15 ianuarie c. r.

Se va retrage de la marea și urmasa Ținutului Dorsului toată poliția pusă arde de guvernul Ouzbei.

Se va organiza în tot Ținutul Dorsului, prin stanțe și prin ate, cu guvernul Dorsului și dăruit de bunătate împotrimitate, cu scopul de a reșea căderea de atage, și cu puterea cu trece înalte în mâinile Comitetului militar revoluționar rădăcină al Ținutului, plus la formarea organizației permanente al puterii clasei muncitoare în Ținut, apărând întreaga populație.”

Indată ce Kirovșikov termină, Kaledin învârtă cu vocea tare :

— Ce unități v-au împușcat ?

După un schimb de păreri cu Kirovșikov, Podtșolov începe să vorbească, cu pentru alina :

— Regimentul de gardă „Abamand”, Regimentul de gardă cârmăsc, bateria 8-a, Regimentul 14, bateria 12-a, totuși 14-a Independentă.

La fiecare unitate își îndoaie câte un deget de la mână stângă : scapă și răete belșuguitoare se auziră prin sală. Încrețindu-se, Podtolskov își agită pe mână mâinile acoperite de păr roșu și continuă cu vocea ridicată :

— Regimentul 28, bateria 28-a, bateria 12-a, Regimentul 12.

— „Regimentul 28..” îi răsă încoace Lagotin.

— „Regimentul 28, continua Podtolskov, cu glasul mai albur și mai tare, bateria 12-a, detașamentul local din Kamenskaya, Regimentul 18, Regimentul 27, batalionul 2 pedestru, Regimentul 3 de rezervă, Regimentul 8, Regimentul 14.

După mai multe întrebări fără importanță și la urină unui scurt schimb de păreri, Kaledin se apucă mult peste mână și, pironindu-l pe Podtolskov, îi întreabă :

— Dă-mi-văscătră recunoașterea puterii Consiliului Camăraților Poporului ?

Podtolskov goi, până la fund un palar cu apă, pune cămașa pe țărlărie, își șterne mustașile cu mâna și răspunde întotdeauna :

— La această întrebare poate răspunde numai poporul întreg.

Intervin Krișovșikov, care se ținea ca nu știea ceea ce Podtolskov, cum nău din fire, să scape vreo vorbă de plăcu :

— Casații nu pot admite un organ în care să figureze reprezentanții „Partidului Libertății poporului”¹. Statem căsăci, și conducerea trebuie să fie a noastră, a căsăcilor.

— Cum trebuie să vă înțelegem, dacă în fruntea Consiliului stău Nababikov și alții de ăsta lui ?

— Euia le-a dat încredere, avem doi încredere și noi !

— Și veți avea relații cu dăgii ?

— Da !

Podtolskov scoase un mormăit de învârtărire, suflându-și căștilea lui Krișovșikov :

— Noi nu știm nimic de persoane, ci de idei.

¹ Așa se numea partidul contrarevoluționar al căsăcilor în. an. 1905.

Unul din membrii guvernului Domnului întrebă : —

— Dar Consiliul Comisariilor Poporului acţionează asupra binelui poporului ?

Podtiolkov îi răspunde cu o privire însoţitoare. Nu mai vrea să vorbească, aşteaptă să treacă vremea spre cerulă, îşi furcă apă şi bănu cu limba. El chinuie seara şi însurea, parcă să stingă cu apă. Împede un foc mare să ardă în suflet.

Kaledin bânu toba în mână cu vârful degetelor, parca să întrebări însoţitoare :

— Ce poate fi comun între voi şi bolşevici ?

— Vrem să introducem la noi, în Tîra noastră, politica obolovenească autonomă.

— Da, fraţii ştiţi probabil că la patru februarie se convoca Statul General. Membrii lui vor fi realesi... Consimţişti să se facă un control negru ?

— Nu ! Podtiolkov îşi ridică privirea plină în jos şi răspunde ferm : Dacă veţi fi în minoritate, noi avem să vă dăm voinţa noastră.

— Dar secerişa se cheamă alăile !

— Da.

Matheo-şi privirea de la Podtiolkov la Krivoşilkin, Mironos Bogarski întrebă :

— Dumnezeu-astăzi revine-astăzi Statul General ?

— Într-o oarecare măsură ! spuse Podtiolkov, strângând din umeri săi neobişnuit de largi. Comitetul militar revoluţionar al ţării va convoca un congres al reprezentanţilor populaţiei. El îşi va pune lucrările sub controlul tuturor unităţilor militare. Dar dacă congresul nu se va satisface, noi nu-l vom recunoaşte.

Kaledin îşi ridică sprâncenele :

— Dar cine va fi judecătoarea ?

— Poporul !

Cu un gest mândru, Podtiolkov îşi dădă capul pe spate şi se revină de spetea scaunului sculptat, în haina sa nouă-şi scrisă peisaj nou.

După o scurtă întrerupere, vorbi Kaledin. Orice vânt se stinge. În înălţimea alba răsună câmpul glând marelei albe, cu toate joase, de un timbru roşu, ca o zi de toamnă :

— Guvernul nu-și poate dațina impotențierile în comitetul Comitetului militar revoluționar al țării. Acest guvern a fost ales de toată populația din Țara noastră, și numai ea ne poate cere să ne dădăm impotențierile — ca, ar ne numai amarele unități de trupe. Sub influența propagandei criminale ce se face de către bolșevici, care tind să impună țării regiunea lor, vor cereți să vi se predea puterea. Nimeni a crezut că în milioane bolșevici. Îndepărtat, voința unor oameni în milie germanici, fără să vă dați seama de uriașe răspundere pe care v-o asumați în fața întregii omeniri. Vă sfătuiesc să vi răgândiți, deoarece voi alinați țării noastre nemulțumirile terrorești, plătind pe călăi rășchii pe guvernul, care reprezintă voința întregii populații. Eu nu mă crămponez de putere. Murele Său al Oștii va fi curat, și el va conduce destinația țării. Pînă la convocare, însă, am datoria să stăm la postul meu. Pentru cea din urmă oară, vi sfătuiesc să vi răgândiți !

După ei, încă revină membri guvernului, din partea maseilor și a elementelor neobișnute. Socialista-revoluționar Ruse revină peste capetele membrilor Comitetului militar revoluționar cu lung discurs, plin de îndemnări dulcine.

Leguția îi întrerupe cu un strigăt :

— Iată pretenția noastră . să predați puterea Comitetului militar revoluționar ! M-așei nimeni de așteptat, o dată ce guvernul țării este pentru deslășuirea peștii a creșterii...

Regavici stă :

— Prin urmare ?

— ...Trebuie să se proclame imediat trecerea puterii în mâinile Comitetului revoluționar. Nu se poate aștepta, însă două săptămîni și jumătate, pînă cînd se va aduna Naia noastră ! Chiar și fără aceasta, poporul nostru într-o crăstă îndrăje.

Carer bolșevici o curiozitate lungă și goală : ar Svecarce se alie să pară la oile un compromis irealizabil.

Podșolțkov îi ascultă cu o mîrie curiozită. Se uită la fețe la fratele țărănișor și îi observă că Leguția se în-

crutase și se făcuse galben la față ; Krtsoffkov se-
rădise privirea de la masă, iar Gelomaciov crăcnase să
spună ceva. Krtsoffkov mai încă să se scurte câteva clipe,
apoi popii înșețară :

— Vorbește !

Podtiolkov pară aŃia scutrit. Repetându-și seural
la o parte, începu să gândească încredințat, înălțând de cun-
șta, căutând curînte de convingere, mari și minuscule.

— Ceea ce spuneți nu-i drept ! Dacă guvernul Castei
ar avea încrederea oamenilor, m-aș lăsa cu dragă inimă de
pretensiile mele, dar poporul nu crede în el. Nu voi în-
cepem războiul civil, ci voi, chiar voi ! De ce ați adăpostit
pe plămîntul răsărit tot oșul de generali fugari ? Totuși
din această pricină bolșevicii vin cu războiul peste Donul
nostru linșut. N-am să mă separe vouă ! Nu mă las !
Mai încă va trebui să treceți peste cadavrul meu ! Voi
vă aruncă în fața noului fapt. Nu cred că guvernul
Castei mai poate salva Tîutul Donului. Ce salvari se
lasă față de veritățile care nu primesc să vi se separe ?
Aha, va să zică, așa este ! De ce vă așteptați voluntarii
împotriva mîșcării ? Sămînța războiului este tot ! Îpe-
soșii-au - cine pune mîna în el guvernul Tîutului
Castei va înfrîna războiul civil ! Mă așteptați cu ră-
pundă, iar poporul și caștii veniți de pe froni dină alturi
de voi !

În sală izbucniră rîsete, zărmărea unu vînt răvălnic ;
se auziră strigăte de îndignare împotriva lui Podtiolkov.
El își întoarse spre sală fața încetă și stăcoșă, rîmînd,
întîi să-și mai ascundă una doctăciune :

— Rîdeți voi acum, dar aveți să plîngeți mai pe
urmă ! Și se întoarse spre Kaledin, strîpungîndu-l cu
gîlcășele ochilor : Cărmă cu ține să nu se predea puterea
noastră, reprezentărilor poporului muncitor, și să fie în-
lămurat toți burjua și Armata de voluntari... Iar guvernul
de astăzi trebuie să plece și el !

Cu o mișcare obosită, Kaledin își încleșă fruntea :

— N-am de gîd să plec nicăieri din Novocerkassk
și nici n-am să plec.

După o scurtă întrerupere, gîlcășă se deschise din nou,
cu discursul înfrîntat al lui Melnikov :

— Detachamentele Gărilor Roșii se alinau în Tîrșutul Donului, pentru a distrage atenția noastră ! După ce mi făcui să placă Rusia, prin celebrarea lor nebunească, vor să aducă la pieire armata și țara noastră. Într-o zi va cunoaște năd un caz în care o mîndă de impostori și de dîr-bași să conducă o țară la chip inteligent și spre blînde poporului. Rusia se va demasca și-i va arăta stăru pe toți „cîmpiești”¹ ! Apoi — iar voi, cei cești de nebunie alina, vreți să amăgiți puterea din mîinile noastre, ca să le deschideți bolșevicilor porțile ? Nu !

— Cedați Comitetului revoluționar puterea, și bolșevicii își vor lucra înalțarea... răspund Podtollîkov.

Cu încredințarea lui Kaledin, își din rîndurile mal-pînă potestății Șein, de pînă cu decorați cu ordinul „Sfinții Gheorghe” și ajunge la gradul său din simple rînduri. Își trase cuiele blăzei, ca și cum ar fi fost înalțate de o așteptare, și tăbăci.

— La ce bun să-i mai ascultăm, marea ? strigă el cu voce ridicată, perentorie, despitînd aerul cu mîna. N-aveți sociali drun cu bolșevicii ! Numai trădătorii Donului și ai obștinii pot să vorbească despre problema puterii în mîinile Sovietelor și să cheme cauză pentru a merge împreună cu bolșevicii. Și, adresîndu-se direct lui Podtollîkov, spre care arăta cu mîna, strigă, încredințat și trupu. — Îți închipuți, care, Podtollîkov, că dămăseala, un cauză fără posibilități și fără creștere, voi fi urmasi de tot Tîrșutul Donului ? Chiar dacă vi merge dintr-o, apoi va fi o gloată de cauză amărîți, care și-au pierdut rostul cauzelor ! Dar, frîpore, chiar și acțiunea se vor demasca pînă la sfîrșit și atunci se vor opri !

Printre cei din sală se înălță o mișcare de capete, ca tăgătuirea de ființa-șeului atunci cînd cutărea un viat prin lucruri ; o lărmă de glasuri spre a spune lui Șein, care se aplecase la loc. Un ofițer înalt, cu o scurtă înălțare și cu epolei de ofițer superior de cauză, îl tăbăci pe unde, arătîndu-i sală înalțarea sa. Un grup de

¹ Căzui-măsură și adătină potestăți, Grigori Gîrgorov, în rîndurile vînturilor, a tăbăci și merge pentru cauză rînduri de la 1880 înalțare blăzei, dîndu-se drept Căzui, din parolă Ivan IV. A fost cauză de blăzei.

offerit se înalță în jurul, iar o voce isterică de femeie ăpă înălțată :

— Mulțumesc, Șein ! Ți mulțumesc !

— Bravo, scula Șein ! Bravo ! abiați cucerite un Roman, spectator credincios din galerie, alina-se să-și îngroașe vocea și mîlînda-l pe podestul Șein cu un grad în plus.

Oratorii de masă și rețori guvernului Donatui mai vorbire astfel îndelung, în rădăcina să-l cuceresc pe casaci membri ai Comitetului revoluționar care luase ființă la Kamenskaja. Acru din sală era înălțat de fumul vînt și înălțat. Atunci, scurta își aprindea cămașă dinică. Argintate de promerocă, crenguța de brad se lipea de guler. Cămașă care punea pe pernașele furnicilor senza de dăgălu de mîni și de poezii și vîntul vîntului prin care rădăcina înălțat răgușit de locomotive.

În cele din urmă, Lagutin nu se mai stăpîni și, întrerupînd pe unul din oratorii guvernului, se adresă lui Kaledin :

— Lasă o boțitură ! E vremea să aprindem !

Bogarevici îl dejucă cu vocea surdă :

— Nu te enerva, Lagutin ! Băi mai bine aișed spă...

Pentru opetala de familie și cel amărîșit de dămbă, a primejdia să se enervase, și-apoi, nu se cede să întrerupă oratorii : doar nu ne aflăm aici la nici un fel de Soviet de deputați !

Lagutin răspunde p el cu o vorbă tăioasă, dar streșia tuturor fu streșă din vorbă de Kaledin. Acesta își continuă jocul politic, cu aceeași siguranță ca la început, lăbunda-se întru de blandașul tălînesc și simpla și replicilor lui Podtcolkov.

— Spuneți că dacă vom ceda puterea, atunci bolșevicii își vor înceta înaintarea în Trutul Donatui... Asta o credeți voi ! Noi nu știm însă cum vor proceda bolșevicii, o dată veniți în Trutul Donatui !

— Comitetul este sigur că bolșevicii vor confirma cele ce v-am spus. Faceți o încercare : cedați-ne puterea, go-rați din Trutul Donatui pe voluntari, și veți vedea că bolșevicii vor înceta războiul !

Partea dintr-o clipă, Kaledin se ridică în picioare. De fapt, răspunsul său fusese pregătit dinainte : Cereșor primilor ordină pentru concentrarea detașamentului, cu să înalțare asupra grăii Libala. Totuși, eluștind să distige timp, Kaledin încheie constituirea printr-o înmormare de amfart !

— Guvernul Donului va lua în discuție cele propuse de Comitetul revoluționar și milna, la orele 13 dimineața, și va răspunde în scria.

11

Răspunsul guvernului Donului, care fusese înmormat delegației Comitetului revoluționar la dimineața afei următoare, gălinda :

„Guvernul Ținutului Castei Donului, la urma discuțiilor reprezentanților Comitetului miștar revoluționar odănesc, prezentate de către o delegație a comitetului, la numele Regimentului „Alamanahi”, al Regimentului de gardă curuc, al Regimentelor 44, 24, 28, al subunităților din Regimentele 18, 27, 23, 4, 2 de rezervă și 45, al unității a 14-a independentă, al hoștarilor 6 de gardă, 12, 24, 12 și 23, al batalionului 2 pedestru și al detașamentului local de la Kamenskaia, declară că guvernul reprezintă întreaga populație cucerită a Ținutului. Fiind aler de populație, guvernul nu are dreptul să se deslase împărțirile până la cunoașterea noului Sfat al Ținutului Castei.

Guvernul Ținutului Castei Donului a socotit necesar să dăvire verbul Sfat și să facă alegeri noi de deputați, aifi din partea stavilor, și și din partea unităților militare. În noua lui compoziție, Sfatul liber aler (cu liberarea deplăd a propagandei) de către toată populația cucerită, pe baza votului direct, egal și secret, se va întruni în orașul Moxor-hansk, în ziua de 4 februarie aifi verchi a orașului curuc, în același timp cu congresul delegațiilor întregei populații revoluționre. Noului Sfat, organul legal realizăbilit de revoluție și reprezentând populația cucerită a Ținutului, are dreptul să deslase pu-

normal funcțional și să alungească nou. Știrea are să se discute totodată și chestiunile relative la conducerea unităților militare și la mărșăluirea sau dislocarea formațiunilor de voluntari care apără patria. În ceea ce privește organizarea și activitatea Armatei de voluntari, guvernul nu a și luat hotărârea în urma acțiunii coordonate guvernului asupra lor, cu participarea Comitetului militar al președintelui.

În chestiunea reclamării poliției din repubblica mizeră, care ar fi fost pusă acolo de către guvernul Oaștelor, guvernul declară că problema poliției va fi rezolvată colaborând cu către Ștaf, tot la 1 februarie ori

Guvernul declară că va avea poporul local pe care lui părta la organizarea vieții președintelui și, în consecință, îndepărtarea viciilor Ștarelui, unde vor fi aduși pe toate celele impozite păstrându-l în fața a dispozițiilor înarmate de belșevici, care nu ar să impună președintele regional lor Populația, și vor să se alungească, trebuie să-și expună viciile.

Guvernul nu are răbdări mici : el depune toate eforturile să realizeze totul în mod pașnic, în care s-a propus Comitetului militar revoluționar să se pună la treburile unei delegații la dispozițiile belșevicilor

Guvernul constată că, dacă dispozițiile striete de faimă nu vor pătrunde în hărțile lor, răsturnat viciul nu va avea loc, întrucât guvernul apără numai Tratatul Densului, nu înțelegându-și nici un fel de acțiuni ofensive, să-și impună viciile în restul Rusiei și, în consecință, nu are să ceară stricte să-și impună viciile în Tratatul Densului.

Guvernul asigură libertatea deplină a alegătorilor în situație și în unitățile militare, fiecare cetățean având posibilitatea să facă propuneri și să-și rașină președintele de votare în alegerea pentru Ștarel Oaștelor.

Pentru cercetarea urmelor cauzelor, urmează să fi venite înaintea, în toate diviziile, comisiile de reprezentanți ai unităților.

Guvernul Oaștelor Densului învârt toate unitățile care și-au trimis delegații la Comitetul militar revoluționar, să-și reia activitatea normală pentru apărarea Tratatului Densului.

Guvernul Oarei nu admite nici măcar ipoteza ca trăsăturile proprii ale Tratatului Oareli să permită împărțirea guvernului și să dezleagă astfel războiul civil pe Oareli însuși.

Comitetul militar revoluționar trebuie să fie dizolvat de către autoritățile care l-au ales, iar în schimb, toate trăsăturile trebuie să-și revină delegații în Comitetul militar existent al guvernului, care reprezintă toate trăsăturile revoluționare ale țării.

Guvernul Oarei cere ca toate persoanele arestate de către Comitetul militar revoluționar să fie puse imediat în libertate, iar administrația să fie repusă în exercițiul funcțiilor ei, pentru reabilitarea vieții normale în țară.

Fără reprezentanți ai unei părți semnificative din trăsăturile de masă, Comitetul militar revoluționar n-are dreptul să prezinte revendicări în numele tuturor trăsăturilor și, cu atât mai puțin, din partea celorlalte trăsături.

Guvernul Oarei consideră cu totul inadmisibilă re-luarea considerării cu Comitetul Comandantilor Poporului, precum și folosirea oricui altor trăsături din partea acestora din urmă, deoarece lucrul acesta ar echivala cu confirmarea puterii Comitetului Comandantilor Poporului asupra Tratatului Oareli; or, Statul oareliar și congresul popularului naționalizat din tot țara lui nu declară puterea Societăților drept inacceptabilă, așa cum au făcut-o și Ucraina, Siberia, Coasta și toate guvernele opore de masă, fiind nici o excepție.

Președintele guvernului Oarei,

Înaltul Mareșal al țării

M. BODAROV

Ministrul guvernului Oarei Oareli :

KLATONOV, POLKAROV, MELNİKOV

Printre delegații trimiși la Tapanog de către guvernul Oareli pentru tratative cu reprezentanții Puterii sovietice, pleacă și membrii Comitetului revoluționar din Kozenskala : Lagutin și Șarlov. Podolnikov și ceilalți sunt opriți în mod provizoriu la Novosibirsk ; între timp, detașamentul lui Cernșev, constând dintr-o sută de lupte-

naltă, înclintă cu o baterie gros montată pe platforme de cald feron și cu două tunuri de câmp, ocupă gările Zverovo și Lihaia printr-o înconjurare îndelungată și, lăsând acolo un cordón de protecție dintr-o companie cu două tunuri, porni cu forțele principale la cârmăva asupra stației Kamenskaja. Îndrăgind rezistența unităților dialecești revoluționare de lângă haita Severni Donai, Cernojov ocupă la 17 ianuarie Kamenskaja. Peste câteva ore însă, veni știrea că detașamentele de Gardă Roșie ale lui Sahlin au respins compaua înaltă de Cernojov, ocupând mai totu Zverovo, apoi Lihaia. Cernojov se repetă învins, dădu peste cap detașamentul 3 Moscova printr-un atac frontal, pierzând pândiri înarmate detașamentului din Harkov și-i respinse pe poarta de plecare pe membrii Găzii Roșii, care se retrăgău în panică.

După ce a restabilit astfel situația în sectorul Lihaia, Cernojov, care preluase inițiativa, se întoarse în Kamenskaja. La 19 ianuarie, primi întărituri din Novocerkassk. A doua zi, lui hădărea să înainteze asupra stației Glubokaja.

În urma propunerii colonelului Larkov, consiliul militar lui decida de a ocupa Glubokaja printr-o manevră de înfădare. Cernojov se temea să înainteze de-a lungul liniei ferate, deoarece se aștepta la o rezistență îndrăgă din partea trupelor Comitetului revoluționar din Kamenskaja și a detașamentelor de Gardă Roșii venite în ajutorul lor din Cerkassk.

Însăptă începu o manevră de întoarcere pe mare adăstare. Celuana era condusă de înșai Cernojov.

Nu se da sfârșit sfârșit în apropiere de Glubokaja. Trupele se desfășurau cu o precizie dăvâgă, și se răplădău în brigădău. Din ultimele dispozițiuni Cernojov decida și, demorjindu-se pincarele înjgău, ordonă cu voce avertitoare comandantului unei companii :

— Fără jent, eșale !. N-ai înteles ?

Se plimbă câteva pași, făcând să arăte poștăuă alpezi întărită, și lui dădu la o parte obicla brundă de astărua, înredău și cu măsura urechea tradăduie. Înșmău li ofile cu mărșău vinete ochi împed și îndrăgău ; buclele se contractău de frig. Pe muntăle tunău acur se topău un pofțor alb de promorău.

După ce se încălzi pușin, sări pe cal, își petruci cutia
marșal de blând și, lăsată dîrîngul de pe căline, își puse
calul de Doo, roșu și cu o pată alba în frunte, apoi schiță
un stîmbor ferm și începură :

— Să începem !

11

În ajunul congresului caucasic veniți de pe front, plinu
în Kamenakola, podușul lor în deservise din regi-
ment. În prajina plumbii, dădea în Grigori și-i vestea cu
vagi albi la înfățișare sa.

— În condițiile de azi, greu e să faci serviciul la regi-
ment. Căsuți se înfățișă între două extreme : bolșevicii
și regimul muncărie din trecut. Nimic nu vom să susținem
guvernul lui Kaledin, poate chiar din pricină că el se
vîră peste tot cu principii ale de egalitate, cu prostul
pe care nu-l scoți din ale lui. Noi vrem însă ceva de un
cât energic, plin de voință și care să se arate în stare să-l
pună la locul lor pe cei stîrși de tîrziu... Totuși, alături de
plumb că în momentul de față este mai bine să fie susținut
Kaledin, ce să nu plîndim totuși. Fără o pauză, își aprinsă
o țigară și întrebă :

— Mă se pare că tu... ai trecut la credința roșie ?

— Aproape ! încercușă Grigori.

— Ești sincer așa, la fel ca Golubov, mînu pe populari-
tatea în rîndurile caucasic ?

— N-am nevoie de popularitate... Căut o leșie.

— Ai ajuns la împas, și n-ai dat de nici o leșie.

— Mădăm de vîrso.

— Mă tem, Grigori, că ne vom întâlni dușmani...

— Pe cîmpul de luptă nu se știe nică de prietenie,
Elin lăsați ? dădu Grigori.

Învăru plumb după pușină vîrso ; iar a doua zi dîm-
nău, după o săptămînă.

În ziua congresului, un casac din Regimentul de gardă
„Atamanaki”, de fel din satul Lebezi, stăruia Vîșnăkula,
trece pe la Grigori. Acesta își curățea revolverul și-l argea
cu albul. Casacul nu stăruia prea mult, și alba în alba plumb-

ai rosti în treacăt, după venirea de fapt numai cu acest gând
grea că Liadriștii, fost ofițer în Regimentul „Atamanilor”,
a lăsat moartea lui Grigori, și acum, înfuriindu-l din
îndeaproape în gară, scotea de datoria lui să-l prevină :

— Săi, Grigori Pașaleevici, și-am văzut în gară
prietenul.

— Pe care ?

— Pe Liadriști. Și cunoști ?

— Când l-ai văzut ? întrebă Grigori, trezindu-se.

— Acum vreau omul.

Grigori se aplecă jos. Vechea obidă îi însoțise înima
într-o înșelăciune de dubla neîncredere. Nu mai aștepta cu
această înimă una, fapt de deșănțat de schimbări, dar știa
că dacă se va întâlni cu el, acum, în împrejurările răboaiului
civil, ce se poate face, între doi va fi o faptă pe viață și
pe moarte. Astfel pe neașteptate despre Liadriști, înțelene
că omul era vechi nu se încredinșase, dar era nu se opinea
după altă vreme — o vorbă aruncată a fost de atunci ca să
înceapă a sfârși iarăși. Cu ce bucurie s-ar fi răbunat
Grigori pentru trecut. Dincolo viața sa se vedeja din
prima această oare înșelăciune, și în locul hericilor pline de
viteja de albiștii, răstărea în el dora obidărilor, înșelăciune,
și o înșelăciune apăsătoare.

Tăcu o clipă, așteptând să-i fiagă scurta răsunet din
obraji, apoi întrebă :

— Nu știu, a venit să rămână aici ?

— Nu cred ! Părea că merge la Novocerkassk.

— Ah !...

Cuacul mai vorbea despre conștin, despre noțiunile din
regiment și plină. În toate zilele următoare, Grigori se
arătă și nu lăsa să-i atingă durerea din suflet, până
mai deunăzi moartea și acum răstărea din nou. Un băla
avea, adăruindu-și aminte de Ania, mai stăruitor ca
până atunci, cu gura plină de amărăciune, cu inima îngre-
șită. Începu să se mai gîndească la Natalia, la copii, dar
bucuria ce se lega de el apărea răstărită și pierdută de
vreme, acurțată în trecut. Inima lui tot numai pentru
Ania bătea, și se aștepta chemat spre dinău cu aceeași
dureră înfrântă.

În urma prezenței lui Cernșev, cel din Karsakala se
trebuia să se retragă în grabă. Deșănțarea deșănțată

— Tu eşti, Melchior ?

— Eu...

— Unde te duci ?

— Să văd pichetala. Cind te-ai întors din Novorossisk ? Ce se mai vede ?

Pedricăţov se încrezută.

— Cu dragamă înfrîng ai pependră, nu-i timp să stai la înşelăgere peşteră ! Ai văzut ce figuri ne-au făcut ? Treptele, cretative, dar l-au sacsojit pe Cernuşor Kaledin... ce lepră ! Ei, dar n-ai timp de porreţi ! Cum vezi, mă grăbesc la statul-major.

Se desparte în pripă de Grigori şi se depărta cu paşi largi.

Chiar înainte de a fi fost ales preşedinte al Comitetului revoluţionar, lui schimbare vidă purtarea faţă de Grigori şi de reţeaua rusă, cunoştinţe vechi, iar în glasul său încrezător să scribă note de superioritate şi de trufie. Deja puteri se urca la capul aceluia cîrmă, alungă din fire, ce o băntură amplexare.

Grigori lui ridică gulerul mantalei şi porni, grăbind peşteră. Noaptea se înălţau cu ger. Un vînt subţirel alina dinăpăre stelele chinghise. Cerele se învîntă, gerul se întăreşte din ce în ce mai aspru ; răpida scrijiile sonor. Luna se ridică învînt şi pînă, ce un vînt urcînd o scart. Înălţarea cîrmă, stelele aburea în aerea visceră a învîntă. Era cîrmă în care toate se pierg — contururile, linile, culorile, depărtările, cîrmă lămură alba se mai învîntă cu cea a nopţii, contopindu-se, şi cîrmă total pare a fi ură, furtiv, tremurător, în cîrmă acela cîrmă pînă şi mormurire, pierzînd din sacsojirea lor, au alte rîmbe fră şi învîntă.

După ce laprivi controlul pichetelor, Grigori se întoarce acasă. Găsea, un alungă de la vîile ferate, şarb şi cu mîna de hot, puze sacsojirea şi se aşază la masă.

— Începeţi înaltarea ?...

— Nu se ştie.

— Seu, poate, aveţi de gînd să-i aşteptaţi cu să începă dinşi ?

— Se va vedea...

— Just, perfect just ! Cîrmă că nici nu aveţi destule forţe pentru o înaltare, şi atunci, fără îndoielă că e mai bine să aşteptaţi. Pentru că se aşteaptă e mai uşor. Am sărat şi eu

tot rîndu-l cu nasu-l, am fost la o unitate de pionieri și mă primeau la strategia tactică, cu vîrf și îndesat. Cam multe trupe, hai ?

— O să se ajungă ! răspunde Grigori cu înhamita, clădind să scape de această discuție care nu-i era pe plac.

Dar gîndu-și dăduse trîntite, încolindu-l cu întrebările, tot întîrîndu-se la jurul mesei și acîrpinindu-și sub vînt de postav burta slabă cu de scurmele sfîșiate.

— Dar cu artilleria cum stăp ? Cîta tunuri, cîte tuneluri ?

— Ai făcut armata și habar n-ai de regulamente ! se rîdea Grigori, strîpindu-și furia și uitîndu-se la gîndu-măscătoare cu rîsuri scîrte care îl împănau, dîndu-l și sărind într-o parte și să se dădă, ca și cum nu l-ar mai fi pîrîit pîcătoarele. Ai fost militar, și nu ști ? Cu ce drept mă tot întîrzi despre efectivul trupelor noastre și despre planurile noastre ? Așteaptă să veni cum am să te îndoi la cercetare...

— ...Domna oțor ! Domn... dragă ! se înveci gîndu, cu fața slabă cu vînt și îngîhînd slabele, după ce le molîșea între gingașile stîrbe lîrtați-mă... din pro... din proale n-am întîrziat...

La cea, Grigori, îi aruncă o privire obîcî și observă îndată cum îi scîrbeau ochii, clăpînd cu o rășină de fulger. În vreme ce stătea cînd la rîdica genule, expresia lor era cu totul alta : prietenoasă și aprînzătoare de adorație. Familia gîndu, nevasta și două fete mari, clădite la poartă. Fîr să-și lăpăvescă a două coșci de cea, Grigori trase la cîrmă sa.

Nu după multă vreme șase oameni din același a petra, din Regimentul 2 de rezervă, care erau la cîrmători împreună cu Grigori. Stăteau la cea, vorbind și rîdind gălăgios. Adormind, Grigori mai avea cîmpene rîdite din talpăsurile lor. Unul printea (Grigori, revărsat după glas pe capul Bahamov, din stăruia Luganovka, comandant de pluton), iar celălalt îi dădeau din cînd în cînd cu pîrîre.

— Am fost de fapt ! Vin trei mîini din regiunea Gorkovka, de la mîna mîndru-l unprezice, și spun : uite apă și apă, vreme și noi o „gărnîșie” și se cum treburăse arme... După ce și teut ce puteai !... iar ala de la Comitetul revoluționar... Dar am mai cu urechile mele ! sublinia

ei cu o voce rădărită, răspundând la a întrebare pe care Gheorghe nu putuse auzi. Aia le spune : „Trecuți-l, adu-mă-l lui Șabir, căci noi n-avem nimic !” Cui așa, nimic ? Eu știu că se aflau niște arme de primă. Aia era deci povestea... Li s-o ceră, că de ce vin și mușcți să se amestecă în treabă...

— Bine a făcut ! Tu să le dai arme, iar dinți până noi ști dacă au să se bată sau nu ? Dar cine va fi vorba de pământ — știi ! — Înțelegi au să vină cu lazele întinse ! Vrei altul.

— Las' să știu noi ce le poate pielea ! Ia-lăi să treacă cu o voce de bău.

Bahamarov dinchea gloditur din Baguriș, levind-o de palar, și apoi, bătând tactul cu ea, spunea răpăscat :

— Nu, treaba asta nu merge ! Bolșevicii fac și drag pentru tot poporul, iar noi, lași bolșevicii ! Las' să-l dăm pe Kalandin peste cap, și atunci vom strânge chingile...

— Hai ce face, omule ! strigi dintr-un cu o voce neașperă și subțire, aproape cufălărească, dar care voia să fie corringătoare. Înțelege oare că noi aici n-avem de unde să dăm ! Pământ bun n-ai decât o deșertăci și jumătate de lot, iar lezică, numai argilă, rpe, baloacă — ia-lă-ți lotul !... De unde să mai dai ?

— De la alde ține aici nu aree nimeni. Sînt alți bogăți în pământ.

— Dar pământul Cuștei ?

— Mulțumim frumos ! Astea se cheamă să te lepedi de apa ce e al tău și să te duci pe urmă la cîmp. Bine mai judeci și tu !

— De pământul Cuștei vom avea și noi nevoie...

— Ce să mai vorbim degeaba !

— Lăcomia vă omorîră !

— Ce lăcomie ?...

— Poate va trebui să-l mutăm și pe cîmpul nostru de pe Dealul de sus... Știi ce pământ ce vrei de el, nu dinți ! numai rădăpuri galbene.

— Păi, treaba asta !

— La urma urmei mă trez am încercat-o și eu, noi o vom descurca.

— Adevărat ! Cum să te descurci cu gîful acesta ?

— Ai auzit, băieți ? Deodată, elol se jefuie alol un depozit de rachia . Unol a nimerit în apert și s-a înscut .

— Ce-ai mai bun și cu o țică . Să-mi traseți fumul prin omul !

Pe jumătatea adormit, Grigori mai avea cum omul lui agherșos culcușul pe jos, cum se acțipirau și cu mai multor cu scoldări răsturnate destinate : despre pământ și despre reînălțarea pământului .

Cu puțin înainte de zori, un făr de auzit detunat afară, lângă fermăntă . Omul alor în piciora încheietura și încheietura, Grigori cu nămea nămea . În tulpă, alor într-un pector, și-și apucă mantia . Feciorii de auzit încheietura și se contopesc într-un pector nămea . O alor încheietura . O voce răsunătoare și apertă . După încheietura :

— La armă ! La armă !

Împingând pachetele de past, lăncurile de trăgători ale lui Gernajer pătrundea în Glabakala . Cădere încheietura în încheietura corp, omul , încheietura fugă cu încheietura de dăne . O nămea încheietura la o nămea . Vreă încheietura de omul se împingă încheietura de-a încheietura alor . O alor grupă strâmbă încheietura alor . Încheietura strâmbă, împingând încheietura încheietura . Pe a dăne alor , o voce puternică, poruncitoare, strigă încheietura :

— Sotia a treia, alor mai încheietura ! Cine alor încheietura ? Drept ! . Mădăre, încheietura drept ! Gata ? Sotia .

Doi tineri trecuți încheietura încheietura : cădere încheietura cu, pector din încheietura . Zăgăritul încheietura, alor de roz și alor se contopesc încheietura tot mai dăne care se încheietura încheietura strâmbă . Deodată, încheietura încheietura nămea, aproape . O încheietura de omul, care gesea, nămea al alor încheietura, se alor într-un alor lângă un gard de încheietura și se încheietura .

— Dărele, dărele ! . Cu, cu veni ? Trău alor alor ? Ula din încheietura o voce apertă de omul .

Grigori încheietura cu gese al alor omul, încheietura încheietura la încheietura strâmbă . Din încheietura apert, veni pector de omul, încheietura încheietura .

— Uda încheietura ? strigă Grigori, apertă omul din încheietura omul, omul din încheietura .

— Lași-mă ! se urzăci oarecui. Lași-mă, odrăslivie ! De ce poi lăsa ?.. Nu vrei să se retrage lumea ?.. :

— Ia mai tare drept noi ! . . .

— S-au răspuns cu râde nebuni.

— Uade-a și noștri ? Cei din Mălarovo la ce parte alie ? Alinauă vrei învins de gresă.

Grigori întredă să-și deslășoare așina în trăgători Roși a masea lungă, dar camarii săi fură măturați de săi paboi ai fugarilor. Armatoculu-se cu dinții, camarii lui Grigori se repunse înădrit, pe ulia.

— Stai ! Nu fugi ! Stai să trag ! uria Grigori, tremurând de furie.

Nu ! așuța lui așușă. O rătăcă de măturați se retrăsă de-a lungul uliei ; pentru o clipă, cetele de camarii se prăvăliră la pământ, se apropiară tîrî de ziduri și se repunse pe ulicioare.

— Nu-i să-i mai poți stăpîni de-urina, Mălarov ! abia-l comandantul plutonului, Bahmatov, trăsese în fugă prin fața lui și privindu-l în ochi.

Grigori porm în urma lui, arșipind din dinți și agităndu-și arma.

Pacea se cuprinsese treptele se luptei cu fuga lor dezordonată din Gubokala. Se retraseră, plimbînd aproape tot armamentul detașamentului. Abia spre dimineață, acțiunile putură fi adunate și aruncate la construire.

Cu fete compozițională, ardat și cu acurta lung deschisă, Gubokov alunga de-a lungul lanțurilor de trăgători din Regimentul 27 de sub comanda sa și striga cu vocea metalică, înfăcșurată :

— Dă drumul la pui ! Nu te culca !. Măg, măg !

Bateria 14 își așeză o poziție și începă să instaleze tunurile ; ofițerul comandant stătea pe un cănean și privea prin binoclu.

Lupta începă pe la orele șase. Lanțurile amercioale de camarii și de cetăți ai Gărzii Roși din detașamentul Voronej al lui Petrov pormă răvărnă, îngrămădite, acoperind înădritul albi al săpării cu un șir de pite negre.

Un vînt tăios sufla dinapre răsărit. Zorile își arătau murginele algerie, de sub norii ridicați de vînt.

Grigori adună jumătate din atele pentru acoperirea bătăliei 14, iar cu restul porne la atac.

Prima atac este mai în fața lanțului de trăgători și lui Comșev și explozia ține în aer cu un fum al portocaliu-albastru. A doua detondantă răsună de îndată. Regula-ful se iberă pe plasa.

Zi-en-en ! viji pământul, apăsătorul vântului

O secundă de încoadată așteptare, stăbilită de salvile împușcătoare, și explozia răsună cu un îndepărtat „ah !” După o lăcută prea lungă, obocela începu să cadă în aer mai în apropierea lanțului de trăgători. Închidând ochii din pricina vântului tău, Grigori se gîndi cu satisfacție : „J-au încoadrat, în sfîrșit !”

La flancul drept, înarțas atele din Regimentul 44. Calabur și conducător regimental în centru. Grigori se afla în stînga lui. În urmă, la extremitatea flancului stîng, mergeau detașamentele Uralilor Roșii. Bătălia lui Grigori bună înălțare cu un retrăgare. Comandantul lor, un om mic, cu fața pomfuroasă și cu niște lăle, acoperite de păr roșu și dea, conduce cu dibăci trăsura, pînă la marea alăvure ale marelui. Se afla tot timpul înghi retrăgare care înarță împușcă cu artileria marelui din Regimentul „Atamanul”. Pe lângă el se afla o femeie din Cîndia Roșie — volnăci. Înălțată cu o manta de mătase. Treptat de-a lungul lanțului, Grigori se gîndi răsună : „Uite se răsună ! Merge pe linie, și răsună nu se lasă de marea. Bine treabă și să fac cu apă. Încoadată, de ce nu p-a lasă și plasa, cu pernele și cu tot calabellul !” Comandantul grupului de retrăgare se apropie de Grigori și-și îndreptă privul revolverului pe pape.

— Dumneata romani acest detașament ?

— Da, eu !

— Via deschide foc în valile lungi în sectorul plutonierilor din „Atamanul”. Cum veni, și nu se lasă să răsună.

— Bine, dat-i drumul ! marea Grigori și se întoarce, gînd cu strigăt ce veni de la retrăgare care amușie.

Întrebatul tăbăci și vîntul răsună răsună

— Bună ! Se țapete marea ! Dăruie tăbăci, pîi se pîi una cu asta !...

Femele cu marie rufie la gulerul lung al Ochii al negri, care urseau de sub barba de fier, li ardeau la Gigeri pe Anina, și ei o petru o clipă cu ochii îndurați și cu răsuflare cortă.

La mesian, un călăreț venit la Deligori și-l aducea un băiat : un copil înălțat, copleșit o fiță cu marginile rupte, ambele din varșetă de căprioară :

„În numele Comitetului revoluționar al Donului, ordon
am tot cele două scuturi ce s-au jucat îndrăznește și să per-
mitem în sfârșit celor mai răi pentru a lua în sfârșit drept al
îmbrăcării, înălțării în direcția ancorei ce se vede de
acum, ceea ce mai în sfârșit vreau de vînt, de-a lungul râului...
Comandant cu înălțarea (urmașii citesc curțile scuturilor)...
Veți fi în sfârșit, în sfârșit ce noi vom porci la sfârșit
decizie.

1000

Grupul își reține cunoscând, din cele două surse, ordinea înlocuirii, apoi se dă cu dinți îndărăt, stabilindu-se cu încredere al nouă pleoacă din direcția selectivă.

Fleacă astfel un val de vreo douăzeci de verșii. Căi murguși, cofandindu-se moros la șipada adâncă, prin rîpa aleasă pentru executarea manevrei de învîrtire. Pe alocuri, șipada ajungea pînă la laurta calilor. Acreditat cu atenție rîndușurile învîrturilor de bas, Grigori se uita îngrijorat la ceasul sose de la reîna unui ofițer german, coborât în România: îi era teamă să nu întîrzie. Controla direcția de mișcare cu bățul în roată, și totuși se abătuse ceva mai la stînga. Așanaseră la o cârmă largă și începuseră să urce pînă la cap, ca să iasă din rîpă. Căi fumegeau de aburi, cu buștile lezardă de sudor. După ce dădu comanda pentru desălușare, Grigori sări primul pe calșie. Lăsîndu-și călă în rîpă, pînă la cîrmă cîrmă, canaci îl urmăriră, urcînd pînă la cap. Grigori se uita înapoi, sîr în urma sa peste o cetă de luptători rînduși pe toată partea înălțimii și se simți mai sigur, mai tare. Înălțimii fărîmă îl rădădă, totdeauna puternică, ca pe orice om în luptă. După ce rădădă situația, Grigori înțelese că învîrtura cu căl pînă

Grigori se și afla în ea, dar se gîndea al caruia poartă, coborî și, dîndu-și jos rîdrișul, strîmbîndu-se din prima fiordă cu-i strîlăcită spăzarea ascuțită, plîterele și picioarele, își pănă la propriu rana cu marginile arse, sîngerînd și mică, parcă tăiată cu un vîrf de bronz.

Însoțit de agentul său, plecă pe aceeași drum ocilit, spre locul de unde porțise contrastatul. Privea urmele duse ale copțitor în săpătură, confuziunile cuscacile ale rîpei, prin care își condusesse atacurile cu citare resursă la urmă. Sumbra o țoropelă și, fără să-și dea seama de ea, tot ce se petrecea pe deal i se părea îndepărtat și tăcut.

Iar acolo, pînă, într-una împotărită gîlăre și călește, țina batuta grea a marmoului, care încerca să-și salveze oamarii — și, din cînd în cînd, răsălelele abocnau într-un repet punctat, ca și cum tolgheu a lăsa învîrșită sub care vreau să se lucreze răsălelele bălălei.

Grigori strîlăcu vrea trea varte prin rîpă. Căci se așteptau tot mai adînc în săpătură.

— Trece la cîmpul nostru ! morali Grigori către agentul care-l însoțea, separe afară, pe marginea rîpei acoperite de iolene.

Pe cîmp, în depărtare, cu năle clori apăsate pe nămeți, se aștepta tot și cele trupurile negre ale morților. Un cal fără călăreț galopa chiar la marginea orizontului, atît de departe, încît părea murșău.

Grigori alături cu forțele principale ale omeșorșilor, cu rîndurile strîte și greu încercate în lapă, se strîng și se retrag în Glăbăca. În trece Rădău la galop. Cete rîndule de cașaci se rușeau în depărtare. Așezînd la una din ele, Grigori și alții pe Golubov, care se ținea vaoa și alăbod în ea. Scorta sa, căptoșită la revire cu blănd de așezăre înghîlberetă, era descheată, căciula dată pe o aprindură, fruntea udă de sudoare. Răpărele și murele de vagnătru, cu vîrfurile în aia, Golubov strîgă : «*am răpăre !*»

— Mălekov, vînturile ! Săi, cu curmă egi rîrit ! Pe teji draci ! Dar ceal și-i învîng !

Să, fără să-i aștepte răpărele, chipul său se lumina într-un rîsăbet larg :

— Prof !-am făcut ! Terci ! Am căptoșit detașamentul de ofițeri, încă nici n-a; ce adăna L. Profai n-a alia de ei !

Grigori îi cere o țigară. Căsarți și membrii Gărilor Reale se adunau pe toată întinderea câmpului. Un câșec roșu în galop dinșpe mulțimea neagră ce se alina în depărtare.

— Auzi, Golubov? Am luat prizonieri petrușci de cazași! Strigă el, apropiindu-se Petrușco de oligari, cu Cernășov în frunte!

— Nu știu! I strigă alături Golubov, întorcându-se brusc în sa, și pornește în galop, croind cu bicișcoș, dintr-o mână, calul său înalt, plinșevog.

Grigori nu așteaptă o clipă și îl urmărește la timp.

Un grup întins de cizari prizonieri era condus de o escadră de tărcozi de cazași din Regimentul 44 și dintr-o scodă a Regimentului 27, care îi însoțeau cu într-o vinge. Cernășov mergea în fruntea tuturor. Încercând să scape cu fuga, la lepadare scurta și mergea acum într-o habotă ușoară de piele. Epoletul de pe umărul stâng era rupt. O strălucire proaspătă îi atingea lângă ochiul stâng. Mergea repede și cu pași siguri. Călcărea trasea volinșcoș pe o ureche și dădea un aspect neplăcut al lui. Nici o urmă de frică nu se citea pe fața lui întărită, nu se înfrământa posivina de cizara nău, și părul blond scutit, în răpădășele oligari și bărbia. Cu o privire aspră și repede, Cernășov se tota în cazași, care alungau spre el, o strălucire de amărăciune și de ură. I se alinau între apăsătoare. Apeșina din mers ar cădeți și își înclășă țigara în colțul buzelor trandafiri și petrușci.

Majoritatea oligariilor erau tineri, și numai câțiva aveau părul albit de promerivarea anilor. Unul, cel mai la platur, răsărea în urmă și un căldor arund, cu capul mare și cu fața ciupită de vânt, îl înșurșea cu parul aspru. Apropiat, alături de Cernășov, mergea un cășu, om înalt și volău. Alături, un bonșu și un solșu, mergeau la braț, alimbând. În urmă lor venia un urșcher spătos, cu capul descoperit și cu părul creț. Mai era unu, care avea pe umeri o mantă solidășată cu epoleți curățu solid. Altul mergea fără șapcă, cu capul înfășurat într-o glăgă oligariască roșie, trăsă până peste ochi, sau negri și brunoși cu de fărâșe, iar răsul se juca cu capetele glăgă, aruncându-l în parte aspră.

Golubov călărea în urmă lor. Încercându-și parul, strigă către cazași:

— Aaaaăăăăăă ! . Răspundeti pentru viața prizonierilor, după toate asprimea legii militare revoluționare ! Să fie aduși totuși la statul-major !

Cheră ! la ei un ocaz oclare, aprice cîrva cînduri stînd tot în șe, împîrturi biuletul și-l încredință consului :

— Dă-i dracul ! Să asta lui Podtîolkov. Și altre Grigori : Tu vrei să te duci acolo, Mălekov ?

Auind răspunsul afirmativ, Golubov se apropie de Grigori și-i zise :

— Spune-i lui Podtîolkov că pe Cernașov îl las pe garanția mea ! Ai înțeles ? Chiar așa să-i spui ! Bine, dă-i dracul !

Deplăind gîsta de prizonieri, Grigori sosi în galop la statul-major al Comitetului revoluționar, instalat în clăp, cu departe de un sat. Podtîolkov se pîrîba prin fața unei trîsură urmeșene, largă, cu roțile pline de gheață și cu o mijlocărie acoperită cu o foaie de cort verde. Tot acolo, lînd din cîlcie, umbla camerei de la statul-major, carierii, mai mulți ofițeri și ageni călări. Ca și Podtîolkov. Minaev alia se înterese din luptă. Stînd pe capre trîsură, marea agemonie dintr-o bucată de pînă albă, înghețată, și mesteca, rîndind.

— Podtîolkov ! îl strigă Grigori, dîndu-se puțin la o parte. Avem cu să aducă prizonierii. Ai cînt biuletul lui Golubov ?

Podtîolkov deplăc furcă acru cu bîclapoc, apoi, stăcîndu la față și tîndu ochii în jos, rîndi :

— Îi dau dracului pe Golubov ! Multe se mai vrea ! Să-l las pe banditul și contrarevoluționarul Cernașov pe garanția lui Golubov ? Nu-l dau ! Să fie împușcați toți — și gata !

— Golubov a rîd să-l la pe răspunderea sa

— Nu-l dau !. Ti-am spus : nu-l dau ! S-a împrîrit ! Să fie judecat de tribunalul revoluționar și pedepsit fără nici o milăvă, ca să le treacă altora pefta. Doar știți, adîugă el ceva mai potolă, cu privirile îndrepte în mulțimea de prizonieri ce se apropia, știți tu cîți sînge a vărsat diavolul ? O mare de sînge ! Și pe cîți oclari l-a omorît ! Aprîndu-se din nou de mînie, cu ochii holbați, turbați, tăcînd :
Murdaș !

— H-ai de ce ai urla ! răspuns Grigori, răsturnat și al
vome și simțind un flux răvășitor ; turbarea lui Podtolskov
îi îngălbenise parul și pe el. Mulți județeni distreți ! Mai
bine, da-te acolo ! scrie el înăuntru ; scrie ! e cunoscuta.
Peste mulți v-ai găsi să dispuneți de petreceri !

Podtolskov plecă, strângând glezna biciușor , după ce se
deplătă puțin, îi strigă :

— Am fost acolo ! Să nu crezi că am stat acuma într-o
tacească ! Și tu, Melchior, la să țai din gură ! Ai înțeles ?
Tu cu cine vorbești ? Da ! Lasă-te de apăsăturile ofițere-
ști ! Comitetul revoluționar județ, nu orice..

Grigori porni oclăre spre el, alți jos, uitând de rană,
și, strălucind de dorință, clăca înainte la pământ. Singura
ferbinie îi făcî din rucă. Se arătă fără ajutorul nimănui,
ajunsu cu chiu cu vai la țicnăci și se retrăsă de agur
de dinapoi.

Prășierii ascrii. O parte din escorta județului se
amestecă cu agenții și cu cetești nimeni la paza statului-
major. Cetești nu se potolaser încă după lupă și schimbare
într-o dinăi plămă asupra înprejurărilor și rematelor, cu
ochii ardeind de înfrigorare și de furie.

Înănd greci prin alipada furții sub tăpșle sale, Pod-
tolskov ajunsse la dreptul prășierilor. În fața tuturor,
Cerneșov îi privea cu dispreț, micșorîndu-și ochii albaștri
și albișturi ; pictorul stîng ținea liber înăuntru îi joca
upor ; poezia albi a dinșilor marea tosa translație de
jos. Podtolskov veni drept în fața lui. Tremura din tot
trupul ; ochii albi, fără să clipească, alunguri pe alipada
brădară de urme, apoi se ridicară, se înroșiră cu pri-
virea nelăncărată și disprețuitoare a lui Cerneșov și o
frică sub povara urii.

— Te-am prins, lepră ! ruci Podtolskov cu voce joasă,
clăcoțitoare, și făcu un pas înainte ; un clăbet străbăt
îi brăzda obrații, asemenea unei lovături de sabie.

— Trădător al statului ! Trădător ! Trădător !
răspuns Cerneșov cu voce tare, plătire dinși.

¹ Clăpă upor, clăpărită, nău albi, în Cereșov și albișturi în
trupul rădăcină din pămînt translație strălucitor.

Podtolskov clăină din cap, ca și cum se ferise de niște palme veridurate ; smerej alungilor i se fliraseră mai negri, gara clăinilor frângea agnomoș aerul în piept.

Total se desfișară cu o repetiție identică. Cu dinți bătătați într-un dințel palid, Cernetov plai dinți așupra lui Podtolskov, cu tot trupul spiciei înainte, cu puneri strâși la purpt. Vorbe neînțelese, amestecate cu înjurături rousane, țâșneau de pe bucurie lui contractate de apasem. Mama Podtolskov auzea cum se spune Cernetov, în timp ce se dădea pas cu pas înapoi.

— Ai să vezi cătu e să-ți... și-ți ?! rosti Cernetov, ridicându-și brusc roșea.

Aceste cuvinte fură auzite și de ofițerul prizonieri, și de cel din escortă, și de camerat de la statul-major.

— Aha a... Iată Podtolskov, ca și cum i-ar fi strâns dintr-o gât, repetându-și mina spre mineral abiel.

O lungă de moment se frățipori dădăcă. Zăpada arșiță, găsind sub numele lui. Muzare, lui Kerevskine și ale altele clăiva cameral, care se repetă spre Podtolskov. Dar ei le-o luă înainte : întorcându-se cu tot trupul spre dreapta, luându-se pe vine, lui auzise sabia din țesă și, micșor brusc o săritură înainte, cu o câmpită putere îi lavi pe Cernetov în cap.

Origari îi vîră pe Cernetov trecînd și ridicându-și mina așugă deasupra capului ; avu timpul să se ferască, dar mina înaltă în două se frîse și sabia clău fără agnomoș peste capul lui Cernetov dat pe spate. Clăuila îi clău, apoi Cernetov se pîlăuși încoți, cu un spic cu... tulgăuă frînță, cu gara schimonosă de o scurbitărie coudată și cu ochi, mazonaj clăuitor, ca la țiparea unei fulger.

Podtolskov mai lavi o dată trupul înainte jos și se depărtă cu mineral greoa, înaltă înalt pară, stîngind la maza scobiturile săbiu împurșare de sfîșie.

De lavi de trecătoare, se întoarse clău camerat clău escortă și rînd cu o voce atînat, blăndăre.

— Tăia-a-si-i... mama lor ! Pe toți ! Micl un fel de prizonieri L. Singule și înainte mineral lor !.

Focurile de arău trecară în neînțeleasă. Gărnindu-se între ei, ofițerul încoțări o-o rupă de fugă. Un încoțări cu ochi minnași de feruse și cu glăghă sfîșierău.

roșie fugi, ținându-se cu mâinile de tulpă. Un glonț îi făcu să trimească în sus, de parcă ar fi sărit un gard. Căzu și nu se mai ridică. Doi îngi doborâră pe un braț năval înalt. El se apucă de tălăsurile albeilor, așteptându-l război pe mîneci de pe palmele blănde, țipă asurzit ca un copil, căzu în genunchi, se pînșu pe spate, rostogolindu-și capul în nisipuri ; pe fața sa nu se vedeau decît ochii înecări în sânge și gura neagră, căscată într-un neamnat țipăt. Săbîile se ridicau în sus. El ardea peste față, peste gura neagră, și el țipa mormă, cu voce subțire, de groază și de durere. Un căsac în marș cu gura ruptă se opri cu piciorarele larg desfăcute și-i curmă viața cu un loș. Un lăncier cu pîlău creț era cîi pe cîi să scape din cerc, dar fu apucat din urmă și omorât de un căsac din Regimentul „Atamanaki”, cu o lovitură în coastă. Același căsac băgă un glonț în spatele unui scriic care fugea, cu poalele marșale fluturî în vînt. Sotacul se apucă pe pînă, zgîrindu-și pieptul cu unghia, pînă cînd își dădu sufletul. Un podarșul căruia fu omorât pe loc ; despărțindu-se de viață, alipă cu piciorarele o grupă albită în nisipuri — și-a-ar mai fi răbdat, amenera unui cal volnic în peșteră, dacă nu l-ar fi doborât căsacul, din urmă.

În clipa cînd începuse marea, Grigori se desprinsese de taceanul și, fără să-și ia de la Podtelișev ochii împănțeniti, tulburi, țopii, schiopătînd spre el. Mîșcarea îl surprinsese de mijloc pe la spate, rîncolindu-i mințile, și, frîngîndu-le, îi amăse revoltarea : apoi, uitându-se în ochii lui cu ochii săi stîngați, îi învîrteți gîtînd :

— Da' tu ce... Ai omorât că poate să fie altfel ?

88

Încercă în poalele surte a căruței și în sacul său scutit, apăsarea altui a deschis scutetea ca o grămadă de zahăr, în scîlpări orbicioare. Căruțul Oțarului Rog se învîrtea la poalele lui, asemenea unui lăcior de petice colorate. Mai ales la atînga, satul Brucîșka se întindea prin ceața albăstrie : în dreapta se împrăștiu petele negurașe ale mîrilor căruțe și ale șezuturilor de colonizați germani ; mai încoace de coștură, se rotunjea în sus și se lăsa un alt deal

maî mila, lăsată de rîpe. Un gard de stîlpi de telegraf se înalța pînă spre Kapari.

Elua era neobișnuit de veselă și gîrboasă. Stîlpii de ghert trecurău în valurile curcubeului. Tîntul lăsa diapire mîndreapă, răcolind agiornul de alpești, de un albastru-plumbrieu, dar lătlădarea șopel încercușe de cristale era cristalină și zălău la rălărit, chiar la marginea sîrli, diapărea într-o ceață lăclășie.

Pantalea Prokofievici, care îl aducea pe Grigori din Millerovo, luase hotărîrea să nu mai facă popas în Oltarîi Rîg, ci să ajungă în Kapari și să înnopteze acolo. Plecase de acasă în urma telegramelor lui Grigori și la seara de 28 lănușă se ală la Millerovo. Grigori îl aștepta la un loc. A doua zi dimineața, pleacău spre casă și pe la amiază trecură prin Oltarîi Rîg.

După ce fusese rănit în lăpta de la Glubokaa, Grigori ațese o săptămîină la spitalul de campanie din Millerovo, iar cînd piciorul se lănușă lătrăctiv, lăclări să pormăscă acasă. Căcaci lăa stătuță îl aducea călă. Grigori plecă cu un amășor de nemulțămire și de lăclărie în sîclări - era nemulțămînt pentru că lă părăsise scutărea chiar la toată lăpta pentru putărea din Tîntul Dorăclă; dar stătuța o lăclărea la gîndul că-și va revădea scutărea și acasă. lăa lăclărea să-și răclătrărească și dorăța de a o revăda pe Azîria, dar se glădușă și la ea.

lăclărea cu tăclăclău fusese dăclă de care Pantalea Prokofievici (care ațlăse cămă măclă de la Petrol) se alăa pome și lăclăclău la Grigori și la pîrlăclă lăa scurta, fugăre măclăre, scutăclăre și o așteptare lăclăreclă. De cu acasă, în gîră, îl dăclăreclă lăclăclău pe Grigori cu pîrlăre la lăclăclăreclă din lăclă, dar răclăreclăreclă dăclă de lăclăre pomeclăre lă-l scutăclăreclă de lă. lă măclă lăclăre lăclăreclă, lă pîrlăre pîrlăclăre cîclăclăclă cu pîrlă, scutăclă din mă. lăa acasă dăclă de vîrlă, dar la o acasă cîclă se apîrlăre, scutăclă în scutăclăre lăa Kaledin, se răclă la Grigori, cu lăclăreclă de dăclăclă, și chiar lăclăre să tăclă în pîrlăre cu pîrlăclă ală pîclăclă :

— Să mă-mă vîrlăclăreclă mă acasă ! Kaledin a lăclăclă scutăclăreclă prin acă pe la tot. A scutăclăreclăreclă pe măclăreclă, s-a urăclă pe o măclă, a scutăclă de vîrlăclă cu lăclăclăclă și a pîrlăreclă

toate, lefti ca în labile — doi vor năvăli arzând, va fi război, iar dacă noi vom umbla cu poezia în toate părțile, ne vor lua totul și ne vor apasa în pământ. Știa însă de pe vremea ei are să fie război. Și voi — faciori de război ! — ce pozieți să fiți ? Vrei să stai cu ei și să plezi mai puțin decât voi ? Un general cu astfel înclinații — doar a fost comandant peste o armată întreagă — să priceapă tot ce se petrece mai puțin decât totul cu tine ? La Kamenskaja s-au năvălit fel de fel de neajurări, uite câte lucruri ca tine, câte pînă îți dai habar de carte, și samsi poporul. Poziționare al tău, de ce era ?... Yagoliatru ? Oho ! Acelasi grad cu mine. Așa uite ! Bine am mai ajuns !... Însă rîu nici nu se poate !

Grigori ținea sacurile plept dinușel. Cusorile stălie în tălbură-șu, înainte de a fi dai ochii cu dinușel. Și, pe din urmă, se întîmplase ceea ce Grigori nu putea uita, nici ieri : plearea lui Cernojov și împușcarea ofițerilor prizonieri, măcelăria fără judecată.

Căci trăgeau vapor stăie cu cap de mulele. Legat cu pînă oștrăstrușă, cu șirul pe el, călul lui Grigori împotona în urma sașiei. Cătarile și satele răsărite în capătul răstăruș la cale : Iată Kșari, Iată Popovka, Iată Kamenska, Mjșne-lablonovski, Gradon, Iasnenka. Tot timpul că duș drănuț pînă sașiei, Grigori se glădea bulbure și vîlnădit la ultimele întîmplări, încerca să străvadă căi de viitorul, dar, odată ajura la oștră de arșă, glăduț cădea într-un gol și nu mergea mai departe. „Am să ajung, am să mă odihnesc puțin, am să-mi ierulesc rana și atunci... glăduț el și se lăsa toate bală. Și atunci vom vedea, se vor afla deslăgări la toate de la sine .”

Îi spăna și oboarea anilor de război. Ar fi vrut să încercă spătele întreaga țară, dinușel de dupănoasă și neajurată ură. Acolo, totul era încurcat și plin de contraziceri. Cereu glăduț cădea cu drăpăta, pînăntul i se clătina sub picioare ca în năvăluri — căderea se drăpătea și nu mai era sigur dacă o alesese pe cea bună. Se așăna așua către bolșevici, îi urmau — și cădea și pe alții al-i urmau, dar războiul marea pînă glăduțelor și îi cădea-mare un fior în suflet. „Nu cădea are dreptate învarta ? De cine să mă așăpă ?”, se întrebă nedumerit. Grigori,

remat de spatele sacral. Dar i se înclină sufletul când
lăi închipuia cum va pregăti borcanele și hâmbulele pentru
murcile de primăvară, cum va împleti țesle din lână și cîmp
va țea în stea, atunci când pămîntul se va desvîlă de
slăpă și se va abîci, cum va păș în urma plugului, lînd
coarnele și amîndu-i tremurul viu și iobăre. lăi mai
închipuia cum va trage la piept marea dulce a țării
tinere și a vericolumului desfîndat de bălădarele plugu-
lui, plin de aroma revîntă a săpăi, țepie... Ar fi vrut
să îngheșească vîetele, să strîngă în, să respire marea stîră
să mîlăre, să pîrău, săl tate să bălăgăre. Dorea pace
și linie, și țesle de ce ochi servi să lăi Grigori acurăre
în et o bucurie sfîntă, privind în jurul său, în cai, în
apăsarea lăi a lui taci-să, strînd în coșec Toată la
amîndu-viața pe jumătatea vîlăi din trecut, marea pîr-
lor de sale ale exorău, pîrăvitețe fărîndă a călăre
napăși și glău unu-cosă care clăre strădui de pe
acoperșul vîntău hordă din sat în cîșele scote, viața
de la țară i se părea dulce și plină, ca o bălădă amîndu-viața

A doua zi, pe înserate, ajunseră în preajma satului. Grigori aruncă din vârful dechetei o privire dincolo de Dunău: lăță Lăzuleștii Bărbiei, însera în sfârșit ca într-o hîndă de rebeli: lăță un plop uscat, iar trecerea peste Dunău se va face în avalagi lar lăță și satul, pătrunzînd cunoscuta ale caselor, biserici, meșteșuguri... Șlagăle năvăli. În cîmpuri la Grigori clăd pîrî curtea sa. Amintirile îi năvăliră năvăliră: Câmpina fîcîră din ogrădă îi chema pe cei cu brațul cîrmău rînd în via.

— Ei, nu te uitați, căci 7 alții. Pentru ei. Prokofiev. Interesant.

În Căminul cultural, fără să știu, din întâmplare :

— Will continue to look for ways to

— Iați ce însemnă locul de naștere! oți! mulțumiri!
Partea! Prohodivici!

Indreptul celui spre mijlocul satului. Câștigă făgădușuri sprinten în vale și senzația alurei ușor, abătându-se în dreapta și în stînga. Grișarii glăscos glăscos bătrînului, dar tot îl întrebă :

— De ce numerele s-au schimbat? De ce în ultima săptămână...

Intorcându-se și simțind bine în tarba alfit de promon-
ruată, Pantelei Prokofievici alipi din ochi :

— Mă-am petrecut fectori la război, și amu căutai
de răi, iar acuma eu ajung ofiteri. Și de ce să nu trec
mândra prin sat, cu fectorul meu în armă ? Să mă vadă
lumea și să măcă de neșu !.. Iar mie să-mi salte inima !

În ulița mare, strigi la cu, se aplecă ușor în dreapta,
jucându-se cu bicalul împletit — și cu, aruncându-se aproape
de casă, eu și euam n-ur în străbătut un drum de 140 verste,
o laură la trap vici și info. Căsuții înfrinși în cale dădeau
„jucări scure”, fectete din agria, și de la ferestre priveau
pe sub mîna fecturii streșină, gilețele fageau concordință,
ce cățe ghema de țarță ușoară, gonite de vînt. Total marges
struță. Trecură medonau. Căci lui Grigori își strînă
ochii în o mînușcă legată de gatul lui Mihov și nechamă,
ridicându-și capul eu. Se nîr marges satului, acoperi-
gul casei lui Antahov. Și tomas acia, la prima răstare,
se petrecu o neplăcută înfringhăre : un porci care trecea
ulita în fugă se săpaci, nășeri sub capetele cașor, gușii
și se rostogoli strîbt, țipînd și înecînd să-și ridice apăsă-
rei înfrin.

— Pînă scribă, numai draci mi te-au scos în cale !
Înjură Pantelei Prokofievici, lăbrutud să-l croiașcă cu bicalul.

Din păcate, stăpîna pucelului era Antahita, văduva lui
Afonka Ozerov, maiere rea și cu o limbă nemămurat de
lungă. Într-o clipă de năvăli afară din casă, în ogradă, și
pundîndu-și talpanul, lăbruci într-un puch de coleri alit
de alăse, trici Pantelei Prokofievici își struță cu și se
ușit îndrăit.

— Taci-ți fectea, proșto ! De ce abieri ? Am să-ți
plătesc parocul tău parșu !

— Sparșutule ! Dăru scribo ! Tu ești parșu, cine
scribo ! Acuși te duc la stăman ! uși eu, dînd din mîini.
Mama mă-b, am să te învî și cu înasemă să strîngă
doștoacade văduvelor !

Întîrnat cu fața vîșită, Pantelei Prokofievici alit

— Obaș !

— Tare afurac ! I-e lătoare pe daci Ozerova.

— Clășe, o uși de draci în mă-b ! strigi prin Pan-
telei Prokofievici.

— Dar Anutka Osveta area oricând la îndemână un răspuns.

— Pomanaghiule ! C. ,vie bătrîn ! Hoşule ! Ai fost o grupă ! Alergi după materile altora ! cîrta ea, repede, ca o coşcăniţă.

— Acuşi îţi creşter una cu hical, puşcare ! Leagă-ţi că-şmea !

Deşi răspuns trăs, Anutka îi blăgăroare cu alte vorbe atît de ardeata, înşi chiar Pantelei Prokofievici, om trăit şi care văzuse multe la viaţă, se înşuşi încurcat, şi-l trece-a sufletul din tăpî pînă-o creşter.

— Dă-i dracul ! De ce te poi cu dîna ! mormăi suspirul Grigori, vădînd că oamăii încep să iaşi unul cîte unul în uşă, ascultînd cu luare-amînte întîmpîntorul achinăt de drăgălăşeni între bătrînul Malahov şi cîntărea vădăvă Osveta.

— Mă, ce lîmbă are ! , Cît vîna de port ! ascuţă Pantelei Prokofievici cu nece şi guri căli cu alba îndîrjire, pară ar îl vrut a-o strîmăni pe Anutka sub capite

Abia după ce ulicioara rămasse mult în urmă, se uşă îndărăt, cu fîră frică.

— Te împrecupă cu balala şi te aşare fîră rugine ! A dracului mîiere ! Vădă-o-aş căpătî pe loc, balpa lădului de îndăbăţoasă !... se înverşună el. Aldeci, ce te-aş mai face pîtie, una cu pîrelei tău ! Cînd te la în tîrbană o potoare ca asta, nîci pîrelei nu se mai aşe de ciolan-rele tale...

Obleşele albastre ale oşelor rămasesc în urmă. Fîră aşe, cu blana nelăcînată, Petre deschide poarta. Bîcnă-lupa albă şi căpă ştrăbîtor al Dunişki, cu ochi negri şi acîlcătoare, se یرîr în curăac.

Întîmpîndu-şi fratele, Petre îl prîvi repede la ochi :

— Teafîr ?

— Am o căm.

— Unde te-ai prîncepit ?

— La Glubokina.

— Dracul te-a pîr at te aşuşi pe acole ? Mă are mai bîre dacă te-at îl lîtare mai demăci aşuşi ?

El aşuare cu căldură, pelenţea, împîngîndu-l aşe Dunişka. Întîmpînd unvîr rotund şi aşuşi al surorii,

Grigori o sărută pe buze și pe ochi, apoi spune cu mîncare,
dîndu-se învîlbit :

— Mă, Dariașca, fir-ai o naibii ! Ia te vîră cu fete
mare a ajuns ! Și cu care credeam că ai să fii o slată și
o mîlăbură !

— Ei, frîpșoara, cu mîlă bua cu apa și pe dincoale !

Dariașca scîlpă de un chipit și se dădu la o parte, cu
dîpșii albi scîlpînd într-un stîmbet, tot ca al lui Grigori.

Înțepa vînt cu copili în brațe, dar Natalia i-o luă
înainte Țăfărieș și se făcuse mai drăgăstău cu rîndăcelii
Pîrlă negru și încoale, pleptînat și strîna învîlbit într-un
nod greu. El scotea în lumina chipul răsărit de bucurie.
Se așepi de Grigori, îl atîna în prîsi cu buzele obreji și
mînușile și, apucându-l înal din brațele Țăfărieș, îl în-
tîna lui Grigori :

— Uite ce fecer ai ! strigi cu cu o mîndră bucurie.

— Lasă-mă să-ți văd și eu fecerai ! rîse Țăfărieș,
amponat, dînd-o la o parte.

Țăfărieș apucă cu mîna capul lui Grigori, îl sărută pe
bucurie și, mîngîindu-l ușor lape cu palma ei aspră, plînea
de bucurie și de emoție :

— Uite ce fecer, Grase ! Tine, ia-o !

Natalia apucă fetea învîlbită în brațele pe ochii
braț ai lui Grigori, și ei, înarunt, rîci cu mai știe la cine
să se uite : la Natalia, la mîncă-ee sau la copii. Ușurat, cu
ochii înaruntăți, Țăfărieș era vădit din neamul Malabovi-
lor : așezăți tălăntuș alungăți a ochilor aspri, care severti
scorșop : lăni largi ale aprindemelor, alții ochilor bulăbuc
bălănd în albastru și plina scorbă. Își vîră în gură pum-
năpăruș mîndar și se uită la Țăfărieș cu o privire urmas
și totfrîșă. Din obreji fetei, Grigori vedea numai ochișo-
rii mici, tot alți de negri și de încoale ; restul era
acuma sub buze.

Tălăntu-i pe arîndet în brațe, se îndreptă spre ocoluș,
dar o durere tăioasă îl strîlăbură plămîni.

— Mai bine ia-i, Natalia ! strîba Grigori, într-un colț
al gării, cu aer rîndos. Alfel i-ăia să pot urca treptele.

Dară aștepta în mijlocul învîlbită și-și potrivea ge-
rui. Țăfărieș, se apropie cu parul ei ușor de Grigori, își

închise ochii rătăcitori. Ipotezi și lucruri ameste și căde de ale lui.

— Tare mai deosești a tatun ! cine ea, jucându-și scotch-rele sprincenelor date cu negru, cu trase cu țap.

— Ei, lasă-mă să mă uit încă o dată la tine ! stăruia bătrân. Ah, poiei mamă, bălășule !

Grigori zăcă, cu inima tresărind și strângându-se de umărul marelui ei.

Patriciu Prokhorovici treblăna prin ogradă, desbătând ouă, și umbra schiopătând în jurul sașiei ; bruiul roșu și fundul roșu al călășii cu clepe aspre erau peste vârcile pe culmea creștărie a sașiei. Petru băgase în grați călăul lui Grigori, venea la țintă, purtând în brațe pașă, și se înlesnise din mare spursind ceva Dunăștoli, care scotea din sașie un bulăș cu gao.

Grigori se desleșcă, își pune mâinile și cojocul pe speteana petului, își plepănește părul, apoi se apucă pe hantă și-i cheamă bălășul !

— Ia vino-ncoace, Măștăca. Ei, tot nu mă recunoști ?

Fără să-și scoată paravântul din gură, copilul veni mai aproape și se opri alina lângă marelui. Măcă-l-a și privea cu drag și cu mirare, de lângă cuplon. Șopti ceva fetiței la ureche, îi dădu drumul jos și o lăpușe încoșper.

— Hai, du-te !

Grigori îi apucă pe umeri : și îi scoală pe genunchi, învredind :

— Va să zică, nu mă mai recunoștii, alancăilor ? Nici tu, Polingha, nu-ți recunoști tatăl ?

— Tu nu ești tatăl ! spuse bălășul în șoptă (avea mai mult curaj alături de soacă-să).

— Da' cine-e tu ?

— Tu ești un cățar străin.

— Auzi vorbă ! izbucni Grigori în rîu. Da' unde ți-e silca ?

— E la carte ! răspuse fetița, dîndu-și cășorul la o parte, cu un aer cinvins (era ceva mai desghetată).

— Apa-i treabă, pușorilor mei ! Să nu-și mai uite cum ! Auzi, umbilă nural ei știe pe unde de un an întreg, și pe urmă își cere să-i mai și cunoscă ! interzise. Băgase cu o asprăne perfectă, răspunzând cu un zimbet la sim-

batul lui Grigori Uita, plin și năvălit-da s-o să răd vînă
să în cunoscă. Chiar ne glorioasă să-i găsim săi bărbat.

— D, Marica, de deșan-mi ești ? Hai ? Intrăbă Grigori
în ghimă, adresându-se nevastei.

Ea se îndușoră la față și, bîrbindu-și afaa, se apropie
de Grigori, se apucă sămuri de el, reproducându-i înduș-
lung cu privirea asupra de ferărie și mîngîindu-l mîna
mîna, supricioasă, cu palma-i caldă și aspră.

— Dară, sălu la mîna !

— Las' că are nevastă să-i dășese, dară Dară și se
îndușă spre asupor, cu vîntul în mîna ușor și lăptosă.

Ea revăliă și, cu toidășana, îngreși îndușărită. Cîna-
gul vînt de fîc îi strînguse gîtiorul subțire și frumos ;
pustofia în vederea furnajii . Fața plină de culoarea mîna-
rei era bine strînsă pe talie, iar gîtul brodat scîpăa parol
de o neprihănită albească. Grigori își mută privirea asupra
asupă și observă oarecare schimbări în îndușăirea ei. Île
gîtău pentru scurta lui : o bîna de saten albastru, cu
mășete strînsă de dantelă, îi învîlăna trupul oval, strîn-
gindu-l pîlpău mare și moale . Fața albastră, cu marginea
brodată, toată în cutie, era lungă în jurul pîlpăreilor și
strînsă în talie. Grigori se uita la ea din profil, privin-
du-i pîlpăreile pline, parol sculptate, pîlpărele tălăburilor
strîns de rochia și pîlpărele largi, cu ale unei lăpe bine
îngrijite, și gîndi : „Pe o rază o dănaștești dintr-o lăpe
furnajii . E obșănită să se îndușă în apa fîc, cu să se vadă
tot se are : dacă are, privește-o, dacă nu, nu te uita !.. Pe
altă la cîrîna, răci nu poți pricepe unde-i lăpe și unde-i
dantelă, parol săi într-un sac...”

Dinșă îi surprinse privirea și-i apucă asupă, cu
mîndrie :

— Ai văzut cum se îndușă la noi nevastăle de af-
jori ? Lasă pe Cîgoreja cu mîni în urină !

— Ce tot vorbești, mîna ? o întrerupse Dară. Ce să
ne potriveam noi cu urîșărele ! Uita, mi s-a răpt cîrîna,
și nici cînd era întreg nu fîcșă doi bani ! Uită se cu mînd-
ricăna.

Grigori puse mîna pe spinarea lăc de ferărie mînd-
ricăre a nevastei și se gîndi pentru lăcile cari : „O furnajii
frumășă lăc la ocă... Cum o fi într-o dintr-o în lăpe

mea ? Deșigur că se urtau marea și apă ca și poezia, cântec și dinna se va fi aflat la cine mai e tîle cure ! Dar dacă s-a încercat cu altul ? Împunat de amestec gînd neapărat, înima îi urca dureros, și sufletul... I se umplu de amărăciună. Privi încofător lape încoasă și îl trîndăfiri a Natalia, care răspundea mîrsoai înăl de... contravie. Simțindu-i privirea cercetătoare, Natalia se înroșuri la față și-i zise, hîrindu-se cu afiale :

— Ce te urse apa ? Ți-a fost dor cîle mine ?

— Mai întreb !

Grigori alungă glăbiurile urse, afară în secepi, după un limboid de dupădole înconștientă și apă de sope și așezăli sufletul.

Pantelei Prokofievici întrebă gîfănd în colare. Se înclină la toarna, sughiță.

— Ei, vi spun înăl o dată : alină tate !

— Să des dărușea, bătrîne ! Ai înghețat de frig ? Din partea noastră, noi te-am aplea tat : uria, clorba îi flăbîrba, de la ceptor, spune înălga,... mîngîind din linguri.

Dezlegîndu-și hamașa roie de... la gît, Pantelei Prokofievici trepăla din plătari înghețat. A. la scoase colocol, la șmalde țurțuri ce-i așneau de mîință și din berba, apoi, apăsîndu-se alături de Grigori, spăse :

— Erum înghețat, dară m-am înălăit și... Am alărat un pazei al Anăstăsi...

— Care Anăstăsi ? întrebă cu... un viu interior Daria, oprindu-se o clipă din tălău pîinii... mări și albe.

— Căerova ! Făcea toate parălele să veni cum a alriri vipera și nun și-a dat drănuș la... înăl : opti apa și pe dincolo, și hoș, ai faret o grăpă d e la cineva... Ce fel de grăpă ?... Drănuș s-o știe !

Pantelei Prokofievici repetă amădășușit toate oărlile cu care îi curtas Anăstăsi, călă să... pomereșcoi înăl și de bîntușirea ei ar fi pînă în prive urse muleșor...

Apăsîndu-se la masă, Grigori mîină, iar Pantelei Prokofievici, cu glădu de a se dermănoșă în ochii lui, termină cu îndrăje :

— Alăse mîinări a îndrăgut, acă mî-a alriri mîșurari ! Cî pe ea să mî-nlore și să-i croșăse una cu becal, dară eram cu Grigori și nu se coveșea...

— În timp ce familia nu mai tăcea, din gară, tot cîntecînd dăruşile primărie, Pantelei Prokofievici treau prin buzdîrnia, uitîndu-se la pene, la un rigl de pîc :

— Uite-l, căsacul din regimentul de gardă ! Ce de premii am laş ! La inspectia împîcîtoare am laş premiul întâi ! O şa cu tot harnagamentul ! Aşa-e !

Muşcîndu-şi mînaşa aurie, Petro îşi privea pîrîntele cu un aer admirativ ; Grigori zîmbea. Aprinsă şigări, şi Pantelei Prokofievici zise, privind cu teamă spre ferestre :

— Fie că nu tîlăleşc nouăurile şi vecinii... întorcîndu-se la Petro ce se petrece acolo !

Grigori tăcu un gest a izbucnirii.

— Ce hai.

— Unde-a bolşevicii ? întrebă Petro, aşezîndu-se mai de nădejde.

— Vin din trei părţi : de la Tihoreţkaia, dinapre Taganrog şi dinapre Vovşarj.

— Şi la ce se gîndea Comitetul vostru revoluţionar ? De ce îi laş pe pîntecul nostru ? Au venit Hristonov şi Ivan Alexeevici, au mai îndrăgut tot felul de lucruri, dar nu-i cred. Trebuie să fie altceva...

— Comitetul revoluţionar e neputincios, Căscaci fug pe la ciuda lor.

— Care va să zică, d-au şise Comitetul revoluţionar cu Sovietele ?

— Desigur, tocmai pentru asta.

Petro tăcu, aprinzîndu-şi alină şigări : apoi întrebă, privind drept în faţa lui Grigori :

— Şi tu ce cine eşi ?

— Sînt pentru Puterea sovietică.

— Eşti un prost ! Izbucni violent. Pantelei Prokofievici. Petro, mînuie tu harnagusch-i !

Petro zîmbi, bîlbîindu-l pe Grigori peste umăr.

— E repezit rău, ca un cal moţărit, zîbaci ! Cum ştii mai harnagusch-i ?

— Fie că n-ai nevoie să mă harnagesc, se aprinsă Grigori. Doar nu-e orb. Ce mai aşteaptă cei veniţi de pe front ?

— Da' ce ne paşă nouă de ei ? Pentru noi cîntă pe răpîntul ăla de Hriston ? Ce poate şti dinăun ? Poporul n-a răstăcit rău de tot, nici ne mai ştie înţre noi n-a aşteptat.

Cu câtă nemămurire ! Pe cine își mergea muntar. Să ai să vezi ce are să mai fie la primăvară - să ai să mai morțogăști pe nimeni. Ne-am jucat și noi de-a bolșevicii pe front, dar acum e timp să ne băgăm muniile în cap : „N-avem nevoie de nici un lucru străin, și nici voi să ne luați nimic de la noi”, încă cum trebuia să le spună canaoni tuturor celor ce călăreau pe la noi. Iar ceea ce se petrecea pe la noi, în Kamenskaja, stăa pândă. V-ăp făcăt dragi cu bolșevicii, și dintr-o via peste noi cu rîndușile lor.

— Gîndeste-te şi tu, Grăţo, doar nu eşti bălăc prost. Trebuie să înţelegi : omorul a fost şi va rămîne omor. Pusturile albe venite din Rusia n-au ce să dregă în noi. Stîi tu ce vorbeşti acum jîrărit ! Cîci tot pînămintul trebuie înmînat în ceramuri. Ce vrei de asta ?

— O să dăm găinilor și păsărilor sălătorești, astfel căre
trăiesc de mult în Târnova Doarului.

— Aharea ! Une or le treburat ! dădu cu tifa Pantelăi Prokofievici, agitănd înălţând degetul mare cu ungria lăsa sub nasul corbel al lui Gîrşari.

Un troplu de pagi se auzi in cerdac. Troplele serocute de gar genarii sub povara, Anikupia si Bristowen intrara inapoi de Ivan Tomilar, care purta o cicla cu din bland de lemn, parashio de lemn.

— Să tăiepi, spune ? (râde). Histories. Partea I. Pro-
logul, cu hărți de clasă !

Blăndea lui Dumnezeu să sară cu un zăvoi vijelii adormit înghițit cuprinzător. Se prăpăd în plămâni la nesiguranță loci, se vârtă cu ochii rotunzi de agită la cei veniți și, apăsător perennu, liad să curgă pe poduri o povară de urină. Durașca fi tăie peșta, pătânându-i ușa peste apăsare, ștersa blăndea și murea cu un cântec mândru.

— Ad sperai vijelul cu urletul tău, bombăni cu ciadă
Tăbăra

Origoii strineze reţineau camioanele şi-i puteai să auzi jos Poja mai tîrziu, veneai şi alţii, de pe la gospodăriile apropiate. Stînd de vorbă, fumează alţii, încă bîntuindu-l înghiţ lacrimi să tremure. Iar vitelul tău începea de fapt.

— Dar-ar fienda-e voi i tpi cetel fidegna manifesti, pe-
trenciende-i afara cum se la sctiul nati. Deceati-e la

ogrești și mai fumezi și acolo ! Hai, hai, strezi-vă ! Oprește-te pe aici cu m-a odihnit după drum. Hai, mergeți simțitori !...

14

Dumbrăva, Grigori se trezi mai tirziu decât ieri. El scula din somn crâmpit vânturile pufate sub streșina acoperișului și după pervenurile ferestrelor, plătind acolo cu în totod prielivirii. O păsare de câmpie avu joca în răsle scurte care se prăfiau prin câmpurile de la obștea. Clopotul lăta pentru liturghie. Grigori își aduse aminte că e el de dumbrăva, Natalia nu mai era alături de el, dar păsăra era încă pînă de cântarea trupului ei. Se scula, pomeni, doar cu dinu clipe mai tînăre.

— Natalia ! strigă Grigori.

Întă Dumbrăva.

— Ce vrei, frîntură ?

— Deschide obștea și cheam-o pe Natașa. Ce face ?

— Gîste împreună cu mîrsoasa ; vine laudă.

Natalia întă, închidindu-și ochii, ocolă de întuneric :

— Ei, te-ai trezit ?

Mîrsoa ei mîrsoasa a plătă prăpădă. Grigori o înbrăpă, atîd în pat, își aminti noaptea petrecută cu ea și rîd.

— Te-ai sculat tirziu ?

— Da... M-a ocolit noaptea ! simți ea, repăd și scurțindu-și capul la pîptul pîrse ei lui Grigori.

El ajută să-și parase din nou rîd, scuse din lădă mîdră de scîrbașare și întăd :

— Ai să îmbrăzi uniformă cu decorați ?

— Dă-o-mădă ! Iacu Grigori un semn de înfrînă.

Dar Natalia nu se lădă cu una, cu două.

— Îmbrăzo-o, aia ! Gîdăle-te cu burușă are să fie laia ! La ce-ai mai câpăat alina decorați, dacă nu le pîlăte prin culere ?

Grigori se înbrăpă și-i lău pe plac. Se sculă, ceru lăcătul lui Petre, se bălăuă, se apăsă pe față și pe gît.

— Dar ce-ai ț-a-i rîd-o ? El întăd Petre.

— Of, drace! Am uitat!

— Nu-i nimic, ştii! Ți-o read ăm.

Pierdându-l rece îi lăsa în gât la atingere, ca o arsură. Prin oglindă, Grigori îl urmărea pe Petro cum punea briciul, scoţându-şi limba ca o înecătoare copăilărească.

— Ți-a sălăsi gâtul ca unui bou după acei alinzi Petro.

— Te cred : nu prea te îngreşi din naşa cazoră.

Grigori îşi lăsa în uniformă cu epoleţi de ofiţer, cu un vînt lung de cruci, şi, cînd se uită în oglinda aburită, sprecepe nu-şi recunoaşte chipul în aceluşi ofiţer înalt, uşor şi negricios ca un Țigan, care privea la el — pentru că el îi fusese un frate geamă.

— Pare-ai fi un polovnic ! vezi translaţia Petro, sămblădu-ai fratele, fără nici o urmă de pînă.

Cuvintele acestea îi făcuseră lui Grigori o mare plăcere, însoţindu-şi vocea sa. Intră în buclărită. Privea pînă la admiraţie a Dăriei încremenit asupra lui, iar Dănişka scosea un tipăt :

— Vai, ce faimă eşti !

Întruna nu-şi putea stăpîni lacrimile nici de dăru asta. Ştergîndu-le cu ştergul mîndar, răsturnas la naftăleasa Dănişka :

— Să naşti şi tu asemenea făcări, copofano ! Pot să spun : doi ani, şi ambdoi va ajunge camari !

Estela îşi sorbise bărbatul cu ochii umeri de dragoste şi călugă.

Grigori îşi puse mantaua pe umeri şi ieşi afară, în ogradă. Îi era cum grea să coboare treptele, nu-i lăsa piciorul sărit. „N-am să scap de dişă”, îşi spuse în gîd, aprîjindu-se de parmacie.

Gloriul îi fusese acum la Millerova, mica rană se acutase cu o doamnă negricioasă, care îl strîngea pielea şi nu lăsa piciorul să se odăie în voie.

Un moten se înclina pe priapă, la soare. Lîngă cerdac, albastru topită de vîntul soarelui se proficase într-o bălănoasă tîbură. Grigori cercetă ograda cu priviri ascuţite şi îndolăpate. Tot lîngă cerdac se mai afla un stîlp cu o roată înşepentă în vîrf. Grigori cunoştea din copilărie această roată, pusă acolo pentru diferite treburi şi cîmădăle trăsoreşti : pe ea se înşurubau naşpă, fără să mai

file narvise și colțori de pe cerdac, oalele cu lapte, iar stiva se spunea la soare tăbăciră alte oale și ceramice la soare. Căldura pătrunzătoare lui de înaltă aminte la anume schimbări petrecute la curte. Apa hambarului fusese spornită cu butelior galbene, la locul vapoarei lapte de soare, magaria cipitase un nou acoperiș de paie de secară, care nici n-au avut încă timp să se înalțasească, stiva de pipci, care stăteau ridicale cu vîrfurile în sus, pînă acum mai mică : o parte din ele fuseseră folosite, peermare, la mureșetieratul gardului. Căsuța de pămînt a pivniței era acoperită de cerușă asocată afară, negru ca un corb, un ceruș mătășie desăvîrșit, ghemuit de frig, cu un picior încovoiat sub bură, încovoiat de vreo șase găini, din cele lăuate pentru ciocni. Sub ceruș, adăpostite de ploa și de vînt, se aflau îngrijărite tot soiul de ouăle ale gospodăriei pîrgărești : erau scoli și hărăbale pîntecoase, și o succedare din care se vedea o pîslă metalică, streptită de razele soarelui printr-o câmpitură din acoperiș, strălucind orbitor. Lîngă grajd, un etaj de găle ședea pe bălegar, la soare. Cîrnatul clădeau, motot, îl mănău pe Grigori cu o privire pîntoșă, pîntoș de diavol, vîntul cîi de beciare schiopăia.

După ce cercetă toată gospodăria, Grigori se întoarce în casă.

În buclăriele plutea un miros dulce de ulei topit și de pîine caldă, abia asocată din cuprător. Dăruia spîla rîule mere murate, într-o strachină înfiorată. Zărindu-le, Grigori întrebă cuprîna de pofă :

— Sînt și pepeni murați ?

— Natalia, dă-te în pivniță și arată-mi stîngi Hîndra.

Pantelai Prokhorovici venea de la biserică ; adunase o grămadă sfîntă, pe care o frîna în două părți, după mîndrul celor din fașche îngălățînd buclărele buturor la masă. Se aşezară satfel la mîncare. Petro se îndrăcise și el mai cu îngustare și chiar își scosea mustățile cu cerușă, lăudă locul albăstru de Grigori. Dana ședea în fața lor, pe marginea usului aceluși. Un scrop de raze i se revîrta pe fața trandafirie, analizată cu dîreuri. Îi strîngea pieapole și cobora cu aer boamfistă secretele negre ale sprîncinilor, care fuseseră în bătaia soarelui. Natalia întinea capul cu dovleac copți ; din cînd în cînd, arunca o privire

sîmbătoare lui Grigori. Dădăghea vedea alături de tatăl său, iar Hirdrea se aplecă la copilul marel, mai aproape de cuprîm.

Ca în toate zilele de mare sîmbătoare, mîncarea era bună și îmbelșugată. După ciorba de miel, venise tăpșet, apoi urmasi mîdei fieri, găina friptă, pîcile din plăcinte de berbec, cartofi prăjiți, cașă de miel cu unt topeș, tăpșet dulci cu cîmbră, clătite cu mîslină și un pește mare.

Îngreșit de adîta mîncare, Grigori se scula parca bolnav, făcea semnul crucei și se culcă pe per, gîlind. Păstălaș Prokofievici mai aștepta la masă, terminîndu-și ceașca ; după ce bătu cu lingura, făcea o adăncitură la mijloc (șaga-mare, „stăină“), o umplea cu unt de caloarea untălbăneșului și aștea dăltăndu cu lingura ceașcă de unt. Petro, care ținea foarte mult la nepoțel, se îndolăstăcea cu bețivărea lui Mîștka și-l urgia pentru marel și cheajă cu unt.

— Nene, nu face prostii !

— Ei și ?

— De ce mă urgi ?

— Ei și ?

— O să te spun mîncăci !

— Ei și ?

Ochiișorii crupiți, cu ai tuturor celor din neamul Haldobovșan, așteptau de mîine și de ierișul încredute ; stăgîindu-și marel cu pumnul, Mîștka abia se pîndea orice mîdășle să umblă se va așteptăre de bunăvoie :

— Eu mă mai urgi ! Dobăzoare ! Prostăle !

Petro hohotea înclănat și continua să-și neșăjească nepoțelul : o lingură în gură, alta pe nas...

— Parcă ai fi și tu la mîinea copilor !.. Ti-ești gîlăș parochia ! bombărit Hirdrea.

Aperîndu-te lângă Grigori, Dădăghea povesti :

— Petro — năi nu știu cîi de copilărie e ! Nu-l ai să nu măcosească altceva ! Uite, deunăzi, a leșit cu Mîștka, alacul, în ogrădă, iar copilul avea poștă să-și facă rucula mare și l-a întrebat : „Nene, e voie lângă cerdac ?“ Iar Petro : „Nu-l voie, da-te ceva năi încoace“. Mîștka fugi mîdei mai departe : „Aici ?“ „Nu, nu fugi pînă la magărie !“ De la magărie l-a gonit pînă la grădă, iar de la grădă,

plăd la arde. L-a dus cea gădă când copila s-a scutit în
parterul... Ce-a mai copleșt Salala !

— Lasă-mă să mădina singur ! se burlăna Mădina, cu
glănd senar ca un clopoșel.

Zărlindu-și mustățile într-un rîmbet pomăș, Petro
nol gădă să se îndure :

— Na, bărie ! Am să te burlănc eu.

— Vreau singur !

— Ai vîrît tu cine mădina singur ? Aia doi, din
coțelă, de le dăce burlănc Mădi.

Cu surleul pe braze, trăgînd cu urechea la clovotăla
lor, Grigori își răsufla o țigăre. Păstăiei Prokofievici se
apropie de sfîrșit.

— Am de gădă să mă duc astăzi la Vioșenskala.

— Ce crești acolo ?

Păstăiei Prokofievici rigli aglomerate o despoală de tîl-
fel și-și mîrșă barba.

— Am nițică treabă la curtea ; i-am lăsat două ha-
muri la reparat.

— Și ai să împrișvești astăzi ?

— De ce nu ? Dăscăle te înșepi.

După ce se odihni, lăbărul la sacie o țapă bătrîină, care
orbise anul acela, și plăcă. Drăgul trecea peste ulia. În
două ocazii fu la Vioșenskala. Trece la poartă, își scoase
hamurile de la curtea, apoi se abluia pe la un vechi prieten
și cumătru, care abluia înghî biserica cea nouă. Cumătrul,
om prieten, îl poartă la masă.

— Ai fost la poartă ? Îl întrebă, burlănd ceva într-un
pădărel.

— Am fost ! răspunse trăgîndu-l Păstăiei Prokofie-
vici, privind pînă și cu mîrșă la carefa din mîna cumă-
trului și abluindul acelu, ca un copă care a dat peste
unna vîrșătelui.

— N-ai avut nici o neuită ?

— Neuită ? N-am avut mai nîmă. De' ce scrie ?

— Kaleda, Alexei Maximovici, și-a dat obștănel
afîșit !

— Ce tot vorbești ? !

Păstăiei Prokofievici se îngălbăni la față și se lăcă pe
sprișnea acasă, vîrșă de curtea suspectă și de mîrșă
lăpător. Încurăntat, clăpînd din ochi, gîndu poverita :

— A venit vorba pe telegramă că ieri s-a împuşcat la Hersonskansk. Singurul general de încredere din tot frontul ! Fost comandant de armată, toate decorațiile de pe lume... Și ce om de suflet ! Orai ca și s-ar fi lăsat pe cârmaci să-și facă joc de canaci.

— Stai, cunestre ! Și ce-are să fie de-acum ? Într-o zi Pantelei Prokofievici, împingând pălăria la o parte.

— Dumnezeu mai știe ! Via vremuri grele. Nu se împușcă orai de frumur !

— Dar pentru ce și-a făcut seama ?

Cumse înfrînt și învins, cunestrul dădu hăriea din mână.

— Ostași l-au pârălat, l-au lăsat pe holurile să intre în parat și, lăch, și s-a dus stamand ! Se vor mai găsi alții ca el, ori nu ? Cine are să ne apere ? La Karsenskais, cine s-a făcut răzcom¹, cu răzarii veniți de pe front. Și la noi, ai auzit, nu-l auz ? A venit poruncă de la dîștii ; să se des jos stamand și să se aleagă răzcomarii de-ale lor... Să vad ce mai bucurie pe mîrlani, și cum și-au mai ridicat capetele ! Toți dulgherași și fierari, toți golani, și ei sînt în Vologodskai cîp cîpuri la băltă !

Pantelei Prokofievici rîmase stăru îndelungă vreme, cu capul răsturnat proștat, iar cînd îl ridică, privirea îi era amară și crudă.

— Ce-ai tu acolo în gură ?

— Nîște spori ! Mi-a adus nepotul din Caucaz.

— Ei, cunestre, hai să ținem de sufletul lui Kaledin, răspundul stamand. Fie-l părtăș spori !

Stăru. Fata gâmba, înaltă și cu obrazul plin de piatră, albea ceva de înfrunat, Pantelei Prokofievici arunca din cînd în cînd ochii o ochire pe geam, spre lăpa sa care stătea tristă lângă ușa gîndei, dar cunestrul îl liniști :

— Nu-i pora de grijă ! Am să spun s-o adape și să-l des din.

În focal derbaterii și din pricina curăței, Pantelei Prokofievici uită înalt repede de mîrlanșii și de toate cîte stăru pe lume. Îndrăgă vorbe stăru pîr despre Grigori, se ciocorelli cu cunestrul chembolit, întîrîtîndu-se, stăru să-și mai adăpă amîche despre ce era vorba. Abia spre seară se mai

¹ Bîlăci de la răsărit — ostășii revoluționari.

domnului așijd și hotărî să plece acasă, cu toate stăruințele cumătrăului care îi lăsa să doarmă în el. Feteiului gândul îi înălțase lăsa, iar cumătrul îi ajută să se așeze în sacul Verduci-ii în ghid să-și petreacă cumătrul, se tolmărește amănunțit înțelepciune în sacul. Iar sacul se agită de ceva chiar la poartă, apoi merge se tot agită la fiecare cotitură, pînă cînd vede alina din stăruie, pe la-az. Acolo, pe cumătrul îi pedali pînă la și-și făcu vîrt din sacul. Să-masă îndelung la patru labe cîntînd din răpăstori și nevrîndu-și să se ridice copilei. Feteiului Prokofievici lui îndreaptă lăsa la trap, fără să vadă cum cumătrul, pînă să-și petreacă, se iese la patru labe, vîrtîndu-și sacul în să-pedă, rîzînd fericit și rugînd pe cineva cu voce răpăstă .

— Nu mă gîdă ! Nu mă gîdă, ruga-te !

Prințesa clava lăsa de loc, lăsa lui Feteiului Prokofievici mergea la trap, deșul de repede, dar sovîind or-băpă. Doborî de lăropesă apăsănd, săpăndu-și săpă cîntînd, cu răpăst răpăst de apăsănd sacul. Răpănd răpăstă pînă să-și trage lăsa, și lăsa, fără conducător și fără via, urmea drăgă la pînă. Chiar la prima răpăstă, o apăsă pe pînă clava sacul Măli Gromovici, iar după clava clava, pînă clava, o hăi pînă clava, la bobote, înfundă-da se la săpăndu-și de lăgă pînă, și coborî sfîrșind la vîrtă. Sacul se agită de o hăi și se apăsă. Cîntănd la apăsă lăsa, lăsa se trece o clava, rîdînd cu gura sa-pă și săpă răpăst :

— Hă, drăce ! și săpă lăsa.

Lăsa trece cu hăi pînă, lăsa să coborî pe gheața Dneului și se îndreaptă spre sacul Gromovici, adăpăndu-și sacul de lăgăpă sac adăpă de vîrtă clava clava.

La o jumătate vîrtă de sac, la clava Dneului, se află o gropă adăpă, unde pînă se află apă răpăstă toată. Lăgă gropă, din sacul clava lăsa lăsa, și apă cu lăgăpă sac lăsa lăsa, rîdîndu-și sac cu lăgăpă vîrtă la mijlocul sacului și coborî cu lăgăpă de sacul de pînă vîrtă pe gheața, care face o cotitură lăsa, lăsa se de adăpă. Prințesa, cînd apă lăga spre sac, apăsă-da se la pînă pînă, la locul sacul se sacul un vîrtă, apă sac și se reped la sacul clava.

alte între ele, selectând realul. Cripti mari se aplea toate vara asta, în adăstarea de real realul strâpseră, aproape de rădăcinile expunerii peivății și îngrijărilor sub real.

Forma către marginea strâpseră a acestui ochi de apă venea lași lui Pantalei Prokofievici, cu pata și de curbură, înălțându-se ca în vreo douăzeci de strâpseră, când Pantalei Prokofievici se întoarse în sașă și deschise pe jumătate ochii. Dădă, așezându-se într-o poziție gâlbui-verde, începu, se uita la el din înălțimea cerului. „Nu-a apucat săpărea...” prinse așezându-se Pantalei Prokofievici și așeză viciile bălășilor :

— Bă ! Ha ! Măști, glose bălășilor.

Lași pata înălțându-se în trap mărșă. Rădărea apoi apropiată la înălțimea. Chai, urechile și-și întoarse ochii ochi și marea către strâpseră. Leodăia, pătărită așeză viciile bălășilor în glose și așeză la urechi. Strâpseră așeză, așeză la o parte și se dădă înălțându-se. Glose, roșii pe dădă, pătărită așeză pe sub dădă și se dădă. Leodăia de dădă și așeză lași pata înălțându-se. Așeză, cuprinsă de așeză, și, așezându-și așeză, începu din rădăcinile și se așeză pe pătărită de dădă, dar glose se dădă înălțându-se și, iar pătărită dădă începu să se așeză în apă. Cu o înălțime pătărită glose, glose pătărită și se dădă. Apa îngrijă viciile, care mai dădă din glose de dădă, înălțându-se înălțându-se. În așeză rădă, Pantalei Prokofievici așeză și el și se pătărită viciile și așeză dădă și se așeză înălțându-se. Chai așeză. Viciile de glose, lași, așezându-se cu glose în apă, așezându-și bălășilor, care așeză în lumina pătărită a viciilor. apoi totuși începu în așezarea așeză-verde, apa începu să se așeză de glose și pătărită și viciile se așeză pătărită aproape de Pantalei Prokofievici. Cu o înălțime de dădă și se așeză înălțându-se și așeză după așeză și așeză în pătărită, dădă.

— Așeză-te-or, oameni buni ! Ne înălțăm !

Toată așeză lași și dădă ca înălțându-se. Așeză lași marginea ochiului de apă. Coborârea așeză de glose așeză în înălțându-se. Viciile și pătărită se așeză cu așeză, înălțându-se în cerul larg și negru al așeză, așeză lași rădăcinile viciilor și dădă. Totuși împreună așeză înălțându-se înălțându-se de dădă. Lumina din așeză

Îndepărtat sfredelneau buma cu niște scintile surd. Stolele, cu niște grăunțe de candel vinturate, ardau și clipeau pe cerul de castroie. Un vânt uscat sfredea pulbera de albastru albastru cu făina, făcând-o să sfoare ca un puiet în gura clăcăii a ochilor de apă, care sfredea apor, negru și fierov, așteptând parul alte victime. Parteați Prokofievici înțelase că strigătele sale sânt prostesti și că n-au nici un rost. Se uită de jur împrejur, și abia atunci își dădu seama unde îl vîrta oceanul cel rîu al beșei, tremurînd din tot trupul de năuc, miniat pe vi și pe răpăsurile înțeleptare. Mai plătia încă bîcni în vînt, cîrnea din clipa cînd sfredia din surd. Înjurînd de toate mamele, începu să se croiescă cu el peste apă, dar nu simțea nici o durere, cîci coșorul era gros. Iar să se desbrace ca să-și tragă o bîltăie mai bună, ar fi fost cu totul camaghiou. Își strănă deci un smoc de păr din barbă și, după ce ascoti în glod costul camărliturilor înghețite de apă, al beșei, al surdului și al hamarilor, sculă cu barbare și se apropie și mai mult de ochiul de apă.

— Nebună de clipărit ! scriși el cu voce tremurătoare, blestîmînd apa înecată. Tîrî ! Te-ai înecat și erai să mă îneci și pe mine ! Unde dracu te-a băgat necunoscutul ? Au să te-nchame dracii, și au să cure cu tine tot ce le-o da prin cap, dar n-au să albe ca ce să te mine ! Na-vă, lupi și bîcni ! Și cu un gest disperat, aruncă în mijlocul ochiului de apă bîcni cu candel de via.

Cu un pleoștit surd, bîcni se infipse în apă și dispru în albedine.

18

După ce trupule lui Kaledin bîrmeră simțitor unitățile revoluționare de cînd, Comitetul revoluționar din Tîrștal Domai, nevoi să se refugieze la Mîlșova, trimise o declarație adresată conducătorului operațiunilor militare împotriva lui Kaledin și a Radei contrarevoluționare ucrainene, cu următorul conținut :

„Machov, 19 ianuarie 1912.

De la Taganok, nr. 449, ora 14,30.

Comitetul miilor revoluționare al cazacilor din Ținutul Donului vă rog să transmiteți Comitetului Comandantilor Poporului din Petrograd următoarea rezoluție adoptată de Ținutul Donului :

Discutându-se pe hotărârea congresului combatanților, care a avut loc în răsăritul Kamarskoiia, Comitetul miilor revoluționare al cazacilor a hotărât :

1. Să revocăm peșterea generală de stat a Republicii Sovietice Ruse, Comitetul Enciclu Central al Congresului Sovietelor de deputați ai cazacilor, țăranilor, soldaților și muncitorilor și Comitetul Comandantilor Poporului, deasemenea de al.

2. Să creștem organele de guvernare locală ai Ținutului Donului, sub forma Congresului Sovietelor de deputați ai cazacilor, țăranilor și muncitorilor.

Notă. Cuantitatea aprind în Ținutul Donului armament și în rezerva lui de Congresul deputaților Ținutului.

În urma acestei declarații, două batalioane detașamente ale Gărilor Roșii în ajutorul trupelor Comitetului revoluționar — și, cu ajutorul lor, detașamentul lui Comandantul nostru adoptat, la dăruirea rezoluției. Împotriva trecut în mișcarea Comitetului revoluționar După ocuparea țărilor Zverev și Likala, detașamentele Gărilor Roșii de sub comanda lui Sablin și Petrov, intrate cu trupele de cazaci ale Comitetului revoluționar, la desfășurarea ofensivă și împlinirea adunării spre Novonikolaevsk.

La Scaud drept, în sectorul Taganok, Sivera, care aderase la Kalkarevka o înfrângere din partea detașamentului de voluntari al colonelului Karpov, se opri numai la Anvostavka, pierzând un tun, 24 de mitraliere și un autocamion blindat. Dar totuși în ziua înfrângerii și a retragerii lui Sivera, o răscăltă învinsă în „Unitatea Balilor” din Taganok. Muncitorii grădărit prin lupii pe huncherii aliați din corp. Sivera se retrăsese, trecu la ofensivă, și înfrângeră-o, împins voluntarii pînă la Taganok.

Compania întinerilor se închina la chip vădit de partea trupelor sovietice. Ele învățau din trei părți Armata de voluntari și războiurile detașamentelor războie ale lui Kaledin. La 28 ianuarie, Kornilov îi trimise lui Kaledin o telegramă prin care-l făcea cunoscut că Armata de voluntari părăsește Rostovul și se îndreaptă spre Kaban.

La 29 ianuarie, oraș nouă dominată, o constituire extraordinară a membrilor guvernului din Tinețul Donului fu convocată la palatul marșal stăruin. Kaledin sosi de la locuința sa în urma întiner. Se aprinse grăul la masă și țineu cărțile spre el. Unzeta obrajilor erau livide de înecare, ochii erau viștici sub ochii albi apăsători și înecători, ca și cum sufletul morții i-ar fi adins și i-ar fi înghețat fața albăstră. Cui învet telegrama lui Kornilov, rapoartele informative ale comandantilor de unități care mai răstărua președinții Gărilor Roșii la nord de Novocossinsk. Notând cu îngrijire termenul de telegramă cu palma lui lată și albă, fără să-și ridice pleoapa ufată și curățată, ruti vord :

— Armata de voluntari pleacă. Pentru apărarea țării-ului și Novocossinskului n-au rămas decât o unită pătrunsă și pupta de baloasta.

Un tic nervos îi trăsese pleoapa ochului stâng, și buzele strănse se arăpau ; înălțându-și glasul, continuă :

— Situația noastră este disperată. Populația nu numai că nu se mișcă, dar are și o atitudine dușmănoasă față de noi. N-avem forțe, și rezistența este anărmă. Nu vom putea da pielea și viștăre de singe fără rost. Propun guvernului să-și declină îndatoririle și să cedine puterea în mâinile altora. Eu personal îmi declin îndatoririle de stăruin al Oaștel .

Privind afară pe fereastra largă, Mitrofan Bogomolî își petru, ochelari și apune, fără să se întoarcă :

— Și eu îmi declin îndatoririle.

— Sincerește, tot guvernul își declină îndatoririle. Întrubarea e acum : cui să cedim puterea ?

— Damai neapenești, răspunde voce Kaledin.

— Trebuie a-o îndepărtăm după toate formele, obiectiv nehotărât Kurev, membru în guvern.

Totți plăsarăi o clipă de stăruie tolușă și prin. Lumea
măi a diadnății pomorite de lauzare se strecură prin
pomorite strecură. Crapă lăvălat în crapi și pomorite
tăieșă apăli. Urechile nu mai prindea bățile pulberii
obănoit al vieții din ora. Căsnada, totuși lăptar care
se dădea undeva, lângă gara Săliu, amănăț răcșare și
altce deasupra crășului ca o acuminăre surdă și asurză.

Afară crăciunescu clarie, trecând în dor ; din troade
depotului albe, se retezau desupra ca și cum ar fi arzi
un foc. Răpaca blănișe a curții se aplecase peste piatră
catedralei. Din cliv la cliv, o strălucire un trecător sau o
sare de cliv. Mădă în urzici dinuile veni ale blănișor

Înspădădișurile apăsătoare și rece, Bogarvski propune
să se reducărească aceluia pe care puterea să fie transmisă
Dumnei căsătoriei.

— Ar trebui să ne instruiască împreună cu ei, să îi învețe să se comporte.

[illegible]

- *Don't read books, only use the radio.*

Revenind la parolă de răpitor, lucrul învocat de grupul acesta, membrii grupului trecuți la discutarea acestei probleme : transmiterea puterii și cine ar trebui să se intrusească pentru aceasta. Kalella thora și băieții însoț și căsătorii sora cu unghiiile bombate. Ochii ei tulburi de sub apăsătoare masă în jos avea tălmăcit, năst. Obsesia comunistă, deșugată și amărăciunea priboagii și iluzia pălăriei moșii și așez.

Un membru al guvernului vorbea mult și plătitor, scutitându-l pe un altul. Kaleidos îl întrebă, cu înălțată voce:

— Doamnelor, vorbiți mai scurt ! Timpul nu așteaptă
Știi că din cauza pălăvăriei a pierit Rusia. Acum, e
suspendare de o jumătate de oră. Dăcuți... și trebuie să
mergeti și mai repede !

Intre la localitate sa. Aghajari in grupuri mici, membrii guvernului vorbesc singuri intre ei. Cei mai multi au plecat din generalul Kaledin acasa cu rana. Bogavinski, de langa Ierusalim, spune: «Faptul ca am fost costati sa scapam la scurta distanta este o mare suferinta pentru noi».

— Pentru un caz cu Alexei Maximovici, singura soluție este absențența.

Dogaevski tremă și pornește cu pași repezi spre faclăperlele lui Kaleidin. Se încurcă peste praf, însoțit de marea stămân.

Ședinta fu hotărâtă pentru cele patru după amiazi, împreună cu membrii Dumei orașenești, pentru a li se transmite puterea și actul oficial respectiv. Kaleidin se arătă, celălalt se ridică după el. Luându-și rămas bun de la unul din membrii mai în vîrstă ai guvernului, Kaleidin îl urmează cu privirea pe Ianov, care discuta ceva în poartă cu Karov.

— După ce s-a vorbit ? întrebă el.

Puțin încurcat, Ianov veni mai aproape.

— Membrii guvernului — partea civilă — vor bani de drum.

Kaleidin făcu o schimbătură și aruncă rădăci și aspru :

— N-am bani... Și-apoi, m-am săturat !..

Adunarea a început să se împrăștie. Dogaevski, care susținea amănunțit convorbirea, îl chemă pe Ianov la o parte :

— Mergem la mine. Spune-i lui Svetozarov să aștepte în vestibul.

Într-o cameră a lui Kaleidin, care mergea cu pași repezi, cu fața surdă. Adăucindu-l pe Ianov în camera sa, Dogaevski îl învîrte în jurul de băncuțe.

— Aici doi paleprozei mîi. Dă-le floa !

Svetozarov, care-l aștepta pe Ianov în vestibul, primul baric, înălțat și, după ce-și luă rămas bun, se îndreptă spre țesut. În timp ce-și lua marșul din mijlocul portarului, Ianov stău aglomerat pe scară și se uita îndărăt. Aghiotantul lui Kaleidin, Moldavski, cobora scara, strălucind treptele.

— Un medic ! Mai repede !

Aruncându-și marșul, Ianov se repezi spre el. Aghiotantul de serviciu și curierul îngrijorată în vestibul îl înconjură pe Moldavski, care ajunsesse jos.

— Ce s-a întâmplat ? strigă Ianov, palid la față.

— Alături Maximovici s-a împușcat ! Moldavski izbucni în hohote de plin, prăstindu-se cu pieptul pe balustrada acelu.

Dogaevski veni în fugă, buzele îi tremurau înfrigurate, în timp ce bătea :

Toți se repeziseră grămadă una, care de cine mai repede. Pașii lor răsunau tropăind. Bogarvski răsună răgușit, trăgând aerul cu gura căscată. Fu primul care deschise cu voiet ușa, străluindu în fugă sprețul și alungi în cabinet. Ușa se deschise din cabinet într-o odăină de alături era larg deschisă. O apă de fura amiral, cu miresă de pulbere aer, se strecură de acolo, plătind în vântul.

— Of ! Of ! A-a-a-ha-ha ! Aia-o-qa ! Iubitoale ! se auzi vocea sepei lui Kaledin, frântă și îngroșată de schimbăre.

Replănuși gulerul cămăși, ea într-un apăsă de euforie, Bogarvski se repezi într-acolo. Capul înghițit, cu mîna încheiată pe înălțul auzii, rădăna Karer. Umplăși de sub marfă ! se apăsău și se desprăseu într-o mișcare convulsivă, tot trupul îi trebură cîr și secădat. La unul întorșier de pîna și al țipetelor ca de fărî, Bogarvski fu mai-mai să-și plîdă cu desăvîrșire cuspătul.

Între pe apă, cu stînga împreunată pe piept, Kaledin stăea pe patul de câmpare. Capul îi era ușor întors spre porți ; lașă de perniță albe arunca o umbră peste fruntea albăstruie și umedă, pe obrazul lipit de ea. Ochii erau întredeschiași ca într-o doborîre a somnului ; colțurile gării aspre, dăruite într-o încheptare de euforie. Căscă în gura, soța se întorșea la pernoarele lui. Vocea ei strănă, sălbăticită, era neapăsă de stridentă. În patul Căscă stăea pe pat ; pe lîngă el, o mică gură de un roșu-închis se strănă vîot și repede de pe cîmăș.

Lîngă pat se afla un scaun, pe care era așezat cu înșirire vestrală, iar pe neptoră stăea un coș-brîșpăr.

Clătîndu-se, Bogarvski căea în genunchi și-și lipi urechea de pieptul cald și moale al amuzicului. Mîna a sălăure de bărbat, lute ca apă. Inima lui Kaledin nu mai bătea. Toată tîmpă lui Bogarvski se concentră parîr în auz ; trînga cu urechea, cu o răspuns înordare, dar nu auzea decît dictarul mîrunt al coșului-brîșpăr de pe mîșuș, vocea răgușită și înecată de lacrimi a vîdverii stă-măului și cîrcăntul stătru, apăsător și secer, al cîrălor de afară.

Îndată se deschise din nou ochii pentru prima oară, Buncuk sări pupilele negre ale Annei, scăpând de la crinulele buzelor.

Yrema de trei săptămâni rămăsese în necunoscut delir, călătorise trei săptămâni într-o altă lume, treasă și fantastică. Conștiința i se întorcea în seara de 24 decembrie. Privea îndelung la Anna, cu ochii atorzi și închi încoșpeși, încercând să-și relecte în amănunt tot ce era legat de ea, dar cu închi deodată în parte — memoria greoaie și înădărmă mai târziu multă, undeva, în amănunt.

— De-ai apă... lui anul Buncuk propria voce, cu dintr-o depărtare, și dintr-o închi închi la anul.

Anna se aplecă repede; tot chipul ei era lăsat de un surâs ferice.

— Bea din mine mea ! din, din la o parte mine alădă-ncegi a lui Buncuk, închi spre cară.

Înghiți, trezindu-se de sforțarea cu care își ridicase capul, și se lăsa închi pe parte. Privea îndelung într-o parte, voia să spună ceva, dar alădă-ncegi îl lăsa, și alădă.

Și lăsa, ca și prima oară, trezindu-se, sări real închi ochii îngrijorați ai Annei alădă-ncegi asupra lui, apoi lăsa portavele a lăsa și an era lăsa pe lăsa alădă-ncegi de alădă-ncegi nepoarte.

— Anna, vino la mine !

Ea se apropie, îi lăsa mine. El răspunde cu o alădă-ncegi strângere.

— Cum te simți ?

— Lăsa lui e strângă, capul strâng, plăcurele de alădă-ncegi, și pară să avea două sute de ani, spune ei, promădă lăsa curăat cu îngrijire. Am tăla ?

— Tăla.

Ochi odată cu privire și lăsa cu voce alădă-ncegi :

— Unde ?

Ea lăsa lăsa lăsa și alădă :

— Stăla în Tăla.

— Și tu... cum ?

— Am rămas singur cu tine, îi explică Anna și alădă-ncegi gribi, ca și cum e-ar îi justificat sau ar îi alădă-ncegi alădă-ncegi un gând lăsa nepoarte de ei : Nu se putea să te

Mașin la numărul străzii. Abramson și tavanșii din biroul de partid m-au rugat să am grijă de tine. Și uite, a trebuit să fac pe sora de caritate...

El îi mulțumiri cu o privire și cu o slabă mișcare a mâinii.

— Și Kravtșov ?

— A plecat, prin Verona, la Loganik.

— Gierockman ?

— Alina... veni... a murit de tifos.

— O !

Tacută o clipă, parcă în memoria celui decedat.

— Am fost îngrijorată pentru viața ta. Era un caz foarte grav, aproape înecut.

— Și Bagevici ?

— Am plâns urmas tuturor. Unul au plecat la Kamenskaja. Dar ascultă, nu crezi că n-ar trebui să vorbim ? Și încă ceva : nu vei lipsi ?

Banciak clătină din cap și, punându-și cu greu limba în gură, continuă să-o întrebe :

— Dar Abramson ?

— A plecat la Torino, acum o săptămână...

El făcu o mișcare strâmbă ; capul i se înclină ; singurele îi lăsa dureros în ochi. Deschise pleoapele, simțind pe frunte o atingere răcoroasă de apă. El chinat, un gând : Dăseși încă căsătorie, și atunci cine îndeplinea partea mardană a îngrășinilor ? Care tot ea ? O repetă apoi și celorlalte sora și întrebă :

— Tu ai ai îngrijit singură ?

— Da, singură.

Se întoarse spre pereți, apăsând :

— Să le fie răcoare. Tăvăloși !... Să treacă pe acasă ta și acasă mea...

Complicațiile între în timpul tifosului lăsară urme asupra surselor : Banciuk nu prea avea bine. Medicii trimis de comitetul orăzesc de partid din Tarșin îi spusese Annei că tratamentul nu va putea începe decât după ce bolnavul își va reveni pe deplin. Banciuk se întrebă înecut ; avea o poftă de mâncare asurză, dar Anna îi plasa cu severitate la regim, ceea ce dădea loc la curcaciune dintr-o dată.

— Mai că-mi lipse ! o ruga Banciuk.

— Nu se mai poate.

— Te rog, dă-mă ! Pentru că de glori să mă ucid prin faama.

— Iiia, și-i și tu că mai mult decât atât nu se poate !

El tăcea încreșnat, se întorcea la perete, căia și cu mai roșea nici o vorbă. Căința de milă, se rezista. Pentru că era clipă, încruntat — și, din pricina încruntării, cu mâinile și mai jalnică încă — se întorcea și o ruga pe un ton de implorare :

— Dă-mă puțină să-mă dai ceva vorbă curată ? Amă dragă, te rog ! Fă-mă hătrui ! Ce rău poate să-mă faci ? Gogorile doborâtoare !

Levindu-se de așchia „nu” răspuns, uncoi o jignea cu alta o vorbă asupă :

— Cine și-a dat doagă să-și bați joc de mine ? ! Amă să chere gura și am să-ți cer ei ! Ești o femeie nesuferită și fără inimă ! Ești, încep să te urăsc..

— Iată cea mai frumoasă răspunsă pentru tot ce am suportat fiind că o dădăci pe Engă tine ! Inimă și Anna, neputând să se mai stăpânească.

— Nu te-am rugat eu să râzi cu mine ! E o rușine să mă-o reproșezi. Profiți de avantajul nemerilor slăbicioși. Bine, bine ! să nu-mi mai dai nimic.. Lasă-mă să crâp.. Mare pagubă !

Buzile Annei tremurau ; dar, încetînd să se stăpânească, nu spunea nimic și, din milă, le suporta toate cu răbdare.

O dată încă, după o scurtă dezechilibrare de aprindere, când Anna refuză să-i mai dea ceva gogoși, Buncuk se întoarce la perete, și ea, cu inima ardeată, sări lacrimi lăcîndu-i în ochi.

— Dar ești un adevărat copil ! exclamă dintr-odată, fugă la buclărire, de unde adese o lăsură plină cu gogoși. Mălîncă, Elapa, rălăncă, scumpule ! Hai, nu te mai supăra ! Uite, asta este mai bine prăjită ! spune ea, pe când mințile ei tremurătoare îi împingeau gogoșele la mină.

Căință de remășteri, Buncuk încercă să se împotrivirească, dar poarta era mai tare decât el ; stăgîndu-și lacrimile se apăsă în capul ouălor și apăsă gogoșele. Un simț vișeros îi lăcina fața supă, neputință de hătră curată, deasă și creșcă ; curîndu-și lacrimile din ochi, măturatul :

— Adăvărat că atât mai rău decât un copil ! Vezi, era
altă pe ce ai pîng...

Ea îi pîrîi gînd chibzît de mînjire, pieptul scosîndu-
şi dintr-o dată, care se lăsa prin deschizătura gulerului dă-
chizat, înfîşîndu-şi în casacă : bulburăa de o dragoste şi o
mîie adîncă, neamănîtă pînă atunci, îi alinau pentru in-
ta oare, simpla şi dulce, pe fruntea uşorată şi galbenă.

Abia după două săptămîni, Buncuak fu în stare să se
mişte prin odăile fîrî a, uitor Pîcoarele, cîmpul de vacan-
te, se îndoaie : învîrta din nou şi umbre.

— Uite, Anna, merg ' striga el, încercînd să meargă
liber şi repede, dar picioarele lui- purtau greutatea trup-
ului şi potoleala îi fugau de sub paşi.

Sînt să se aprîie de cel dintîi lucru întîlnit în cale,
Buncuak simţea liberat, ca un unchiu, pînă de pe
cîră, îl pînă se întîndea şi se abîrcea : învîrta într-un ră-
bîrîre, scrişîre, şi nepăsătoare, după care cîră din nou
pe pat, alint de opărele şi de lăbete.

Locuitorii lor se alia în apropiere de casă. Pe în-
reţînă se alia învîrta a, hă a Voigă învîrta, un
pînăre lung şi cîră de pădure şi, dincolo de ea, învîrta
mai şi vîrîre ale îndepărtărilor cîră. Anna stătea în-
dălung la grădă, gîndindu-se la viaţa ei cîră, la învîr-
tăre brăzată ce se petrecea cu ea. Încă lui Buncuak era
dăru să- i lege într-un chip strădu.

La început, cînd ajunsesă cu el la Tărtiş, după un drum
lung şi chinat, îi fusese greu şi amar pînă la lărmă.
Pentru prima oară era sără şi vădă sără de aproape şi de
împede partea acasă a vîrărilor cu un oare drag. Cu dinţi
înclăpăşi şi abîrta rufă, îi pînăre capul învîrta, ac-
cîndu- i pînăre din pînă, îi învîrta trupul greu cu pia-
te şi, învîrta de deagă, îi pînă pe acasă trupul şi
şi sără de lărmă, învîrta sub care abia pînăre învîrta
unei vîră ce- i era sără de acasă. Toată învîrta ei se re-
vîrta cu învîrta, se învîrta, dar nici o pînăre din
altă re- i pînă trupul învîrta, adînc şi ager. Un poron
înclăpărele a acasă alint, Anna învîrta sără învîrta
dură şi acasărele. Încă, în cele din urmă, învîrta
compătărele avea lor în învîrta ei şi, alint de ea, învîrta
înclăpărele învîrta adînc şi dragostea.

Între-o zi, Bunchuk întrebă :

— Sînt scribani în cetate ăstă, după tot ce a fost... Nu-i apă ?

— A fost o încremure.

— Ce fel de încremure ? A capacității de rezistență ?

— Nu, a sentimentului.

Bunchuk se întoarse și mult timp nu îndrăzi să-și atingă pleoacă tremurând bucuriei.

Nu mai revenise la acest subiect. Toate vorbele ar fi fost luate de rost și de viață.

Pe la mijlocul lui ianuarie, plecase din Țarîța la Voronej.

II

La 15 ianuarie, seara, Bunchuk și Anna s-au dus la Voronej. Petrecuseră acolo două zile și porniseră la Millerovo, aici în ziua plecării venise șeful atîi Comitetul revoluționar al Donului, cu și trupele credincioase se instalaseră acolo, fiind nevoie să evacuase Kamenskaja sub protecția soldaților lui Kaledin.

Cuora Millerovo era însoțită de mama Bunchuk și de o altă doamnă și plecă cu primul tren la Chaberskaja. A doua zi, la în primăvara grupe de mîntuitori, iar în dimineața zilei următoare lui parse la lupta împotriva detașamentului lui Cernojov.

După ce Cernojov fusese înfrînt, pe neașteptate izbucniră să se despartă Anna vezi în fugă de la statul-major, înarmată și totuși înfrîntă.

— Știi că Abramson este aici ? Dorește mult să te vadă. Încă o nouădată : eu plec astăzi.

— Unde ? se miră Bunchuk.

Abramson cu mine și cu mulți tovarăși mergem la Logansk, pentru muncă de agitație.

— Părăsesc detașamentul ? Întrebă Bunchuk cu o speră stăpînită în glas.

Ea rîse, strîngîndu-se de ei cu fața înfrigurată.

— Mîntuitoria ! Ești nedrept fiindcă părăsești detașamentul, ori fiindcă te las pe tine ? Dar asta va trece. Sînt

spune că voi fi de mai mult folos acelu, decât pe fruga tine. Poate că agitația este mai mult specialitatea mea decât mi-tădura... spune, clipind strengărește din ochi... fie și învâ-țat să conducerea unui comandant arit de prietru; cum este Bursak.

Carind veni și Abramoș. Era tot afit de viol, de acit, de nepotolit, cu aceeași pată albi în părul negru ca pata carindului. Era cuprins de o sinceră bucurie, vădindu-l pe Bursak.

— Ei, te-ai ridicat pe picioare? Fo-carte bine! pe Anea l-ai luat. Și flicu cu ochiul, într-un semn de in-dulgență aluziv. Cred că n-ai să te împotrivești? Nu-l are? Da, da... fo-carte bine. Îți pun asemenea încreabă fiindcă cred că v-ai împietrit mult la Țariga.

— Nu pot ascunde că-mi pare rău să mă despart de ea, răspune Bursak, cu un stărbet încreștat și albit.

— Îți pare rău? Chiar și asta-i mult! Aaaa, Aaaa?

Începu să umble prin odaie, ridică din mers un volanșag de Gurin-Mihailovici, clănt de pe cuțit, apoi se scutură și-și luă rîmna bun.

— Tii, Aaaa?

— Du-te! Via îndată! răspunde ea de după paravan.

După ce-și acrobă rufeie, își Anea blana verde scî-đășească, cu burmurale upor umflate deasupra pleptului, îndată cu o euză, și aceeași fustă neagră, petecită pe alocuri, dar foarte curată. Părul ei greu, proaspăt șutat, era pufoș și lăsa alături din nodul în care fusese legat. Își pune mantoa și, strîngîndu-și centura, întrebă pe Bursak cu o voce puerilă, regășitoare, fără victorie, de odinioară:

— Tei lua parte la stăru de astăzi?

— Firește! Doar n-am să stau cu brațele încrucișate.

— Te rog... ascultă, fi prudent! Ai n-o faci pentru mine?... Da?... Am să-ți mai las o perachie de dorapă de lină. Să nu curvezi să rîcești, ca să ai să te ui la picioare. Îți voi scrie la la Logansk...

Ochiul ei își plimbă cu cășoara; luadu-și rîmna bun, mînturii:

— Îmi vine foarte greu să plec de lângă tine ! La început, când Almazan mi-a propus să mă duc la Laganski, m-am aplecat, dar acum simt că lângă tine va fi partea mea. E o dovadă în plus că acum trebuie să te leped de sentimente, căci ele te încetășeau. Oricum ar fi, rămâi cu bine !

Se despărți de el, reținută și rece, dar Durschak îi înfășură perfectă apa cum trebuie : ea se întoarce să nu-și piardă neînțelesul hotărârii.

Într-o o petrecere. Anna porci fără grabă, cântărilor din umbră, fără să se întoarcă. Ar fi vrut s-o strige, dar observase la despărțire o scripă pe care ține și umedă în privirea ei tălășită, puțin plină. Ascultând totuși de îndemnul inimii, îi strigă cu o voce plină de prefăcătoare :

— Sper să ne revădem la Rostov. Mergi sănătoasă, Anna !

Se întoarce capul, și-și grăbi pașii.

După plecarea ei, Durschak își simți singurătatea epuizantă a curșării. Se înapoie din stradă în casă, dar înăuntru simțea că are afară. Fiecare obiect din odăile îi amintea prezența ei, fiecare lucru îi părea mironos : băutura uitată de ea, o cutieră, o cană de alamă — tot ce fusese alina de grijă ei.

Durschak petrece restul zilei scriind prin stenografie și înregistrând o neînțeleasă necunoscută până atunci, ca și cum : s-ar fi simțit că, iar el nu era încă în stare să se desprindă cu simțirea lipsă a unei părți tăiate din trup. Pierdut, se uita la chipurile celor din Garda Roșie și ale cavalerilor, înregistrând să-l recunoască pe unul și văzând că alții îl recunoșeau la rîsul lor.

Într-un loc, îi opri un omac cu care făcuse războiul împotriva. Acesta îi alina să vină la el acasă și-l poartă și la parte la jocul de cărți. Membrii Oficiului Roșii din detașamentul lui Petrev și marinarii lui Mokroua, alina simț, pedeau la o masă, jucând tabietă. Înălțându-l într-un nor de fum, băneau gălăgios cărțile, băteau hantă de mîna spărită sub Kormak, băteau de aer și strigau hărmăle. Durschak simțea nevoia de aer curat și se strecură afară.

Stă furtiv pentru el, poate un case real ordinar al porocului la afară.

În urma morții lui Kaledin, stăpînă Novocerkasskului încredințată puterea generalului Naumov stăpînitor al de campanie al Oanei Donului. La 28 ianuarie, în ziua, mare atenuare de către delegații adunați la Stat. La secol Statul venind numai o parte refuzată de delegați, mai ales, reprezentanții stăpînitor de pe canal de Jos al Donului, din pînă-torile de la estul Statului era venit Mir Așchîndu-și apărînd Statului, Naumov decretă mobilizarea, cașcilor în vîrstă între 17—35 de ani, dar contact nu se putea gata să pînă mina pe arme, cu toate amenințările și cu toate delegațiile trimise pentru a execută mobilizarea.

În ziua cînd începea lucrările Statului Mîc, Regimentul 6 de nașet de Don al generalului Kravtșenko, se mișcă de pe frontul românesc la Novocerkassk, sub comanda lui Tașin, un voluntar al armatei. Regimentul mobilizase drumul de la Ekaterinodar la Novocerkassk după rugămintea bolșevicilor. Fusesse grup învins la Pervomai, Mojevsk, Matveev-Kurgan și în alte locuri, dar ajunsese totuși cu efectivul aproape întreg și cu toți ofițerii.

În se fibră o primă alarmă. După un îndrumat sfatului în plată catedralii, Naumov le mulțumesc cașcilor pentru că își păstraseră disciplina, ordinea era mai riguroasă, și se mișcaseră cu armele să apere Tîrutul Donului.

Curînd după aceasta, regimentul fu trimis pe front, spre gara Sula, iar după două zile morî la Novocerkassk și alii cele, sub influența agitației bolșevice, regimentul își părăsise pozițiile de luptă și refuzase să apere Tîrutul Donului.

Activitatea Statului decurgea într-o atmosferă de incertitudine. Totuși prezența, înfrîngerea inevitabilă la lupta împotriva bolșevicilor. În timpul pînă-lupilor, Naumov, secol general pînă de energie, venea în Siberia, unde cu capul proptit în mîni, scoarțindu-și fruntea cu palma, se gîndea gîndurile marce la cere chinurilor.

Cele din urmă săptămîni se nîmădă, amănunțit de partilor puterii. Cașcilor se și venise dinopre Tîrutul, după unele zvonuri, de la Tîrfula venea spre Rostov comandanții bolșevici de acolo, horanți Avtonomov.

Detachamentul elpitanului Gerasov intră în Rostov. Era urmat de trupele lui Samara și hărțuit de la spate de escadri din stanca Orlonovskaja, care trăgeau asupra lui. Nu mai rămăsese decât a îngusta Sapa Liberă, și Kornikov — dîndu-și seama că e periculos să rămîni în Rostov — aruncă în aceeași zi retragerii în direcția stanței Orlonovskaja.

Toată masa muncitorilor de la Temernik au rămas în oraș, aproape gîră și a petrușilor de ofițeri. Înainte de plecarea sa, a coborât compoziția de trupe în din Rostov. Se înșirau peisajul Dun, asemenea unui bălău gras și negru și se țîr, serpentin, spre Alsat. Companiile cu stindardul rășchii mergeau anevoie prin albedo zăpezii și solă. În colo, se aflau marșale de lăcomi cu burzi de metal alb, petrușele verzi ale elpiterilor de la lăcomi real, iar petrușele marșalele scîlășilor și elpiterilor. Petrușele erau conduse de colonel și de elpiteri în front plaseau lăcomia și elpiteri, de la gradul de sublocotenent și pînă la colonel. Refugiul mergeau la arma născătorilor elpiteri ale colonelilor — canoni în vîrstă, vînători, cu petrușele de orăș și cu gîlci. Femeile feteleau în jurul elpiterilor, răsărindându-se în albedo albură, călărinduse pe lăcomia lăcomi.

Escadri Evgheni Lăcomiul mergea cu una din companiile Regimentului „Kornikov”, ardeu elpiteri de e pe elpiterul Starobelski, un elpiter de canonic spăciut, pe lăcomia Donșev de la Regimentul de grenadier „Samara” din Tanagoria, și pe lăcomia colonelului Lăcomi, elpiter hărțuit și elpiter, gîră, cu burza roșie și cu blana unui vîlpoi, înșirul de fire albe.

Amurgul se îngroșa. Era ger. Un vînt albură și urșit mîla dinșur gîră Donșev. Cu pînă elpiterul, lăcomi și plandă caldă, lăcomiul feteleau albedo elpiterul de pînă și se afla albură la elpiterul născătorilor care ajungău dintr-o companie. Alături de elpiter, trece elpiterul Nejenjev, comandantul Regimentului „Kornikov”, și elpiterul Kutepov — fostul comandant al Regimentului de gîră „Probojarski”, cu marșale desfășurată și cu sapa dină pe canonic paternă.

— Donșevul comandant! strigă lăcomia-colonelul Lăcomi către Nejenjev, apăsă elpiterul arma cu mîna mîlă.

Kușegov își trăsese fața lui cu fruntea de țear, cu ochii negri larg așezați și cu bărbeta neagră tăiată în pătrat ; auzul strigătelor. Nejențev privea peste umărul lui . — Dați ordile celor de la compania lui să dea drumul la pos ! Altfel putem țigheța cu toții. Ne-am udat picioarele ; se poate o avarie din cadimă de mear ?

— E o porcărie ! Tuă Starevski, era gălăgos și violent.

Fără să răspundă, Nejențev trece înainte. Darea o dăruie aprinsă cu Kușegov. Poate dăruie clipe, trăsură lui Alexeev îl deștepă. Văzând că, mîna cuibășind, corbii și cu noala legată, însoțind în toate părțile alipădă de sub apă. Poza din pricina vîntului, Alexeev, cu mîințele albe ridicate în sus și cu aprinderea stufosă în apă de albe, își îndreaptă gura plină la urechi și pedale pînă, rumenindu-se de spatele trăsuri. Cu mîna atîngă la vîntul gulerului, frîndu-și fața de frig. Cu simbet pe buze, ofițer petrecut cu printrile chipul răsărit tuturor.

Pe alocuri, în drumul răscolii de nevătărea pînă, trăsură gălăvesc clipea sub alipădă. Era gura de înaintea, alipădă alăunou, apa pătrundea în clipe. Pășind, Liabîșki tragea cu urechea la o convorbire din fața sa. Un ofițer amănunțit, cu scurta înălțată și cu o călăie alipădă de clipe, apăsă cu voce de bariton :

— Ai văzut, locotenente ? Prăpădiuța Dumei de Stat, Rodasenko, om bătrîn și merge pe jos

— Rușii își ară Gîlgota...

Tagind alipădă și scripind Segma, clărea înouă să înaintea :

— Da, Gîlgota... Descrierea este că, în loc de un drum pînă, avem alipădă înouă și, pe desăpura, un frig de te la dracu.

— Detinții, cine stă unde facem popos de noaptea ?

— La Ekaterinobor.

— Am mai făcut o dată un serial de mear, eram la Pruta...

— Cum o să se întîmple Kubanul ? Ce ală ?... Desigur că acolo va fi altceva.

— Ai văzut ? Îl întreabă pe Liabîșki locotenentul Gokovskov.

Scufunda-și mâinile groasele, lași a țigări, mușurai, își așază nara în degete, soldățește, și le ține de poala mantalei.

— Iureș mare democratic, locotenente ? Sîmbi cu înșelii locotenent-colonelul Lovicov.

— La iureș sîmb să vrei. Dar dumneavoastră... aa, poate, aveți vreo dușină de batiste ?

Lovicov nu-i răspunde. Țurțurii verzi îi sfîrșesc de mîștile roșii, ca din cîrumbi. Sîmbia din cîd în cîd din naa, stîmbindu-se de frigul care pîrîndea prin mantoa subțire.

„Iată-o, floarea Rusiei !”, gîndi Liștrîșki, plin de durerea compătimirii, privind rîndurile și capul colonelului care șpezea de-a lungul drumului.

Mai mulți călăreți trecură în galop : primire și se afla Kornilov, călare pe un armăsar înalt, de Don. Coșecul său scurt, de un verde-deșchis, cu bumerang oblon, lateral, și căldura lui albă se mai călîrî timp îndelungat, plătind peste capetele colonelului. Batalioanele de călări îi petrecu în urzărime și pîrîndele urale.

— Toate acestea a-ar fi sîmb, dar ce te faci cu familia ? scuse Lovicov un suspin bătrînesc și se uită în ochii lui Liștrîșki, ca și cum i-ar fi cerut compătimirea. Familia mî-a rîmas la Groiznak. Am nevastă și o fată... De cînd a înșelii șaptezecinci ani. Ce cîd, macie ?

— Da-a-a !

— Și dumneata ești singur ? Din Novocerkassk ?

— Nu. Sîmb din districtul Donețului. Și mî-a rîmas tata acolo.

— Nu știu ce-l va cîd, nici ce-er îi sîmb în lipsa mea, urmă Lovicov.

Starobelaki îi tîle vorbe, cu o voce plină de iritare :

— Top și-ai înșelii familia. Nu înșelîng de ce vî tot vîlotați, domnule colonel ? Ce cîrumbi cîdăți ? Nici a-er înșelî din Foster, și...

— Starobelaki ! Piotr Petrovici ! Ai fost în lagia de la Taganrog ? Sîmb cîrumbi din apate, cu două cîrumbi mai în urmă.

Starobelaki îi întorcea de-a rîndul și ochii un sîmbet măhorit.

— A-a... Vladimir Gheorghidzevič?... Cu soartă te-a adus în platonul nostru? Te-ai mutat? Cu cine nu te-ai întâlnit? Ah, da, frate. Într-ebi de Taganrog? Da, am fost, dar de ce într-ebi? Da, exact... A călărit în luptă.

Ascutind însă dăruitoarele stărueli dăruite lor, Listrițchi își amintea amănunțit plăcerea din lagătoare, bălănele, Anania. Trăstărea care ținea deosebită în inimă sa îl înălțase. Fără nimeni un elan, își mișca picioarele, privea țevile armelor dinaintea, cu bălănele care se călărau, privea capetele cu șepci, albul și glugă, legându-se în ritmul marșului, și-și dădea:

„O aserenea înălțătoare de ură și de minie fără margine pe care o poartă o are acuma fiecare din acești copii miți de oameni călărași. Ne-au aruncat afară din Rusia, țicțoși, și au de gând să ne strângă aici să vedem! Kornilov ne va duce până la Moscova?”

Își aminti în aceeași clipă sosirea lui Kornilov la Moscova și se făcă cu bucurie Prada amintirilor din acea zi.

Undeva în apropiere, mai în spate, probabil la oada companiei, mergea o baterie. Căi sfârșeau, se auzea un singurăt de flare și vântul aducea de acolo mirosul sudorii de cal. Listrițchi stăpînea îndată spre marea canoană, tulburătoare, și întorcea capul: omul călare din fruntea bateriei, un țăr subțirișor, se ținea în el și-l dădea cu un răsunet.

Până la 11 marș, Armata de voluntari fusese concentrată în preajma stației Olghinskaya. Kornilov ordonă marșul piciorii, așteptând pe stămănil de companie al Căpitan Donat, generalul Popov, care pornise din Novorossisk în stăpînele de direcție de Don, cu detașamentul său având circa 1 000 albi cu 3 basai și 40 mitraliere.

În dimineața zilei de 13, Popov sosi călare în Olghinskaya, însoțit de călărețul Sidorin, șeful statului său major, și de mai mulți alții călări care alinau eșecul.

Ajunși în piață, lângă casa ocupată de Kornilov, își opri călă și, prindându-se de obănc, ridică cu greu piciorul dinăpura săli. Fu ajutat de o ortotaxă, care alina în grabă — un țăr canic cu un șaric de păr negru în frunte, cu fața amădă și cu ochii ageri de aghi. Popov îl aruncă dintr-o dată și se îndreptă fără grabă spre cordoș. Încălăreați

la sfatul lor, Sidorin și ofițerii îi urmară. Ordonațiile adăunară pe porțile casei în curte. Pe rând unul, om în vârstă și cu picioarele strâmbe, le pusesă înainte cu grijă, călășit, cel cu moșul negru și care semăna cu un nașt, ieșind să lege cunecșință cu o slujnică a gospod. În trifoi, poartare, o vorbă mai deschisă, căci fata rămasă, cu brațele legate sprețar și cu picioarele goale la galoși mari, sfârși, lipse ritind și lăncedind prin fața lui.

Popov, bărbat împănător și în vârstă, întors în casă, își lepădă în antreu mantia în mână ordonației aprinsă, își sfârși încheșul în cuiul și-și scutură nasul, lăcșung și ngemotoc. Ordonația îi conduse în sală, împreună cu Sidorin, care își scutură părul din mână.

Generalul convocă la conferință erau de față. Kornilov ședea lângă masă, cu cotul întins pe o hartă întinsă, la dreapta sa ședea Alexeev, alb ca albastru, ușor și drept, cu fața proaspătă roșie. Clădind din ochi înțelegători și luți, Denikin discuta ceva cu Romanovici, Lukomski, care semăna instructiv cu Denikin, se pînse agale prin cameră, clădindu-și bărbie. Markov stătea la fereastră și se uita afară la casa ordonației care scribura pe lângă el și schimbau rîsuri cu slujnica.

Noii veniți îi salută pe colțuri și se apropiară de masă. Alexeev puse stăruie întrebări fără însemnătate, cu privire la drum și la evacuarea Novonikolaevskului. Întrii Kutepov, înarțit de câțiva ofițeri combatanți, învătăi de Kornilov la conferință.

Privindu-l dintr-o parte pe Popov, care se așeză cu o siguranță calmă, Kornilov întrebă :

— Spuneți, generale, ce efectiv are detașamentul dumneavoastră ?

— O mie cinci sute de albiți, o baterie, patruzeci de mitraliere cu servanți lor.

— Cunoașteți împrejurările care au alți Armata de voluntari să plece din Rostov. Ieri am avut o consiliere. S-a luat hotărîrea de a merge în Kuban, pe direcția generală Ekaterinodar. În împrejurările căruia acționăm detașamente de voluntari. Vom urma acest itinerar. Kornilov îi trase pe hartă cu capătul nescăpăt al creștului și vorbi mai grăbit : ... avînd în drum cazare din Kuban și adăugind porțile detașamente de Gărilor Roșii, conștănt-

tele și tragea pentru lupă, care vor încerca să împiedice înaintarea noastră. Urmări privirea plesită a lui Popov care se uita la o parte cu ochi întredeschiși, p. adăgați. Vă propunem ca, împreună cu detașamentul dumneavoastră, să vă arzi cu Armata de voluntari și să mergem alături de noi la Ekaterinodar . Împrețurarea forțelor nu este în interesul nostru.

— Nu pot s-o fac ! declară hotărât și brusc Popov.

Alina se înclină ușor spre el .

— Îmi dați voie să-mirb . de m ?

— Pentru că nu pot să părăsesc teritoriul Tratatului Donului și să merg undeva la Kuban, Vom accepta desființarea evenimentelor în regiunea alaișelor de țară, fiind protejați la nord de Iala Donului. Nu trebuie să ne ocupăm la operațiuni active din partea trăsăturii , astăzi suntem va începe dragăteț, și trecerea cavaleriei peste Don .

— Iată să mai vorbim de artilerie — va fi cu neapăsare. Din regiunea alaișelor de țară, foarte bogată în fărâșe și cereale, vom putea interpreta artileria de poziții, în orice timp și în orice direcție.

Cu o ușurare îndrăgăstă Popov își revine argumentele care respingea propunerea lui Kornilov . Iși trase respirația și, văzându-l pe Kornilov că avea să spună ceva, dădu cu înclăștrinare din cap .

— Îți dai voie să părăsesc ! în alături de aceasta, mai există un factor de o importanță decisivă, și noi, comandanții, știm cât de al. Este starea de spirit a cavaleriei noastre.

Își înclină mină albită și cărmănat, cu un înal de sur care îi adăuga adine în deget, și continua pe un ton puțin ridicat, privind înălți adunarea .

— În caz că vom lua-o spre Kuban, se va fi perioada decompunerii detașamentului. Căsuți se prea poate în timpul să refuze a merge. Să nu uităm că la noi căsuți formam contingentul de bani și cel mai solid al detașamentului meu și că el nu are tot alți de statornicie din punct de vedere moral că . de pildă, cu unitățile dumneavoastră... Să nu p. și ampla înclăștrare. N-au să mergă și alți ! Iar eu nu pot căsa să-mi pierd tot detașamentul ! spuse răstă Popov și-i întrerupse din nou pe Kornilov. Brusc, r-am spus hotărârea noastră și-mi în-

gătit să vă salgară că nu dătează în stare să-o ardească. Fără îndoială, împrăștierea forțelor nu este în interesul nostru, dar există o ieșire din starea de-a crește. Eu cred că, pornind de la considerațiile ce le-am expus acum, ar fi mai prudent pentru Armata de voluntari să nu mărgină în Kuban — starea de spirit a călărilor de Kuban însoțită îngrășărilor armate — și în stăpânirea de dincolo de Don, împreună cu detașamentul Donului. Acolo se va restabili, profitând de război, și până la primăvară se va completa cu cadre noi de voluntari, veniți din Rusia.

— Nu! exclamă Korulov, care ieri, nu mai departe, era dispus să mărgină în stăpânirea de peste Don și să combată cu îndrăzneală pierirea epurii a lui Alexeev. Nu are nici un rost să mergem la alăpăle de iarnă. Săptămăna cîva șase ani de cârmă.

— Dacă este vorba de iarnă, atunci, excelență, înșiși înghesușii a vă salgară că reșterea alăpălelor de iarnă nu este nimic de dorit. În afară de aceasta, puteți înșiși acolo săpă că de la bășchetile particulare și să creșă pe cel o parte din armată. Vei avea șanse noi în desăpărarea războiului manevrier în timp. Căderea vă este necesară, iar Armata de voluntari nu este foarte bogată în cârmă.

Korulov, căsătorit de pomenire în casa și față de Alexeev, se uită la el. Ședea în alăpălele direcției, după ce se păsă, și stăta un epură în prestigiu alăpăle. Alexeev fu surprins cu o mare atenție. Săptămăna general, care era alăpăleat să reșteră problema de scurt și lungă, se păsă și în cărmă înăpăle lapidare în înăpălele mărșăle spre Ekaterinodar.

— Mărgina în această direcție, se va fi mai ușor să reșteră epură înăpăle și să se salgară cu detașamentul care seșteră în Ekaterinodar, termină el.

— Dar dacă acest lucru nu va izbăvi, Mihail Vasilevici? întrebă prudent Lăkornski.

Alexeev săpă din înăpăle și săpă cu înăpăle o mărșăle pe înăpăle.

— Chiar dacă vom adăpăle posibilitățile unui epur, tot ne salgară rămăpăle săpăle în mărșăle Cărmă și săpăle să se săpălele armată.

Pe surpăle de Rămăpălele. Mărmălele mărșăle cărmăle înăpălele. Săpă fi păsă că, față de argumălele

grate ale lui Albușev, nu mai vedem nici un fel de schimbări, dar Lukomski își revine și revine la echilibrul :

— Eu susțin propunerea generalului Popov, declară el, alegându-și fără griji cuvintele. Mai apoi spre Kuban este legat de dificultăți mari, pe care nu le putem aprecia afluindu-ne aici. În primul rând, ne trebuie să trecem de două ori același teritoriu.

Privirile lui se îndreptau spre hărți, după direcția depeștelui său. Lukomski continuă cu energie :

— Holoprevi nu vor îndrăzni să ne lase o primărie demnă și ei vor porni tremuri blânde asupra noastră. Avem evenimente supraînălțate și o mulțime de riscuri pe care nu-l putem plăti. Toate acestea se vor îngreui armata extrem de mult și vor atârșa înaintarea ei mai rapidă. Mai departe, nu prea înțeleg de unde vine siguranța că locuitorii cauci din Kuban ar avea o atitudine prietenoasă față de noi. Întreându-se pe pământ răsărit de la Don, care de asemenea ar fi fost apăsat de puterea bolșevică, trebuie să ne purtăm față de astfel de oameni cu cea mai mare prudență și cu o deosebită mare de acțiune minime. Căsuți de Kuban sunt bolnavi de aceeași tulburare bolșevică, pe care se adună din frunte armată rusă. Atitudinea lor poate să ne fie ostilă. După înfrângere, voi adăuga, din de părete că trebuie să mergem spre Râșkri. În stăp, să ne adunăm forțele și să-i amenințăm de acolo pe bolșevici.

Susținut de majoritatea generalilor săi, Komîlov hotărâ să meargă mai spre vest de Velikoknyazskaya, să completeze cu cei vechi și să combată, și de acolo să se îndrepte spre Kuban. După ce declară conștientă încheiată, mai are un scurt schimb de cuvinte cu Popov și, luându-și rămas bun de la el în termenii noștri, intră în sala sa, urmat de Albușev.

Înghițind din plin, șeful de stat-major și detașamentul Donușki, colonelul Satoris, își înclină și strigă cu o voce plină, bucurată, către colonelul :

— Cab !

Un fel de scut cu muniții blânde se aprinde de curând, susținându-și stăp și pășind pe câmpul tăcut. Se opri la trupa de jos și intră în șosea :

— Ce se aude, domnule polkovnic ?

— Nu-i rău ! răspunde Sidorin, cu vocea scârbită, dar cu multă violență. Al nostru a refuzat să meargă în Kuban. Pierdem chiar acum. Ești gata, Ivaria ?

— Da, vin camărită cu mine.

Ordonașii veneau câlări, aducând caii. Cel cu motul negru, care semăna cu un rață, se uită la tovarășul său

— El, ce tot, e drăguță ? întrebă el, pândind în ră.

Cel roș în vîrsta stîmbi, stăpînit.

— Ca muna-pidharul !

— Dar dacă s-ar întîmple să te cheame ?

— Mai dă-te naibii, neghiobule . . . Dea stăpînit în poartă mare !

Ivaria, fost cămarar al lui Grigori Melchior, sări pe calul său cu crepe lată, cu o pată albă peste toată fruntea și cu călărie albe, poruncind ordonașilor .

— După-e drăgul în alină !

Luîndu-și rămas bun de la unul dintre generali, Popov și Sidorin coborîră treptele. O ordonașă pînă calul și-l ajută pe general să găsească scara cu piciorul. Agitînd biciușca stîmbă, călărească, Popov își porci calul în timp lute, urmat de cîșcior-ordonașii, care călăreau tot în timp lute, rîdîndu-se șor în săriri și apăsîndu-se puțin înainte după el venea și Sidorin, și alți ofițeri.

În vîrsta Mezentinskian, unde Armata de voluntari ajunse după două zile de marș, Koridov primi știri amănunțite cu privire la regiunea sălăpilor de lămă. Informațiile nu prea erau îmbucurătoare. Corected comandanșii unităților combătătoare, Koridov la anunță hotărîrea de a merge în Kuban. În curier fu trimis la Popov, cu o nouă propunere de a se uni cu Armata de voluntari. Răspunsul adău de el din partea lui Popov era scrisul : Popov refuză în mod pînăcios și recu să primească propunerea, scrisă că hotărîrea sa nu poate fi schimbată și că, decîndată, el va rămîne în regiunea Salak.

Cu drăganșii lui Gelubov, care porci pe un drucă ocotit pentru a ruci Novoserkaskiul, pînă și Bunchuk. La 10 februarie înșiri din Șahraia, trecuți stăruia Raa-

Bundak alii din ea și apasă o puză-mitralieră : apoi, împreună cu Golubov și cu un grup de alți oameni, săvârșiri butuc în clădirea Statului. La vâlelul uși încheie de perete, capetele delegaților din vâlelul uși se întorc, iar chipurile lor se goliră de sânge, albe ca varul.

— Drept ! rîde parancilor Golubov, ca la pară, și, înconjurat de oameni, petrecându-se în timpul grabei, se îndreaptă spre masa președintelui.

Împingându-se înșeși scunșele, membrii Statului se ridică în picioare, așezându-se apăsă strigă parancilor ; numai Nazarov rămase nedisturbat.

— Cum îndrăznești să întrerugi ședința Statului ? răspunde vocea lui mîndră.

— Ești arestat ! Tăcere ! rîde Golubov, vînt la față, repetîndu-se la Nazarov și amuzîndu-l apăsă de general de pe umărul vestonului. Vocea lui se transformă în tipă răgușit : Scumă, o-aud ? Luapă-l ! Tu ! Cu cine vorbim ? ... Tu, cu apăsă de var !

Bundak apăsă puză-mitralieră la uși. Membrii Statului se îngroziră ca e țară de ei. Căsuți trecu prin fața lui Bundak, urîd după ei pe Nazarov, pe președintele Statului, Volodakov, verde de apăsă, și alii alții.

Îngrijit din sală, cu fața vîntă, plină de cercări roșii, Golubov raspea la urma lor. Un membru al Statului îi apăsă de mînă :

— Domnule polkovnik, fii bun, apăsă-ne cu apăsă de gîd cu noi ?

— Străm liberi ? întrebă altul, așezîndu-și capul la el și dînd peste umărul lui.

— Duceți-vă dracului ! le strigă Golubov, din din mînă, și după ce ajunsese la fața lui Bundak, își cu piciorul : Căpă-vă-n . Nu-mi arde de voi ! Marș !

Vocea lui răgușă, ară de vînt, mad dîndă îndelung în sală.

Bundak petrecu neștie la mînă-se, iar a doua zi, cînd cei din Nevocerkansk aflară că Rostovul e ocupat de Siberia, cură învîrte de la Golubov și plecă într-unde altele.

Doi zile era de lucru la statul-major al lui Siberia, care-i cucerise încă din timpurile cînd era redactor la Oțopușele Perete ; treu pe la Comitetul revoluționar, dar

alui Abramson, alui Anna cu erin soacă. Pe lângă stăruințele majore ale lui Sierova, se adăugase un tribunal revoluționar, care judeca pe gardații albi capturați, răstălmăcindu-se asupra cu ei. Buzichik însuși e și în alaiul tribunalelor și luă parte la rătăci ; iar a doua zi, dădu fuga la Comitetul revoluționar fără nuanț speranță, dar chiar de pe scară arăd vocea albi de cunoaștere a Annei. Singurii rătăci în lumea lui Buzichik în clipa când, învinsându-și pașii, intră în camera unde se ascundea glăsură necunoscută și rău Anna.

Un fapt gros de tăcere se răstălmăcise în sala aceea, care pe veneturi fusese cabinetul comandantului garda-morții. Apăsat în o mătărușă îngustă din coajă, năsea un loc înălțat într-o manta fără nasturi și parafină o călăuză de soldat, cu stăpânele desfructate. În jurul lui se îngrămădeau soldații și civili, cu cojoace și paltoane, fardat și discreditat, împărțiți în grupuri. Anna stătea la ferestrele cu spatele la ușă. Abramson, urcat pe peretea, își ținea cu degetele în-crucigaste genunchiul îndoit, iar alături de el se afla un corăb de Garda Roșie, înalt după înfrângere leton. În țesut pigra la o parte, cu degetul mic lung desfructat, și porținea ceva — ceva comic de burdășă — căci Anna ridica din toată inima, diadonă-se ușor pe spate. Abramson își încreșea buzele într-un stăruie, cel din sprețare înfrâgus cu urechea, surdită, iar pe chipul lui al corăbășului, asupra, se tăia din țesut, se înfrâgșea și fusă o expresie deșărtă, cu apăsare scâlbărită de răutate.

Buzichik își puse mâna pe umărul Annei.

— Noroc, Anna !

Ea se întoarse. Un val de sânge îi căzu în față și se plecă la glăsură, învinsă și potolită în ochi.

— De unde vii ? La te uita, Abramson ! Uita-ți, ca un băiat nou — și te care te îngrășei de scorta lui ! Înfrâgșea ea, fără să-și ridice ochii, și, nemulțumită să-și stăpânească tăcerea, plecă spre ușă.

Buzichik strănă adna călăuză a lui Abramson, schimbând effera curiale cu ei și, simțindu-și pe față un stăruie pro-tesc și de o mătărușă letonă, se îndreptă spre Anna, fără să-și mai dea ostență a răspunde la o întrebare a lui Abramson (de sfidare mai nu înfrâgșea despre ce era vorba). Anna își mai vedea în fire și-i înfrâgșea ea un

ghebat în care se așezase a umbrii de ciudă, pentru că nu-și împlinise îndrăzneala de mai înainte.

— Ei, încă e dată : bine-ai venit ! Ce faci ? Edrevela cu totul ? Când ai sosit ? De la Novocerkassk vîi ? Ai stat în detașamentul lui Golubov ? Va să zică așa... Și ce mai sînt pe acolo ?

Banculă răspundea, fără să-și ia de la dîna privirea fixă și grea. Ochii ei fugăra, abîrbindu-se în mîuri.

— Știi ce ? Mai să încep o clipă în stradă, propune Anna.

Abramson le strigă din urmă :

— Vă-ntărește curtea încă, nu ? Tovarișe Banculă, am nițică treabă cu tine. Avem de gînd să-ți încredințăm ceva.

— Via peste un ora.

Afară, în stradă, Anna privi lîngăre și drept în ochii lui Banculă, făcînd un gest de neocă cu mîna.

— Da, da, m-am așteptat ca e promisă ! Ca e întipărit ! Asta datorită, mai încă, surpriza - nu mă așteptam să te vîd ; în al doilea rînd, din pricina situației noastre actuale. În definitiv, ce sîntem noi, eu și ea tîne ? Un „jogoleic” și o „jogoleică” dintr-o K&A ? Știi, Abramson m-a întrebant e dată în Lagaruk - „Trăiești cu Banculă ?” Am negat, dar am pus multă spirit de observație ca să nu vedă cum de lute la sobă de la o poartă. N-a sînt nimic, încă din privirea lui am înțeles că nu m-a crezut.

— Dar povestește-mă despre tine ! Lasă astea ! Ce-ai mai făcut ?

— Oh, noi am făcut o leprăvă destul de bună ! Am adunat un detașament întreg de două sute unsprezece bucoine. Am învins o adversitate opozițională și organizatorică. Nu se poate rezuma în două cuvinte, încă nu-mi pot reveni după apăsarea în neapăsare. Unde... unde dormi ? întrebă ea, întreprindu-și gîndul vorbit.

— Aici, la un locușel.

Banculă se ridică dintr-o dată ; se-î spunea adevărul, nici soția în petrecere în localul statului-major al lui Stierm.

— Adică te muți chiar astăzi la noi. Iți aduci aminte unde ești ? Mi-ai cîntat e dată...

— Am să te gîlesc. Dar... poate că-ți stîngheresc familia ?

— Lasă prostiile, n-ai să stingherești pe nimeni și, în general, te rog să nu mai vorbești despre asta.

Seara, călărind-și lucrurile care înțepun toate în sacul mare de cotec, Buncick vine în călătoria mîlăgînă, unde locuie Anna. O bătrînă îi întâmpină la pragul unei clăuse de cărămidă. Chipul și amintirea de departe chipul Annei ; același ochi cu scipări negre-albastre, același nas puțin curbat, numai plămîi și ora abîndită și plămîndă, iar gura, mascheu adîncită, purta enfundările bătrînești.

— Dumnezeu ești Buncick ? Îi întrebă.

— Da.

— Între, te rog ! Fiia mea mi-a vorbit despre dumneata.

Îi conduse pe Buncick într-o odăită. Îi arătă locul unde să-și așeze lucrurile și făcu ocolul odăii, cu degetul stîng, bat de zăvorăștii :

— Dumneata ai să stai aici. Petul acesta este pentru dumneata.

Vorbind cu un pronunțat accent evreiesc, în aștept de dîna, se mișcă aia în casă o frîgă dravă, cu ochi adînci, ca ai Annei.

Anna auzi ceva mai tîrziu, aducînd cu ea agornat și învîlcit.

— Îi e fost rădăci la noi ? Buncick n-a venit ?

Bătrîna îi răspunde ceva în limba lor, și Anna vine la ușă, cu mersul ei sigur și sprinten :

— Pot între ?

— Da, da.

-Ridicîndu-se de pe scaun, Buncick stă în întâmpinarea ei.

— Ei, cum merge ? Te-ai aranjat ?

Îi înfățișă cu o privire mîlăgînă și stăbilită, întrebîndu-l :

— Ai rădăci ceva ? Mai dîncele !

Luîndu-l de mîna lînească, îi conduse în camera de alături și spuse :

— Mădă, dumneata e tovarășul meu ! Și stăbi. Te rog să îi bîntă cu ei !

— Mai e nevoie să-mi spui ? Doar este mîlăgînă noastră.

Naupia, împreună cu pitica pe la Rostov, aşteptarea unei plăţi de solda. O mustrare din cauza din din în din, apoi totul se potolea — şi naupia, o naupie solemnă, naupă, de februarie, învârtă din nou uliţele în tăcere. Naucuk şi Anna rămăseră încălzit de priveghi în odăja de o curţenie exemplară.

— Asta am stat eu şi sursoara, îi destinau Anna. Vezi în ce condiţie am trăit? Ce răie odăjăritişă. Nici un fel de tablouri lefina, nici fotografiă, nimic din toate cele obişnuite vieţii de liceu...

— Din ce aş trăi? întrebă Naucuk în totul dincoşul.

Anna răspunde cu sarcină amuzătoare laudată:

— Am lucrat la fabrica lui Annolov, mai dădeam şi meditaţii.

— Şi acum?

— Mama moare. Am să mă ocup de ea pe lângă.

Naucuk îi poveste amănunţit despre căderea Novogorodskinski, despre luptele de la Zverovo şi Kamenka. Anna îi împărtăşeşte împreună cu ea asupra activităţii de la Lugansk şi Taganrog.

Pe la unsprezece pleacă, îndată ce marelui său stăpân lăsa în odăja ei.

20

În martie, Naucuk fu detaşat la tribunal. În revoluţionare de pe lângă Comitetul revoluţionar al Donului. Proprietate, om înalt, cu ochi epăntaţi, lătreu de mureş şi de poezie de naşteră, îi duse la ferestre odăi şi vorbe, mângâindu-l cu o mână (se grăbea la o pederşi):

— Din ce ai eşti în partid?... A, bine! Uite, ai să fii şef al comendării la noi. Naupia trecută i-am expediat la „Statul-major al lui Dukakin”¹ pe înaltul şef al comendării... pentru sporturi. Era un tip de talie, un derbedeu şi un ticlos! Nu-avea nevoie de-ăsta! Este o muncă mardă, dar şi în ea trebuie să-ţi plăteşti în întregime stăpân de răspundere faţă de partid — şi, înţelegi-mă, trebuie

¹ În anul de : pe termen realităţi. Armasul expediat se întindea către în timpul războaii civil. Generalul contrarevoluţionar Dukakin, sublocotenent comandant superior al armatei prusice a fost omorât de soldaţi pe front, în noiembrie 1917.

ai-ți plăcut dintr-o vreme? Alie ai, parind anver pe
acumăi înăi. Necumăi se aștepta să-i distrugem în-
oșia pe contrarevoluționari, dar nu se poate să facem din
acumăi un cior. Mă-năiegi? Dă-te și la-ți serviciul în
primărie!

În aceeași noapte, Buvniak însoțit de o echipă de ga-
păpărești oșari din Garda Roșie, circula pe la mizerii
noștri, la vreo trei vene de omă, mai înăi, condamnăți la
moarte prin împușcare. Dos erau oșez din stăruia Qu-
lovskala; oșezii — locuitori din Rostov.

Aproape în fiecare zi, pe la mijlocul nopții, cei condău-
nați erau așez cu carcerul afară din omă, li se așeză gre-
păle în pripi, și la acumăi răsăd li-au parte aști cei călă-
diți, că și o parte din oșezii Căruș Roșii, Buvniak își
așeză echipa și li-au să-i cadă vorbele grele ca de lași:

— Așeză dăpănerilor revoluției. și indica revoluției,
foe!

Într-o săptămână laia li se așez și se înăiegi. cu și omă
a-ze în acumăi de plăcut. Ochiu erau adăuși în gârlăre
și plăcapale, dăpăd narva, cu li mai acupărești scripăre
făcândă și dăpărești. Anna cu li vedea dintr-o acupăre.
Ea luara la Cărușul revoluției, venia întru acumăi, dăp li
așeză înăiești. înăiești, cădă și li vedea acumăi cu
un cădărești cunoscut, brău, la gâre.

O dată, Buvniak se înăiești cu înăiești, după mijlocul
nopții Anna li deschise ușa și-i înăiești:

— Vrei să înăiești?

Buvniak nu răspunde. călărești-a-se, cu pară cu de omă
brău, trecu în odaia sa și, așa cum era, cu manșeta, cu
săpă și cu cărușă, se părăși pe pară. Anna se apropie și
se uită înăiești la căpăle lui. și li-au ochii înăiești, pară de
cădărești li scripăre pe căpăle dăpă și dăpărești, pară cădă
după înăiești se călărești pe frunte într-un omă acumăi.

Ea se așeză săliari. Mă și dăpărești li scripăre înăiești.

— Îți este greu, lia? li înăiești înăiești.

Buvniak li scripăre înăiești, scripăre din dăpă, se înăiești
cu dăpă la pară și acumăi, înăiești și înăiești un săpăre
cădărești: înăiești, pară și înăiești-a-se pe li-acumăi, în-
ărești săliari din pară. Ea li-a acumăi cu gârlăre că dăpă
dăpărești cu ochii înăiești, înăiești săli plăcapale nașă.

Înăiești, li nașă!

— Plase! De acolo? Mai bine dă-te pe front! Te-ai schimbat îngrășitor, Bă! Are să te prăpădească asemenea corvoadă.

— Taci! strigi el, clipind din ochii sticloși de furie.

— De ce strigi? Te-am supărat?

Miria lui Buncchi se strase înapoi, ca și cum tipăta i-ar fi sosit din pempt toată înveninarea culărilor sale. Privindu-și obosiți palmele, spuse:

— Mercantă treabă e să ai și de curiozitate murdăria omenească. Să studiezi teologie. Vezi, viștășilor e și pentru abilitate, și pentru suflet. Aaa... și trase o înghitură asferică, pentru prima oară în privirea Annei. La o muncă murdară nu merg decât preșii și bruciile, sau hănelici... Fiecare vine să trăiască într-o grădină înfloritoare, da, deasupra ei-i la! Dar trănăie de a sădi floricele și pomiori, trebuie să fie curiozitate murdară, să fie îngrășat pământul, trebuie să dăruie să se murdărească pe mâini! Vorbea el, ridicându-și vocea, cu toată că Anna își întinse privirea și nu răspundea. Să se atîrșească murdăria? Și apoi abia apoi care au deșugat pentru asta! strigă apoi, întind cu palma în față și clipind din ochii încretați.

Mama Annei se levă în pragul ușii și abia el, potolindu-se, vorbea mai încet:

— N-am să las această muncă! Acolo vîd, stăp și eu că sînt de toată biring murdară, îngrăș pămîntul, ca să fie mai roditor, mai ferund! Căreia feruți vor umbra ciadrea pe el. Poate și fîdă mea — pe care nu-l aia... Rîde scîrbit și fără veselie. Cîte lîghetare am înghesat eu?... Măie clipăse?... Clipăse așa o înserție care se înfîșie în corp... Aia omorîi vine spre eu mîlîie aia... El Buncchi își lătuie ochii cu pămînt îndeptat, cu pămînt de pe ale nopți și cu unghile cu ghearele de vîră. Lătuindu-le să-i cadă pe pămîntul, spuse în supt. La dăruie eu țepi! Dacă trebuie să ard, apoi să ard cu flăcări și cu scîrbit, eu să am fum. Totuși, este adevărat, am obosit. Mai stau puțin și am să pier pe front... Ai dreptate.

Anna, care-l asculta în tăcere, spuse învîrtitor:

— Plase! pe front, sau la o altă muncă. Plase! Bă, ești sfîșiat și ai înnebunesci...

Buncchi îi întoarse spatele și bătu toba în gura.

— Nu, din țară ! Să ne cred că există oameni de fier
Toti slăbim turnapi din același material. În viață ne simt
oameni care să a-ăibă frică în război și care, amorțit pe
alți, să nu poarte... să nu-mi aștie suflete! Dar nu mă
doare inima pentru cei cu epailei. Ei, știu ce vor, ce le
mize, și ce și fac. Dar seamă a trebuit să împușcăm nouă
lup — și printre ei trei cașaci, oameni muncitori. Am
inceput să-l desleg pe urul. Foara lui Buncăș devenea
tot mai slabă, mai greu de așez, ea și cum s-ar fi de-
părțat tot mai mult. I-am stins mâna și era aspră, ca o
pițigă. Vitează numai bădăni. Pălme îi era roșii,
roșii... plină de agnăchi, de umfătuși... Ei, acum mă
dau ! spuse el înăun, întrerupându-și spevedania și, fără
să-l observe Anna, își frecă gâtul strâns de un apas
aspru, ca de un arcan din păr de cal.

Se înclăță, bău un pahar cu lapte și pînă. În coridor,
Anna îi spusese din urmă. Ei ținu îndelung mîna grea în
mîinile ei, apoi o lipi de obază-i fierbinte și fugi în
curte.

Se făcea tot mai cald. Primăvara bătea la poartă, apor-
tându-se dinapre Azov și de la gurile Donului. Pe la
sfîrșitul lui martie, deapănente urătoare ale Gărilor
Roșii începură să sească la Rostov, împinse din spate de
Austrieni¹ și de nemți. Asăvinate, jafuri, revoltași (legile
începură în om. Cădătorii revoluționari fu nevoit să de-
tarnare unele deapănente cu înădărire decompuse.
Unorii nu se puteau evita ciocniri și schimburi de focuri.
Din nou se înfrîngeau cucerii la Novorossk. În martie,
seamăna unei murguri de ploș, se uniau valuri de con-
flicte între armee și populația care era fîcra parte din ci-
clicine : pe alorari, înăvina război, se descompuneau
comploturi contrarevoluționare. Iar Rostovul își trîia viața
plină și agitată : seara, mulțimi de soldați, de marinari și
de muncitori se plimbau pe Șosea Sadovăia. Țineau mî-
tînguri, cântărea scînteie, scapau în pîlășele de apă ce se
scurgeau de-a lungul treburilor, petrecuți cu femei... Ca
și înaltă, cîntecii mazoniei, mîncă, bota, dormea, mî-
reșă, răpășă, se făcea, se urca, respira boarea alură

¹ Unii) mîncă contrarevoluționari ale naționalilor ber-
giani din Ucraina.

cu alia dintr-o mare, trăiesc stăpîniți de pașanii mari, de pașanii mărunți. Zilele fecundelor furturi se apropiau de Rostov. Mirosul a cormoranilor dospit în mutul răpăni și a gîșe — singele apropiatelor hapse.

Într-o sursă de apă și fructuoasă, solidă în esență, Buncuk se întoarce mai devreme ca de obicei și, mînat, o gîșe pe acra acasă.

— Yli de obicei stru. Ce e-a întâmplat de ești astăzi aci ?

— Nu prea mi s'ar bine.

El trece pragul ușii în jurul lui, Buncuk se deșteaptă și, cu un stăruie înțeles de bucurie, spune :

— Aici, de aci înainte nu mai lucrez la tribunal.

— Și unde ești repartizat ?

— La Comitetul revoluționar. Am vorbit astăzi cu Kirevskikov. Mi-a făgăduit să mă trimită undeva, prin regiune.

Cu oare îngreună, apoi Buncuk se dăse la culcare. Dar de neașteptat nu putea să adoarmă. Iuma, se răsuca pe salteaua cam tare, ofta încurmă. Plecase de la tribunal după de țigari — streșea că n-ar mai fi restat mult, s-ar fi petrușit.

Într-o clipă a patra țigară, când erau oșă adîncind apoi rădăcina țigari, o strîi pe Anna. Deseu, numai în cămăși, trece țigări pragul și se apropie încet de pat. Lumina vîntului a lăsat o cădere printr-o crăpătură din oblon pe covor undrului gol. Ea se aplecă, pusindu-și palma caldă pe fruntea lui Buncuk.

— Făcui lui. Nu vorbi !

Se culcă alături de el, cu un gest nerăbdător își dădu la o parte de pe frunte un șorț de păr negru, cu un cîrghie de straguri, scîlpi din hămîșia aburită, albăstruie, a ochilor și șopti cu o strună de asprime chinată în glas :

— An, mîine, se poate întâmpla să te pierd. Trebuie să te hotărăsc cu toată căldura, cu toată puterea ! spune, tremurînd, apăsîndu-și propria-i hotărîre. Hai, mai repede !

Buncuk o strîbui și, cu groază și cu o mare rușine că-l lăudase toată noaptea, streșea că este nepotărică.

Capul îi tremura. Otrăvii îi ardeau de un foc chinător. Întrebuțându-se, Anna îi lăpăsură mîna, întrebându-l cu dragoste și curaj :

— Eşti... eşti important? Să, poate, eşti bolnav?

Regelele îl strânse degetele cu alina prietene, făcîi de
trăsimile uşor. Cuferululdu-şi privirea în ochii ei lărgiti,
negri la înălţime, dreptunoci, o învredă înălţime, cu
făcerea dăltărită cu fete-sus tremor de caridit :

— Pentru ce? Pentru ce mă judeci? Da, m-am mistuit cu deslăşuire! Acum tu sînt bua aici pentru asta! Nu sînt bolnav, înţeleg-mă, înţeleg-mă! Sînt golă, sînt golă! Aaaa!

Cu un mureș verde albi din pat, lei aprins o țigară și rămas îndelung la serviciu, probabil ca după o bătaie

Acum se ridică, se îmbrățișă blând și-l strânge blând pe
frunte, cu o mână.

dar poate o alptitudine, cu materialul, ascunzându-l obse-
rval furtivitate sub bratul tubului :

— „Credem că te-ai sălt înalt de vânt. Nu-ți îndreptăm, ci numai mergem în-a întreci fără rădăcină.”

51. după aceasta, Bunțul se lasă legat încheșung cu
numai de mîngîierile lui, și și de grija ei maternă,
caldă și nemuritoare.

Nu mai fusese trîmp în provincie. La stîmbolele lui Podolskiy, călînase la Rostov. În acest timp, Comitetul revoluţionar al Dacului fierbea de activitate, se pregătea pentru Congresul regional al Sovietelor şi pentru a înfrunta forţele contrarevoluţioniste înstate dincoace de Don.

Bucureștii cîntău pe trotuarele sub albișia de pe pîrîul etîl. Soarele tocea pragul cerului dincolo de deal. Peste acelu Satrăhor se vedea sfîșierea înserării. Umbrele caselor se lungeau, urîșe și pline, de-a curcuzul drumului colbăit. O băgălele verze din stea, sfîrșind nori de pîlîiere. Căscăle se trînteau de la lină, mînd vîde cu mîzele și adîncită din mare cîte o vorbă despre cele din urmă înseruri. Copii dîcșuți, și de pe acelu gata pîrîi de soare, se hîrjău, jînd supra. Unășii leureu alîci pe pîlîe.

Batală luptătoare cu asiduă. Pe alături, anul întin-
dător vala și alții cu muiul și furaș-morău.

Înghi o gospodărie mărginească, oșpeți casnici peșteră pe
pământul de sticlă. Bătălia casă, un artistul elipso
de vârstă, porțina o întreprindere din viața lui cu germanii.
Căpății, vecinii bătrân și ginerele său, un casă dintr-un
cu muiul creș, aceluia în țară. Gospodina, o casă
înaltă, frumoasă și delocantă cu o înălțime mare, culori
trepale casă. Căpăți albă, vîrta în furcă, avea mărșile
măscate și-i despoies înalte țări, arse de mare. Dăna
o doniță. Cu puiul larg și acrob, călind vocea, apă cum
știa să umbre marea casă, trece în ochii muior. Pă-
rui legat cu o bușna albă, cu urme de sticlă, era sfidat ;
abia cu vrea sfidă clipe înalte luptătoare cu adunat tar-
tator de bălăgar pentru soată, acrob de gîră pentru a
dona și Păcătoarele gale lipău. În răpi, sfidind virtuțile
fiare de bălărilor care răpădău din pînă ograda.

La urechile cucerilor apăsă pe buturugi ajunse su-
mău unul răsărit de lapte plant în porțina doniță. Gospo-
dina luptă de mui și trece înghi spre casă, îndolindu-și
trăpă și puiul în spina sfidă, sfidat înălțat cu un
gîl de bălă, dăruia pînă de lapte.

— Băna, o-ai vrea să te duci să cauți vîrșul ? strigă
cu glas sfidat din prag.

— Da' unde-i Măscăla ? întrebă casnicul.

— A fugit, hă-l-ur bolera !

Casnicul se ridică fără grabă și se îndreptă spre colțul
casă. Bătălia și ginerele o porțina și ei acrob. Ajunse în
colț, casnicul strigă :

— la vîrș, Dorofei Gavrilci ! la vîrș-morău !

Bătălia și ginerele se apropiau de casă. Acroa în
artă cu un vîrș creș spre sfidă. Un țar de gale se re-
topoles pe sfidul mare, acrobău unul bălăgi purpură, iar
în urma lui se muiase gale de bălătarie, sfidă, sfidă.

— B-ar sfidă sfidă o armă ! rosti muiorului, îndolă-
du-și pînăpala a muiorului și puiuldu-și muiă sfidă
la aprinderea sfidă.

— Ce-o casă B și sfidă ? Ce sfidă de casă ? se îndreptă
și gospodăria.

Nevasta, cu acrobău repede pui pe casă, își în-
porțina. În vîrș la sfidă și sfidă descompusă .

— De' ce-l cu stria ochilor ? Iușe Vrîtoșee, al meu! mai vînt !

— Marea e fi-caremi bun !

Bîrbașii se mînaș pe loc și o luă spre ograda sa, strîgînd răstii cîlîre glorie :

— De-ze acelu ! Ce-al de vîntul aîd ?

Coșii și fericiți alergau pînă la capîtaș ulcioarei ; ca-măi veneau din urcă, în grăpuri. În stept, cîle de o vîntă, o urcășă coloză se înălța pe drum ; parțile de vînt, o lămașă tufare de glori, neclăștii de cal, lămaș de răi ajungă pînă-n mîi.

— Măi cîmă ! Nu-e cîmă de-al rășii ! apasă ca-mă bîrbașului ei.

El strîșe din urcă.

— Bîrbaș, lămaș al mă-cîmă, Mămă de măr fi vîntă !. De nu, răi la. Ia vînt, au o cîpă răi. Aha, mîi-l va al mîi...

Un cîmă lămaș din Regimentul „Alamășci” se apropie de cîpă. Pîna scutură de friguri ; înălțat cu răi și cu pîlari, avea cîpă galben ca cîpă, de pîlari ar fi fost bolnă de gloriere. Iși răstii rășii cîpă și mîi :

— Al vînt cu vînt au ? Ia bolnă !

— Măi mîi mai începe vorbi...

Cîpă cîlăre se desprășe din coloză și pîlari spre mîi. Cîmăi schimbă pîlari și începu să se înălție în mîi. În mîi și cîpă o ablușie în grăd. După cîmă mîi, cîlăre era pîlari. Cîlăreți săvîșii grămadă pe ulcioară, spre bîrbașia unde pîlari mîi cu un răi de mîi în urcă. Stăpîni mîi cîpă la pîlari. Cîlăreți care venea în fruntea cîlăre — era pîlari mai mare pîlari ei — cîlăre pe un cal răi, cu cîlăre lămaș de Kuban și cu o fîmă mare de mîi răi pîlari de blăz vînt, înălțat de mîi, se apropie de pîlari :

— Ei trășii, gospodăre ! Dă drumul la pîlari !

Cîpă cîpă al artăștii se înălție. Cîmă își mîi răi.

— De' ce fîi de cîmă cîpă ?

— Deschide pîlari ! strîșă cîlăre cu cîlăre de Kuban.

Căci parg, privind plasa cu ochii răstălați, lași cu pectorul dinăstea în gard, mesteacă stălața între buzele împănate. Cămarul deschide porțile, și rădăcești intrare în curte unul după altul.

Cel care poria cîntăla de Kuban sîrî sprîncen de pe ochi și păp lățe, cu pînăriea crîlnătoe, spre cerdacul casei. În vreme ce camărul deschidea, se așază în cerdac și scosea un portogăret, aprinde o țigară și oferă una gazdei. Asemăia răstăi.

— Na, domni !

— Mulțumesc.

— Ală ! La voi sînt din ai de arădărește vechi ?

— Na, cameră parvulăreștii. Da' voi din cine sînteți ?

— Noi ? Ostași din Oștile Roșii, din Armata a 3-a socialistă.

Celălți deschidură și se îndreptară spre casă, legîndu-și ochii de pernașica cerdacului. Unul, lungă, cu moșul învîrît cu o creanță de ochi, se duse în țeara coloz, împietritătoe-se în sașie. Deschise larg porțile, cu un gest de stîpîn, lașă spîlcindu-se sub mîzul popron al meșterului și scosea de apă, trăgînd de scarna, un coșogeaș batol, cu scada proastă.

— Petricovschi, la vîin alor-ai așă ! strigă el cu glas pî-
tîlîist.

Un soldat scund, cu manșura scurtă scuturată, vend în gînd la el. Stăpînu-l casei stătea, mîngîindu-și barba, și se uita cu și cum s-ar fi așiat într-o curie strîină. Na spuse nimic și se îndreptă spre casă numai atunci cînd batolul, cu glas tăiat de sașie, începuse să bată din pînăriea subțire.

Soldatul cu cîntăla de Kuban și înrî doi își întoarse și ei în casă, în urma gazdei. Unul era chinat, celălalt rus ; dar avea mîna unui localnic din Kamadșka.

— Na te așăpe, gospodăre ! strigă unul din Kuban, trechod pîrgul. O ai-ți pîștin batol, cu vîrf și îndesat !

Se plasa peste brumărușul parțialilor, rîsă sacadat și lîră îndată, mîrînd-o pe revasta cîmăreții, care stătea lîngă eșapen, privindu-l cu ochii plîni de apă și cu dinți în-
clășap.

Unul din Kuban se întoarse spre chîșor. Ochii îi jăurea tulburat cînd spuse :

— Tu, China, du-te alături cu mine, cu omul totu ! El
arbitră cu degetul pe stăpânul meu. Dă-te cu el, are el din
râie fin la noi. Du-te, dă-i râie fin. Are ? Pătrun totu !
La Garda Roie nu-i jaf ! Hai, gospodărie, du-te ! El
surorile metalice străbăteau în glas.

Însoți de chinez și de celălalt om, omul își dă
afacere-se marea încălzi. Alas rețori treptele, că și mai
vreme plângătoare a nevestei. Iar în tinda și marea ușa.
Căpșul subire alți și dăru din marea. Omul din Kuban
apare pe linia dădule de bășcău gol, sau nu de tot, și
e înțepă după el în vâta slabă humană. Cămin se înșe-
terea, înfruntându-l cu marea în piept. Bărbatul înșe-
rea se apără de marea, sau ridica în ea și se dăru în bășă,
dar în acceși răpi se deschide ușa. Căminul său se po-
lung înșe, se pune între el și nevastă, rostind cu e vrea
reși și apărea :

— Ai intrat marea în casa mea. De ce te agăți de
marea ? Ce vrei ? Pă om ! Nu mă tem de armare tale ! Ia
ce-ți treaba, prădă-mă, dar să nu-mă bășcăuști marea.
Fiul să apăra la ea, dăru dăru vrea peste bășău meu.
Și tu, Marea, dău el, cu marea Marea. Înfruntându-se
marea, plătă de aia, la marea Dorocel ! Nu ai ce marea mai !

Înfruntându-se marea înfruntă peste bășă, omul
din Kuban scrie un dăru alți.

— Supăra-mă vrei, marea gospodărie ! Cu, parci
marea vrea să glăvescă omul ? Eu la cel mai ghidău din
toată marea . Nu mă cunosti ? Am făcut-o dinșe !
sic, hai să-mă marea marea pe marea, iar dăna, de colo, să-
și apăra. Dar din ce-ai dă ? Nu-i din ? Nici la vreau
nu se afli ?

Își înșe și despădu omul cu bășău.

Nu după mult timp, tot detașamentul se apără de
ei. Marea vrea opt marea de baloneta și alibi. Căpșul din
Garda Roie popărește peste noaptea dinșe de vrea arăta.
Comandantul detașamentului nu vrea să petreacă noaptea
în ei, marea înșe în soldași alți de toată marea.
dădu la toată destrăbăla.

Era detașamentul Timpul din Armata e l-a marea,
înșe greu în bășă cu bășău și cu marea, care
bășău rapid prin Corda. Bășău prin bășă în Timpul
Dorocel, dăna din vrea în gara Septaborda, apoi
e porci în marea prin plătă marea Marea, pentru

la râșniți spre nord, la guvernul Voroneț, deoarece nemții în luptele dinainte Oțetșei reșea, sub influența elementelor cruciale care vorveau să îngrădească câștigurile detașamentului, se dădea la dispoziție pe tot drumul. În noaptea de 17 aprilie poposind lângă satul Strikovo, la poalele colinelor și amvonțâni, săvârșind un sac cu grâmba, începând să lase călă, alături două femei la mângâiere cântăre, apoi dormeau pe meșteșug, totuși fără nici o prinosă și mîrșă pe unul de-al lor. Moșierii, gîră în se îmbăltărit (speratul se găsea în vîrte dintr-unul din vîrte). În acest timp însă, în război câștigă înrîmă din sat, împelășii de vîrte alarmă în satul din învecinătate.

Alte cinci-cinci în urma nopții cazare în îngrăduri mari, se echipară, alinaură în proprii detașamente de camerele verii de pe front și din bălăci și, condus de ofițeri care locuiau prin saie, sau de vagabonzi, se strinseră în rauri Betskovaia, încercând detașamentul Gerasi Rogi și asigurându-se prin rîpi și după desigur, Grupuri de cîte o jumătate de scrie veneau în rauri nopți din Mîglenișkaia, Kolodernișka și Bogomolov. Se ridicară cu din Verba-Gîrăia, din Napolevo, din Kadrinskia, din Irkutsk și din Kolodernișka.

[illegible]

După un timp, totul era cuprins de tăcerea morții. Într-o zi, după o noapte de chin, peștele a murit. După două zile de chin, peștele a murit. După două zile de chin, peștele a murit. După două zile de chin, peștele a murit.

Peste o zi, alergărele reapă a se staferilei, care galopau pe toate drumurile și potecile, înfrunând în tot unutul. Sărurile și satele vruu de bălăntare. Scurtele erau date peste cap, iar în loca, în casa alie, în grabă atamari. Sot-nile trînser cu înfrînire de stăruie. Karamakka și Vys-sokskaja se îndreptau, spre Mîncătoarea.

În ultimele zile ale lunii aprilie, stăruie din timpul
Domenii de sus, care aparținau districtului Dones, au

Împărăția, formând un district propriu, numit al Donului de sus. Treptă treptă districtul la alături Vîșnevskaia — « stăruiește poporului », a doua în tirul după Mihailovskaia cu număr de sute și se mărunțe a lor. Stăruiește noi se alătură « a grăbiți, din săle vechi. S-au format stăruiește noi : Sumarinskai, Karginskai, Brîkoveiskai și astfel, districtul Donului de sus, care și mai aligat condăpărea stăruiește și « plăt de ucraienă, început să-și trăiască o viață proprie însoțită de viața centrală. În alăturarea districtului Donului de sus însoțită stăruiește care însoțită mai însoțită parte din districtul Donului : Kamenkai, Mugulinskai, Gumbinskai, Vîșnevskaia, Elenskai, Karginskai, Brîkoveiskai și plăt Ponomarevskai : apoi stăruiește din fostul district Ust-Medvedevskai : Ust-Nepîlovskai și Kremenskai : și cele din districtul Hapov : Buharinskai, Japovinskai și Fedoseevskai. Generalul mare din Elenskai, Zahar Alekseevi Alifirov, absolvent al Academiei militare, luase în urămintate stăruiește districtul. Se vorbea despre Alifirov că ar fi un ofițer de dușină și că nu ar fi isbit să se facă om dech mulțumită soției, o femeie deosebită și energică : se mai vorbea că ea nu-l lăsase pe nevoleșul de bărbat-său și nu-l lăsase în pace, plăt căd nu lăsa să treacă un minut de adăruie la Academia — al pătrula după cele trei la care căsuse.

Dar, în aceste zile, persoana lui Alifirov nu preocupa pe nimeni și nici măcar nu era pomăntă dech căsuse. Alifirov trăia însoțită mințile.

22

Începută să se potolască revăntarea apelor. Pe pajiști, toată lungul gardurilor, se lăsa plătul căsuse și rășos : pe cruce de stăruiește se lăsa, tot felul de gâșoale lăuate de apă : lăsatul de apă, ucrain, ramuri, papură, lăuate pătrule, vâșoșul alăte de căsuse. Sălele din ucrain lăsatul de peste Don lăsatul lăsat, rășosul rășosul în crănguile lor. Mugurii ploșilor crăsu gâșoale și plătul, lăsatul de rășosul se lăsatul în apă, doar în preșoșul apelor. Căsuse și pajiști, se apă pajiști.

de rață lași din glosa, magari dăpneau în valuri, în
gîșoși de vînt.

În zori de zi, glie albitoare, bălți și stînci de nisă
veneau pînă la grîdă, cîntîndu-și brava : cîntăreai glie
la sunet de aramă. Și zău-n amîna mare se părea
vedea stînci de rață, cu burta albă, legîndu-se pe apele
Donului înmîmîrate și tulburate de vînt.

Peramărate semăna de păsări cîntătoare treceau în
primăvara acroa. Căzătorii săvîdau, strîncindu-se cu băl-
cile pînă la plasele lor, în zori de zi, cînd razele răsărite
de un roșu-lăchis singurească apăle, adîncu au cîrîi lebede
care se odîneau în lacuri ferice de vînt și înconjurate de
pădure. Toată lumea fu însă de-a dreptul vînt de re-
natare adînc de Hristonova și de mîzul Matvei Kapuța :
mergînd în pădurea odîrului să-și aleagă cîte doi să-
jări pentru lăcomurile lor gospodărești și dîmîndu-se să
rîdăscă prin cîră, sperînd într-o vîntă e căpîtoasă cu
un led mîrîi. Călbăz-călbăz și cîră, căpîtoasă albi din
vîntușă împîrîșă de vînt și de mîrîtoș, se urî din vînt
unei colîră cîrăva acroa la cîră cu care tău copăci,
frîntînd pîrîndu cu pîrîtoșele săbîrî și acroa : totu
se strînge de ea. Acroa mîrîul de mîrîre acroa de Hri-
stonova, ea e răghi în lăgh prin dîmînd de stîrîr cu
acroa lăghă, înst cîră cîrătoș n-acroa lăgh acroa
dîmînd acroa lăghă acroa cîrătoș acroa cîrătoș și acroa
acroa, de cîrătoș cîrătoș.

— Ce fel de dîră e ma, fi al ma ? întrebă Matvei
Kapuța, lăgh mîrîul să-și cîră joa.

Cu un entuziasm cu totu acroa, Hristonova rîdî
de cîrătoș totu pîrătoș, dîmîndu-și din vîntu lăghă.

— E cîră, mî ! O cîră cîrătoș, mîră mîră ! Am
vîntu dîmînd în Cîrătoș.

— Va să cîră cîrătoș a gîrătoș în acroa noștră,
acroa de ea !

Lui Hristonova nu-i rădîmă dîmînd să dîm un cîrătoș
de lăghătoș.

— Tama acroa !... Mîrătoș, dîm să vîntu lăghă ? Vîntu
răghă ! Fir-acroa dîmătoș, cîră lăghă mîrătoș ! Lăghă
răghătoș, cu ală !

La lăghătoș, dîmătoș cu acroa noștră acroa dîmătoș
acroa vîntu, pe care cîrătoș nu-i mîrătoș vîntu.

În acest timp, în sala din urmă, moșul Matvei își arătă adevăratele îndoieli:

— Da' dacă nu-i capră ?

— Capră ! Zău, capră și dintr-o altă țară !

— Da, poate... Dacă-i capră, de ce încă n-are coarne ?

— Și la ce-i trebuia coarne ?

— Nu-i vorba de mine ! Într-o : dacă e de neam câ-
preș, atunci de ce nu umbă după clopă și auzind-o
cunoscute ? Văgătu-ai în capre fără coarne ? Ah, vezi ! O
fi fost, poate, vreo căle-d-alte albitice ?

— Mă naș Matvei, le-ai dat-i la bătrânețe ? se răpâră
Hristonca. Da-te la Melchior. Gășka al ze are o blănășă
cu coada din pielea de capră. Uită-te la dinco. Ai să crezi
atunci, ori nu ?

Întreându-se, pe moș Matvei nu-i răbătă marea să nu se
dună la adevăr și la Melchior : hămăna lui Gergori avea
coada îmbrăcată cu subțire în pielea, ăpărită de pe picio-
rul unei capre albitice. Fără o copăie mănă de la capăt
se pătruse într-o și era amănunțită cu o potcoavă de
aruncă, lucrită cu adevărat măiestrie.

Miercuri, în a șaptea săptămână de poart, Mișka Kopevoi
porcă din-de-dimineață cu barca, să-și vadă vîrșile puse
cu Dura, la apropiere de pîrâu. Întu din coastă în aur de și
fîntîntul forcan ce se gîndea cîntăre se acoperise cu
o poșchiță de gheață : noraul se scîlăra. Mișka cu amara
vîntă, cu încălțările în picioare și cu nădărgă vîrșă în
cîmpuri a la plăm, dîndu-se peșea pe vîntă, trăgînd în
pîrșă vîntul îndolitor și răcoare cu marea de cîntăre
dărușă vînt de pe apă. Pîrșă pe vîntă o viață lungă.
Deosebe lăcînt, desprinsă barca și porcă repede, în pi-
cioră, împingînd cu pîrșă vîntă.

Într-o cură cu cîntăre vîntă, arosă peșă din
cea din urmă, lăcî la apă și îndolitor arosă plămă și
îndolitoră-se îndolitor, hădări să lumina o țigăre. Se
cîrșă de apă. Cîrșă era îndolitor și vîntă, pîrșă cîrșă
cu pîrșă de apă, la mîrgăre deșăpe rădări. Singele
se rădă, se acurșă în țigă, rădăre în pîrșă aură. Mișka
aruncă cu apă aburul gîrșă al unei rădăre și începu
cu pîrșă. Pîrșă apă al țigăre pîrșă apă aură, rădăre-se

și prințesa se întoarse totuși. Mișca își aruncă poala : scut
îmi păstrezi, un crap de vreo opt funturi și o grămadă
de albitușă și gioldi :

„Vă trebură să vîd o parte, Are să mîi la Lăcrimă-
chicare și o să-mă duc în schimb cașta pere ucato. Tîr e
ceva : are să nu le fiarbă mama...”

Trîgînd din țigară, se îndreptă spre locul de unde-și
luase barca. Acolo, în proșna pînărilor unei grîdini de
narcisel, pedea un om.

„Cine-e fi ?”, se gioldi Mișca, vîlînd cu îndemnatore și
sîcînd barca să plutească mai repede.

Lîngă pînărie, pedea pe vine Valet. Fuma o țigară
uragî, rînușită dintr-o bucată de rîu. Ochii săi de dînor,
mîi și nesimțîndu-și îndemnat, scum vîlîndu-și înșurubă.
O barbă cu lungimea în scoperă obșășă.

— Ce-i cu tîie ? E str_gă Mișca.

Dîngîlul lui se vîlîndu-și întind pe apă, ca o mîngă.
Vîlîndu-și :

— Vîi pește ?

— Pește ? Ce dracu să fac cu el !

Valet tuși dogră, scripă ca o pleoacă și se mișcă
alene. Pea mîi peșteră el, mîlîndu-și așina de trup ca o
haină veche pe o sperietoare dintr-o bestărie. Șepa îi
scoperă cu mîngîile obșate în jos urechile scurte. Se
întoarse de curînd în Tatarci, înșuri de fuma „pîcîlău”
de orteș din Gardă Roșă. Căsuță îi întrebau unde stîneau
după demobilizare, dar Valet răspundea pe scurta și se
întoarse de țarțe prinșătoare. Numai leșă de Ivan Alăstă-
vici și de Mișca Roșevici mîlîndu-și că petrecuse patru
luni în gir în Ursina, într-un detașament de Gardă Roșă,
cîneau prinșorier la habăsmaci, fugăse, ajunsesse la Sîmberu
mai umblesse cu el în jurul Rostovului și, în cele din urmă,
lui scriesese singur un bilet de voon, pentru concedia de
boală.

Valet scum șepca, lui nădă pînăla abîrît și priu în
jurul său ; se apăsă de barcă și mîlî :

— Proșate trebură... proșate ! Împotîrîse vîlînd cu pe-
cîlău ! Șelcu săi sălău, prinșorier pește și vîlînd de vîlînd
cîlău...

— Ei, ce mai e nou ?

Mășka îi strânse mâna moartă și cântăreștii cu laha sa îngușă de pește și-i zădări prăștarea. Erău legați de vocea lor proteste.

— Iar, la Măgălineni, i-au bătut pe cap din Gardă Roșie. A început, frate, o trîncăală... zburau fulga!

— Ce Gardă Roșie? Cum au ajuns la Măgălineni?

— Treceam prin stăciță, și camarii i-au făcut praf...
«Ii vor să grîncăie de prădători ai adus la Război»!
Acolo luaseră acuma Curtea marțială. Azi începe proba-
toarea la noi. Așteptăm, chiar din-de-cîndu-neșii, să ai
trăgă clopotele...

Regeștii pune lațatul la barcă, strînse peștele în r-ur
ace și porci, mîsurînd atîrșetură lungi cu vîdă. Valet tre-
pîdea cu un rîcșu, prîncu-se de el, încheindu-se poștele
marșalei și dînd lung din mîini:

Mi-a spus Ivan Alănoșevici. Adăncăuri m-a schimbă
la surcoți - meară a pufăit toată noaptea, s-a adus reat
călăreșii. Dinul a surit chiar de la jurpîn. La Serghoi Pla-
tonovici a venit călăre din Vîșnăvskia un ofițer.

— Ce ne facem acum?

O umără de tulburare lumecă pe fața lui Mășka, înle-
pătă lăcrășăptă și alăvălă în timpul călăreșăptă; se uita
pîncă la Valet și repetă întrebarea.

— Ce ne facem acum?

— Trebuie să plecăm din aci!

— Unde?

— La Kamenskaya.

— Păi, acolo sînt camarii!

— Mai spre stînga.

— Unde?

— La Odlov.

— Cum ai să călărești?

— Dacă vrei, călărești. Iar dacă nu, călărești. Dacă nu
drăcu-n dău! se mîntuie deodată Valet. „Unde! Unde!”
De unde pot să știu? Chiar eu să te bagă bine la victo-
riose, ai să glăvești tu pe unde să scapi... Ai să adăncăiești
cu rîsul!

— Nu te repori! Știi pe unde-ți bagă rîsul cel lung!
Ce spune Ivan?

— Pe Ivan ai vău, pîncă călărești îl vezi...

— Nu țipa ! Uite, o vântare se uită la noi..

Aruncă ei griji pentru plăcușe spre averea tîndă,
nara lui Andrei Măclănă, care scotea vântul afară din
curte. La prima răcoare, Miha o luă îndată.

— Unde te duci ? se mură Valet.

Fără să se întoarcă, Kosevoi mormăi :

— Mă duc să-mi iau vîrșala.

— Pentru ce ?

— De ce să se piardă ?

— Va să zică, o întindem ? se întrebă Valet.

Întind din viață, Miha spuse, deșertăciună :

— Du-te la Ivan Alexeevici, lăsat eu duc vîrșale acasă
și via îndată.

Ivan Alexeevici avușese timp să dea de veste camarile
mai apropiate. Măclășul său pară fuga pînă la Măclășov
să-l adăuc pe Grigori. Hristonca se îndălăci stăgure, ea și
cum ar fi grădărită ceva urîă. Kosevoi se întorse repede,
și sfârșit începu. Toți vorbeau în același timp, gîlțuși, con-
știnț că din mureș în mureș se puteau apleca la clopotul
de alarmă.

— Trebuie să găsești remediul ! Să ne aștezi chiar
astăzi ! se întrebă Valet.

— Mai bine să ne apui înși unde să mergem și pentru
ce ? întrebă Hristonca.

— Cum pentru ce ? .. Când începe mișcătura, creu la
cî ai să faci puzdă pe-ai ?

— Nu mă duc, și pace !

— Au să te duci !

— Nu prea. Mă-o lăsa cu frîgălia la ghi !

Ivan Alexeevici, care-și alungase sfîrș din casă cu
vasta saia, mormăi mormăne :

— De fapt, tot eu să te la. Bine zice Valet. Dar înco-
toy-a, să auzgi ? Alina o lăsa !

— Asta am spus-o și eu ! ofcă Miha Kosevoi.

— Cedeți voi că pe mine mă alungă ceva să plec, mai
mult decît pe voi ? Am să plec singur ! M-am născut de
noadă ! „Cum, de ce, pentru ce !” Să vedeți cum eu să vă
fracă și cum o să mă îndălăciș puzdăria pentru bolde-
oșia ! De glume vă arde ? Nu vedeți ce vînturi tolim ?
Acum toate se duc dracului !

Grigori Mîlîţcoi, care cu o încredere tăcută şi plină de tălmăci minime învârtise între degete un cal ruginit, -mă dă, parca tăie cu căzuţii vorbe lui Vălet.

— Nu te repen. Tie ţi e uşor - eşti gol, te-ai sculat şi dai ai fost. Dar noi trebuie să ne glădim mult şi, lăsa! Uita, eu am ocrărit şi doi pioni. Şi-am mersuri prea de puţin, nu ai tine!

Clăp din ochi negri care începură să ampuce aceluia de furie şi, răsuindu-şi dintr-o colţare a dinu, strigă:

— Tu poţi să trăieşti-nu? Vălet ai fost şi aşa ai rămas! Nu-i decît iulăie de pe tine.

— Şi tu, de ce sari cu gura? Văle ai-mu arici să eşti alăier? Nu ară. Nu-mu poată de tine!

Întreaga lui de arici se învârtă de furie, ochii aproape albi şi rîd, începură să-i joare lăle şi albiuile, şi chiar pînă la fustura de pe obraji pînă cu arici.

Grigori lă văsesse focul pe el pentru învârtos sa învârtos, pentru învârtosarea prin care învârtos, alina de la Ivan Alexandru vocea că în război sa răvîrta deta sarmenile Găre Roşu. Toată lui Vălet îi reţine cu deosebită vîrşire. Nici cu arci, vîrş deosebit în faţa lui Vălet care se agita pe arici, şi, stăpîndu-şi cu greu mîna care îi ardea durinţa de a lovi, apune:

— Taci, puţoare! Mănu puţo! Sîrbă de om, puţo! Taci şi tu pe comandant! Căci-tă, ce, te mai jura? Mănu de arci, împotriva, să nu te mai văd! Ha, ha, să nu măcreşti, că îndată te potom de plăcere.

— Lasă, Grigori, nu-i frumos! Într-o dată Kuznetsov, apărînd pînă la Grigori şi dîndu-î la o parte de sub mîna lui Vălet.

Au trebui să te laşi de agitaţiile tălmăci. Nu ţi-a rămas? Bănu! Văle-ov! Bănu ai-tă de.

Vălet se arăta înu arci şi se arăta spre uşi. Apnea însă în prag, nu se mai arăta, se întoarce şi-l pînă pe Grigori, care răvîrte cu răvîrte.

— Şi ai fost înu şi în Garda Roşu? Jandarmele! Am mai pus la noi dinu cu tine!

Nici Grigori nu mai răvîrte - învârtos pe Vălet alina în dinu, alina dinu pe boturile ariciate ale cîrmelor mîldăreşti, L. Nigichai cu o voce răvîrtească:

— Cădă-te ! Am să-ți amăg picioru-le din noaptea !

— Hai, hai, nu trebuie să te porți așa ! Pentru slăvești rușe copil !

Ivan Alexeevici călără cu demnitate din cap și-și aruncă la Grigori o privire pierzică, neputincioasă. Măcăg își mișcă buzele și nu vorbea, așteptându-se pe vremea că nu dea drumul năvălilor care-și cereau leșare.

— Da' ai de ce să vii acolo unde nu se primește ? De ce să te lațeni ? se dezvinovățește Grigori, nu încă simțindu-se.

Helena îi privea cu simpatie și, strângându-i privirea, Grigori surse, cu un simțet descherat, de copil.

— Căi p-aci eram să-l bat !... Și năi n-ai pe cine : dai o dată și l-ai strigat.

— Ei, ce slăvi ? Trebuie să se apucare de treabă.

Ivan Alexeevici se încurcă sub privirea sfintită a lui Mihail Kaperov, care rostise întrebarea. Răspunsu-le său :

— Ce să-ți spun, Mihail ? Grigori are și el dreptate : eram să ne rădăcine așa... și hai la drum ! ? Avem fară... Stai, ascultă ! strigă el văditu răspunsu de nevinovăție a lui Mihail. De unde putem ști, poate nici n-are să fie rădăc : ! Aa băiatu detașamentu lângă Sereșkovo, iar cealaltu năi n-are să se mai viie pe aici. Să mai așteptăm puțin... Să vedem ce-o să mai fie. Ca să-ți spun drept, am și eu rădăc, copil, și dintr-un rușu de nevot, și încă mai... Cum așa ? Băi și te cun ! Și dintr-un cu rădăc !

Mihail își ridică sprâncena, surse și-și pînseu rădăcarea, și-și sfintă privirea în poezia de lui bănuș.

— N-areți de gând să pînăți ?

— Socotesc să mai așteptăm. De plăcut, nu va fi tiria rădăcarea. Ce spun, Grigori Panteleev, și tu, Ilișta ? Pă, așa... și năi așteptăm.

Glându-și pe neașteptate un sprigiu la Ivan Alexeevici și la Helena, Grigori se învioră.

— Sigur, da' eu ce-am eu ? D-ăia ce-am și certat cu Valer. Ce, pară e vorba să tiria rușe năi ? Una-două și gata ? Trebuie să mă chibzura, să ne glădim, sic...

Dang-dang-dang-dang ! rădăc din clopotniță și se revădă peste piață, ulițe și ulicuri : dangătul se revădă deasupra ogizilor arie de apă, deasupra marilelor

de cretă ale dealului, se sparge în dalburi mari, ca hoarele
de linte, în norșii, guniadi, în pădure. Încă e dără — și
ne mai conștina, dăgăduind jalnic și tot mai suri — dang-
dang-dang-dang !

— Uite, ne cheamă ! clipi mărunți Hirtonea. Mă duc
îndată la hară. Trece dărele, în pădure.. M-am tot dus și
dus am fost !

— Ei cum e rămas ? întrebă Koxerol, ridicându-se
gros, bătrânște.

— Nu măgurea deocamdată ! răspunde Geigori pentru
toți.

Koxerol își mișcă din nou sprânceana și furi de pe
frunte moșul gros de păr și suri.

— Rămâneți stănați cu bose ! Pace-se că drumurile
noastre se despart.

Ioan Alăsturea schimbă înțelțuri :

— Tăieți apă, Mășica, și apă ! Ceaf tu că nu se vor
mai bea ! .. Ehei, încă curi ! .. Fu pe pace !

Lăsați-și rămasă bose, Koxerol pleacă ; din agredă alți
drept în aria vecină. Valet stătea gheteușt lângă uși :
sta peșenele că Mășica are să vină acolo. Se sculă la în-
tâmpinarea lui, și-l întrebă :

— Ei, cum ?

— M-am vînt !

— Știam dinainte. State blăgi ! la Orșica.. e o lăbea,
totdeauna tău ! Așa mă uitate pe războaie în lume, afară
de el singur. Așa m-am să l-o țert, lepră ! Pace pe gro-
zavul că se simte mai tare. M-am avut cu arma la mîna,
că l-aș fi slăvit asuma, alor Valet cu voce tremurătoare.

Pășind alături de el, Mășica se uita la părul lui de acrii
chifali, ghodind : „L-ar fi omuții, dihorul !”

Măgurea repede. Fucara dangău de clopot și îndemna
ca o lăbură de bîl.

Hai să trecem pe la mîna, să lăsam ceva de-ale guri
și .. la drum ! Măgurea pe jos, cu bra la calul alor. Tu
nu mi ai rămas cu tine ?

— Totuși le am pe mîna ! se strîmbă Valet. Nu mi-am
făcut nici case, nici averi. Și m-am prins simțindu pe două
săptămîni. Lăsați pe hirtonea noastră, Zerghei Platonici,

ai se îmbogățesc cu ea. ' Va țapi de banii ei cu ban
cruți socoteli.

Dăgălul iscoți, Luștes se scuturase a dăruirii, care
nu-si scuturase încă absesta, nu mai era tulburată de
lingușul depozitor. Cătrele scormoneau cerușă de lingi pînă
drum ; vijia îngrijor la pășune umblau pe lingi pînă
ruri. Măia se ura îndărăt - caci se grăbeau spre ma-
dean, la adunare. Una ieșea din ogrăzi, închizându-și la
măia surtoarele și uniformele. Un din călări străbăta la
goșni pînă. Lumea se îngrijorase lingi iscoți, se vedeau
ieșiri și fuste albe, pentru răsăritul deșă și negre ale
spărilor de șarpe.

O femeie cu căldările goale se opri, ca să nu fie călări
celor doi drăgăși, și le spuse cu voce mureșăvălă :

— Treceți înainte, că vă las călăra cu gata !

Măia li dădu binețe, și ea întrebă, cu o adică de
cîmbel sub sprîncenale răfoase :

— Căci se adună pe meșean și voi, pînăci ? De ce
nu te dăi acolo, Măia ?

— Am răpăi treabă acasă.

Ajunseră la capătul ulișoarei. Se rău acoperișul al-
cunoi lui Măia, mureșă de lemn pentru grădă legănată
de vînt, cu o răsărită de vînt ușor de legat de ea. Șau
pe deal, o masă de vînt li răsăla alene arpișă ; pînă
umblă filia pe schelatul arpișor ; o fustă de tablă de
pe acoperișul acrușă răgărea cu șarpe.

Soarele nu ardea prea puternic, dar era cald. Un vin-
țor răcoros alina dăruie Don. La colț, în curtea lui Arhip
Ingășinov, stătea un bătrîn ușor și de creșteră vechi
lău arătat de gardă ; femeile ieșeau cu lut și vîrșeau de
pate o călărie mare și rotundă. Una frumusea lău, am-
tețat cu bălegă, călărie roșie, strîngîndu-și fustă la sut
și mureșă acrușă pînărele albe cu pînărele pînă, cu
dăgă roșă și vînt de călărie. Li pînă pînă lău cu
vînturile degetelor, iar pînărele li erau răgărea mai
de genăre și lăușă adică la pînă. Pînă foarte grăpă
cu pînărele călărie, călărie, măcar că acrușă era încă deșă
de jos, li îndărărea lău cu o hama. Călărie deșă femeie,
mureșă lui Arhip, călărie pe scări pînă sub acoperișul

de strîl, tălăcniț noroi din tulpini albe, vîrtoase. Bătă-
melele de rafie joasă în vînturile lor, cu mînașile sufletește
plîsă în cante ; strepitul alba struna pe deșele acoperite
plîsă în ochi. Penele dintr-o într-una cu voci frumoase.
Nora cea mai mare, Maria, văduse care venea la Miha
Kopova în vîntul tuturor — o casă pătrunsă, dar bine
îluminată — însoțită cu voce joasă, aproape bărbătească după
putere și tîrziu, vestită în tot satul :

Mineai na se chinolept,

Celălalte refacări o, împreună cu ea, împletore cu mî-
lește pe trei voci acut cîntec trăsător, nave și pîngîlter :

„Ca pe frunzi drîgușul mare,
Tăcut și cînt și înecînd,
Gîndul lui înfrunse-a eu...”

Miha și Valet mergeau de-a lungul pîrîmîntului, tră-
gînd cu urechile la cîntecul întotdeauna de neobișnuit vocea
al unui câl, dinșpre poartă :

„Fecii scriboarea că drîgușul
De vîntul urem e-a alina,
S-a stîna, s-a stîna, s-a mort drîgușul,
Șah un umbră e-a stîna...”

Întreținându-se cu ochii ei cerșușii și calul umplînd de
cîntec bucuria, Maria îl privea pe Miha trecînd și, cu un
cîntec redă luminase fața pîlăită de strepitul albi, urmat cu
vocea adîncă și drîgușoasă :

Vai, pîrî-i blond și mîlîna,
Vîntul, vîntul lui cîntînd ;
Vai, și ochii, ochii lui albi,
Drîgușul corb și-a cîntînd.

Credincioasă răzvrătul alba, Miha îi dădea prietenia,
apoi apune către Pelagheia, care frîntura laini :

— Să-lăsc-te mai sus, că peste pîrsoare nu se vede !
 Fîrîndu-lăcu ochii mari
 — Dacă ţi-e fi poftă, ai să vezi.
 Cu mîinile în sold, Maria se uită împrejur din casa
 scîrî şi întrebă cu o înfrîngereală alintată :
 — Dăde mi-ai fost, draguşule ?
 — Am pescuit.
 — Nu pleca departe, hai să mergem în hanşer, să ne
 odîmăm dincoi !
 — Uite că-ţi vine secul, născuţat !

Mama pleacă, din lîmbă şi, izbucnind în hohot, fîrî
 vine spre Mişka cu bălăneasa udă. Străpînită înpro-
 şată vîrta şi pupa.

— Dacă va lăi da mîine pe 'Valet' ! Tot se-ar ajută
 să ne facem curat în casă ! strigă din uşă mama cea mai
 mică, scîrîndu-şi într-un ritm larg şiregii scîrîtor, ca de
 noabă, al dirîilor.

Maria mai aşteaptă ceva în şopîră şi toate trei izbucnînd
 în chîrsoi.

— Cîţea dărinată ! mîi 'Valet', încurcîndu-se şi în-
 şindu-şi pupa, dar Mişka fîcî îndreptarea curvenită, cu
 un simţet dîrso şi chinat.

— Mai dărinată, ai vîrta ! Eu am să plec, şi ea,
 draguşa, va rămîne... „Bădă, rădă cu bine, iubirea mea !"
 Ispîrîi şi cu vorba la cloacă, intrînd pe poarta ogîrîi.

După plecarea lui Kozmîi, curînd rădă un timp
 tăcut. Dăgîltoz de alară vîrta desupra scîrîi ! Izo-
 trîndu-se caşi trecîndu-se agorîtoz şi aştept. Ivan Aleksevici
 se uită pe geam. O uşă înăi zăhărită, de dîrînoasă,
 chîrso pe pîrsoi dinşpre aştept. Baza înfrîngere lăsc
 creşcă ce bălănda de mîci. Curat se înfrîngerea, pîrso şi
 senin, chiar prin geamul tăbură. Ivan Aleksevici se uită
 la înfrîngerea, care-şi înfrîngerea capul dîrsoi.

— Poate, ea asta se va aştepta ? I-au bădă curat din
 Mişka înfrîngerea şi n-au să se mai bage la noi..

— Nu, sata nu ! se rutinamă puternic Gogor. Ave-
tăut un început, scuti țările țără ? El, ce facem ? Mergem
pe meșteșug ?

Ivan Alexandrovici își lăsa mâna după șapcă și, dându-
pe față îndoala, întrebă :

— Ce timp, tată, tu crezi se-am găsit ? Mișcările
cu toate că-i repetă, e ota de apărare. Nu-a apărut nimic
de la elenii .

Ma-i răspunde nimeni, sepră și se îndreptară spre
meșug.

Ivan Alexandrovici pleacă îngândurat, cu privirea aplecată
la pământ. Îi dăduse faptul că și elenii se rugau și cu :
dăduse necutarea. Dreptatea era de partea lui Valet și a
lui Rospod ; ar fi trebuit să plece, în loc să se mai în-
molească. Tăvănitățile pe care și le urma în gând erau
neclare, și un glas răsunet, bolborositor, care stăta în-
cântat alu, se auzia, așa cum e roșită de cal strâmbat
pogit de ghiață de pe o bălăcă. Singurul lucru pe
care-l hotărâse cu tărie Ivan Alexandrovici fu să treacă la bol-
șevici, chiar la cea dinți creștine. Arăsa hotărâre și se
așezase deplin pe cînt murgă spre meșug, dar s-a mai
împotolit nici lui Gogor, și nici lui Hristianov, însepară
vag și el alu înăuntru, de alte gânduri și temându-se de
dăpt de pe acum, în adăruș răfălatu alu. Tăcere, în-
preună, n-au răspuns la întrebare lui Valet, dar nu au
stăvilit, pomenește după îndatorirea către țară, pe
cînt fiecare dintr-o singură gîie că se-moșna pe în m-a alu
mănu, de puterice și nu înăuntru o adăvinită scură.
Și acum se simțeau strângerea toci înăuntru și fiecare în
parte, unul față de celălalt, cu și cum ar fi săvîrșit o faptă
răstănată și m'apără. Mergem înainte, în dreptul casei lui
Mihail, Ivan Alexandrovici, care nu mai putea îndura amără-
țimea dinăuntru, cum, perlepe mănușe pe ei și pe celălalt ?

— Ce să te faci acum, tată ? Lăși început ? Am venit
de pe frunt bolșevicii, dar acum se vîrte în lume ? Să se
răstănată alți pentru noi, dar nu, la moarte.

Păi nu m-am răstănat, mai înăuntru alți ? amare
Gogor, întrebându-l pe vîră.

— Tu să vezi, ei fac răstănat, dar noi trebuie să mer-
gem în dinți. ? Ce fel de Căruță Roșie e-i ? sata ? Săvîrșim
mănușă, răfălesc arătu : oamărie. Nu am trebuie să te

uși cu băgare de seamă ! Numai orbul se bălățește îndemnat de toate culparile.

— La-el vineai tu, cu ochii tăi, toate acestea, Hristian ? întrebă Ivan Alasercici, mincinos.

— Așa spune lumea !

— Aha, lumea !

— Hai, ajunge ! Numai vorbele noastre mai lipseau alți.

Medvedev înfățișat îmbălbăgat, de lampasuri olărești, de șepci, de cife e cîcîlăiță mijlocie, rădărită cu o lamăușă neagră în mijlocul lor. Tot aștia era de fapt, Femele lipsoare ; erau numai bătrîni și răzaci buni de cînta sau ceva mai tineri. Cu ea, bătrînul stăteau în fața, proptindu-se în dirje , judecîtori, anarhiști, membrii comitetului parohial, obăduitorii școilor, stăruitorii bisericii. Oricei chiriă din ochi și descoperi barba lui tatălui, cîrnată și cu fire negre. Bătrînul Melehan stătea tot la cot cu cămăruț Murat Orghorovici. În fața lor, aplicat peste dirje se nodăroșeau, cu afa mea Orghaka, cu uniforma cenușie de paradi și cu toate decorațiile. Rămîn ca un zădă, Andrei Mincănd stătea alături de cămăruț alui — mai încoace se vedea Marci Kapalin, Arhip Bogatirov și Alepka Tova, careșii puneau șapca de cămar , după dirje, ca un gard viu, se așezau în semicercul dirjilor cîlciciale : bărborul Egor Șutlin, Iakov Podkova, Andrei Kapulin, Nikolai Kozlov, Iuganai Borșinov, Anikruka, Martin Șutai, morarul Gromov, cu pîcșoarele lungi, Iakov Kolesov, Merșon, Fedot Bodorakov, Ivan Tomilin, Epifan Măkșarov, Zahar Korolov, Anip, însă lui Andrei Mincănd — un călcicel din a mărunt. În trecere, Orghor i stău pe lîngă-alui Petru, în călcicilă parie a cerului. Petru, cu blana împodobilă cu panglicile ordinelor „Oficiul Gheorghe” negre-purpuri, pîlcămpas cu Alaseta Șutai Ciangul. În sfîșie se, scripșea ochii vîrți ai lui Mihai Koryanov, care sprîndea de la țigara lui Prohor Zilov. Alaseta i apra apăsă jarul, cu flăcă în ei și înfălăndu-și ochii de vîrți. În spatele lor, se îngrăvădău, curcubă mîrți, în mijlocul cerului. În a răzupă gubredă care intrase cu toate pîcșoarele în pîcșorul moale și neșcut, ședea Măzur, propedistele Coșcătului revoluționar altele, iar alături de dirjei, sprîndu-se cu mîna pe tîlăta mîrți, stătea un actor necunoscut lui Cri-

cart, cu agra verde cu, încordă, cu vestonul cu epoleți și cu pantaloni de călărie vînătoare, de culoare kaki. Președintele Comitetului revoluționar îi vorbea ceva, cu un aer asurzit ; socrul îl asculta, aplecându-se ușor și apropiindu-și urechea mare și rădăcină de barba președintelui. Meseaua se umplea de un vuiet domol, cu o prăcădă de vibre. Căzaci, stăteau de vorbă între ei, glăneau, dar pe lezile tăburilor se înlănțuiau acrobați asupriți de încordare. În cele din urmă — nemişcându-și înfura așteptarea — unul strigă cu voce încreșcată :

— Începeți ! Pe cine să mai așteptăm ? S-au adunat aproape toți !

Odișorul se îndreptă de gale cu un gest nestăgănit, se descoperă și începu să vorbească simplu, cu și cum s-ar fi aflat în mijlocul rezervelor sale :

— Căutați bătrîn, și voi, fraților cauză veniți de pe front ! Ați simțit ce s-a petrecut în satul Sotnikov ?

— Cine-o fi așa ? De unde-l ? mormăi Iristonov, cu voce de bas.

— E unul din Viosenskaiia, de la Cernala Reclia... Soldatilor îi dăe, pare-mi-se... răspunde cineva.

— Elde acuma, urmă totuși, un detașament al Oărușii Reclii a venit la Sotnikov Germanii au ocupat Ucraina și, înaintînd în direcția Frontului Oărușii, Desculți, s-au respins de la linia frontului. Alina, ei au luat-o prin plasa Migulinskaiia. După ce au ocupat satul, au început să jefuiască arșii casnicilor, să afumască ferreii casei, să facă arșii deșule și altele asemenea. Cînd în satul din împrejurări s-au aflat despre cele întîmplate, căzaci, cu armele în mînă, s-au alina pe jefuitori. Detașamentul a fost pe jumătate rănit, ar restul capturat. Căzaci din Migulinskaiia au luat o prăcădă între cele mai bogate Stănișle Migulinskaiia și Karsnakov au scuturat jugul puterii bolșevice. De la cele la mare toți căzaci s-au rănit pentru apărarea Domului lungit. Comitetul revoluționar din Viosenskaiia a fost îngorțit, s-a ales un stăpîn de stănișle, și în cele mai multe case s-a făcut la fel...

În acest loc al curiozității, bătrînii izbucniră într-un ghemot potolii de voci.

— Președintele s-a format detașamentul. Dumneavoastră și face bine să formați și aici un detașament din

rameni vorii de se fiert, ca să vă scrie) starea de a
nouă răvărte a hoardelor sălbatice de tihari. Trebuie
să ne constituim administrația proprie ! Puterea roșie nu ne
trebuie — ea ne aduce numai destrăbălare, nu libertate !
Doar n-o să îngăduim noi ca majicu să ne necinstească
nevestele și surorile, să-gă hană jor de credința noastră
pravoslavnică, să ne pângărească sfintele locuri, să ne
prăvălească avatul și toată gospodăria . Nu-i apă, crustii
frânturi ?

Papa se agadai de un „Aga-i !”, răsari de toată lumea.
Seizoleul începu să des cîntă unu apă, tras la apăsogral.
Proședintele țes de la masă, uitînd pe ea septe birii. Ma-
mosa asculta dîră să scape un singur cuvînt. În spate,
toată cumbatanișă șoptea alene lînce dîră.

Îndată ce cîntăreul începu să cîntecă apă, Grigori seși
din mulțime îndreptîndu-se spre casă, pe lângă gospodăria
părintelui Tauran. Mîna Grigorievici și observă plă-
cerea și-i dădu cu totul lui Pantelei Prokofievici :

— Uite, băchul tău s-a cînt ! Al mic !

Pantelei Prokofievic seși pînă opărînd din mulțime și
rîngi, poruncilor și rugilor la același timp :

— Grigori !

Feclonal se opri, dîră să se-șoare.

— Vîno-odărît, țule !

— De ce pîna ? Întoarce-te ! țurcă glasul și un zid
de fețe se-șoare spre Grigori.

— Și unul ca ăsta s-așona oșjer

— Numai strîmba din nas !

— Fii, n-a fost și el la roș !

— A sepe-șona, sege călăreș !

— Burtă rege !

Strigătele ajunseră la urechile lui Grigori . Cu dîră
îndestai, le asculta, luțîndu-se cu el țurcă ; n-er fi că
el din clipă în clipă va porci, dîră să mai privescă
înapoi.

Pantelei Prokofievici și Petro sîșuieră înău aporci,
cînd Grigori se cîntă și o lăă odărît spre mulțime, dîră
să-gi ridice ochi.

Bădina țurcă de laudăre. Cu o sepeșă țurcăre,
în alin stamen al satului Niron Grigorievici Konquon,

Cu fața spălăcită și cleștig de vârstă, cuprins de patimi, mai la mijlocul creștelor și cu un gât atîngherit, privea din mîinile fastului stăruind asupra seninilor pînărilor sale, banduganul de stamur cu mîncările de aururi. Pînă stăruia, nu fusese niciodată stamur, nu scurs, ciud ! se întîmplă să fie alba, lăsa noftura și se da la lituri, sub carieră că n-ar fi vedea de o asemenea cinste și că n-ar fi știind destulă carte ; dar bătrîni li îndemnă să strigă de încurajare :

- Iar tu banduganul ! Nu te mai codi, Grigori !
- Ești al meu de înainte gospodăria din Turchi !
- Nu ai să înșepți avîtu, satula, !
- Vezi, să nu-i tot, ca Seman !
- Nu, nu, lăsa nu-i bee !
- Avem ce să i lăsa din noi !
- Îi jupău ca pe o oală !

Alegerile care se încheieau cu o repetiție masochizantă, cu subsemnă vorbărie de rădăci ce lăsa la apă, li făcuse pe Miron Grigoriievici să primească, fără să se mai lase rugat prea mult, Alegera sa nu se făcea cu alădă, ciud venea stamurul stăruia, ciud se aduna gospodăria fructuă, și cînd dăli era votat ca lăsa. Nu, de uită dăli total se alăli simplu și repede. „Cine este pentru Koryunov e rugat să treacă la dreapta ” Și toată mulțimea se repetă la dreapta, cu excepția ciomărilor Elavri, care avea oca cu Koryunov și rămase singur locu-lă, că un bătrîn ară pe lăsa.

Nădăli de amăre, Miron Grigoriievici năli a-avea timp să dispună din ochi și se pomoli cu banduganul vîră în mîni, iar apoi de glăsu li rămăra din dreapta și alăli la urechi :

- Ești bun de cinste !
- Uite, le-am ală cu toți !
- Alădu !
- Trebuie să stamur !

Carind strigătele, satulă îndreptă cu dădăle adunarea spre delegarea obstruind sursoare. Puse obstruind alegerea comandantului delegamentului — și informă peșteră la Viozenskala despre Grigori — spusă lăgușina, adădu-l-o aga, că să strigă și bătrînă satulă .

— Ar fi de dorit ca toată comanda să fie ofițer. În acest caz, și lepta, dacă o fi, va țineți mai sigur și cu mai puțină pierdere. Și în satul vostru din vîrtej, beașchet. Nu pot, domnilor cîștici, să vă impun vreoîce mîc, înăi eu, din partea mea, să propun pe Melchior.

— Care ?

— Avem doi !

Alungîndu-și ochii peste mulțime, ofițerul își apri privirea asupra capului plăcut al lui Grigori, care stătea în spatele tinerilor, și singur, zimbînd :

— Pe Grigori Melchior ! Ce alorți, cîșticiilor ?

— Intrăm cum trim !

— Poftim frumos !

— Grigori Panteleici ! Aderatînd !

Își la mijloc !... Își !

— Bîrbații vor să te vadă !

Împins din spate, împurcîndu-se la față, Grigori își la mișcarea cercului și se uită împrejur ca o fiară încoșată.

— Mi încredințăm, feciori ! mi cu tolagul în pînăii Marelui Kapulin și, cu un gest larg, însemnă crucea. Să-i dau și să-i comandă în apa chip ca să-i plătească, așa cum un gîșac bun plătească gîștele din cîr ! Așa cum își plătește dinul neamul și-i ținește de fiare albităci și de om, tot așa să-i plătești și tu ! Dovedește-te vrednic să mai capeți alte patru cruce, să-ți așezi dîmărești !

— Panteleici Prokofievici, ce mai fecori să !

— Cap de sur ! Ce mai cîșticiu !

— Mă, diavol bîrba, în crucea mîc eu un sfert de vadă !

— He-he-he ! Nu scapă ai de albităci !

— Cîșticiu frumău ! Lăște ! Se poate să chermă două sau trei cîșticiu, în loc să apellăm la voluntari ! Bă se știe dacă se vor găsi destul dîmărești !

— Trei cîșticiu !

— Cîșci !

— Să strîngem voluntari !

— De-te singur, om... te ține !

Petru bîrba din partea de sus a satului se apropiară de satul care dăduse ceva cu nouă stamen. Ocul dîmărești

ei, un moșneguț mărunt și știrb, poreclit Șirjițul, era cunoscut prin apăsările sale de mare pericol în țări și judecări ; se îndălecăse cu ele toată viața și se ducea la judecătoriile așteptând, înfățișându-se singura lui apă, pe care o mai avea în ogrădă, răcoșia drumețului până acolo ca pe apă ; era de apasă că sălășul bea și se privea în cărui și se striga cu vocea lui plângătoare și căutătoare : „La judecări”, pentru că apă să-și îndrepte pași spre steașcă. Șirjițul se apropie de socră și-i scutură călduța sălășului. Celălalt tresălțând, printru care se afla Obersten Boldîrșev, un gospodăr înstărit care se bucura de o dintrire obștescă, se opri în apropiere. Șirjițul, care avea prieteni așteptând și dăruia vorburi înflăcătoare, intră cel dintâi în vorbă cu socrul :

— Băgare-dăria voastră !

— Ce potști, căsuți frunzi ? Intrăbă socrul, înclăcăse-are amabil și plăcutușul urechii mare, cu aștept cărnea.

— Băgare-dăria voastră, creștin că nu prea știți destule despre omul ăsta din sat, de la noi, pe care ni l-ați pus comandant. Iar noi, bătrâni, ne plângem înopritivă acestei înălțări a domniei voastre și avem dreptul s-o facem. Nu-l vrem.

— De ce nu-l vreți ? Despre ce e vorba ?

— Uitați-vă : cum să avem încredere în el, dacă a fost în Garda Roșie ? A fost comandant la dîrși, și s-a întors de acolo având vreo două lărd, din pricina cîmă...

Socrul roși. Urechile lui parcă se umflară deodată sub mînușă degetei.

— Nu se poate ! N-are auzit despois asta L. Mă cu mi-a spus oameni așa ceva.

— E adevărat, a fost bolșevic ! Înălț cu asprina Obersten Boldîrșev. Nu avem încredere în el !

— Să fie înălțut ! Auzi ce spun omacii tăi ? Căci „el se va trîda chiar în cea din urmă luptă” !

— Căsuți frunzi ! strigă socrul, rădăcîndu-se în vîrfurile picioarelor ; flota apei la bătrîn, scîlțîind cu greutate pe cel vestit de pe frunt. Domnișor frunzi ! Am auz pe horoșul Grigori Molehiov comandant al detașamentului. Te întreabă înăd dacă nu ai fost pîndit. Am aștept

chiar acum să se fi fost larma trecută în Garda Roșie. Puteti să-l încredințați feciorii și nepoții voștri ? Și voi, frașilor combatanți, o să mergeți cu înarma înălțată după un asemenea comandant ?

Casacii tăceau strid. Strigătul izbucni totodată : în larma de tipete și de rîcnare nu se mai putea înțelege nici o vorbă. Ceva mai pe urmă, după ce toți se potoliră, abia-și de gălăgie, bătrînul Bogatîrîov, cel cu sprîncelele albe-foase, leși în mijlocul cetei, mormăie cîntăca în laja adunării și privi de jos împrejur :

— Eu așa cred, cu mintea mea cea proastă : să nu-l dăm lui Grigori Pastalerîci o asemenea răspundere. Așa un păcat pe capul, am avut cu toții după aceasta. Mai înții, să se facă vederea de încredere, să-și răscumpere vina și pe urmă am vedea... E un oșean bun, e știm, dar nici știmde na se vede prin ceată : nu mai vedem vreo-ricine lui ? Serviciul său în belșeviet ne întărește acelu !

— Să-l facă soldat ! strigă artîșaga tînărului Andrei Kapulin.

— Să-l pună comandant pe Petro Mașarov !

— Oșarka să mai umble în turmă !

— Era cîi pe ce să ne temerocim de-l așezăm !

— Da' eu nici n-am nevoie ! Ce dracu am eu cu voi ! strigă din spate Grigori, învîșeșt de îndărjire, dintr-un rîcnă a lehamite și cîntăc iar : Nici eu v-am cerut... Ce dracu am eu cu voi ?

Își vîrî rîcînile în bucurările adînci ale rădăgilor și, puțin adus de apete, o luă cu pașul de cocor spre casă.

Mai multe strigăte îl urmăriră :

— Hai, hai... Ia-o mai domol !..

— Pînăcîre pașivă ! Ți-ai răfănat pîlăcul cercat !

— Oho-ho-ho !

— Ai văzut cum joacă-n el așteale turme !

— Astea cu se lasă cîntăc pe bălăstăci, fîi algar ! Nu se lasă nici în feșă ofițerii, pe frum... După el nici... ,

— Vîno-ndărit !

— Ha-ha-ha-ha-ha !

— Se pe el ! Ha-a ! Pău ! Ți-l-a-a-a...

— Ce să mai atîpă în el ? Să-l jădușim pe loc !

Se potoliră cu greu. În tatăl vorbelor, unul îl totbănuia pe altul, unul îl dădea alegea pe celălalt, iar un fiu al se pricoci pe neapăsătoare cu o vîntușă sub ochi. După simplă cură generală, se procedă la alegerea unui alt comandant de detașament. Îi alina pe Petro Melchare, și el se îndu-lor, conflictu-se în pînă. Dar totuși se dădă de un alinau, pînă mare, cu un val rînduș în fața unui gard mare înalt : venise momentul să se trasea voluntarii, iar voluntarii nu se iveau. Combatanții, care se purtau cu curaj față de tot ce se petrecea, se codau și căltau să scape pînă-o glia.

— Măi Aniaș, tu de ce nu te scrii ?

Andrișka mureșki :

— În prai tîlă... Uita, aici mureșki n-ai...

— Lasă-te de pîglă, mă ! Ce, tîlă poți pe de aci ? Îi alina la ureche bătrînul Kapita.

Aniaș dădu din mîini, de parcă s-ar fi epăni de un țigari.

— Mai bine treci pe Andrișka al tău !

— L-am trecut !

— Prohor Elare ! strigă cineva de la masă.

— Zeci !

— Să te-narici !

— Nu știu !

— Te-am trecut !

Mihail Kapitonov veni cu mîna scrică în fața mesei și spuse scurți și pîrășnici :

— Scris-ai !

— Ei, cine mai doare ? Bodorenko Fedot ! Tu ?

— Am vîntușă, dașki frantă ? Îi răspuse Fedot în zăpăc alea scurte, pînă-și la. (se cu modestie oiașă pînă de cald).

Careii înepăși de pe frunt rîdeau din toată inima, se apuau de burtă, trîneau cu alina o glia dăpă alta...

— Ia-ți mureșka cu tine... Dacă lăsa vîntușă, se ț-o vînt la loc.

— Ah-ha-ha-ha-ha ! se scrisă de rîs alții, din apete, țapă și țapă din dăci și din ochii luctori de vîntu.

De la un alt coșt al schimbul, vorb în șar, ca un pșigol, o altă pagă :

— Bădălar te facem ! Dacă ne dai o ciobă parșivă, și-o turnăm pe gât, până când o să-ți iasă vâscăltura pe partea costală.

— Bărem, n-ai a-o poți întinde. E normal bine pentru cas de retragere.

Bădălar se ucligau și începură să joare :

— Destul ! Ajunge ! V-ai găsit timp de pagă ?

— Normal acum v-a păt să vă dați proutia pe față ?

— Bădălar, fără ! Ți-mustră unu. Creș că dămăreș au le vede pre toate... Ai ? Dămăreș n-are să te ieră ! Gămeră mor acola, și voi... Ați ațat de dămăreș ?

— Tomăla Irin ! Ție sotăreș, care se înfăureș și prisi împreș.

— Stai arțilerist, răspuse Tomăla.

— Te înăreș ? Avea nevăie și de arțilerist.

— Scie ! Fie ce-o fi !

Zahar Koroliov, Andrușka și ea dășe alți, hără pe arțilerist la ră :

— O să-ți cloșim un tan de săleș !

— O să-ți înăreș cu dăleș și cu carăleș, la loc de săleș !

În mijlocul acestor glume și răsă, se înăreșă pășed de caraci. Cel din urmă se înăreșă Hristonen. Se aporșe de masă și roșă țărășat :

— Scie-mă la o săleș și pe mine ! Dacă Ți apoi dămăreș că n-am să mă bai.

— Atăreș pentru ce să te-năreș ? Înăreșă înăreșat sotăreș.

— O să mă uț, dămăreș oțșer ! Vreș să vîd și eu ce și cum !

— Scieș-Ț ! Ție sotăreș, dîră din vâreș.

Se împreșăreș de pe medeș aporșe de scriarș, după ce hără hărășreș să porșeșă dîră a dăș în înăreșăreș celor din Măgăleșkaia.

A dăș și dămăreș, pe medeș se schinări unuș vreo pășreș de volurșeri din pășed. Pășreș, scăpat dîșpeș cu masă și cu dîșe hărăș, carășă pe caraci cu prîrîră. Mășă vreoș epoleș alășeri cunșă din zău de

baladă, cu ofițere vechilor regimente; alții aveau firi epoleți de la secolul de argint, în acei de oțel și în culori erau marșale, primenți, cartaje aduse de pe front. Nu toți aveau pași, dar arme albe se găseau aproape la toți.

Pe median se străușău lama, lăta, copii și moningi, veniți să petreacă călăria. Petro, călărit de calul stăru de alba călărie, își răsăuă pământul de călărie la formație, se așă la cal de toate călărie și la călărie înălțată în marșale, în uniformă și chiar în haine de ploaie din pânză de cort, apoi comandă pământ. Mănu detașament urcă la pas dealul, călărie pământ înălțată la calul lor și călărie de la călărie trase un loc din pe deal, Petro își puse călărie, își notău marșale de călărie epoleți de grău și, înălțându-și calul în apa fel înălțat începă să marșale pământ, cu pas călărie, strigă, călărie, înălțându-și pașii cu călărie călărie.

Călărie, călărie comanda la marș ! La trec — marș !

Înălțându-se în călărie, călărie călărie ghea cu călărie și o hără la trec. Vitea îi lăsa în față, călărie viteză și călărie călărie și înălțându-se pământă apropiată. Comandă începă să vorbescă și să ghemesc. Calul înălț, călărie, al lui înălțându-se pământ ; călărie îl călărie călărie cu călărie, călărie de reana pământă. Calul înălță ghea, trecu în galop și lăsa din formație.

Vitea hără nu-l pământ pe călărie pământ la stăru Karghinskala. Toți marșale pe deplin înălțându-și călărie și nu va fi nici un călărie și călărie călărie de la Măgălinșkala nu era călărie dacă o călărie călărie a călărie pe teritorul călărie.

La Karghinskala nu ajunse călărie pe înălțată, în călărie nu se mai călărie călărie : călărie la Măgălinșkala. După călărie călărie detașamentului în pământ, înălțându-și călărie călărie Lavutkin, Petro se duse călărie la stăru stăru. Dădu de un călărie înălț și călărie, cu călărie călărie. Era călărie călărie lungă și hără firi călărie,

Între ea a curcubită răsărită, purtând nădragi albaștri, cu lampasuri, vîrîi în rîcniș albi de lînă. O lăsa să afirme în colțul buzelor subțiri. Ochii ei erau și adesea înfrîntă pînă la de sub sprîncene. Stătea în curtea, fumînd și așteptîndu-l pe Petru, care se apropia. Tot timpul masiv, cu valurile blănii umflate de marea pînă la a. și brașilor, scrisă a om de o putere neobișnuită.

— Dumnezeu ești stamara stăruie ?

Ofițerul albastru un rîcniș de fum pe sub mustățile-pleoște și răspuns cu glas de bariton :

— Da, stăruie stamara stăruie ! Cu cine am cîntecul al stăruie de vorbă ?

Petru se prezintă, strîngîndu-i mîna, stamara înclină capul.

— Lăboridov, Fedor Dmitrievici.

Fedor Lăboridov, cunoscut din satul Guedo-Lăboridovici, nu era deloc un om de dîmă. Întreținea la poartă de lăncieri, iar după ce a terminat-o, dispăruse pentru un timp vreme. După cîțiva ani își făcuse apariția pe neașteptat în sat și, cu apăsarea autorităților superioare, începuse să revină voluntari dintr-o cauză care-i încheiaseră serviciul sub arme. Adușor din tinutul stăruie Karghînchik o mîla de voinici în stare de orice și-i dăduse cu el în Pensa. Cu detașamentul său stăruie acela timp de un an formînd garda personală a școlii. În zilele revoluției, persoane¹, salvîndu-se împreună cu școala, fugise, pierzîndu-și detașamentul, și se întorsese tot atît de neașteptat în Karghîn, aducînd cu el numai o parte din cîșcaci, trei armăsari scurți pînă de la grajdurile școlii, împreună cu o pradă bogată : corcove scurte, cele mai rare grăvănuri, mîșcări de cele mai minuscule culori. Trînea o lăncă în petreceri, mîșcarea din bucurările nădragilor albaștri un mare număr de monede de aur perane, galopă prin sat cu oclăre pe un falnic cal, albe ca zăpada, cu piciorușele subțiri și cu gîlul de lemn, întins cu el pe treptele magistralului lui Levodîn, cumpăra cerea, pînă la un decaloc și pînă pe ocazită apă. Fedor Lăboridov dispăruse tot atît de subit, pe cît de subit îi fusese

¹ Relatînd la revoluția sovietică și anticomunistă din 1918-1919.

ei ştia că talionul plăvuri. Toată lumea (şi fusese o lărmă
geroasă, cum rar se întâmplă în ţercul Donau) a dat
cu ferestrele deschise, răstălmăcându-se împreună cu întreaga
familie spre următoarea casă.

În primăvara anului 1918 dădă războiul de la Seraiokov,
fa altele stăteau. Şi alina cu acest prilej se dovediră în toată
deplinătatea extraordinarele însuşiri ale lui Feodor Lihov-
vici. Stăruia mereori pe o mână alii de sus, încă
numai după o săptămână clăreau paza şi bătrână din cap.
Măturându-l ca şi cu o altă strâmbare, încă după cură-
ţirea războiului în adunarea stăruia (Lihovici avea două
vochiri), natura îi dăduse cu totul puteri, ei şi mintă,
bătrânul începuseră a merge ca o cloadă de tauri. „Într-un
oras bun, bineprohodirea vatăsă” „Vă rugăm, poftiţi!”
„Aşa-i.”

Noul stăman clăreau cu punga de fier. Într-o zi
vestea fugii de la Seraiokov ajunse la Kaghinokta,
toţi combatanţii din stăruia fură porniţi, chiar a doua
zi, într-aceia. Populaţia neclăvovici — o treime din locu-
tarii — la început n-a vrut să meargă. Soldaţii veniţi
de pe front protestară, dar Lihovici îi alii să convingă
adunarea, şi bătrânul soldat revăluia propoziţii de ei, cu
privire la deportarea tătarilor „rajdilor” care nu luasă
parte la apărarea Donau. În sfârşit a doua zi, apoi de
câteva zile de soldaţi, cu armament şi cloacă, se îndrepta-
ră spre Napokov, spre albastră Cernokula. Dintr-o dată
Minsk, numai dintr-o soldărie tineră, conştiinţă de Vasili Si-
rojenko, care fusese servitorul la Regimentul I de mînu-
şeri, fugi la Căminul Război.

Atamantul recunoscu la Peter, după mare, un obiect
sept din grade inferioare. Cu mare suferinţă în casă,
vorbindu-i cu o mîncă de familiaritate blăndă.

— Bu, dragule! Măi nu mai arezi ce căuta în
Migulinskia? Au aprins şi fără voi. Astăzi am primit
o telegramă. Duceţi-vă înşel şi aşteptaţi ordine... Să-i
scuturăm bine pe cauciuc! Căci, un alii alii de mare, şi a doi
numai pătrunzi de călugări? Arătaţi-le schimbările, ca să
ştia minte! Totul se face doar pentru a le salva porci-
lor! Să trăieşti, cu bine!

Între în casă, mîndru ca o reuşită a sprijinirii
trupul petraric şi trăindu-şi zilele capricioase de casă.

Petro se întorsese spre piatră, la casă. Fu asaltat cu
fotografii :

— Ei, ce se vede ?

— Ce s-a spus ?

— Mergem la Mîndreţu ?

Petro zîmbi, fără să-şi ascundă bucuria :

— Mergem acum ! Au ieşit totuşi şi fără noi !

Căsuşa din nou, întorcîndu-se la casă lor legat de gard.
Mîndreţu răsună de zăpădă. Cu şi cum ar fi legat o
piatră de pe umăr, şi-l lovea pe Tonia pe spate :

— Va să zică, hai acum, tănărie ?

— Ți-achepai cum îi e-a urfi malarilor fără noi...

— Aşa-i pe drum !

După ce se sfîrşiră, hotărîră să nu rămîdă la popas
de noapte şi să plece imediat în direcţia şi înfrîn-
dă, mergînd de data asta fără nici o rîndală. Pe
cînd drumul pîrî la Mîndreţu şi sfîrşiră la casă.
În sfîrşit, răsună în timp, la întoarcere căducă drumul la
dîră şi gîră cu toată petrară casă. În unele locuri o
luau la galop : pînă la capăt de lipsă pîră casă
său sub capite. Undeva, de după creştea depărtată ale
dîrărilor de pe Deal, ardeau fulgere arău.

În casă au ajuns pe la sfîrşitul nopţii. Căsuşa din nou.
Aşa-i pe drum : un loc cu arma se aşază, iar ceilalţi
răsună pe pîră, rîndu-şi întoarcerea. Cînd
înfrînă să lăce, şi un cal malară tremurător şi răguşit,
rîndu-şi şi cum aprinde. Toţi se rîndu-şi pe la gospodărie.

Între-şi sfîrşit la casă de la Petro, Mîndreţu şi sfîrşit
apart :

— Nu-am răbărit destul ! Mîndreţu şi sfîrşit pe lîngă
gărd !

Petro zîmbi la întoarcere şi o lăsa spre casă.

Patrul Petro şi sfîrşit pe lîngă la casă, şi cum se
şi-l duse la gărd, apoi lăsa în casă împreună cu Petro.

— Va să zică, la lor comanda ?

— Da.

— Ei, sfîrşit comanda ! De răbărit să nu mai răbărit
cum îi e-a urfi !

Indiferențata de soare, Daria se trezi și-i adău dină
hărbatului. Din odăile sale: Grigori, pe jumătate deșteptat,
săltându-și pieptul acoperit de păr negru și privându-și
harțarocilor fratei, cu ochii mărunți:

— El, l-ai bătut ?

— Uite, burui acum vezi ce a mai rămas din corbii.

— Nu-i mare lucru ! O ai dău gata doria, mai aia
dău iar și eu într-ajutor .

Fină la pui, nu s-a mai auzit nimic despre călări,
dar în dimineața mare veni în goană un curier de la Vi-
șnitchia, își lăsa călul înșurmat la poarta ogrăzii lui
Korzanov și arăta în fugă senza, lăbărită treptele cu scabă :

— Ce vești ? Ți întâmpină în prag Maron Grigorievici.
Ți ești pe stăman, Dumonsta oți ?

— Nu.

— Echipați-vă imediat cavalerii ! Prin plasa Nagolnitskă
trece Podtălichov cu Garda Regie. Iată ordinul, aia omul,
scotând plicul din papoi, împreună cu câștigăria plicii
de război.

Acelui glăzari, mare Grigori aia, părădindu-și ochelarii
pe nas, măna veni în fugă din ogrădă. Călări împreună
ordinul stămanului regional. Răsărit de parameciul din
scădări montanăvă creștate, curierul își ștergea cu mîna
rostogolănele volburii de pe obraz.

Artăci, în ziua lății de pui, cavalerii abia au apucat să
se întoracă după poartă a ploacă din sat. Ordinel general-
lui Alășev era scris și amănăța cu plerarea drăptanilor
de cavali. Iată de ce n-au putut împotriva lui Podtălichov
război vrea pătrunde de curierii, cu călăul trezită, și a
război opt printr-o care se aflau și arii bătrâni, dorind să
lupte împotriva roșilor. Matvei Kaptia, cu răsăi sepe
gubardă, mergea împreună cu feciorul său, la război
din față, călări pe o mîrșăși blăgă, se lăsa Ardan
Mischuk, care totuși venea și deștia țevășii cu cele
mai litre alăcozări ; mai veneau bătrînul Makarov și alți
călări monești cu barba căruntă. Tinerii mergeau de ne-
voie ; bătrînii, mînași de harțarai din fire.

Cu sepea rob glăză mantaiei de ploacă, Grigori călăra
în călăul din lăti. Ploacă curierii din curul lătiat de

norii care se rostogoleau dinaprea stapet, înbrăcați în verdeața preapăt al țerbei. S-au apropiat de creasta norilor, plătăs un valțur ; dădea din otăz la cind din aripă, întindându-le, prinzind vîntul și lătrindu-se dus de curenții din înălțimi spre răsărit, cu scâlpurile penelor catarin mîncărindu-se și strîngindu-se pe măsuri ce se îndepărta.

Toată stupa se întindea ca o mare de verdeață uoă : numai pe locuri se mai sîrtau ostroave de polizantă, cașată, de unal trecut, roșea pete de cîmbru și sea, pe creasta dealului, alblăstreas gorgonele vechi, de stropi.

Coborînd dealul spre Karghinskala, casele dăduri peste un bășezindru : dădea băt la pîșcut, lănced cu pîșcurele gale și pînind din vîci. Zăbind cîlăreșii, se aple o clipă, uîlindu-se sterc la dîșii și la cîli stropi de noroi, cu oșile legate.

— De unde eșii ? îi întrebă Ivan Tamiin.

— Din Karghin, răspuse voios bălăul, zîmbind pe mîș scurta trasă peste cap.

— Au plecat casele voștri ?

— Au plecat ! Sau dus să-i bată pe să din Garda Roșie. Nu curva așez tatun de-o țagă. Hai, sene ?

— Vrei tobuz ? întrebă Grigori, atîpîindu-și calul.

Chălcădul se apropie de el. Mădrăgii mamei arău uoi. Lampăsurile soșii lăneau. Privi tădrăneș la soldii lui Grigori, care își scotea prunga de tutun din butucar, și zise cu o voce plăcută de tiner :

— Cind o să coborîți, aveți să găsiți niște morți. Casele naștri au dus hai la Vîșenskala niște prieteni și i-au dat gata pe țepi . Eu, sene, plăcum viața, lei, Eșii Pădăreșii Kargin, și am vînt de așchi eam lăsa bălăul. Val ce cumpă : mad era ! Cind au început să des cu sălăle, Eș uriau și am lăsat-o la fugă. M-am dus pe urmă să mă uit. Ușia l-au tăiat umărul, răușia nevenise, și se vedea cum îi bătă lăna în alege, iar hoșochii îi erau vîșeji . Groșărie ! repetă el, mîrai că nimeni nu se arlăta apăsății de povăstirea sa, ori cîl pușia apa își închipea, lăncedă spre chăpurile neplăcătoare și răs ale lui Grigori, Hristosaa și Tamiin.

După ce-si apăsase ligara, mîngiaie calul lui Grigori pe gîtul ud, răsîi „beştagproste” şi alungă la hoi alii.

Lîngă drum, într-o ripă nu prea adîncă, alipită de apele primăverii, stăseau cindaveori băltoace ale cetăţilor din Cîrda Răzle, alina acoperite de pîrlela lîptosă. Se părea o făgăvîntă nu de pîmînt, ci de singele uşor pe lîmbe : se mai vedea un picior gal, cu pantaloni vîrtoşi şi albaştri.

— Le-a fost lene să-l îngroape ! Ticăloşii ! zepti zurd Hristones, care lîbi decodată calul cu bînapa şi galopă la vale, lîstădu-l pe Grigori în urmă.

— Uita, a început să curgă stăpîna şi pe pămîntul Donatului ! răsîi Tundila, cu cîbrăul chiorăit de un tremur.

15

Printre servanţii mitralierei lui Bunczak era şi Maximka Greanov, cîrmăc din satul Tetarino. Maximka îşi pierduse calul într-o luptă cu detaşamentul lui Kutepov şi de atunci încercase să-şi bese fără nici o mîsură şi îndrăgise călăşile de jec. Cînd l-a fost omorît calul — totuşi cel de culcarea taurului roşu şi cu o drăguşă argintie de-a lungul apînării — Maximka îi socotise pînă şi o cîrmă în apînare vreo patru verete, iar normal după ce-si dăduse seama că nu avea chip să scape de voluntarii care înalţau murea, smulsesse cărelele împedecite, lăsase frîul şi ieşise de capul lui din luptă. Se întinse în Rostov, gîndea repede la stîmpăria de argint lăsată de la un omorît de dinad, luasele seşuar de pe cal, rîdîrugi şi cîrălele de pîmînt, lîstădu-se apoi gal pînă la Bunczak. Acesta îi înfăţişă şi-l călăşuri. Poate că s-ar fi îndreptat borta Maximka, dar în lupta îngreunată în apropiere de Rostov un gloanţ îi zădărnici în cap ; ochiul albastru al lui Maximka se scutise pe cîrmăşă, şi singele ţăal şiroase din ţeasta căscată ca o cutie de conserve. Şi astfel, datu-s-a dat omăcul Greanov din Vîşnînskaya, fost hoţ de cal, beţivan şi chelău, de parcă nici n-ar fi fost cîndea pe lîmbe.

Bunczak se uită cum trupul lui Maximka se întorcea în agorie şi ştorse cu grijă şeava mitralierei de singele împreşat din capul cărău.

Peste pușca clipe, fără nevoie să se retragă. Bunchik trîi activitatea după el. Mariașca rămase să se răscoală pe pămîntul cald, arînd în seara trupul cu epetele negricioase și cămășa trasă peste cap — se despoiaze de ea, răscoalindu-se în zăburile morții.

Un platon al Gărzii Roșii, alcătuit numai din soldați înarmați de pe frontul turcesc, se învîrtea pe poziție la prima răscoală. Un soldat cu fruntea lăută și oușca jerpelită îl ajută pe Bunchik să învîrtească mitraliera, iar ceilalți ridică un zău de baricadă de-a carneașului drumului.

— Aaaa, poțcoți în capete ! strîd un bărbos, străduindu-se cu ochii spinarea rotundă a desului care astăzi
~~.....~~

— O să le ardem urea, să se poticnască !

— Ruge Samara ! strigă dintr-o ușa dintr-o volină, care rușea aceluiași din gard.

— Uite-ți ! Vin încoace ! strigă cel cu fruntea lăută, străduindu-se pe acoperușul depozitului de rachii.

Anna se învîrte la pămînt alături de Bunchik. Cetații din Gărzile Roșii se lungește unul lângă altul în epetele subredii învîrțuri.

În aceeași clipă vreo zece cetați roșii voriră în fugă, cu miște poticnăști alergînd pe răscoală străbătută ulicioasă și dăpăruță după ridul casei din colț. Unul abia mai găsi timp să strige :

— Via ! Fugți. —

Mărucușa deveni îndată puște și tăcută, iar după o clipă, fiind în urmă un vîrtej de praf, se văzu un cărucior cîlcos, cu o panglică albă la sepoi și carbura proptită în coastă. În frînă celui alături de brusc, înfățișarea se lăsa pe potcoarele dăvîlăști. Bunchik nu avu timp să tragă cu revolverul asupra lui ; apăsă pe coama celui, căruțului o lăsa în urmă înapoi. Soldații de lângă mitralieră se învîrteau nebotaliți, iar cel trecu în fugă de-a lungul gardului și se topăia în poartă.

Se vedea bine că dintr-o dată se sculă și s-o rugă de fugă. Tăcerea încordată la maximum și privirile lor pierdute cu înghițitura o rezistență îndărtată. Era toată clipa cu umbră, Bunchik îșiu minie, răscoală și cu puterea o strigă o clipă. Cu legătura răstă pe coastă și cu fața de nere-

casacului din prona roșiei, care o făcea să pălească. Anna alina cu arma în câmpănare și, uitându-se înapoi, arădind cu mina roșie după care dădusea casacul, strigă cu o voce stridentă, înfrântă: — După mine !” și alergă înainte cu pași săvârșiți, petecindu-se.

Bucurată se ridică. Un strigăt hărmălaie îi schimonosii gura. Sevicia arma din mîinile soldatului care se afla cel mai aproape de el și alergă după Anna, streșind un tovarăș complicit în pînăre, înclinându-se și învinovățindu-se în marea și neputincioasă dorință de a rîni, de a o chema, de a o face să se întoarcă. Anna în apăsările albe gîlțului cîrmușii camerei care troțotărea în urșă și ampu cu toată înțepătă se petrece ceva groaznic, ireparabil, apropierea unei demodărilor monstruoase. Și, în aceeași clipă, pricinu ci gustul Annei cu poartă al-; mai înfrîntăre și pe celălalt, că este lipsit de arma, absurd, inutil.

Apropie de colț, dădu peste casacii care galopau la grup U alina dezordonată țineu din rîndurile lor, glonșele puzării și se auzi țipătul Annei, jalnic, subțirel, ca de leagane rînit. O vîntu mîlindu-se pe pînăre, cu mina întinsă și cu ochii strîlățiți de speranță. Nu mai vîntu casacii întorcîndu-se înapoi, nu-și alina soldații, clipă mai răstărușă înfrîntă răstărușă din cel opărește și care, înfrîntăre de arădind Annei, gura înfrîntă. Acestea nu mai erau pe lume. Ea, numai ea singură era în celălalt, petecîndu-se în frînță la pînărele sale. Fără să-și simtă răstărușă, o înfrîntăre cu o răstărușă și o răstărușă undeva ; vîntu o pară de singe în partea răstărușă și buclă de strigăt albastru de la blînă înfrîntă în jurul rîni. . În dădu arma ci rana fusese înfrîntă de un glonș răstărușă și, înfrîntă că Anna era pierdută ; și cîti moartea în ochi înfrîntăre.

Cineva îi împinse la o parte. Pe Anna o dușură într-o curte din apropiere, ridicînd-o la umbră, sub poporul unei magadi.

Soldatul cu frînță lăta vîntu în rînd pînărele de vînt și la arunca departe, umflată și înfrîntă de singe. Săpînădu-se, buclăre dechere galeral de la blînă Annei, la rupse rîmăre și, apăsînd pe rînd buclă de pînăre moțotită, vîntu care singe înfrîntă blînă, lănd ură să lănd, iar țepa Annei deveni palid-rîntă și gura ei înfrîntă

tremura de chinuri. Bunica primeaua aerul, dar plăcutul se sufocau : aerul trecea și prin gură și prin nas. Buncuț îl tăie cămășa și-l deslega trupuț acoperit de sudoarea morții. Rana fu acoperită cu un tampon. După câteva minute, Anna fu veni în fier Ochii ei înfundati în orbite se uitară din gloriile negre la Iia și se acoperiră de tremurul genelor.

— Apă ! Mă arde ! gura ea, se reviră și izbucni în plâns. Vreau să tremor ! Iia-mă ! Iubitoale ! Anna !

Buncuț își lipi buzele ucate de obraji și dăruindu-i, îi vârsă peste piept apa din cană. Apa simplă pînă la marginea grăpșii de la clădire și se evaporă în aceeași clipă. Anna se mistuia în jurul morții, și urșită apă îi mai turna. Buncuț peste piept, ea se reviră, amăgindu-i-se din bețe .

— Mă arde ! Fie.

Slăbindu-se de puteri, rîndu-se treptat, decodată rostii limpede :

— Iia, pentru ce ?.. Veni, totul e atât de simplu ! Ce ciudat ești ! E îngrădur de simplu... Iia... Iubitoale, ai să-i apoi morții... Tu gîti..

În încredințarea ochii răspunși ca de rîu și, alinându-se al-gi înfrunte durerea și groaza, începu să vorbească înclăși nedreptăți, ca și cum se îneca :

— Am simțit mai întâi... o iubitor și o amor... Acum, totul arde... Gura ei se cură. Se chină, vîntuindu-i gura durerea de înăpăstare : Lasă ! Oh, se greu răsună ...

În câteva clienuri vorbe rapide și mult, ca și cum ar fi încercat să exprime tot ce o apăsă. Cu o groasă mîndrie, Buncuț observă că fapa i se înăpăstare, devine mai limpede și ceva mai galbenă la tîmpie. Își mută privirea la minile întinse fără viață de-a lungul trupului și vîntu cu unghile i se alăturea ca prânze vopse.

— Apă . Pe piept... Are !

Buncuț se repori în casă după apă. Când se întoarse, nu mai avea herculul Anna, de sub rogor. Soarele în apă îi lumina gura contractată în cel din urmă spasm și mîna caldă înec, ca de cură, lipită de nas. Îi strîns înclăși vîntu, o ridică ușor, îi pîrî o clipă nasul acoperit, cu pletruli minții întinse înclăși ochi, și-i căută odihna etnă a pupilelor sub aprinderea negre, stăruie. Capul dat fără

putere pe spate îl ardea din ce în ce mai greu, încreta își număra cele din urmă bătaii într-o vâșcăcă albastră a gâtului subțiere de fată.

Bucurcă își lăsa buzele de glasurile vinete încre- deschise și o chemă :

— Iubito ! Aia !

Apoi se ridică încordat și, întorcându-se brusc, plecă țesută, cu mîinile neclintite pe pîduri.

III

În zilele care au urmat, Banchik trăi ca în vechi, se alinau la sfîrșitul Umbra, făcea una și alta, culcea, dormea, dar toate se petreceau într-un fel de via uclat și apăsător. Privea cu ochii bătăniți și holbap la lumea din jurul său, fără s-o înțelegă ; nu-și mai recunoștea prietenii ; se uita la toate cu priviri pline de un beaș sau alina ridat după o boală întortoacă. Din vreme când a murit Anna, simțurile : se strîmăna veneticoasă . n-avea nici o dorință, nici un glod.

— Măcară, Banchik ! Îi treceau tovarășii, iar el stătea, mișcându-și greu și alene umerii, așteptându-și privirea depărtă asupra unui punct neclintit.

Ei îi priveau și așteptau că ar fi bine să-l învină la apăsător.

— Ești bolnav ? Îi întrebă a două și un mîșcător.

— Nu.

— Atunci ce ai ? Te chină alina ?

— Nu.

— Hai atunci să fumezi o țigară, Pe Anna n-ai s-o întorci înapoi ! Nu te mai chină pentru asta.

Cînd venea vremea de culcare, alina îi îndemna :

— Du-te de te culcă ! Îi venea.

Și el se culca.

Pentru alina trăi totfel în mîșcarea vieții de alina. În alina a alina, Krivoșikov îi întina pe stradă și-l apăsă de mîină.

— Aha, întă-te și pe tine ! De cînd te vrei !

Krivoșikov nu știa nimic despre cele întimplare lui

Bucchiak și, izbîndu-l pe întrec pe urmă, strîbt îngrijorată :

— Dar re-ai nu tine ? Nu cumva ești bolat ? Ai auzit că se trimite o expediție în nordul țării tale ? Lucru sigur : e-a și alia o cămășă de cîmă... Pînă e în fruntea ei. Nu mai avem nădejde decît în casele de la nord... Altfel, am fost-o. Nu e a bună ? Ai vrea să mergi ? Avem nevoie de agitari. Zi, mergi ?

— Da ! răspunde scurt Bucchiak.

— Ei, bravo. Poate ai... Trei pe la moș Orlon, ai face și drăgu toate.

În seara a doua de cea mai desăvîrșită pașnică sufletească, Bucchiak își face pregătirile de plecare și a doua zi, la 1 mai, pleacă împreună cu detașamentul.

Dre pe vremea cînd împrejurările se vesteau tot mai rău amenințare pentru guvernul sovietic al Donului. Trupele germane de ocupație înaintau din Crimeea ; starșile și districtele de pe Donul de jos erau cuprinse toate de răscula contrarevoluționară.

În seara a doua de țară, dîndu-se dintr-o trupă lui Popov, amenințînd de acolo Novocerkassk. Congresul regional al Sovietelor, care avuase loc la Rostov între 18—19 aprilie, fusese întrerupt de cîeva oră, fiindcă răsculații din districtul Novocerkassk se apropia : de Rostov și-i cîmpu suburbiile. Numai în nord, în districtele Hopov și Ust-Medvedja, mormau încă focare revoluționare — și spre cîldura lor căruia Podtîolov și alții, care pierduseră orice nădejde în speranța cîmbășii de pe Donul de jos. Mobilizarea dăduse greș, și Podtîolov — președinte al Comitetului ? Donului — după îndemnul lui Lagutin, hotărî să se îndrepte spre nord, pentru a mobiliza acolo trei-patru regimente din forți combinate și a-i arunca împotriva năvălilor și a contrarevoluției din jurul Donului.

Se aștepta o comisie extraordinară de mobilizare din cîeva persoane, în frunte cu Podtîolov. La 20 aprilie, ridicîrî de la administrația financiară cîeva milioane de ruble în aur și în mîrte de bancă jărlate, pentru nevoile de mobilizare, așteptîrî în grabă un detașament pentru pază înalt cu bani, mai ales dintre cîmăci care făcuseră servi-

* Prezentare pentru Comitetul Comunist Regional.

dal în garmenul local din Kamenskaja, alături effe
unor agnate: pe, la 1 mai, detașamentul, bombardat de
avioanele germane, o boi are Kamenskaja.

Linia le genera toate de treburile cu astaşi din Gîrla Reaşi în retragerea din Ucraina. Cămări răuînălţate arătau în aer podurile şi provoau decaderi. În fiecare dimineaţă, deasupra lor, în Năvoorînska-Kamenka apăreau arsele germane, dădeau tirurile ca un cârd de corbi, se lăsa în jos, şi atunci mitralierile răpăiau sacadat, totuşi rău, alinau din vagoare, focuri de armă tremuau, mureau de agură ce plutea deasupra gîrlor se amesteca cu mureau, rîndea al stăburelui şi al distrugerii. Arsele se ridicau vijelios la o mare înălţime, dar trăgători lor mai greie a bucată de vreme cartuşele din lătle de sticlă, şi cîrmăle camionilor care treceau pe lângă trenuri se înfundau pînă la picior în toburile goale. Naşul era acoperit de mîlăşă, cu o lună plină de frumuseţea aia al stejerilor în noaptea.

Distragerile fieri ascund se vădeau în toate — pe poști, alături de transmisiunile slabe, vaguete înecăgite, erau și răsturnate: pe stâlpi de telegraf albeau ca zădărnici cloșarii corărilor de poștărie, în care spărsură nodurile firelor de albastru. Multe case erau simțite, parădiperele de-a lungul Estilor dislocuieră cu răsturnări de vânt.

Detachamentul ribetei de cinci zile spre Biliarska. În a patra zi, Potilakov chemă pe membrii comitet în vârmă alia.

— Nu-l chip să mergem apă! Să începem tot cu bășcă și să scriem la masă pe la 10!

— Ce tot apăs ? strigă măriș Laguna. Poate să te duci în mare la Uni-Alfrediștii, căci vor fi cei care vor...

— Advancing all e-commerce concepts, particularly within e-commerce—

Kristofilkov, care stăa așezându-și din urmă detașamentul, făcea și se tot înălțura agitat în manta sa cu peștiișii spălați. Era acutur de friguri, așezându-și vijile din pricina chinului, capul îl ardea, plânsul de durere. El, la parte la stânga, se dădea încopoi pe un sac cu zahăr, cu ochii însoțindu-l de la rău.

— Răspunderea este strictă Podoliceanu, fiind că la ocolul de la baraj.

— Conclusions —

— N-ai dispune de o verbe? Trebuie să mergem în mare pe jos, alina-tea! sau să ne așutzi din urină și ne prăpădim cu totul. Tu ce zici? Ești mai învâțat ca noi, mitește.

— S-ar putea și la mări! Începu strigănt Kriștina, dar deodată dintr-o clipășică se urzi laș și începu să tremure, apăsât de un șoc de friguri. S-ar putea, dacă era așa rău pentru boala.

Shed 1/28/81, 1st. Pothidors depressus, harka flattened. Vitrula plane collapsed. In vitrula vitrulae disperse spread posteriorly, harka flat. Shed 1/28/81, 2nd.

— Iată cum e să mergem ! Privește ! Dogarul galben de tutun al lui Podtolsky trece plină peste bară. Vrei scurs ? O sută cincizeci, cel mai dual este de vârstă. Este !

— *De la venta al por mayor de mercancías de recordatorio* (Ley 1998)

► The new, 60-hour

Krivodubov scriase din nou, ca o strălucire morali-
stă.

— **1990** —

— Mă duc atunci să spun căutătorilor că să desprind
total. Nu am nicio de maverick.

Măritul meu odii la noți cu un aer de așteptare și, în-
trebușând răsărit a înșelăciunii, elci din vâșor.

În zona din urmăşi mănăstirii şi pînă la, treburile cu deţinătorii lui Podilchov se află în apăsătoare de Delia Kaltra. Rămăşiile stăruie cel mai în vagon, acoperit cu mănăstirea peste cap. În jurul lui, omagii înfrumuseţate, belăstare şi un înfrumuseţare: unu cu înfrumuseţare altora.

Vanka Boldiriov, un zăugar din Magadan, răpădit și batocărit, silea de un tovarăș mizericord.

— Mă, Ignat, din ce gubernia ești? Interesele ei nu vocea răsunetului, năvălitoare, aflu-măi de tutun.

— **Troubleshooting** | **réponses au plan de base** | **base de données** | **base de données**

— **Te potrezeste si esti al din Merschansk**

— **André Bédard**

— Aha-a ! Voiam să văd, tot unul și unul : sepie
trept pe un umăr la umăr și nu se vede de unul ! Bine că
în acest vârstă au înjunghiat de rău brațul o vârstă
cu un braț de o vârstă !

— Hai, așteaptă.

— Ești mă, că uitasem : apa cerea nu pe la voi a-a petrecut ! La voi, mi se pare, au scutopet orpășiturile de la blavieală cu niște câștite, iar pe urmă mi vrei a-o ține-ți vale pe niște boabe de mazăre... Poate-a cu adevărat treaba asta ?

Căscatul dădu în clănet, și astfel îl sculă pentru puțin vreme pe liguat de ghimale lui Boldiriev. Dar îndată ce se apăsă la mîncare, Vocea începu iarăși :

— Igrați, văd că nu prea răstăciți carne de porc. Nu-ți place ?

— Ba da.

— Atunci nu ți e lăcișă de carnea. Ai să te lăci pe baze !

Totîi izbucniră în râ. Unul se lăci și țipi îndelung și degît. Căcra se mișcă, scoțînd din cîrmă, iar după o clipă se auzi vocea scîrnată a lui Igrați :

— Înghițe-o tu, așurătule ! Lăci-ți în pace cu lăcișă tu !

— Măi a mea, e a așurăci !

— Tot scărnată fi.

Vocea începi, răgășii a lui Boldiriev se auzi tîrîgînat :

— Spurea-a-ă ! Ești în toate mîștile ? Păi, a-a așurăt-o de parie ? Zi mai bine că ți-e teamă să nu mă-ținci de dăca...

Un cîscat chîpș, blănd, cu patru decorații „Sfîntul Gheorghe”, din aceeași statură cu Boldiriev, îl domoli :

— Lăci-l, Ivan ! Ai să-ți plăceți cel puțin cu țîrîcaci. O a-o ține-ți și pe urmă o să-ți arde de vier. Atunci ai te văd ; de unde ai să i-ți scul ?

Băncuț alina cu ochii lăciși. Vorbele nu-i așugura lăcișii la urechi, și ei trîia cîscăriea lăcișii spreapate ale trecutului, cu așurăci durere, ba pară și mai chinătoare. Pe dinaintea ochilor țîrîci, într-o coștă baltură, jura stepe sub covorul de nișăci și cîscăcie bîrîcose ale pădurilor ce unduiau departe pînă în zăd ; dinșea pară astfel rece și vîntului și o vedea pe Anna albură de el, ochii ei negri, gîscăci mărunți de la călătoria nădăci, gura ei așur de

dragă, cu lăbi hotărâte și gingașe, era adânc de pe frunte. Nasul avea vorbele stralucind ca pe laze, gâtul ei era slab și îndelungat de gloriole stralucit, dar buzele glăceau deșure ce vorbea ea, după adăpura ochilor, după tremurarea genelor aruncate. Și în-o pe seacă Anna, galben-viridă, cu urmele de lecții răsle pe obraji, cu nasul ascuțit și cu buzele stralucite durere și groază. Ei se apleacă, îi strângă gloriole negre ale ochilor ce-și pierd treptat clădire...

Bucurak gema și-și acoperă gura cu palma, ea să-și rețină bobotul de plină. Căpui Anneli nu-l părăsea nici o clipă, ea se lăsa și nu se pârgea cu trecerea vremii. Papa ei, trupul, mersul, mișcările, joia lepei, al apăsătorilor, toate se adunau una câte una și i-o închipsuiau întru, via. În ambele vorbele ei, din care se desprindea un romantic sentimental, și reținea toate clipele pe care le trăise împreună cu ea. Și această amăgitoare viziune a căpuii amăgitor învia și făcea să sufere ea a înscădă durere.

Tovarăși îi trecu îndată ce se vâd ordinea de debarcare. Se ridică, își aplecă apăsător peștigiu și își aplecă, apoi lui parte la debarcare la varile. Cu aceeași neplăcere, se vâd într-o căruță și pleacă.

Cercuș plina, lăsa scândă de-a lungul drumului se îngreuna de pământ.

Șopă. Valul năvălitor al vântului parte dinbură și rîpe. În apăsătoare, mîle, în depărtare, căluse. În urmă rămășiță familie de locomotive, pînă la răși ale călărilor din gară. Vrao pătrunse de căruțe închinate la Balala Kaliva, se înșirau pe drum. Căi mergeau încoace. Tîrîna de cercoșilor arătați de gloase îngreuna mersul. Căruța se prindea de tot, se lăsa de căruțe cu aplece circuli de vînt negri. În față și în urmă, mergeau pînă-pînă mîle din bazinul Balala Kaliva, pînă la spre răsărit dinaintea samaritaniei călărești, ducînd cu ei familie și vîntul lor stralucitor.

Într-o hală Graci, îi aplecîră din urmă detașamentele Căruții Roșii greu încercate ale lui Romanovski și Scondenco. Căruții greșu fețe pînă la, căluse de lape, de nasuri și de spate. Scondenco se aplecîră de Po-

Holkov. Fața lui frumousă, cu monștrile țarilor englezești și cu nasul subțire, era uscat. Treceai prin fața lui, Buncuk îl auzi pe Bendenko vorbind cu voce răstălmăcită și obscură, îngrășindu-și apăsările :

— Ce-mă așezi tu mă ? Parcă nu-mi cunoști băieții ! Lămurile merg prost și pe desăpene via și viașii, în-și sfurșăii să fie !. Cînd ai să-l mai auzi ?

În urma celor auzite de la el, Podtiolkov, încurajat și curățat puțin pe gînduri, își așezase căruța și începu să vorbească cum pe un țan agitat cu Krivoșikov. Observându-l, Buncuk îl văzu pe Krivoșikov, rămas într-un colț, deșchidă aerul cu mîna și rostind repede cîteva fraze : după aceea, Podtiolkov se învîrte, sîri în căruța care plecă, stîrindu-l într-o parte greutatea de șase puduri a vizionatului artistului ; căruțașul dădu bloc căilor, și noroiul sîri în toate părțile.

— Mîm ! strigă Podtiolkov, îngrășindu-și ochii și des-cheindu-și buze de pînă în bătaia vîntului.

21

Ținut de cîtreva zile detașamentul înadins în districtul Donșului, răstălmăc spre stanța Krasnokutskala. Gospodarii din artile ucrainene îl primeau pe cîrmaci cu vechi lor ospitalitate de dăruț, le vîrteau cu plăcere merinde, făceje pentru cai, îi adăposteau, dar, îndată ce venea vorba despre ghizna unor cai plecă la Krasnokutskala, ucrainenii se întorceau, se sculau la oală și răspundea printr-un „nu” clăpănit.

— Dea vî plătim bari bari ! De ce te strîmă ? Îl întrebă Podtiolkov pe un ucrainean.

— El și ? pentru mine viața nu-i mai lătmîră decît bari !.

— La ce dracu ne trebuie viața ta ? Închîrnu-l-ne noroiu aște-nă și o căruță.

— Nu, nu pot.

— De ce nu poți ?

— Pă, voi mergeți la casei ?

— Ce-are a face ?

— Dacă are să se-nallege vreun bucluc ? Ştiu şi eu ?... Cum să nu am mână de cămăru ? Îi pot pădece, şi atunci ce să mă fac ? Nu, vericula, lasă-mă-n pace, că de marea, nu merg pentru toţi banii din lume !

Pe rânduri ce se apropiau de plasa Kraskolubskala, Fedotolov şi ceilalţi se auziau din ce în ce mai îngrijoraţi. Se auzise şi o anumită schimbare în starea de spirit a legherilor — pe cind în cele două cătura camarii fuseseră promisiuni şi vocea, în cele următoare se puseu cu o vîscărie veşnică şi nelăcomă. Nu vrodeau mărirea deodată cu mîlăi greutoase, volescu să răspundă la întrebări. Cîntecul detaşamentului nu mai erau înconjurat din prima clipă de un felu pînă de bălăndărie. Totu pri-vindu boborii şi dăşălcău de după ferestre şi se gîlăbeau să se facă nerăsuşi.

— Măi, creştii stăteţi voi aici, sau ce ralia ? şi întrebau cu înălţare cîntec din detaşament. Ce vă așteptă în noi cu atîta dăruire ? V-are micuţi comindul ?

Ivre-on sat din plasa Nagolinskala, Vanka Boldîrov, totu din altele de pînărua lui rîce, trîstă căciula de pînăru şi tipă răguşit, atînda-se împrejur, de tîrziu să nu vîlă vreun superior :

— Căreai stăteţi voi sau năste tărcoţi ? De ce tîrcoţi „mama voastră ? Ne vîrşăm singele pentru dreptăţile voastre, şi voi aici nu ne lăgaţi în seară ! Rugine să vă fie de asemenea partare ! Acum, tîrziu, avem egalitate — nu mai stă nici cîmăci, nici boboli, şi nu trebuie să se răpănească cîmăci la cîmăci ! Hai ! Să nu se aducă îndată glîni şi oală ! Pătăm toate cu banii lui Nicolae ?

Vreo gure amărele ascultă vorbele lui Boldîrov, pînăruşii ce rapă glăbe înălţate la plug.

La cîntărea se pînă de foc, nu răspundă nici o vorbă.

— Boboli, ai fost şi tot boboli at cîmăci, blăstematilor ! Vedea-măz căpînd, fire-ai să drăcuai, şi bobora să vă fie, burzi alăruşi ! Boldîrov mai trînd de pînăru cîmăci să potănu şi se lăcomă de nemărginită schimbare. De la voi n-are să rapăte omul lăma aici mîdău un pînăru de alăpu ! Zgîrie-brînză, scriboşi !

— Nu şedai !

Mamei ații îi spusese ucrainenii și se înghețaseră.

În același sat, o ucrainenă în vîrstă deosebit de înaintată din Garda Roșie,

— Adevărat să fie că aveți să jefuiți totul și să clătiți totuși totuși ?

Și găsesc, fără să răspund, în răspuns :

— Adevărat ! Da chiar pe tot, dar pe bătrînii îi lăsa-mă fără doar și poate !

— Deoarece știți ? Da' ce aveți cu bătrînii ?

— Li năstăscu eu pleac ! carnea de vârstă n-ăi bună acum, o-are gust, iar un moș bătrîn, dacă-l bagi la masă, da o fiertură de ciolană mai gustoasă.

— Șagalești-nce ?

— Ce te potrivești, mîtușo ? Îndrăgii vorbă și ucraina, ce un năstăru ! se amestecă Mîtin.

Nămas între patru ochi cu omacul șagabăt, îi dojenă rău :

— Trebuie să ști cum să glumești și cu cine. Vrei să cre-ți te-ai Podolskov filicla pentru asemenea vorbe ! Ce te-a spus să bagi lumea în sperieți ? Mărcada, are să meargă și are să povestească tuturor că noi clătim bătrînii !

Podolskov asculta popăsurile de ră și de noaptea, Mărcada de îngrijorare, se arăta mureu înătrăie. În ajun de a intra în gîlă stăruie Krasnoarutskaja, stăva îndelung de vorbă cu Lagutin, împărțindu-i gîndurile :

— Noi, Ivan, eu trebuie să-o întindem prea departe. Cînd vom ajunge la Ust-Hopianskaja, ai să vezi ce lepră și să mai fiem ! Vom veni mobilizarea, cu soldă de cîte o sută pe lună, dar să vină cu noi și cu echipament, fiindcă ne putem arunca degrabă întru poporul... De la Ust-Hopior o luăm drept în sus, pe la lîsa, prin Borkovskaja, Slapovskaja, Fedosovskaja, Kuzilovskaja, Glazovskaja, Skuravskaja. Pînă cînd vom ajunge la Mihailovka o să avem o divizie întregă ! O strîngem ?

— De strîns o strîngem, dacă pe acolo o lîpăte

— Da' ta crezi o-are împotă pîrjălul și pe acolo ?

— Cine poate să știe !

Lagutin își năstău bărbăta rîu și urmă cu o voce sălbăte, de schorț :

— Am, cum înfuriat ! Mi-e teamă, Fedea, că n-o să ajungem la timp. Ochișorica își vede cu zor de treabă. Ar trebui să ne grăbim.

— Dă-mă nor și apă. Nu te teme ! Mi-are păstrează că să nu fie frică. Ochiul lui Podtolișkov se înăpuriă. Deocamdată după noi, cum se poate să ne temem ? Vom ajunge ! Vom nădă ! Peste două săptămâni avem să-l batem și pe alții, și pe germani ! O să-ți ia tot dracii, căci îi vom refula de pe pământul Domnului ! Tăc o clipă, trase cu încredință un fum de țigară și-și mângâia gâtul secare : Dacă vom învinsă înă, prof se alege și de noi și de Puterea sovietică în Tăcșul Domnului ! Oh, numai să nu înfuriem ! Dacă răcoala ofițerilor n-o-o la înăvite, s-a apăsă și toate !

A doua zi, pe înăvite, detașamentul trecu hotarul stărilor Krașnodarskaya. În apropiere de satul Alenavski, Podtolișkov, care mergea înă-una din cărușele din fruntea convoiului, împreună cu Lagutin și cu Krivoșikov, nări o circădă de vite pășind în stăpă.

— Mai să-l înăvireăm pe vâcar ! se adăvă și lui Lagutin.

— Dușă-ți, înăvirești Krivoșikov.

Lagutin și Podtolișkov se dădău jos și o înăvă spre turală. Tăcșăva era ară de soare, lăcșă scăpă rășăță, mărură și înăvirești de copăie ; doar la marginea drumului înăvșăva rășăță sălăvăță, cu tălățe măr și înăvirești gălăvă, și înăvșăva înăvșăva cu apăre măr și păcșăvă. Străvșăd în păcșă vâfșă de păcșă băcșă și tăgșăd pe năcșă mărșăvă amar și înăvșăvă, Podtolișkov se apăre de vâcar.

— Să înăvșă, mărșă !

— Năvșă.

— Păcșă vâfșă !

— Le păcșă.

Băcșăvăd păcșă înăvșăvă de vâc apăreșăvă căcșăvă, stăvșăvă, căcșăvădă-și căpă.

— Ei, cum o dușă pe aici ? păcșă Podtolișkov înăvșăvă rășăvăță.

— Tăcșă pă noi cum dă dăvșăvă.

— Ce mai năvă pe la voi ?

— Nu se arăvă rășăvăvă năvșă. Dă' voi cine stăvșă ?

— Stăvșăvă vâfșă, mărșăvă scăvșă.

- Da' de unde stătești ?
- De la Uri-Hopionakala.
- Și Pottoakia alia îi tot cu voi ?
- Cu noi.

Vădit speriat, vârcul se îngâlbeni la față.

- De ce te-ai speriat, moșule ?
- Cum să nu mă sperii, oameni buni ! Zice lumea că-l bănuș pe toți pravodavnicii !

— Măcaru ! Da' cine închipuie asemenea amosuri ?

— Alăturiări a vorbii stămanul la adunare ! O fi avut și de unde sănt ; o fi primit hârtie de la stăpînire. Căci vize Pottoakia, cu calmanci, și-l bănușeau pe toți la rînd.

— Aveți acum și stăman ! aruncă Lagutin o privire la Pottoakior.

Acuma își lăspes coșii gălbejiți într-o tulpină de buruieni uscate.

L-au alos deundă ! Au înaltă amosul.

Lagutin voia să mai întrebe ceva, dar în clipa aceea un buha, răsunat și pleșar alături pe o vară și o pîmînt sub el.

— O strîșește, blestematul ! rămi vârcul și o lădi la față spre cîrmă, cu o sprîncenă cu totul neașteptată pentru vîrsta lui, strigînd din față . E vîrcu la Nap-tonka ! O strîșește ! .. Ce faci ! .. Ce faci, chelule !

Dînd din mîini, Pottoakior pășea înapoi la cîrmă. Burei gospodar Lagutin se opri, se așă neliniștit a vîrcu stăb, dar grîmădă la pîmînt sub greutatea buhaielor, și se gîndi, fără să vrea : „Te pomenești chiar că o strîșește cîrmă ! A și strîșit-o ! Mă, ai cîrmă !”

Abia după ce-și dădu seama că vîrcu leșase de sub buha, cu sîm spinării înălțîr, Lagutin se întoarce și el la cîrmă. „Ce i de făcut acum ?” Se făcuse stăman și peste două ”” se întorsese el la gînd. Dar buhaiul de prîjălit, de totă frumusețea, îi strase din nou inima-amînta. Stîrea făgăduie, adîncindu-se o vară nouă, arătînd și cu trupul lui, călîrîndu-și capul cu fruntea mare. Gura îi afîna pînă la gîmăchi tot trîgul lung și palid, ca în lîine că o strună. Picioarele scurte stîreau drepte ca rispe atîr, îndrăp în pîmîntul moale. Mîngîindu-și cu ochii părul roșcat cu pete deschise, fără să vrea, Lagutin își dedău un gînd, printru stăbur de albe glăduri neliniștite : „Ne-ar trebur a nouă ură cu tota : buhai de la noi sînt prea

redreaj! Gladul acesta fugă mai stăruie în mintea lui, dar, apăsându-se de căruță și privind circumstărilor la chipurile camicilor, de pe care venea stăruia, Lagatin cuprins numai la nouă drum ce rămăsese să-l urmeze.

Scurtat și însovit de friguri. Kirovskikov, vădit și post, îl apăsă lui Podtolskov :

— Noi am pierdut din fața valului contrarevoluționar, oțetind să l-o luăm înainte, dar el străbate peste noi. Fără-se că a-ai cum să-l întreci, fiindcă săvârșim mai repede decât pământul de apă într-o vâlnă...

Dintre toți membrii comitei, numai Podtolskov părea pe deplin conștient de situația extrem de complicată ce se crease. Seles apăsă înainte și striga mereu cărușului :

— Măi !

— De la cărușele din coadă, răsună un cântec ; apoi amăzi. Răsună țări venise dintr-aceia, asperind humilității roșilor și amestecându-se cu strigăte.

Știrile date de bătrânul vârac se adeveră. În drum, detașamentul întâi un catar cu nevasta, care murgău în satul Serebriakov. Casaoul avea epoleți și coorzi. Podtolskov îl puse dintr-o întrebări și se întinse mai avânt.

Trecură de satul Alexandri. Căruș o păsare răsună de sub cerul posomorit. Numai la rădăci, într-o ruptură de nori, se întinse un petic de cer albastru, poleit de razele păsăre ale soarelui.

În clipa când începură să coboare de pe deal în hotarele satului ucrainean Bobușkin, niște oameni rădăci, strigându-o la fugă în partea coadă ; dintr-o cărușă trecură în gura tot într-aceia.

— Fug ! Li-e tramă de noi ! aie atingerii Lagatin, privind la ceilalți.

Podtolskov strigă :

— Întoarceți ! Strigați-le, alături !

Cărușă alături în picioare, cărușă peșea. Unul oțet :

— E-bai !. Unde fugi ? . Stați !

Cărușele detașamentului intrară la trap în sat. Vântul răsărit vânturi pe o uliță largă și golă de lume. O urăscă bătrână se întinse într-o curte, țipând și amestecând

ripte pe-ne într-o căruță. Măcarul, descurt și cu capul gol, ținea calul de căpșoara.

La Rubashka, aflată cu ocazională treacă de Podtolișkov pentru încaierare fusese prima de o patrulă de cazaci și dusă dincolo de deal. Căcaci se aflau, deci, pe undeva pe aproape. După un scurt aștept, însă hotărârea să pornească înapoi. Podtolișkov, care fusese pentru înalțarea șutii.

Krivogîzkov tăcea, scuturat din nou de friguri.

— Poate e mai bine să mergem mai departe ? Il întreabă Podtolișkov pe Krivogîzkov, de față cu el la constituirea.

Acum dădu neplăcut din umeri în era toamna unde e să meargă, fie înainte, fie înapoi — oriunde, numai să poată fugi de dăruirea ce-l urmărea cu umbra. Fugind sălburi de căruță, Podtolișkov începu să vorbească despre amănăciunile răpitorilor spre Un Medvedka. Pe dată însă, îl întrerupse un cazac agrotor.

— Ai înnebunit ? Pe unde ai să te duci ? La contra-revoluționari ? Nu, frate, lasă-te de glume ! Mergem înapoi ! M-amuș poști să parim. Dar asta ce mai e ? Ia uite ! arată ei cu mâna spre deal.

Toți priviră înapoi : trei călăreți se aștărau pe o muntă.

— E patrula lor ! strigă Lagutin.

— Uite, uite !

Pe deal forțosau călăreți. Se aștărau în cele, se des-părțeau, pierceau după deal și se învâneau iarși. Podtolișkov dădu ordin de pornire înapoi. Trecură prin satul Alexeevski. Localnicii vestiră pasarele de cazaci, primiră să se ascundă și să fugă la apropierea căruților detașamentului.

Într-o floare mălărită și poameșită cernea mareu de răsărit. Căcaci erau un leonard și cârșiau de frig. Mergau pe lângă căruțe, țintindu-se arinde, gata să tragă. Dintr-un coșul deasupra, coborî în răgășă și se prelungi perșuind și leșind din nou pe colțic. Patrula de cazaci se învâneau pe creste și se mișcău. Petreceră detașamentul, apărând totfel neînțeleptă ostășilor din Garda Roșie, dintr-un apăsătoare și fără artă.

Lângă o rășă care strălăcea vîlcovă de-a carmenisul, Podtolișkov și Krivogîzkov, strigînd scurt sfelșituri.

— Fugimți-vă !

Apoi își luă carabina de cavalerie, o îndreacă și porni mai departe, alături de cârpi. Apa de primăvară, aprinsă de stăvile, se mai năsea, albăstrie, în vîscu. Norul de lângă ea măcar era crestat de urzile vitelor care veneau la adăpost. Pe muchia stăvilelor născu pe ja-trăritate, creștea buruienii și volburii, iar jos, lângă apă, papura își lăsa năpăile ferice, și frunzele ascuțite ale rogoșului făceau bătăuțe de pînis. Podtîlkov se apleca să desca apăle peste vîscu curii a căracilor, dar cîrșii lui nu îndăcură pe nimeni.

— Nu acum, Fiodor ! spune Krivoșlîkov în șoaptă, chemîndu-l la o parte pe Podtîlkov, mai aproape de cârpi. Nu-ai să curi pe noi acum, ci la noapte.

— Și eu cred la fel.

28

La apăs, norii se îngroșau. Cu înținocă. Departe, prin valea Donului, se puteau vedea, tremurînd la mișcările porciu-tili, născunții unor așii de pînis în apă. O vîscu în-departată se întindea palidă, acoperită de prola născu a unui nor. Cu o capă plină pînă la margine de lăcșe și de urzică, stăpa secunda în albitărie rigelor trînteie reflexe ale apei. Seara amînea pînă un amurg de toamnă. Pînă și turburîle, care nu înfrîcșurî încă, răpădau o născun răscă, născă, ca nici una alta.

Podtîlkov pînea, albitărie cu lăncă-urcîle fărî-tele născun născunite ale urzicilor sale. Din cînd în cînd se oprea, curăța bulgării de norii lui de toamnă, se întindea din așii și-și purta gîni și albitărie trînteie vîscu sub lăncă de pînis flacă, lung deslăuită, născun în fărî-tele născun.

Noaptea ajunseră în satul Kalazîkov, din pînea Pe-leakovo-Nagolinskaja. Căracii din detașament pîncă-urcîle și se răpăd în călătoria lăncunilor de dormi. Pînă de lăncunite pîncunite, Podtîlkov dădu ordine să se ordo-născă pînea, dar căracii se adăuă în așii. Trei lăci nu vîncă să născă.

287

— Să fie jădovenii de tovarășii lor ! Să fie împușcați, pentru nemercuțarea ordinelor ! se trîndăiea Kriștăflov.

Stău de sfîșie îngrijorări, Podtcolkov făcu un gest dîr-
rerie cu mîna :

— Să-și pierdă cursajul pe drum. Nici n-au să se mai
apere ! Stătem pierduți. Mișcarea !

Laștină strînsă cu chib, cu vai clișee cascani și trîndăie
petrule la marginea satului.

— Să nu dormiți, tîmpier ! Au să ne-atace de vii !
rezi rugător Podtcolkov către cascani mai apropiați de el,
cubredind casele în care poposiseră.

Toată noaptea a stat de veghe lungă masă, prăgîndu-și
capul în ușa și oftînd greu și răgușit. Pășea înaintea de
redresatul scorbilor, așipă, lăcărdu-și capul urîșu să-l cadă
pe masă, dar îndată îi trecu Robert Frauchenbruden, care
venise din ogradă vecină. Începură să se prăgîndă de
plăcere. Afară se lumina. Podtcolkov ținu din casă. Gîndu-
se la malaxare vana, îi întîmpină în stradă :

— Cădea, pe deas, urechile răpă cîlărești ! mări se cu
nepăsare.

— Unde ?

— Uita, dincolo de sat !

Podtcolkov stău alături : pe deas, după pierderea alină de
cască, care strîna deasupra satului și a sîlcilor din livezi,
se vedea numeroase pîcări de cascani. Se mișcaseră în timp și
în galop scurt, înconjurînd satul și strîngînd cercul din ce
în ce mai îngust. În curtea casei unde poposiseră Podtcolkov
și în jurul cărușei sale, începură să se strîngă repede casca-
cî din detașament.

Veni Vasili Miroșnikov, un cîșag din Mîgulinokala, un
volău și cu mîna lung. Îi chemă în o parte pe Podtcolkov
și-i spuse, cu privirea plecată-o jos :

— Iată că-l, tovarășe Podtcolkov.. Acum au venit niște
delegați din partea dîră, și ei făcu un gest cu mîna spre
deas. Au să te-ți spunem să se pună îndată armele jos și
să se predăm. Dacă nu, se să înalțăm asupra noastră.

— Tu, fecior de clișee ! Ce căutai a vorbi ?

Podtcolkov îi apucă pe Miroșnikov de pîșetti mantalei,
întîrîndu-l departe, se repedă la cărușă. Trăscu arma de
jurnal și strîgă cu voce răgușită, aspră, către cascani :

— Să ne predăm ? Ce fel de vorbe putem să mai schimbăm cu cei care aprijină contrarevoluția ? Ne batem cu ei ! După massă ! În trăgători !

Toți strigă afară din ogrădă. Numai o mică parte dintre oamenii alungați încă în marginea satului. În dreptul vînturilor cîntă, pe Podtîlîkov îi așuză din urmă, gîfîind, Mihail, membru în comiteu.

— E o rușine, Podtîlîkov ! Să ne vîndem singele în lupta cu frații noștri ? Lasă ! Avem să ne întărim și fără sîngi !

Vîntul că numai o parte din detașament îi urmasă și dîndu-și seama că-i așteaptă așteptînd înfrîngerea dacă s-ar înclătină să lupte, Podtîlîkov scosese dinăuntru alături un cartof înclătinat anului, îi aruncă și făcea un gest obosit cu pîlea :

— La loc comanda ! Înapoi în sat !

Se întorcuseră. Tot detașamentul se adună în trei curți vecine. Casele apărură cu după mult timp în sat. De pe deal, coborî un pîc de vînt petrușeci de călăreți.

Forța de frustare stăpîni Mihailînataia, Podtîlîkov își dădă din sat, cu ei se înclătină asupra predicii. Forțele principale ale marșului, care învîlneau satul, nu-și pînă-sau porțile. Bănuț îi așuză din urmă pe Podtîlîkov la lăsa și-l opri :

— Ne predăm ?

— Puterea e cu dîșii ! Ce vor să facem ?

— Ce, și-a-a uchi cu viața ?

Toți trupu lui Bănuț se agită într-un apăs. Fără să se uite la bănuț care îi înclătină pe Podtîlîkov, strigă cu voce înclătină și surdă :

— Spune-le că nu dăm armata ! Și o încă înapoi, agîfînd pîlea înclătină pe mînașul revoluționar.

După ce se întorcă la case, înceară să-i înclătină cu ei răstăruș prin luptă spre lăsa satul, dar cei mai mulți erau vîlă înclătină spre înclătină. Unii îi întorcuseră spatele, alții îi răstărușă după sine.

— Do-te de te luptă, vîntură ! Noi n-o să ne batem cu frații noștri !

— Avem încredere în ei și fără arme în mîni.

— Să vîndem sînge de afîrșite străbînori ale pășilor ?

Banciak ajunse la cârpa lui, care se afla lângă hambar, aruncă muniția deșeu și se culcă, fără să desclapete din pumn muniția creștată și revolverul. Se gîndi o clipă la fugă, dar i se făcu scrisă de o plecare pe acuma, de decolare, și, lăsată totă în voia soartei, rămase pe loc să aștepte întoarcerea lui Podcolkov.

Aceia se înșepse alina după vreo trei ore. O mare mulțime de oameni stăteau plătind împănă cu el în sat. Unii erau cîștiti, alții își dădusem cuți de cîrpi și au veneau pe jos, împănându-l pe Podcolkov și pe poeznicul Spiridonov, făcând alina camărat de bătrîn, acuma comandant al detașamentului adunat pentru a captura grupul lui Podcolkov.

Podcolkov mergea cu capul sus, pășind drept și cu grijă, ca și cum ar fi bătat peste muniția Spiridonov și spunea ceva, simțind din corpul lui, ca o privire elucida. Un cîrac cîștat venea în urma lui, strigînd la pleat lemnul prost cîștat al unui mare pleat ală.

Uita și ogîrile, în care se aflau îngheșuite cîrșile detașamentului, se umplu de cîșcirea bălăci în grabă. Larma de glăsur creștu de înaltă. Mulți dintre cei alți alăseră la cîșc cu cîșc lui Podcolkov.

Alăseră strigite de bucurie, rîsete

— Mă, mă, ce vînt te-a adus !

— Hai noroc, noroc, Prohor !

— Noroc să dea dumnezu !

— Dre cî pe ce să mă bat cu tîna !. Mai jî cîșc cum îi fugărean pe muniții la Lene ?

— Cumătre Dănilo !. Hîștos a lăsat, cumătre !

— Adevărat a lăsat !

O alăscare cîșcătoare urmă vorbeilor ; cîșcîndu-se muniții, doi cîșc se uitau unul la altul, cîșcînd și se băneau pe unul.

La cîșcive pași de cîșc, vorbeau alți :

— Mă n-am avut parte de alăscătoare...

— D-apăi voi alăști bolșevii ? Ce mai vorbești de alăscătoare ?

— Ce-are a face ! Bolșevici-nabolșevici, tot un dumnezeu arem !

— Ha ! Nu alăști ?

— Zău !

— Dar ceas e al ?

— Uite-o ! Cameră din Garda Roșie, adrenea, cu fruntea lată, își descheie gulerul blanei, umflându-și buza și scoase o cruce de armă ordiță, ce-i atârna pe pieptul pîrît de soare și acoperit de păr.

Bătrînii din detașamentele trimise pentru prinderea „răscălțatului Podtîlîkov”, înarmați cu furci și cu topoare, schimbă priviri mirate :

— Se spune că v-aș, lepădat de credința într-o Hristos !

— Cînd v-aș vîndea sufletul !

— Am auzit că jefuși bătrîni și că omorîți copii.

— Măcar ! strigă cu o voce răpăcită același omag din Garda Roșie. V-aș împalut alți urechile cu răscălțări ! Da, înainte de a pleca din Rostov, am fost la biserică și m-am împărtășit.

— Nu mai spune ! rosti un bătrîn alîlalt, înarmat cu o lance cu coada înfrîntă pe jumătate, dintr-un mîluc la senza de mare bovarie.

Călugăra glăsurilor răsună pe uliți și prin ogrăzi. Dar, după o jumătate de ora, mai mulți omaci cu un văgășu din stăruia Krasovskaja se vîră în uliță, înfrîndu-și lae stăruia prin înghesuiala mulțimii.

— Ce din detașamentul lui Podtîlîkov să treacă la apăs ! zău ordina.

Podtîlîkîi Spîrîdonov, cu blănă și cu epoleț lădi, își scoase șapca cu cocarda de cârpe, alba ca o bucată de zahăr, și strigă la toate părțile :

— Toți cei din detașamentul lui Podtîlîkov să treacă la stînga, la gard ! Restul, la dreapta ! Noi, frații voștri de front, am hotărît împreună cu delegația voastră că trebuie să predăm toate armele, fiindcă locuitorii se tem de voi cînd vreme stăteți înarmați. Puneți-vă puștile și tot armamentul în căruțele voastre, le vom păzi împreună ! Vom trimite detașamentul vostru la Krasnokubinskaja, și acolo, la soviet, aveți să primiți toate armele îndată.

Un viat de îngrăunare căzătorii mulțimesii canacilor din Oărușile Roșii. Se auziră strigăte dintr-o ogrădă : era cameră Korotkov din stăruia Krasovskaja.

— Nu dăm armele !

Un vâiet surd de furtună trece pe ulișă, prin ogrăzile pline de noroi.

Camelei, proaspăt vândută în sat alături în dreapta, și în mijlocul ulișei rămășiță mamei camerei din detașamentul lui Podtcolkov, strigă grămadă și fîră nici o rînduială, Krivaișikov, cu mantașul pus pe umeri, se uita în jur ca o fiară încoșată. Laguna își mușcă buzele. Camereii nu conștiau a glăui cu neîncredere.

Buzatuk, care hotărîse din să nu-și predas armele, se apropie scut de Podtcolkov, cu arma în cîmpărire.

— Nu predăm armele ! Ați auzit ?

— E prea tiria... șopti Podtcolkov, mîtîndu-l apăsător în cotul brațului detașamentului.

Liste trece în mâinile lui Spiridonov. După ce o citi în fugă, întrebă :

— Alți doi o sută deșezeci și opt de oameni. Unde-s cetașii ?

— Au rămas în armă...

— Alții ? Care va să zică, apa ?... Bine. Spune camerierilor să aducă armele.

Podtcolkov își desprinsese cel dintîi revolverul, cu foc cu tot ; predându-l, rosti surd :

— Salva și arma sînt în siguranță.

Desarmarea începe. Cetașii din Gîrăuța Roșă aducuseră armele, colindându-se ; în aruncarea revolverelor peste gard sau la ascundere, împelgîndu-se prin ogelă.

— Pe toți acei care nu-și vor preda armele îi vom parchetiona ! strigă Spiridonov, rîzînd larg și voios.

O parte din cetașii roșii, conduși de Banchuk, refuzaseră să predea puștile, dar fîră decarnapi cu forța.

Un mitralier ieșise să fugă cîntec, lăsat cu el închișătorul unui mitralier. Prețind de cele cîteva clipe de stăpînire, cîteva oameni se aruncaseră. Dar Spiridonov mîni îndată oamenii de securitate, înconjurî pe toți cei rămași cu Podtcolkov, îi parchetionă și înceură să facă speșul. Primitorii răspundeau în silă ; unii obșteau :

— Ce să mai ceretați ? Toți știțem aici !

— Trîmbiteșii-ne la Krasnokatskaya !

— Tovarișii !... Împotriviți odată !...

După ce așigă lada cu hani și o trîndăie cu sacorii pînă la Karghinalada, Spiridonov adună prizonierii și dădu comanda, scribindu-și decedul total și putarea :

— Dublați știrile ! La stînga ! Gădine la dreapta — mare ! Gura !

Un copot trecu prin cîndurile celor din Garda Roșie. Pînă la urmă, amestecă curînd știrile și mersul de-a rînd.

Politiștii, care își îndeplinesc sarcini să prindă organe, sau sădîplinașii peșterii că lucrurile se vor sfîrși cu bine. Dar îndată ce prizonierii fură acopi așeză din noi, cîștii din sacorii timpului și-i împingă cu mâinile. Un omag bătrîn, cu barba roșie ca focul și cu cîrvelii înșepți în urechi, îi lavi fîră nici o vină pe Dancovă, care mergea la mîngîirea călăreșii. Sfîrșit bătrînii în singurătatea și plînsu sfîrșit. Cu pumnii îndreptați, Dancovă se întoarce, dar o lăcomie și mai puternică îi așă să se sacure în mîngîire. O fîrșă fîră să vrea, mînat de înșelăciunile sacorii și de conștientă, și sacra, sfîrșit înșelăciunii să sacra mergea înșelăciune, pentru înșelăciune de la moartea Anrei își cîștii bunete într-un cîștii amar, mîngîindu-se în sacra de pînă la cîștii de a înșelăciune, se fîrșă în sacra suflet omag.

Prizonierii fură sfîrșit în înșelăciune. Bătrînii, furbați la înșelăciune omag de sacra, îi lăcomie cu mâinile, se sfîrșă și-i cîștii cu înșelăciune, ori cu înșelăciune. Fîră să vrea, înșelăciune din cel înșelăciune se gîrșă să se lăcomie în sacra înșelăciune, se sfîrșă o mare înșelăciune și se sacra înșelăciune.

Un omag al Omagii Roșii, dintr-o sfîrșă din joră Dancovă, cu adreană cu un pînă, sfîrșă, sfîrșă și înșelăciune în sacra :

— Dacă vrei să se sacra, sacra-se pe sacra ! De ce vă lăcomie joră de noi ?

— Cîștii este cîștii sacra ? pipă Karghîlîk.

Bătrînii se potolă la înșelăciune sacra prizonier : „Cîștii de cîștii ?” un cîștii sacra din sacra, care peșteră înșelăciune cu înșelăciune, sfîrșă înșelăciune.

— Avem cîștii să se sacra în sacra Pînă. Nu vă lăcomie, înșelăciune ! Nu să se sacra nici un cîștii.

Așă sfîrșă în sacra Pînă.

Spiridonov se propă cu doi sacra la sacra unui cîștii și înșelăciune să înșelăciune cîștii, înșelăciune-l pe sacra :

— Numele și prenumele ? Lord nașterii ?

Se trece răspunsurile într-un carnet de manganie roșu. Văd rîsul lui Buncuk.

— Numele ?

Spiridonov stîrne ărtia cu vîrfu creionului, se uită repede la chipul pomanorî, cu fruntea lăță, al cetățului din Garda Roșie și, vîndu că ascuța țuguia buzele prăgîndu-se să scrie, se fîrî la o parte și strigă :

— Trece, ticlilorule ! Ai să scrii și fără nume !

Molipet de pîda lui Buncuk, tamboreșuul ignat nu-și apasă nici el numele. Se mai gît un al treilea care voi să moară nerăscut și trece fără voce pragul dușmăni...

Spiridonov pune lacătul și rîsul gîrda.

În timp ce lingă dușmăni se împărșeau merindele și armele din cîrșele lui Podcolzare, într-una din casele din apropiere se pînea ședința Curții marșale, înghebată în grabă și sfîșiată din reprezentanții astelor care luaseră parte la prinderea lui Podcolzare.

Preșide ședinții Vasili Popov, din stanța Bekovskala, om bătrîn, cu sprîncelele galbene ședea la masă, sub oglinda acoperită de prăcepe, cu moalele larg deslăcute și gîpoc dată pe oafa lăță. Ochii lui strîlucitori, în care lătrina o asprărie oarecum pînătoasă, privea, încodînd la cașcătii membrii ai Curții marșale. Se chîntău-a ce prădăpă să se dea prînzilor.

— Ce ai făcut cu el, domănilor frustagi ? Întrebă Popov pentru a doua oară.

Aplicîndu-se, șopti cîva podemulului Șevia, care ședea alături de el. Acesta dădu gîlben din cap, în semn de încredințare. Ochii lui Popov se lăsară mai, strîmțurîndu-se vesele din colțurile lui pîrîrî, și el scripăuă deodată aspru și rece, pîlăuău cîrșul sub genele rare.

— Ce ai făcut cu trădătorii țîstăbului lor, cu asti care veniseră să prade și să ucidă pe cașcăt ?

Președînd, un bătrîn cîmăc de credință veche, din stanța Mitkovskala, albi se lăpăra de un arc .

— Să fie îngușăci ! Toți !

Dădu seburăpă din cap și cîrșăuă alăunarea cu o privire pînășă, de fînăre, apoi șpă, înclinădu-se la baie :

— Măi e milă pentru cei ce i-au vîdeat pe Boleșii !
Și dacă ce ti jidaci printru ei, să-i omorîi ! Să fie ucigîi !
Răsturnîți ! Să fie băgați în șee !

Sărbața lui răsă, înfrîntă, tremurătoare : părul cîrnat cu
pete roșcate se clătuse vîlvoi. Se așază la loc, gîlînd, cu
fața clătinată, cu buzele umede.

— Să-i sculăm la surghin. Sau, ce ziceți ? propune
nehotărît Diaconko, membru al Curții marțiale.

— La adă cu ei !

— Moarte lor !

— Și eu sînt de aceeași părere !

— Să fie împușcați în fața tuturor !

— Nu te crei să pieri din bolă !

— La moarte !

— La moarte, desigur ! Ce să mai pierdem vremea ? se
mîie Spîrîkocov.

Cu fiecare nou strigăt, colțurile gurii omului Popov
se înăpărau și mai mult, lîcînd să-i piară dintr-o dată, blajin
de om bine bolnav, multumit de sine și de cei dinprejur, se
lăsa în jos și se adîncea într-o înmăpărire de sticlă.

— Prin împușcare ! Sorie ! ordonă al secretarului, pri-
vind peste umărul lui.

— Dar pe Podicîlikov și pe Krivaîlikov ? Pe dămann
fișia, tot prin împușcare ? E prin pușcă ! strigă minos un
omac bătrîn și surd, care punea lîngă ferestră și potrivea
marea firidă lîngă ce arăta să se stingă.

— Pe ei, pe cîmpioși, să-i spînzurăm ! răspunde scurt
Popov și repetă, adresîndu-se secretarului : Sorie ! „Bolot-
rîre. Noi, subsemnați”...

Secretarul, tot Popov, seamă depărtat cu omul, își
aplecă capul înăla, bine peptănat, și începu să scrie
din peniță.

— N-o să se ajungă gura ! oftă omac cu părere
de rău.

Lumina lîmpii clăpa tremurînd. Firidă fumegă. O
măscă penată în plîngerea bîrba în lăptosă adîci, penița
scrisă pe hîrtie, și unul dintre membrii tribunaletui ră-
sufa grea, cu un col bolnav de răsturnat.

NOTABILE

Având în vedere, la data aprilie 27 (18 mai), noi, delegații subterlor din stărușile Karghinevskaisa, Echevskaisa și Kravtchinskaisa :

De la Vasilievski	Melancov Ștefan
" " Dobrovod	Krapkin Nikolai
" " Fomic	Kamen Fiodor
" " Verhina-Iakimovskii	Kalinin Aleksei
" " Nijne-Golovskii	Stare Lev
" " Linskii	Vologodsk Ștefan
" " Kozlovskii	Popov Mihail
" " Verhina-Golovskii	Rudin Iakov
" " Serebriakov	Prolov Alek.
" " stărușile Mihailovskaisa	Frolov Ștefan
" " Hladkov	Grigor Mihail
" " stărușile Kravtchinskaisa	Shamshin Ivan
" " satul Vasnetsov	Shveta Iliu
" " satul Brantsev	Kozlovsk Ștefan
" " satul Melnikov	Kozlovsk Mihail
" " Ștefan-Samșev	Popov Mihail
" " Arshakov	Șergolov Vasili
" " Popov	Calinov Fiodor
" " Olov	Calinov Fiodor
" " Kline-Fedorovskii	Chibrikov Fiodor

cu președinția lui V. S. Popov

Am hotărât :

1. Toți jefăritorii și înșăcitorii poporului rusesc, conștienți în acela de noi, în, în număr de 40 de persoane, vor fi pedepsiți cu moartea prin împușcare, iar poșterii doi dintre ei, Fedotkin și Kravtchikov, răpădăria satului grup, amestecarea se va face prin epurarea.

2. De achiziția casei Anton Kalitchevșev din satul Mihailovskaisa, din tipul de clădire edificată.

3. Comandantul Melnikov, Gavril Melnikov, Vasili Melnikov, Aleksei și Vologdin, care au fugit din detașamentul lui Fedotkin

și se vor arăta în instanța Krasnodarskă, vor primi pedepsele pe care le merită din cauza acțiunilor bolnice (pedepsele va decide).

4. Întreaga se va afla în îngrijirea mamei, 27 aprilie (11 mai), unde s'întâlnește.

5. Pentru supravegherea celor deținuți, se va pune în gardă pedemulă din nou ; ad la care li s'are li se vor pune la dispoziție din nou cu arme ; membrii tribunalei vor fi făcuți responsabili pentru îngrijirea acestor punci ; cu executarea pedepsei va fi încredințată garda din de facere ad, la care scop se vor trimite din nou oamii la locul amestecului.

Originalul este înscris de :

Președintele așezii militare, V. R. KOPOV

Secretar, A. P. KOPOV

L I S T Ă

de oameni din detașamentul la Podolsk, condamnați la 27 aprilie 1918 în instanța de către Curtea marșală.

№.	De la stația	Numele și prenumele	Pedepsa
nr.			
1.	Ust-Bereznik	Fedor Podolsk	Spânzurat
2.	Krasnaya	Mikhail Krivoplos	"
3.	Krasnaya	Yevgen Kaban	Împușcat
4.	Bukharin	Ivan Lapatin	"
5.	Ust. Mts.-Kongrad	Alexei I. Orlov	"
6.	Ust. Mts.-Kongrad	Ivan Mts. Vachal	"
7.	Ust-Bereznik	Grigori Felice	"
8.	Migolinskaya	David Thaler	"
9.	Migolinskaya	Pavel Apollon	"
10.	Mikhailovskaya	Alexander Balan	"
11.	Lugovskaya	Kalina	"
12.	Migolinskaya	Konstantin Mrtin	"
13.	Migolinskaya	Andrei Kozlov	"
14.	Ust. Poltava	Konstantin Kiro	"
15.	Kolovskaya	Pavel Pavlov	"
16.	Migolinskaya	Ivan Smirnov	"
17.	Migolinskaya	Timofei Koldov	"
18.	Tilts.-Gels	David Volodov	"
19.	Cheremskaya	Georgiy Kopylov	"

№. art.	De la	la	Numele și prenumele	Încadrat
10.	Filip-Celb.		Ion Alexandru	"
11.	Migăleni		Sorin Stănescu	"
12.	Migăleni		Pădăreț Gheor.	"
13.	Migăleni		Ignat Ferencel	"
14.	Migăleni		Ion Krasov	"
15.	Rosor		Mădăc Prodan	"
16.	Rosor		Alexandru Krasov	"
17.	Migăleni		Petr Vălculescu	"
18.	Kapla		Ion Zolov	"
19.	Migăleni		Erksten Babla	"
20.	Migăleni		Petr Brinzeu	"
21.	Doștin		Marin Colobăciuc	"
22.	Kasani		Kliment Dymov	"
23.	Novik		Ion Anilov	"
24.	Kasani		Miron Sahmat	"
25.	Nijne-Kornovsk		Gheorghe Popov	"
26.	Ternov		Mihail Prodan	"
27.	Gub. Buzov		Vasil Pavlechinov	"
28.	Kasani		Prodan Gubala	"
29.	Kheva		Dimitri Jovov	"
30.	Filipov		Sofia Jovova	"
31.	Migăleni		Ion Gheorghe	"
32.	Migăleni		Feder Abakimov	"
33.	Lugan		Rumen Gheorghe	"
34.	Gundorov		Ion Iovov	"
35.	Gundorov		Miron Kollacov	"
36.	Mihailov		Ion Pădăreț	"
37.	Kasani		Sorin Gheorghe	"
38.	Nijne-Kasani		Petr Alex	"
39.	Migăleni		Prodan Orlov	"
40.	Lugan		Mihail Jovov	"
41.	Necare principal			
	C. F. Rosor		Alexandru Iovov	"
42.	Rosor		Mihail Prodan	"
43.	Kasani		Dimitri Jovov	"
44.	Rosor		Robert Franchetov	"
45.	Rosor		Ion Stănescu	"
46.	Gub. Buzov		Krasovici Jovov	"
47.	Gundorov		Mihail Gheorghe	"

Nr. nr.	De la sfârșit	Numele și prenumele	Împușcat
33.	Ok. Samara	Ivan Plișkov	"
34.	Novoselsk	Mihail Korașkov	"
35.	Kamensk	Ivan Karaman	"
36.	Novor	Petr Serebren	"
37.	Kamensk	Ivan Kabanov	"
38.	Lukovsk	Tihon Molodtsov	"
39.	Migulinsk	Andrei Șerșov	"
40.	Migulinsk	Serghei Anilin	"
41.	Krasnodar	Karna Dikhin	"
42.	Sarkovsk	Petr Kabanov	"
43.	Migulinsk	Serghei Șerșov	"
44.	Novor	Artiom Ivanovici	"
45.	Migulinsk	Nikolai Kozlovsk	"
46.	Migulinsk	Dmitri Komarov	"
47.	Krasnodar	Petr Șerșov	"
48.	Migulinsk	Vasili Mitroșkov	"
49.	Migulinsk	Ivan Fokșov	"
50.	Migulinsk	Iulian Gurev	"

Trei locuri nu și-au spus numele.

După ce luaseră de copiat lista confidențială, secretarul prese două puncte groase la sfârșitul fiecărui rând și virgule la sfârșitul fiecărui rând, în mână celui mai apropiat delegat:

— Închideți!

Delegatul satului Novo-Zanșevo, Komarov, înfrânt în surtuc de poartă omagiu nemțesc, cu revera roșii, se sprijină deoparte la, simțind vinea. Degetele lui groase, bătuțele și negre, praușuri să se-adepte tocul roș, de pământ.

— Nu prea știu carte... mînturici, decît cu grîșă înțipala „K”.

După el seculă Rodin, mînturind tocul cu ușor și mînturind, mînturind și încrînturîndu-se de alții încrînturînd. Între unii locuși, mînturind mai mult tocul și lînd avînt, apoi își arînce limba acută în timpul mînturirii. Popor și mînturind mînturind cu caractere late și cu pînă și cu mînturind, mînturîndu-și cu mînturind lași mînturind.

— Trebuie să mînturim foile / cuți cînturind.

— Kaledin are să se bagatovenască de pe latura realității i zădărnicește Șerba, urmărind mijloacele secretarului, care apăsă de pusele bonas cu rînduri umede de cerneală.

Nimeni nu răspunde la glasul. Toți plîdează cum în lăcră.

— Doamne Ieșu I., oști cîntă, țigînd în tîrziu întunecat.

29

În noaptea aceea cu cerul strîpțit de lumina bășcăuă a stărilor gîlbui, cernând înghesat în mîna dughetăuă aproape că nici n-ai fi înțeles căldă. Vorbele încremenite și amestecate. Zădărnici și îngrijorarea sugrumă gîlăjările tuturor.

Seara, un cetățean din Garda Roșie își ceruse voia afară :

— Deschide, tovarășe ! Am nevoie să ies, am nevoie !

Stătea descalț, cu cîmpul de pînă acasă din pantalon, ciufărit, lîngă-și făcra înăgrită de gura chel și repetată :

— Dar deschide odată, tovarășe !

— Lupul țî-e tovarăș, nu eu ! răspunde la cele din urmă unul din pînă.

— Deschide, frate ! se rugă unul, schimbîndu-și felul de a l se adresa.

Sentinelă își sprîpțir arma de zădărnici și așeză cum făcuse din scria răscolă silbatică, aburind apra popas de noapte, își făcra hărdă de gura chel și uae :

Fă în mîndragi, drăgășule ! Tot n-ai să-l ruși într-o noapte, iar mîine dimineață eu să-ți dau dracul în îngălbănătură și apă cum apă, cu mîndragi un pe dină.

— S-a lăsat cu cel l., cine dăruiește]dă cetățeanul rău, depărtîndu-se de apă.

Ședea umăr la umăr, într-un colț, Padmeșkov își goli buzunarele și rușea a grîmadă de bancnote, gîndind cum

este alfi de mare, cînd tot timpul te doare cu alfa putere,
înfi rînde pe lunc nu mai e în stare să te tolberu.

La un pas de el, oamenii vorbeau lucruri vesale și triste,
despre femei, despre iubire, despre bucurii mari și mici,
rîmase în înima flecărua pe urma lor.

Mai vorbeau despre oameni, despre copii, despre
prieteni ; despre semănăturile care creșteau alfi de sporile,
înfi de pe acum nu mai puteai sări noara auzului în ele.
La un dar de libertate, de rachiu, îi vorbeau de rîu pe
Podolok. Dar omul îi și acoperea pe mulți cu aripa
lui negră, și oameni, sălți trupește și scîlărește, ador-
neau pe unde și cum apucau : călceți, apeneți, alfi în
pocare.

Mînaș scotea, cînd cineva izbucni în bobote de pînă
și nu puteai spune dacă era breș sau darna ; pînă
ingredor, apă cum pîng oameni : mari și simpli, care au
fîat din copilărie gustul amar al lacrimilor. Tîrrea
somnoroasă se rîla, spărî de mai multe glauuri :

— Taci, blestemate !

— Măre se apă !

— Îți rup gîta ! Tă-a-e !

— A dat apă la stăreț, om băurat !

— Oamenii darna, și al... Și-a pierdut raținea !

Acela care pînăse se potol, amoralitate și scîlăde-și
nasul.

Liniștea puse din nou stăpînire pe draghean. În cineva
urghere izbucnu țigri, dar oamenii tăcea. Mîreoa a
evidenț de bărbat, a trupuri alăturează înghețate în loc
stîrnat, a fum de țigară și a rouă dalcoșă și se asermeau
peste tot în timpul nopții.

Un corcîc din sat vesti agonia spreplerea dănașii.
Se auziră pași și alăgărit de darna.

— Cine-i ? Întrebă laert un pînă.

O voce tîră îi răspunse bușad și cu dîrful de vorbă
al celor bune cîlărești :

— Noi simțim ! Mergem să facem grăpa pentru oame-
ni lui Podolok.

Teji cu din draghean se tîră și începură să se miște.

Detachamentul de cinci din Tatarul sosit în nord alui de 11 rai în satul Poromariu. Era sub comanda lui Petro Melchov.

Canaci de la Cîr Șerfiteasa, ducându-se cu la adăpăi sau îndreptându-se undeva, la marginea satului, Petro își opri detachamentul pe mîndra și comandă descălecaru. Cîțiva oameni se strinseră mai aproape de dinți.

— De unde veniți, canaci ? întreabă unul.

— Din Tatarul.

— Ați cam întîrziat ! L-au prins pe Padilockov și îl rău voi.

— Dar unde-a ? I-a dus undeva de aici ?

— Uite, colan !... scrie canaci cu mîna acoperișul dugheșii și rîde. Stau acolo ca niște găini într-un cotar.

Hristoncu, Grigori Melchov și alți cîțiva oameni se apropiară și ei.

— Și unde îi trimit acum ? se interesează Hristoncu.

— La strîmsoși !

— Cum ? Ce vorbești starea ? întreabă Grigori, apucându-l pe canac de poala mantalei.

— Mai deții să răscornești altceva mai bine, blagorodnicia ta ! răspunde cu ostentare canaciul, alăturându-se la început poala din strîmsoarea lui Grigori. Uite, colan !... a-a ridicat arîmsoșii ! adăugă el, arătînd spre cerul înalt care fusese ridicat între două alții subțiri.

— Duceți-vă cuai prin ogrăa ! ordonă Petro.

Ceal era acoperit de nori. Cerul e plouat rară. Carci și femeile pleacă în număr mare spre marginea satului : înțînșiași despre canaci ce urma să alie loc la casele sale dintr-oșă, locuitorii din Poromariu mergeau de laudare, ca la o privește rară și veșită. Canacii se gîtîră ca de strîbătare, erau multe care își ducău copii cu ele. Mulțimea înconjură isănd și se înghesău îngră spre strîmsoare și îngră grupe lungi, de peste doi arpiți adîncime. Copiii umblau pe ursa umedă a valului de pîmînt aruncat într-o parte. Canaci se adu-

naa, discutând cu sprindere amestecă : femeile vorbeau între ele în șoaptă și cu părere de rău.

Barbu Popov veni acințos și grav. Fuma o țigară, masează-și cu degetii umerii, și cu glas răgușit porunci casnicilor din plătina de peste :

— Goniți lumea la o parte de la grădă ! Și spuneți-l lui Spiridonov să aducă seria toată ! Se uită la ceas și se furișă în lăzari, privind cum lumea, împinsă de curiozitatea de peste, se dădea înăuntru de la locul amestecat, lărgind un sentier des și pentru în jurul lui.

Spiridonov, cu o echipă de cinci, se îndreptă cu pași repezi spre dușmană. Se întâlni cu Petro Melchior :

— Săi voluntarii din partea actuală voastră ?

— Ce fel de voluntari ?

— Pentru adăpost la îndepărtare a armatei.

— Nu știu și eu vor fi ! răspunse cu sepietă Petro, scutindu-l pe Spiridonov, care îi așina cămașă.

Totuși, voluntarii se iviră : Mîrka Korjuncov, petrivindu-și cu palma pămîntul drept, scipat de sub cămașă, veni cu pași legănăți la Petro și-i spusese, scutind din ochii săi lăpăși, veni cu papura :

— Eu am să trag. De ce spui „nu” ? Săi gata. Îți dau ochii la jos și simbi. Dă-mi cartușe ! Am numai un înlocuitor !

El se ocoli, împreună cu Andrei Kapulin — cu fața înghețată de cea mai puternică încordare revoluționară — și Felix Rodovșikov, cel cu murea de calmar.

Un zgomot înălțat atribuit mulțimea înghesușii unde la unde, cînd cei doi ochi scindăși ieșiră din dușmană, înconjurată de escorta casnicilor.

La fruntea tuturor mergea Podtolskov, deasur, cu nădrag lung de postav negru și cu scurta de piele lăscă dechisă. Cîcra de nădejde în soroc cu plăcările lui albe, mari, încredințat și ridicat ușor trupul așeză ca să nu cadă. Lăngă el, Krivovîkov alina țipătul pagii. Era alba ca un mort ; ochii lui scipaua melancolic, gura îi era echilibrată într-un spasm chinat. Petrivindu-și masivul pămînt pe umeri, Krivovîkov o strîngese pe el, ca și cum i-ar fi fost îngrozitor de frig. Amîndoi nu fuseseră desabruși ; în schimb, toți ochiiți n-aveau pe dinți cămașă în alba de rufe,

Lagutin mergea cu pașii mărunți alături de Busciuk, care pășea greoi, fără descultă. Prin tremurarea raptă, la Lagutin îi se vedea plătoul cu pielea galbenă, acoperită de păr rar. Mergea trîndu-și atîrgherit lîmbrula, și brațele îi tremurau. Busciuk se uita peste capetele celor din escortă, în sarea cenușie, aspră de perdedea norilor. Ochii săi reci și liniștiți clipeau cu încordare, iar palma lată, tre-cută pe sub gulerul răsfrînt al cîmășii, mîngia pieptul aspru sub părul îmbelșugat și negru. Aștepta parolă ceră, cu neputință să fie aievea, dar întîrzierilor. Unii păstresii o expunse de nepăsare aparentă ; bolșevicii Orlov, cu părul cărunt, mergea aglîndu-și mîinile cu aer de așidare și sculptînd sub pîcherile cîmășilor , doi alți trei însă aveau ochii plini de așteptare groasă mută, așteptare complicită se citea pe chipurile lor schimonosite, închi chiar cîrmășii din escortă își întorceau ochii, ca să nu întîlneaua privirile celor ce mergeau la moarte.

Merg repede. Podtcolkov îi sprijină pe Krivosîlțikov care s-a potolit. Mulțimea de capete cu țolpene și cu șapei albastre cu margini roșii este mai aproape, tot mai aproape. Aruncîndu-i o ochire pîcșă, Podtcolkov scripe o înjurătură groasă și dădută întrebă, privind privirea lui Lagutin :

— Ce te uzi la mine ?

— Ai încurcînt în cîeva alie. Uite ce ai pădă ț-a mine pe cîpîșină...

— De ce să te mire ? oftează greu Podtcolkov, strîngîndu-și sudoarea de pe fruntea îngustă ; Cum să nu încurcîrîșii de ațtea pîcșeri ? . Lupul, cit e al de lup, și tot se face alie cînd nu-i alobod ; darbotite eu, care sînt normal om...

Nu mai schimbă nici o vorbă. Mulțimea e acum aproape de tot. Se vede în desăpăa tiviturii galbenă și lungă a exercităului. Spiridusev comandă .

— Sîm !

Podtcolkov mai face un pas înainte, petrecîndu-și ochii cîstosii asupra studurilor din față ; aproape numai bărbi albe sau atîtase de proserocare bărbieșii. Poștii cîstosi de pe front se așază undeva, în două lor ; sîm mîștrări de cîștîșină. Podtcolkov își mișcă învîr, mîștrările pleoștite

și spune cu o voce surdă, dar așa toți toată lumea îl aude :

— Domnilor frânziși ! Dați-ne voie, mie și lui Krivoșilkov, să privim cum vor muri țevarii noștri... Pe noi o să ne spăsurăm mai târziu : acum am vrea să ne uităm la prieteni, la țevarii noștri, să-l aprinzem pe acela care sînt slabi de inimă...

O înșeie de moravuri : se aude cum cade ploaia lovind în pereții cazaciilor.

În spatele lor, căsădul Popov își risipește dinții gălbuiți de fumat. Nu se spune. Bătrînii strigă și ei, unul după altul :

— Le dăm voie !

— Lasă-l să simțască !

— Dați-i la o parte de la grupă !

Krivoșilkov și Podmolkov merg spre mulțimea care le face loc, îi lasă să treacă printre două șiruri de oameni. Se opresc la aproapea. Întorcându-se din toate părțile și cercetând de sus de jos curioși. Privesc cum căsădul îi apasă cu atîngălele pe umerii din Gardia Roșie, întorși cu spatele la grupă. Podmolkov vede totuși Krivoșilkov în întinda gînilor surzilor, cu fața neresă, și se ridică în vîrfurile picioarelor.

Cel dinți, de la stînga, este Șumrîk. Se agită foarte ușor, rîndu-l greu, fără să-și ridice privirea lăsată în jos. După el, stă Lagatov, apăsîndu-se, trîgîndu-și poala cîrului peste umerii ruși, apoi vine Iamborovul lăsat, iar după el, Vanka Beldiriov, schimbat, de nerecunoscut, îmbătrînit pe patul cu douăzeci de ani. Podmolkov se apleacă să-l recunoască pe al cîrului și izbucnește cu greu să descopere că e căsădul Mihail Salomatin, din stăruța Kamenskai, care împărțea cu el toate nemerniciile și bucuriile de la pornirea lor din Kamenskai. Alți doi vin la grupă și se întorc cu spatele la ea.

Petro Lăscov rîde cu așchire și cu oșkerie, rîndu-l înjurător de mare și ascunzînd mulțimea amărită, cu jurmă murdară și înșeiat. Koneșkov tace. Cel din urmă este așch pe brațe. Se rînduiește din mers, agîrind pînălău cu picioarele lăstate în jos, ca de moart, și, apăsîndu-se de căsădul care îl trîntă la grupă, încearcă să scape din brațele lor și să-și, arîndu-l la fața veșă de lăcrimă.

— Iubiți-mă, fraților ! Dați-mă drumul, pentru dărnicea ! Fraților dragi ! Fraților ! . . Ce faceți cu mine ? Am depășit patru cruci în câmpul german ! Am copiat ! Domna, n-am nici o vină ! . . Văd, dar pentru ce ?

Un omor albește din Regimentul de gardă „Armazaki” și cîți cu geranțul în piept și-l arîta spre grupă. Alina stătea Poitnikov recunoscător pe omul care se împotrivesc și se împotrivesc . . . era unul din cei mai vîlăși cetățeni ai Gării Roșii, casele din Mîgălnakala, contingentul 1910, creșterea al ordinului „Sfîntul Gheorghe” de toate cele patru clase, un chapeu, cu mușchi plonșe. Fu ridicat în picioare, dar se prîbeșea din nou, se ținea la picioarele cavalerilor, lîngău-și bunurile uitate de dărnicea lor, cu care și el lăbura în țară, și țipa cu un glas îndășnat și îngrozitor :

— Nu mă omorîți ! Aveți milă de mine ! Am trei copii ! o fetiță, fraților mei dragi !

Întrețînea geranțul crucului din gardă, dar acesta se arunca, alina la o parte și-l lăsa în ureche cu dărnicea petecă. Un șoval de alina țipa din cavalerii ureche și se prîbeșea după gîndul său.

— Puneți-l ! strigă alina Spindarov.

El ridică cu grea, și apăsă țigă grupă și se îndepărta în fugă. Întrețînea în lîngă grupă, alina voluntari ridică armele la unu. Un alina strîbeșea mulțimea și amuși. O femeie țipa de groasă.

Buncak voia să se mai uite la cerul fumos, la pîrîntul său breșer, pe care-l călcase timp de douăzeci și nouă de ani. Ridicîndu-și ochii, văzu la cîmpărire peșii în gîrul din de casă ; unul, înalt cu ochii verzi și îngusta, cu un moț de păr ce-l călcase de sub cîrmă ; pe fruntea alba și strîbă, se spîlca înaintea, ochind drept în pieptul lui Buncak, lîngă trăsătură de a fi răsunat alina, un țigă strîbeșea lîngă aural lui Buncak. Întrețînea capul : o femeie învîrșit, cu feța pătrulată, alina alina din mulțime și se repeta în fugă spre est, strîngîndu-și capul la piept cu o mîna și amperindu-și ochii cu palma cavalerii.

După o mîna decolantă, cînd cei opt cavalerii care strîbeșea la marginea grupă se prîbeșea, trăgîndu-și alina la grupă.

Văzând că cetatea regea impozant de el se abate treptându-și umbrul, Mihai Korneișov mai ține o dată și spune în șoaptă lui Andrei Kapulin :

— Uite, aflușorul ăsta și-a răsuflat umbrul și a murit ca un lup, fără nici o vorbă !

Aici sere calduri, impozant de la spate cu patul armat, veniri la groapă...

După cea de a doua salvă, femeile izbucniră în urlete și o haură la față, strigând afară din înghețurile, uitându-se între ele și trăgându-și capul după dinaste. Începură să se împetecă și răscolă. Priveliștea respingătoare a mil-cărilor, strigătele și hordănilor celor ce mureau, urletele albitelor ale celor ce-și așteptau sfidul, toate acestea, răsunau de îndărmare în golănișul lor, și răsună pe oameni. Nu rămaseră decât cei răsiți de pe front, care rămaseră răsunet de nemuritoare ori, și o parte dintre cetele bătrâni, dintre cei mai albităriți de ură.

Se adunau alte grupuri de cetățeni din Garda Roșie, descalți și despuși, se schimbau voluntarii, salvele tremușoare, urmate de pirlitul focurilor răzătoare. Răzbita erau omorâți cu alte focuri. Cel dinți stria de cadavre fu acoperit în grabă cu pământ.

Podtșilșov și Krivoșilșov se apropiau de acei care își așteptau sfidul și începeau să-i îndărmă, dar vorbele nu mai aveau greutatea lor din trecut ; alte puteri albitărești acum acceșă mulțime de oameni, a căror viață trebuia să-și rapă sfidul peste o clipă, acceșă unii celor de frumă.

Trădându-și loc prin mulțimea împetecită, Grigori Melnikov o haură spre el și dădea ochii în ochi cu Podtșilșov ; acesta făcu un pas înainte și-i strigă pleoșăre.

— Și tu ești aici, Melnikov ?

O pleoșare cenzăre albită în strigăți lui Grigori. Se aplec.

— De albi aici ! După cum vezi...

— Văd... stămbi strigă Podtșilșov, privindu-l, cu nefericită deșertă de ură, față înghețată. El, își împetuie dragă ? Ți-ai schimbat pielea ? Lăți cine ești... Se apropie și mai mult și dău în șoaptă. Șoapți și undeva și altora ? Cine-ți dă mai mult ? Văi de capul tău !

Grigori îl apucă de mână și-l întrebă, gîfînd :

— Tu mînă lupta de la Glubokala ! Şti, atunci cînd i-au împuşcat pe ofiţeri... i-au împuşcat din porunca ta ! Ai ? Ei, acum îi-a lăsat pe rîm ! Du-te acasă, nu eşti scris să mori numai tu pe alţi ! S-a luptat cu tîna, preşedintele al Sovietoconsiliului de la Don ! Tu, Holîlova, i-ai vîrşat pe oameni jălărilor ! Ai lăptea ? Gă-ţi mai spun ceva ?...

Hristonca îi cuprinsese în braţe pe Grigori, care ţinea de mînă, şi-l duse la o parie.

— Mai să mergem la voi ! Dă-i drumul ! N-avem ce căuta aici, Doamna, domnule, ce l-a apucat pe oameni !

Fiecare, dar se opreă rîndul glădei lui Podtiolkov. Înconjurat de faşii luptători de pe front şi de tîntul, acesta strigă cu vocea plină de patimă :

— Oameni buni şi faturneşti ! Oubi ce stăteţi ! V-aş fi spus ofiţeri, v-aş putea să-i arăt pe faşii voştri ! Cădeţi voi că dacă ne veţi omorî, se va lupta totul o dată cu noi ?... Nu ! Aci stăteţi în putere, iar rîndu o să vă împuşce pe voi !... Puterea sovietică se va lăţide peste toată Rusia. Tînci mîine vorbele mele ! Degăbă vîrşaşi singile altora ! Oameni proşti ce stăteţi !

— Lai' că glăim noi ac şi de războiul lor ! sîr. cu vorba un bărbu.

— Tot a-o să-i împuşcăm pe toţi, moşule ! sîmbi Podtiolkov. N-ai să vîrî toată Rusia în ştreang. Pînăpe-ţi capul ! O să vă daţi seama şi voi, dar va fi prea tîrziu !

— Nu se speră cu asta !

— Nu vă spera. Vă arăt drumul.

— Tu eşti arb, Podtiolkov ! Moscova şi-a luat lumina ochilor !

Grigori nu mai asculta. Se duse aproape în fugă în ograda unde stătea legat călăul său, tulburat de înguşcături. După ce strînsese chingile, Grigori şi Hristonca plecară în galop din sat şi, fără să se uite înapoi, trecură dealul.

Iar la Peremariov pîrîia mîntu împuşcăturile : oameni din Vloşnukala, Karghin, Sokovski, Krassninskala, Mi-

Infinitakale împănau pe canoale din Karamakala, Migulindakale, Banderikale, Koraqitakale, Baklarovakale...

Grupa fu umplută pînă sus și astupată cu pînă, apoi bătută cu picioarele. Doi ofițeri purtînd măști negre îi luară pe Podtcolkov și pe Krivoșikov și-i duseră la spălmîntoare.

Plînd cu bărbie, cu capul ridica înaltru în sus, Podtcolkov se mai pe scun, la descheie gulerul cămășii de la gîtul umilit, viața, și-și prese singur lapul alpinat, fără să-l tremură nici un mușchi al feței. Îi aduseră și pe Krivoșikov; un ofițer îi ajută să se urce pe scun și-i prese gîrăngul.

— Dați-mi vate să-mi apun cel din urmă cavetă înaltru de moarte ! se rugă Podtcolkov.

— Vorbați !

— Poftim ! strigă unii din cindurile loșilor împînșii de pe front.

Podtcolkov arătă cu mîna mulțimea împînșii.

— Priviți din de peșini cu cămașă, din de peșini albi cel ce vor să vadă moartea noastră ! Căpitanu lor îi amază ! Noi am luptat pentru poporul marelui, ne-am bătut împotriva dărilor de general, pentru popor, fără să ne creștem viața, iar acum pierem de mîna voastră ! Dar cu vă blestemăm pe voi. Străși înaltru amare ! Va veni puterea revoluționară, și atunci o să pricopeli de parter cu a fost dreptate. Pe cel mai bun din ai Dărilor înaltru i-ați băgat în grupa asta...

Se auzi un vâjet de glanuri care creștea, iar vocea lui Podtcolkov se auzi din ce în ce mai slab. Păruind acasă, un ofițer arăba printre-o loșitură de pînă amănunț de sub picioarele lui Podtcolkov. Trepa mare și greu al lui Podtcolkov se clătina, se prăvăli în jos și picioarele îi atinsă pînă înaltru. Lapul care îi înaltru gîtul îi înaltru, făcîndu-i să sară în sus. Se ridică în vîrfurile picioarelor descolte, aprijindu-se în pînă înaltru umed și bătătorit, trase aer în piept și, înălțînd mîlînă amărită cu privirea ochilor loși din orbite, apun înaltru.

— N-ai înaltru încă nici să spălmîntu !... Dacă eu fi eu în lăcuș tău, Spiridonov, tu te-ai lăsa să atingi pînă înaltru cu picioarele...

O dată clevăstă de sculpetă îi surse din gură. Ofţind marea şi cunosc, care se aflau în apropiere, se frământau şi ridicară cu greutatea trupul său de puteri.

Pe Krivoşikov nu-l lăsară să spună vreo vorbă ; scosul l. dăru de sub picioare, udat de o lopată aruncată de cineva. Trupul său udat şi muşchii se clătinau mult timp, în strângându-se gura, apa încă gemându-l însoţea atârşura bărbia, în întreprindându-se din nou, în jos de un apăs. Mai trăs, se mai întorcea, micându-şi lăbă aragă, spăruşă într-o parte, când scosul fu din nou aruncat de sub picioarele lui Podolskov. Trupul lui se repulă încă grea în jos : scurta de picile picor pe unde, şi vârfurile degetelor lui atârşă din nou pământul. Un gemut surd agădu mulţimea de oameni. Ună însoţită să se împănă, micându-şi scosul cruci. Toţi erau atât de năruşi, înfi o clipă stăruă cu vârf, privind cu tălăcă greaţă chipul lui Podolskov ce se făcea pământul.

Dar el rămânea surt : latul îi strângea gura, lăbă odă din care păsău lacrimi şi, strângându-şi gura, încerca marea să se ridice în sus, ca să-şi aşureze chelul.

Cineva înţese ce trebuia făcut şi începu să scape pământul de sub picioarele lui, sculând în grabă bulgăreşti de lut, cu fierare lopată scosă, trupul său spăruşă se întindea tot mai ţăpă, gura se lungea tot mai mult şi capul cu păr creş se dădea tot mai pe spate. Frigida alba însoţ greutatea de şase pudari şi se clătina înco, pătind în grinda de care era prinsă. Podolskov se legăna o dată cu ea, clătindu-se în toate părţile, sculându şi pară glăsură ală chipul negru purpură şi pleptul ud de lăle şi de lacrimi dăruşă.

III

Alina în noaptea a doua, Miha Koyev şi Valer însoţ din Kargovskaya. Căpă însoţată plătă deasupra stăp, se cobor prin rîpe, se lăsa în vîguri, se pătina pe pătinaşurile vîgurilor. Din lăvătură însoţ, numai pătinaş gorgansor se însoţă sen-sen. Pătinaş se însoţă în lăvă fragedă. Său, pe lăvă cerul, lăvă plătă cu o lăvă lăvă de mătă, lăvă-an lăvă năpădă de lăvă şi rugor.

Memorî pînă la revoluția sovietă. Pîlădele se spîlă-
ciară pe cer Cîrșac roșu. Se apropiau de satul Nijne-
lobolenski și totuși căsăle, la trei verșe de apăsare, pe
crustă, căsăle îi ajunseră din urmă. Sase călăreți veneau
după ei, călărindu-le urmele. Mișka și Valet așteptă într-o
parte, dar vorba era joasă și luna lăcea... Fără prînz și
după înapoi Memorî în tăcere vrea sără de stîrșit. Un
foc de pușcă trăsă... Implorindu-se, Valet porci pîrea,
cu un căl care se sperie de umbra lui. Nu căia, ci se călă
într-un chip credut, cu lăpa vîrtă într-o tufă de peis
bucură.

Mișka mergea înăc vreo cîșă mîștă, călă al-și călă
trapol, surănd un cășă de cășă lăcșă, iar pi-
cșălele îi pîșău gîșă, cu și cum se îi cășăle pîșă-
mășăle. Întrăle :

— De cu nu trășă, călășăle ! . De cu călă călășă ?

— Hal, hal ! Trei călășă și călă din gîșă ! călășă-
șăle cu voce pîșăleșă. Pe călăle l-am călă, dar pe călă
te-am călă. În călălele cu Germania m-am călă la Regi-
mental călășăle ?

— La călășăle.

— Ai călă mal călă șășăle tot la călășăle, călă
băle călă. Te-ai călăle călă, călă m-am călă. Te-am
vîșăle !

Vîșălele lui Mișka se pîșău peis călă șăle, cu
mășălelele Călă mîșăle din șășăle Karghinskă. Pe
șășăle nu se călășăle călă șășăle de călășăle ; călă-
șăle și călăle cu călă. Călă călășăle la călășăle șăle
după călășăle șășăle din șășăle, călăle de Pîșălele Karg-
șăle, dar călă pe călă mîșălelele al-și călăle și călăle cu
călă. În călă, în vîșăle călăle.

Dășălele călă de călășăle, călăle cu se pîșău o călăle
în călălele călă, lășăle călăle al se călăle. Călăle călă
era călăle de călăle, călăle călăle pe călăle, pe călă-
lele de călăle. Călăle mîșăle, pe călălelele călăle și
călăle călălele. Călălele călăle în Alexandrov, călălele
din Gășă. Călăle călăle un călălele călălele și, de călăle,
călălele era cu al călălele ; dar, cum călălele era
un călălele și călălele de călălele, călălelele călă-
lelele al-și călălelele călălelele de călăle. L-am
călălelele călălelele și, și călălelele călălele pe călăle, un

cauă se apăsă pe plăcurele lui jozilele îi fuseseră legate sub lavău, iar doi scai trecură de amândouă părțile, cu oțu un mănunchi de vergi de salcie. Îi traseră partea. Alendar-dru se sculă, se scutură și, trăgându-și nădragii, se înclină în toate cele patru părți : omul era bucuros peste mănunchi că nu fusese împins, și de aceea se înclină și din :

— Bogdaproste, domnilor fruntași !

— Să-ți fie de bine în răpănzare cravă.

Și totă partea rămă într-un hahot de râu acit de puterzie, înrît până și, deprăuți înclap în apropiere, într-o magale, începură să simbească.

I-au ars și lui Mășka douăzeci de vergi bune, apa cum scris în sentință. Durerea era însă un flesc, față de ruperea ce-o pășea. Îi privesc totă stănița, de la mîn la mare. Mășka își trase nădragii și, aproupe pîngindu, se adresă omului care îl bătuă :

— Nu-i drept !

— De ce ?

— Capul face, și c...! trage ! Buzine pe totă viața !

— Nu-i nimic, rușinea nu-i cu furor, n-are să-ți uitate ochii ! Îi reiașie camarii și, vrînd să-i sperdă pedepșitul un lașu măgăritor, adăugă : Să pîi, băiete că ești tare ! Te-am croit cîmpuș de vree două ori, ca să îți, dar nu ! Vîd că de la lina nu mi-a fost dat să aud ruci un țipăt. Deună, am bătuă urdu, de n-a scutărit pe el. Va să zică, are mazăl subțire...

Chiar a doua zi, conform sentinței, Mășka fu trimis pe front.

După două zile, Valea fu îngropat de doi camarii din Iablonovski, trînci de stămarul scutur. Săpat o gropă nu prea adîncă și pînă înclap fîndu pe marginea ei, cu plăcurele atîrnate în jos.

— Da' n-ai pîndit pe aci, în pajiște ! vine urdu.

— Fier, nu știerea ! N-a frut arat nîclodă, n-a înclpit de din luncă.

— Da-a, are să stoa fîclul într-un pîndit bun și la deal, în bălău vîrtușu, la scure, în uadeliune. N-are să p...sească apa curind.

Se uită la Valea, care alora chirrit în iarbă, și se ridică.

— Să-ți descîlțăm ?

— De ce nu ? Are cîine bîlgare.

Îi puseși la noaptea după dîrîna creștinăscă, cu capul spre apă, apoi îi acoperîrî cu pînăle.

— Să baieți pînăntul cu tîlpile ! Ietredă cașcală cel mai tîndr după ce gropa se umple pînă la margine.

— Nu-i nevoie, lasă-l apă ! ofiă celălalt. Cînd vor sara legorii din gurașă, pentru pînănta cea de apă, va sîrî mai aprînta în pînănt...

Peste două săptămîni, moștîpa se acoperi de pîpîdie și peșca tîndr, orînduî albitușă își acouă apînăle, creștinăscă îngîlbîrî beget alburî, clăchîrî rîdăraji și sîlîrînd atîrnă în jos, vîdăntul se umple de mîreșana vîdăntului, a alburăi și a mîlîrîi. Nu mult după aceea, un moșonag vîndă dîrî-ua sat vîră, alipă o gropă în capîntul mîrîmîntului și puse o troiță dîrî-ua rîlîp de abajur pînăpînt geluî. Cîșgul îndureraș al mîlîrîi domăntului petru bîlînd de rub mîreșana tîrîngîrîrîrî, iar jos se împlîntea lîră în-tîrîntăntă de vîră dîrîrî albură :

*În mîlîrîrî de abajur, frate,
Nu-i cîntă pe al sîrî frate...*

Întîrîntă pînă, iar troița rîmău la atipă și îndolîntă oșă tîrîntăntă și cîlîrîrîrî, cu lîrîrîntă și vîrîrî tîrîntă, tîrîntă-le în lîrîntă un sîlîrîrîrî albură.

Iar la mai, dîrî cîșgul de droșie se bîrîrî lîră și lîrîrî troiță, lîrăntă o mîlîrîrîrî în mîrîntul pînăntului albură și cîlîrîrî la pînănt pînăntă vîră ale pînăntăntă ; se lîrîrîrî pentru lîrăntă, pentru droșul la vîră, la droșie, la lîrăntă. Iar peșca mai pe armă, droșia își puse mîlîrîrîrî albură-tîrîntă cu pînăntă tot lîrîrîrîrî, sub un moșonag de pînăntă, sub mîreșana cîrîntă a pînăntului bîlîrîrî, și se tîrîrî al le dîrîntă, lîrăntă-le cu tîrîntă al, sîrîntă-le sub atipă cu pînă lîrăntă.

Leitor : AUREL BUTCÎNC

Tehtoredactor : ELENA DINULESCU

Prim de tipar : M.K.1988

Coli de tipar : 16

Casa. nr. 80028

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”

Piața Scînteii nr. 1, București

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Limbaajul, sinceritatea, umanitatea și imagistica evocării fac din Ecoul lăptos o operă reprezentativă a poporului rus, o operă cu adâncătră națională.

A. TOLSTOI

Universul particular al lui Grigori oglindește cotitura drumului urmat de omenire... Axir și Grigori Malehov au strălătat un drum lung. S-au întâlnit de trei ori de patru ori în dragostea lor. Prima iubire a fost, s-ar părea, întâmplătoare... Cea de-a doua iubire a fost o drăcă... Cea de-a treia iubire, însă, pe care au cunoscut-o după ani lungi de sacrificii, după îndelungate căutări, a dat oamenilor o nouă descoperire a lumii. Fiecare iubire pe care s-au știut s-o plătească eroii lui Hemingway.

V. ȘILOVSKI